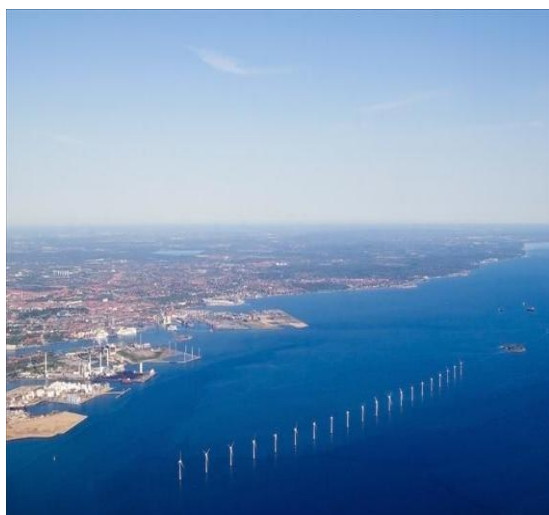

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
Π.Μ.Σ. ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ
ΚΑΙ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΘΑΛΑΣΣΙΟΣ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ
ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΠΑΡΑΚΤΙΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ
ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΤΗΣ ΒΑΡΚΕΛΩΝΗΣ**

ΝΤΙΜΕΡΗΣ ΜΑΡΙΟΣ

A.M.:1211M072

**Επιβλέπων Καθηγητής
ΡΑΥΤΟΠΟΥΛΟΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ**

Αθήνα

Σεπτέμβριος 2013

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
Π.Μ.Σ. ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ
ΚΑΙ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«ΘΑΛΑΣΣΙΟΣ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ
ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΠΑΡΑΚΤΙΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΣΤΟ
ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΤΗΣ ΒΑΡΚΕΛΩΝΗΣ»**

ΝΤΙΜΕΡΗΣ ΜΑΡΙΟΣ

A.M: 1211M072

**Επιβλέπων Καθηγητής
ΡΑΥΤΟΠΟΥΛΟΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ**

Αθήνα

Σεπτέμβριος 2013

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θεωρώ απαραίτητο να ευχαριστήσω ορισμένους ανθρώπους, των οποίων η συμβολή υπήρξε καθοριστική για την εκπόνηση της παρούσας διπλωματικής εργασίας. Καταρχήν, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα Καθηγητή μου κ. Ευάγγελο Ραυτόπουλο για την αμέριστη και συνεχή συμπαράσταση του, καθώς και την επιστημονική του καθοδήγηση σε σχέση με τη συγγραφή της παρούσας εργασίας και τις χρήσιμες παρατηρήσεις του. Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένειά μου για τη διαρκή στήριξη και συμπαράσταση καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ	11
ΜΕΡΟΣ Α΄	14
Ο ΘΑΛΑΣΣΙΟΣ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ	14
ΚΕΦ. 1: ΕΝΝΟΙΕΣ, ΟΡΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΘΧΣ ΚΑΙ Η ΔΙΑΣΥΝΔΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΟΙΚΟΣΥΣΤΗΜΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ	15
1.1 Από το Χωροταξικό Σχεδιασμό στη Θαλάσσια Χωροταξία	15
1.2 Θαλάσσιος χωροταξικός σχεδιασμός και οικοσυστημική διαχείριση θαλάσσιου περιβάλλοντος	16
1.3 Έννοια και Χαρακτηριστικά του ΘΧΣ	18
1.4 Ανάλυση Επιμέρους Βημάτων του ΘΧΣ	21
1.4.1. Προσδιορισμός αναγκών και εγκαθίδρυση αρμόδιων αρχών	22
1.4.2. Εξασφάλιση Χρηματοδότησης	23
1.4.3. Οργάνωση της Διαδικασίας (Προ-Σχεδιασμός)	23
1.4.4. Συμμετοχή Ενδιαφερόμενων Μερών	24
1.4.5. Προσδιορισμός και Ανάλυση των Υπαρχουσών Συνθηκών	25
1.4.6. Προσδιορισμός και Ανάλυση Μελλοντικών Συνθηκών	25
1.4.7. Προετοιμασία και Έγκριση του Χωροταξικού Σχεδίου Διαχείρισης	26
1.4.8. Εφαρμογή και Επιβολή του Χωροταξικού Σχεδίου Διαχείρισης	27
1.4.9. Παρακολούθηση και Αξιολόγηση της Απόδοσης του Σχεδίου	27
1.4.10. Υιοθέτηση της Χωροταξικής Διαδικασίας Διαχείρισης	28
ΚΕΦ. 2: ΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΠΤΥΧΕΣ ΤΟΥ ΘΧΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ	28
2.1. Παραδείγματα Διεθνών Πρακτικών	28
2.1.1. Υπερεθνικές Δραστηριότητες	28
2.1.2. Εθνικές Δραστηριότητες	30
2.2. Νομικό Καθεστώς σχετικό με το ΘΧΣ	31
2.2.1. ΘΧΣ και Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας	31
2.2.1.1. Εσωτερικά Ύδατα και ΘΧΣ	32
2.2.1.2. Αιγιαλίτιδα Ζώνη και ΘΧΣ	32

2.2.1.3. Στενά Διεθνούς Ναυσιπλοΐας και Αρχιπελαγικά Ύδατα και ΘΧΣ	33
2.2.1.4. Συνορεύουσα Ζώνη και ΘΧΣ.....	33
2.2.1.5. Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα και ΘΧΣ.....	34
2.2.1.6. Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη (ΑΟΖ) και ΘΧΣ.....	34
2.2.1.7. Ανοιχτή Θάλασσα, «Περιοχή» και ΘΧΣ.....	35
2.2.1.8. Ζώνες Αλιείας και ΘΧΣ	36
2.2.1.9. Μέτρα δρομολόγησης Πλοίων και ΘΧΣ.....	37
2.2.1.10. Ιδιαιτέρως Ευαίσθητες Περιοχές, Θαλάσσιες Προστατευόμενες Περιοχές και ΘΧΣ.....	38
2.3. Οικονομικές Πτυχές του ΘΧΣ	42
ΚΕΦ 3: Ο ΘΑΛΑΣΣΙΟΣ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΣΤΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟ ΘΑΛΑΣΣΑ.....	43
3.1. Συμβατικά Καθεστώτα και Αρχές σχετικά με το ΘΧΣ στη Μεσόγειο.....	43
3.1.1. Σχέδιο Δράσης για τη Μεσόγειο (ΜΑΡ), Σύμβαση της Βαρκελώνης και Πρωτόκολλα.....	43
3.1.2. Άλλες Διασυνοριακές/Περιφερειακές Αρχές και Πρωτοβουλίες στη Μεσόγειο.	46
3.2. Οι Πιθανότητες Ανάπτυξης ΘΧΣ στη Μεσόγειο	47
3.2.1. Μεθοδολογία Επιλογής Περιοχών Κατάλληλων για ΘΧΣ.....	47
3.2.1.1. Η Αδριατική Θάλασσα	49
3.2.1.2. Το Πέλαγος του Αλμποράν	50
3.2.1.3. Η Θαλάσσια Περιοχή γύρω από τη Μάλτα	50
3.2.1.4. Το Δυτικό Τμήμα της Μεσογείου.....	51
3.3. Δυσκολίες & Εμπόδια Εφαρμογής του ΘΧΣ στη Μεσόγειο	51
3.3.1. Διαχείριση και Έλεγχος της Θάλασσας.....	51
3.3.2. Συλλογή Δεδομένων, Παρακολούθηση και Αξιολόγηση.....	52
3.3.3. Διασυνοριακή Συνεργασία	52
3.3.4. Θεσμικό και Νομικό Πλαίσιο	53
ΜΕΡΟΣ Β'	55
Η ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΠΑΡΑΚΤΙΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ	55
ΚΕΦ. 4: ΕΝΝΟΙΕΣ, ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ, ΑΝΑΓΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΓΙΑ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΠΑΡΑΚΤΙΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ	56
4.1. Οι Παράκτιες Περιοχές και οι Απειλές που Αντιμετωπίζουν.....	56
4.1.1. Χερσαίες & Θαλάσσιες Δραστηριότητες στις Παράκτιες Περιοχές	57

4.1.2. Παράκτιες Περιοχές - Κλιματική Αλλαγή και Λοιπές Απειλές	60
4.2. Ολοκληρωμένη Διαχείριση Παράκτιων Περιοχών: Έννοια, Αρχές και Χαρακτηριστικά	62
ΚΕΦ. 5: ΣΤΑΔΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΧΕΔΙΟΥ - ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΩΝ ΠΑΡΑΚΤΙΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ	67
5.1. Η Εγκαθίδρυση του Συστήματος Λειτουργίας	67
5.1.1. Καθιέρωση – Εγκαθίδρυση των Μηχανισμών Συντονισμού.....	68
5.1.2. Καθορισμός του Γεωγραφικού – Εδαφικού Πεδίου Εφαρμογής.....	69
5.1.3. Καθορισμός του Πλαισίου Διακυβέρνησης.....	70
5.1.4. Καθορισμός των Προβλημάτων, Ζητημάτων, Πιέσεων και Κινδύνων.....	71
5.1.5. Συμμετοχή των Ενδιαφερόμενων Φορέων και Προετοιμασία της Επικοινωνιακής Στρατηγικής.....	71
5.1.6. Η Στρατηγική Περιβαλλοντική Εκτίμηση (ΣΠΕ).....	72
5.2. Ανάλυση και Πρόβλεψη των Μελλοντικών Σεναρίων	73
5.2.1. Διαγνωστική Έκθεση.....	73
5.2.2. Μελλοντικά Σενάρια, Πιλοτικές Δράσεις και Χρηματοδότηση	73
5.3. Καθορισμός του Οράματος	74
5.4. Σχεδιασμός της Διαδικασίας με Ορίζοντα το Μέλλον	76
5.5. Πραγματοποίηση του Οράματος	77
ΚΕΦ. 6: Η ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΠΑΡΑΚΤΙΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΣΤΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟ ΘΑΛΑΣΣΑ. 78	
6.1. Σύνομη Ιστορική Αναδρομή (MAP – BC).....	78
6.2. Το Πρώτο Στάδιο: Το Μεσογειακό Σχέδιο Δράσης (1975 – 1994, MAP Φάση I) και η Σύμβαση της Βαρκελώνης (1976).....	79
6.2.1. Το Μεσογειακό Σχέδιο Δράσης (MAP Φάση I, 1975 – 1994).....	79
6.2.2. Η Σύμβαση της Βαρκελώνης (1976)	80
6.2.3. Εφαρμογή Δραστηριοτήτων Σχετικών με την ΟΔΠΖ: Το Γαλάζιο Σχέδιο (BP), το Πρόγραμμα Δράσεων Προτεραιοτήτων (PAP/RAC)	82
6.2.4. Αξιολόγηση των Σχετικών με την ΟΔΠΖ Προσπαθειών της Φάσης I του MAP και της Σύμβασης της Βαρκελώνης του 1976.....	84
6.3.1. Η Σύμβαση της Βαρκελώνης (1995) και η ΟΔΠΖ	86
6.4. Πρωτόκολλο Ολοκληρωμένης Διαχείρισης Παράκτιων Ζωνών (2008), ανάγκες και λοιπά στοιχεία συμβατικού περιβαλλοντικού καθεστώτος.....	89

6.4.1. Ανάλυση Πρωτοκόλλου για την ΟΔΠΖ και η πληρότητα σε σχέση με περιβαλλοντικά ζητήματα	89
6.4.1.1. Εδραίωση και Στήριξη Τομεακών Πολιτικών για Παράκτιες Περιοχές.....	89
6.4.1.2. Διακυβέρνηση παράκτιων ζωνών.....	94
6.4.1.3. Ο Στρατηγικός σχεδιασμός στις παράκτιες ζώνες	97
6.4.1.4. Ενδυνάμωση της περιφερειακής συνεργασίας.....	100
6.4.2. Μηχανισμοί υποστήριξης και εφαρμογής του Πρωτοκόλλου για την ΟΔΠΖ.....	102
6.4.2.1. Πρόγραμμα Δράσεων Προτεραιότητας του Περιφερειακού Κέντρου Δράσης (PAP/RAC), Προγράμματα Διαχείρισης Παράκτιων Περιοχών (CAMPs), Σχέδιο Δράσης (2012-2019) για εφαρμογή του Πρωτοκόλλου για την ΟΔΠΖ	102
6.4.2.2. Λοιπές πρωτοβουλίες και προγράμματα σχετικά με την προώθηση και εφαρμογή της ΟΔΠΖ στη Μεσόγειο.....	106
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	112
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	115

ΣΥΝΤΜΗΣΕΙΣ

Ελληνικές

ΑΟΖ	Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη
ΑΠΕ	Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας
ΓΓ	Γενικός Γραμματέας
ΓΣ	Γενική Συνέλευση
ΕΚ	Ευρωπαϊκή Κοινότητα
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΗΕ	Ηνωμένα Έθνη
ΗΠΑ	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
ΘΧΣ	Θαλάσσιος Χωροταξικός Σχεδιασμός
ΜΚΟ	Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις
ΟΔΠΖ	Ολοκληρωμένη Διαχείριση των Παράκτιων Ζωνών
ΟΔΠΘΖ	Ολοκληρωμένη Διαχείριση των Παράκτιων και θαλάσσιων Ζωνών
ΟΔΥΠ	Ολοκληρωμένη Διαχείριση των Υδάτινων Πόρων
ΟΗΕ	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

Ξενόγλωσσες

ARPA	Agenzia Regionale per la Protezione Dell' Ambiente
BP	Blue Plan
CAMP	Coastal Area Management Programme
CBD	Convention on Biological Diversity
CITES	Convention on International Trade in Endangered Species
CNR - IAMC	Consiglio Nazionale delle Ricerche – Istituto per l' Ambiente Marino Costiero
COMPASS	Communication Partnership for Science

	and the Sea
COP	Conference of the Parties
CSD	Commission on Sustainable Development
EC	European Commission
EGA	Environment General Authority (Libya)
EU	European Union
FAO	Food and Agriculture Organization
FEMIP	Facility for Euro-Mediterranean Investment and Partnership
FFEM	Fonds Français pour l'Environnement Mondial
FSA	Fish Stock Agreement
GEF	Global Environment Facility
HELCOM	Helsinki Commission (Baltic Marine Environment Protection Commission)
ICZM	Integrated Coastal Zone Management
IMO	International Maritime Organization
IMP	Integrated Maritime Policy
IMCAM	Integrated Marine and Coastal Area Management
IOC	International Oceanographic Commission
ISPRA	Istituto Superiore per la Protezione e la Ricerca Ambientale
IUCN	International Union for Conservation of Nature
LME	Large Marine Environment
MAB	Man and Biosphere Programme
MAP	Mediterranean Action Programme
MBRC	Marine biology Research Centre
MEAs	Multilateral Environmental Agreements
MEPA	Malta Environment and Planning Authority

MSP	Maritime Spatial Planning
OSPAR	Oslo/Paris convention (for the Protection of the Marine Environment of the North-East Atlantic
PAP	Priority Actions Programme
PSSA	Particularly Sensitive Sea Area
RAC	Regional Activity Center
RAB	Regional Advisory Body
SAPs	Structural Adjustment Programmes
SEA	Strategic environment Assessment
SPA	Specially Protected Areas
UfM	Union for the Mediterranean
UN	United Nations
UNCED	United Nations Conference on Environment and Development
UNCLOS	United Nations Conference on the Law of the Sea
UNCTAD	United Nations Conference on Trade and Development
UNDP	United Nations Development Programme
UNEP	United Nations Environment Programme
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
UNIDO	United Nations Industrial Development Organization
UPA	Urban Planning Agency
WB	World Bank
WHC	World Heritage Center
WHL	World Heritage List

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Οι θαλάσσιοι χώροι και οι παράκτιες περιοχές αποτελούν την κυριότερη πηγή ζωής της Μεσογείου. Η Μεσόγειος Θάλασσα, γνωστή για τον πολιτισμικό και ιστορικό πλούτο της αλλά και για την φυσική της ομορφιά, καλύπτει μία μεγάλη περιοχή που περιλαμβάνει είκοσι δύο κράτη από τρεις διαφορετικές ηπείρους και διαδραματίζει κύριο ρόλο στη διατήρηση της ευημερίας των κατοίκων τους. Αποτελεί εμπορικό διάδρομο, ρυθμιστή του κλίματος, σημαντική πηγή τροφής, ενέργειας και πόρων και αγαπημένο χώρο αναψυχής.

Εξαιτίας όμως, της ριζικής αλλαγής που έχει παρατηρηθεί τις τελευταίες δεκαετίες στην τεχνολογία και στην τεχνογνωσία, που μας επιτρέπουν να εκμεταλλευτούμε ακόμα περισσότερο το θαλάσσιο πλούτο, πολίτες και επιχειρήσεις συρρέουν μαζικά όλο και περισσότερο στις ευρωπαϊκές ακτές για να επωφεληθούν των θαλάσσιων πόρων τους. Όμως, η αυξανόμενη αυτή δραστηριότητα συνεπάγεται και συγκρούσεις για τη χρήση του θαλάσσιου χώρου. Αλιεία, υδατοκαλλιέργειες, παράκτιος και θαλάσσιος τουρισμός, μεταφορές, ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και λιμενική βιομηχανία είναι μερικές μόνο από τις δραστηριότητες που συν-εκμεταλλεύονται - και σε συνθήκες ελλιπούς συντονισμού υποβαθμίζουν - το θαλάσσιο περιβάλλον και τις παράκτιες περιοχές. Από το θαλάσσιο περιβάλλον εξαρτώνται οικοσυστήματα, άρρηκτα συνδεδεμένα με τις ανάγκες του ανθρώπου και της υπόλοιπης φύσης, τα οποία χρήζουν ιδιαίτερης αντιμετώπισης, διαχείρισης και προστασίας.

Υπό συνθήκες καλπάζουσας παγκοσμιοποίησης αλλά και φαινομένων κλιματικής αλλαγής, η αντιμετώπιση των διαφόρων προβλημάτων καθίσταται περίπλοκη και συνάμα επείγουσα. Η εντατικοποίηση των διαφόρων οικονομικών και άλλων δραστηριοτήτων, χωρίς την ταυτόχρονη ορθή διαχείριση των οικοσυστημάτων συνεπάγεται υπαρκτές απειλές, όχι μόνο για τα ίδια τα οικοσυστήματα, αλλά και για τις τοπικές κοινωνίες. Στις απειλές αυτές περιλαμβάνονται η υπεραλιεία, η παράκτια δόμηση, οι κίνδυνοι των πετρελαιοκηλίδων, η ρύπανση που προκαλούν οι θαλάσσιες δραστηριότητες, η ρύπανση από απορρίψεις επικίνδυνων ουσιών, κ.α. Στο ήδη επιβαρυσμένο, από τις παραπάνω αναφερθείσες δραστηριότητες, περιβάλλον προστίθενται και οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής. Στη Μεσόγειο, εκτιμάται πως η κλιματική αλλαγή θα κλιμακώσει φαινόμενα όπως οι πλημμύρες, η διάβρωση των ακτών, η υποβάθμιση των εδαφών, η αύξηση της μέσης θερμοκρασίας και οι ξηρασίες. Οι επιπτώσεις αυτές του φαινομένου αναμένεται να πλήξουν καίριους τομείς της

οικονομίας αλλά και της καθημερινής ζωής των ανθρώπων που συνδέονται άμεσα με τη θάλασσα και τα ύδατα.

Η ρύθμιση όλων των παραπάνω χρήσεων και των ενδεχόμενων συγκρούσεών τους, ώστε να προκύπτει η βέλτιστη κατανομή τους προς όφελος της οικονομικής ανάπτυξης, αλλά και της προστασίας και σωστής διαχείρισης του θαλάσσιου περιβάλλοντος, αποτελούν τους βασικούς στόχους του θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού (ΘΧΣ), ο οποίος αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα διατομεακά εργαλεία για την επίτευξη της ολοκληρωμένης θαλάσσιας πολιτικής. Ο ΘΧΣ συνδέεται άμεσα και με τη διαδικασία της ολοκληρωμένης διαχείρισης των παράκτιων περιοχών σε ένα γενικότερο πλαίσιο ορθολογικής και δομημένης χρήσης των παράκτιων περιοχών και των θαλάσσιων οικοσυστημάτων.

Η σημασία ένταξης των δύο αυτών πολιτικών στο πλαίσιο ενός ολοκληρωμένου συμβατικού περιβαλλοντικού καθεστώτος, όπως είναι η Σύμβαση της Βαρκελώνης και τα σχετικά Πρωτόκολλα της, ενδεχομένως να αποτελεί την καλύτερη λύση για τη βιώσιμη διαχείριση των ζητημάτων που καλύπτουν οι δύο αυτές πολιτικές αλλά και το συμβατικό πλαίσιο και να διευρύνουν το περιεχόμενο εφαρμογής του, μετατρέποντάς το σε ένα όχημα ολοκληρωμένης πολιτικής για τη λεκάνη της Μεσογείου.

Διάρθρωση και Ζητούμενο Έρευνας

Στο πρώτο μέρος της παρούσας εργασίας, θα παρουσιαστούν οι βασικές αρχές, οι σκοποί, οι στόχοι και το αντικείμενο του θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού, καθώς και η επιρροή που μπορεί να διαδραματίσει στον ευρύτερο θαλάσσιο χώρο της Μεσογείου. Θα γίνει επίσης αναφορά στην ήδη υπάρχουσα διεθνή εμπειρία καθώς και στο ευρωπαϊκό νομικό πλαίσιο με το οποίο η ΕΕ στηρίζει το σχεδιασμό των δραστηριοτήτων αυτών στη Μεσόγειο αλλά και τις γενικότερες αρχές, οι οποίες σχετίζονται με την πολιτική αυτή. Επίσης, θα αναπτυχθούν αναλυτικά οι προοπτικές ανάπτυξης και πραγματοποίησης του θαλάσσιου σχεδιασμού στο πλαίσιο του συμβατικού περιβαλλοντικού καθεστώτος της Βαρκελώνης αλλά και των λοιπών πρωτοβουλιών και αρχών καθώς και οι προβληματικές που ενδεχομένως να προκύψουν, σε μια ευρω-μεσογειακή «περιφέρεια» είκοσι δύο κρατών.

Στο δεύτερο μέρος, θα αναπτυχθεί το ζήτημα της ολοκληρωμένης διαχείρισης των παράκτιων περιοχών σε άμεση αναφορά με το ισχύον πρωτόκολλο της σύμβασης της Βαρκελώνης (ICZM – Integrated Coastal Zone Management Protocol), αλλά και των δράσεων στα

πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Θα αναλυθεί λεπτομερώς το περιεχόμενο του όρου «ολοκληρωμένη διαχείριση παράκτιων περιοχών», τα βήματα ανάπτυξης μιας στρατηγικής ενός προγράμματος ή ενός σχεδίου ΟΔΠΖ, το υπάρχον νομοθετικό πλαίσιο που καλύπτει το θέμα και οι πρακτικές εφαρμογές, τόσο σε επίπεδο Πρωτοκόλλου ICZM, όσο και σε επίπεδο ΕΕ. Τέλος, θα γίνει αναφορά στα σχετικά προγράμματα διαχείρισης, αλλά και στις δυνατότητες ανάπτυξης νέων βελτιωμένων πολιτικών σχετικά με το ζήτημα, ενώ θα αναλυθούν και οι προβληματικές που υπάρχουν στην εφαρμογή της διαχείρισης των περιοχών αυτών στην λεκάνη της Μεσογείου.

Εν κατακλείδι, σκοπός της παρούσας εργασίας, είναι η συνολική και λεπτομερής ανάπτυξη των δύο επιμέρους θεμάτων χωριστά και η διασύνδεσή και εκτίμηση των πιθανών κενών που υπάρχουν και θα πρέπει να καλυφθούν από ένα μελλοντικό νομοθετικό πλαίσιο, ακολουθούμενο από την οργανωμένη και άρτια πρακτική των κρατών.

ΜΕΡΟΣ Α΄
Ο ΘΑΛΑΣΣΙΟΣ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΣ
ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

ΚΕΦ. 1: ΕΝΝΟΙΕΣ, ΟΡΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΘΧΣ ΚΑΙ Η ΔΙΑΣΥΝΔΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΟΙΚΟΣΥΣΤΗΜΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

1.1 Από το Χωροταξικό Σχεδιασμό στη Θαλάσσια Χωροταξία

Ο χωροταξικός σχεδιασμός αδιαμφισβήτητα αποτέλεσε σημαντικότατο εργαλείο για τη διαχείριση της χρήσης γης. Αντικείμενο της χωροταξίας αποτελεί η συστηματική διερεύνηση του τρόπου οργάνωσης και έκφρασης στο χώρο των κοινωνικοοικονομικών δραστηριοτήτων και λειτουργιών, καθώς και των δυναμικών μεταξύ τους τάσεων αλληλεξάρτησης και τάσεων εξέλιξης που διαχρονικά έχουν δημιουργηθεί και τις διέπουν κατά το χρόνο διεξαγωγής της συστηματικής αυτής διερεύνησης. Με το χωροταξικό σχεδιασμό επιδιώκεται η ρυθμιστική επέμβαση στο χώρο που προκύπτει ως επιθυμητή ή αναγκαία από την πιο πάνω συστηματική διερεύνηση και με βάση γενικότερους κατευθυντήριους στόχους για την κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη του χώρου αυτού¹.

Η αναγκαιότητα σχεδιασμού χρήσης της γης προέκυψε κατά τη διάρκεια της βιομηχανικής επανάστασης (τέλη του 19^{ου} αιώνα) εξαιτίας κοινωνικών, οικονομικών και περιβαλλοντικών προβλημάτων. Στις μέρες μας, ο σχεδιασμός χρήσης της γης, χρησιμοποιείται ως κύρια συνιστώσα στον αναπτυξιακό / περιβαλλοντικό σχεδιασμό σε χερσαίες εκτάσεις παγκοσμίως. Αντιθέτως, όμως στις θαλάσσιες περιοχές δεν υπάρχουν άρτια χωροταξικά πλάνα για τη μελλοντική χρήση και διαχείρισή τους².

Το σύνολο των δραστηριοτήτων στο θαλάσσιο περιβάλλον διαχωρίζεται βάσει διαφόρων τομέων της οικονομίας. Προφανή παραδείγματα αυτού του «τομεακού» διαχωρισμού αποτελούν τα ναυτικά κανάλια, οι περιοχές διάθεσης απορριμμάτων, οι ζώνες στρατιωτικής ασφάλειας, οι ζώνες που παραχωρούνται για την εξόρυξη ορυκτών πόρων, οι υδατοκαλλιέργειες και οι σχετικά πρόσφατα αναπτυσσόμενες προστατευόμενες περιοχές³.

Ο Θαλάσσιος Χωροταξικός Σχεδιασμός (ΘΧΣ – Maritime Spatial Planning, MSP) προσφέρει μια ολοκληρωμένη διαδικασία, η οποία μπορεί να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά αυτά τα ζητήματα. Παρακάτω θα αναλυθεί το γιατί ο ΘΧΣ είναι ένα πολύ σημαντικό εργαλείο

¹ Βλ. Κυβέλου Στ., *Χωροταξικός Σχεδιασμός και χωροταξική επανασύνθεση: Πραγματικότητες, προοπτικές και σύγχρονα εργαλεία ανάλυσης για το φυσικό σχεδιασμό*, Εκδόσεις ΤΟΠΟΣ, 2001

² Βλ. Douvère F., Ehler C., *New perspectives on sea use management: initial findings from European experience with marine spatial planning*, Journal of Environmental Management No. 90, 2009, σελ. 77-88.

³ Βλ. Crowder L.B., Day J.C., Douvère F., Ehler C.N., Ekstrom J., Halpren B.S., McLeod K.L., Ogden J., Osherenko G., Peach R., Wilson J.A., Young O.R., *Solving the crisis in ocean governance: Place-based management of marine ecosystems*, Environment: Science and Policy for Sustainable Development, Vol. 49, Issue 4, 2007, σελ. 20–32.

για την πραγματοποίηση της οικοσυστημικής προσέγγισης της θαλάσσιας διαχείρισης, το πώς μεταφράζεται, ποια είναι τα χαρακτηριστικά του, τι περιθώρια υπάρχουν για την εφαρμογή του και τι έχει επιτευχθεί μέχρι σήμερα.

1.2 Θαλάσσιος χωροταξικός σχεδιασμός και οικοσυστημική διαχείριση θαλάσσιου περιβάλλοντος

Τις τελευταίες πέντε δεκαετίες οι ανθρωπογενείς δραστηριότητες οδήγησαν στην ταχύτερη και εντονότερη αλλαγή των οικοσυστημάτων από κάθε άλλη περίοδο στην ανθρώπινη ιστορία⁴. Η βιοποικιλότητα των ωκεανών και παράκτιων περιοχών συνεχίζει να μειώνεται. Η ραγδαία πληθυσμιακή αύξηση, η τεχνολογική πρόοδος και οι διαρκώς αυξανόμενες καταναλωτικές ανάγκες έχουν με τη σειρά τους αυξήσει τις ανάγκες για τροφή, περισσότερη ενέργεια και αποδοτικότερο εμπόριο.

Όσον αφορά τις χρήσεις της θάλασσας υπάρχει επικάλυψη, με αποτέλεσμα να μην είναι όλες οι χρήσεις συμβατές μεταξύ τους. Αυτό οδηγεί σε έντονο ανταγωνισμό για την εκμετάλλευση του θαλάσσιου χώρου, με αποτέλεσμα η μια χρήση να προκαλεί δυσμενείς επιπτώσεις στην άλλη⁵. Ένα φλέγον ζήτημα, που έχει ανακύψει τα τελευταία χρόνια είναι η επιρροή που έχουν οι διάφορες δραστηριότητες στο θαλάσσιο περιβάλλον.

Οι πολλαπλοί στόχοι για την επίτευξη οικονομικής και περιβαλλοντικής βιωσιμότητας, αλλά και ελαχιστοποίηση των δύο τύπων συγκρούσεων (χρήστη - χρήστη και χρήστη - περιβάλλοντος) πληρούνται με την υιοθέτηση της ολοκληρωμένης προσέγγισης στη διαχείριση. Αρκετοί επιστήμονες θεωρούν ότι αυτό μπορεί να επιτευχθεί με χρήση ενός πακέτου πρακτικών που έχουν ως επίκεντρο την οικοσυστημική θαλάσσια διαχείριση. Στο σημείο αυτό, υπεισέρχεται η χρησιμότητα του θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού, ο οποίος συμβάλλει στην αποτελεσματικότερη εφαρμογή της οικοσυστημικής διαχείρισης του θαλάσσιου περιβάλλοντος. Η οικοσυστημική διαχείριση βασίζεται στη θέση προκειμένου να αναλύσει ένα συγκεκριμένο οικοσύστημα και το εύρος των δραστηριοτήτων που το επηρεάζουν⁶. Αυτή η έμφαση, στη διαχείριση των θέσεων αποτελεί βασικό χαρακτηριστικό της οικοσυστημικής διαχείρισης και

⁴ Βλ. World Resources Institute. *Millennium ecosystem assessment. summary for decision-makers*, 2005.

⁵ Βλ. Cicin-Sain B., Knecht R., *Integrated coastal and ocean management. Concepts and practices*, Island Press, United States of America, 1998.

⁶ Βλ. Lubchenco J., McLeod K., Palumbi S., Rosenberg A., *Scientific consensus statement on marine ecosystem-based management*, Communication Partnership for Science and the Sea, COMPASS, 2005 και επίσης βλ. Crowder L., Norse E., *Essential Ecological Insights for Marine Ecosystem-based Management and Marine Spatial Planning*, Marine Policy, 2008

σημαντική απόκλιση από τις υπάρχουσες προσεγγίσεις οι οποίες επικεντρώνονται σε ένα μόνο είδος, κλάδο, ή δραστηριότητα. Στην τομεακή διαχείριση, ο κάθε τομέας ρυθμίζει συγκεκριμένες δραστηριότητες, οι οποίες λαμβάνουν χώρα σε μια συγκεκριμένη τοποθεσία και εντός μιας δεδομένης περιοχής, στην οποία από τη στιγμή που θα καθοριστεί, όλες οι μετέπειτα διαδικασίες και δραστηριότητες βιώσιμης ανάπτυξης και χρήσης της, θα καλύπτονται επαρκώς⁷. Η οικοσυστημική προσέγγιση της διαχείρισης θαλάσσιου χώρου ορίζεται από τις ευρωπαϊκές περιφερειακές επιτροπές, OSPAR (Commission for the Protection of the Marine Environment of the Northeast Atlantic) και HELCOM (Baltic Marine Environment Protection Commission) ως εξής: «*Η συνολική ολοκληρωμένη διαχείριση των ανθρώπινων δραστηριοτήτων που βασίζονται στις βέλτιστες διαθέσιμες επιστημονικές γνώσεις για το οικοσύστημα και τη δυναμική του, προκειμένου να εντοπίσει και να αναλάβει δράση σχετικά με επιρροές που είναι κρίσιμες για την υγεία των θαλάσσιων οικοσυστημάτων, ώστε να επιτευχθεί βιώσιμη χρήση των αγαθών και των υπηρεσιών και συντήρηση/διατήρηση της ακεραιότητας των οικοσυστημάτων.*⁸»

Η οικοσυστημική προσέγγιση είναι αναγκαία για την επίτευξη βιώσιμης ανάπτυξης στο χερσαίο, στο παράκτιο και στο θαλάσσιο περιβάλλον, η οποία είναι σύμφωνη και με άλλες καθιερωμένες προσεγγίσεις, όπως για παράδειγμα η ολοκληρωμένη διαχείριση υδάτινων πόρων και η ολοκληρωμένη διαχείριση ωκεανών και παράκτιων περιοχών.

Σε μια λεπτομερή ανάλυση η οποία διεξήχθη το 2007, στα πλαίσια της Σύμβασης για τη Βιοποικιλότητα αναφέρθηκαν όλα τα εμπόδια που εμποδίζουν την ομαλή εφαρμογή της οικοσυστημικής διαχείρισης. Μεταξύ άλλων, στα εμπόδια αυτά περιλαμβάνεται η έλλειψη απαραίτητων εργαλείων, εκ μέρους των κυβερνήσεων και των ενδιαφερομένων μερών, εξαιτίας της οποίας αδυνατούσε να εφαρμοστεί στο θαλάσσιο περιβάλλον η οικοσυστημική προσέγγιση⁹. Ένας τρόπος για να συμβεί αυτό είναι μέσω της χρήσης και εφαρμογής του Θαλάσσιου Χωροταξικού Σχεδιασμού (ΘΧΣ), ο οποίος προσφέρει ένα ευρύ φάσμα εργαλείων και μέτρων που κάνουν την οικοσυστημική προσέγγιση πιο προσιτή για τους εξής λόγους:

⁷ Βλ. CoastNET., *Spatial planning in the coastal and marine environment: next steps to action*, Report of a CoastNET conference, University of London, UK, 1 October 2003.

⁸ Βλ. OSPAR-HELCOM, *Statement on the ecosystem approach to the management of human activities*, First joint ministerial meeting of the Helsinki and OSPAR Commissions (JMM), Bremen, Germany, 25–26 June 2003

⁹ Βλ. Convention on Biological Diversity (CBD), *In-depth review of the application of the ecosystem approach: Barriers to the application of the ecosystem approach*, στο: Proceedings of the 12th meeting of the subsidiary body on scientific, technical and technological advice, UNESCO, Paris, 2007

- Αντιμετωπίζει την ετερογένεια των θαλάσσιων οικοσυστημάτων με πρακτικό τρόπο. Ο ΘΧΣ λαμβάνει υπόψη τις σημαντικές περιοχές, από οικολογικής άποψης, που βρίσκονται σε χώρους με μεγάλη ποικιλομορφία, χώρους ενδημισμού, τόπους αναπαραγωγής και ανάπτυξης¹⁰.
- Εστιάζει στην επιρροή της συμπεριφοράς των ανθρώπων και των δραστηριοτήτων με την πάροδο του χρόνου.
- Παρέχει πλαίσιο διαχείρισης για νέες και προηγούμενες απρόσιτες επιστημονικές πληροφορίες (π.χ. τηλεπισκόπηση, τεχνολογίες παρακολούθησης / τεχνολογίες εντοπισμού θέσης).
- Προβλέπει τις συγκρούσεις και ασυμβατότητες μεταξύ των ανθρώπινων δραστηριοτήτων, κάνοντάς τις ορατές σε επίπεδο σχεδιασμού.
- Τέλος, κατευθύνει τον κάθε τομέα διαχείρισης, προς μια πιο ολοκληρωμένη διαδικασία λήψης αποφάσεων¹¹.

Όπως θα αναλυθεί στη συνέχεια, ο Θαλάσσιος Χωροταξικός Σχεδιασμός είναι μια διαδικασία που μπορεί να επηρεάσει το χρόνο και τον τρόπο διεξαγωγής των ανθρώπινων δραστηριοτήτων. Παρόλα αυτά, είναι σημαντικό να τονισθεί ότι για την αποτελεσματική εφαρμογή του είναι απαραίτητη επίσης και η ρύθμιση πολλών άλλων παραμέτρων, τις οποίες θα δούμε παρακάτω.

1.3 Έννοια και Χαρακτηριστικά του ΘΧΣ

Οι τεχνικές του χερσαίου σχεδιασμού μπορούν κάλλιστα να μεταφερθούν στο θαλάσσιο περιβάλλον, επομένως ο Θαλάσσιος Χωροταξικός Σχεδιασμός, δεν χαρακτηρίζεται από ουσιαστικές διαφορές σε σύγκριση μαζί του. Σύμφωνα με τον ορισμό της Intergovernmental Oceanographic Commission ο Θαλάσσιος Χωροταξικός Σχεδιασμός (ΘΧΣ) αποτελεί μια δημόσια διαδικασία ανάλυσης και κατανομής της χωρικής και χρονικής πραγματοποίησης των ανθρώπινων δραστηριοτήτων στις θαλάσσιες περιοχές, με σκοπό την επίτευξη οικολογικών, οικονομικών και κοινωνικών στόχων που συνήθως καθορίζονται μέσω μιας πολιτικής

¹⁰ Βλ. Crowder L., Norse E., *Essential ecological insights for marine ecosystem-based management and marine spatial planning*, Marine Policy 32, 2008, σελ. 772-778

¹¹ Βλ. Douvère F., *The Importance of marine spatial planning in advancing ecosystem-based sea use management*, Intergovernmental Oceanographic Commission and Man and the Biosphere Programme, UNESCO, Marine Policy 32, 2008, σελ. 762-771

διαδικασίας¹². Ο θαλάσσιος χωροταξικός σχεδιασμός προκειμένου να είναι αποτελεσματικός, πρέπει να χαρακτηρίζεται από εξής σημαντικά στοιχεία:

- Να υιοθετεί μια οικοσυστημική προσέγγιση που να εξισορροπεί τους οικολογικούς, κοινωνικούς και οικονομικούς στόχους στα πλαίσια της βιώσιμης ανάπτυξης.
- Να είναι ολοκληρωμένος, διατομεακός, να συνδέει όλες τις υπηρεσίες, φορείς και επίπεδα διακυβέρνησης.
- Να χαρακτηρίζεται από ένα βελτιωμένο σύστημα αδειοδότησης.
- Να χαρακτηρίζεται από ενημερωμένη και λογική επιλογή τοποθεσιών για ανάπτυξη και διατήρηση
- Να οργανώνεται και να σχεδιάζεται με βάση τον τόπο και την έκταση.
- Να έχει την ευχέρεια προσαρμογής, ώστε να περιλαμβάνει οποιεσδήποτε εμπειρίες εφαρμογής.
- Να διαθέτει σωστή στρατηγική και να στοχεύει στην πρόληψη, με επίκεντρο πάντα την μακροπρόθεσμη προοπτική.
- Να διασφαλίζει την ευρεία και ενεργή συμμετοχή όλων των ενδιαφερόμενων μερών¹³.

Ένα από τα χαρακτηριστικά του ΘΧΣ είναι ότι βελτιώνει την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς, καθορίζοντας τις περιοχές που χρήζουν προστασίας, ενώ ταυτόχρονα καθορίζει και διατηρεί τις κοινωνικές/πνευματικές αξίες οι οποίες συνδέονται άμεσα με τις ωκεάνιες περιοχές, ενώ ταυτόχρονα εκπέμπει και τον απαραίτητο σεβασμό για τις παρακείμενες υδάτινες περιοχές που βρίσκονται υπό την δικαιοδοσία γειτονικών κρατών¹⁴. Ουσιαστικά, ένα ολοκληρωμένο χωροταξικό σχέδιο διαχείρισης έχει πλάνο 10-20 ετών, περιλαμβάνοντας πάντα τις πολιτικές προτεραιότητες τις περιοχής. Ο ΘΧΣ καθοδηγεί διαρκώς τους υπεύθυνους για τη λήψη σημαντικών αποφάσεων σε διάφορους τομείς, οικονομικούς και μη, παρέχοντας έτσι τη δυνατότητα λήψης αποφάσεων με μεγαλύτερη βεβαιότητα. Υπό πολλές έννοιες ο ΘΧΣ

¹² Βλ. Douvere F., Ehler C., *Marine Spatial Planning: a step-by-step approach toward ecosystem-based management*, Intergovernmental Oceanographic Commission and Man and the Biosphere Programme, IOC Manual and Guides No. 53, ICAM Dossier No. 6, UNESCO, Paris, 2009, σελ.18

¹³ Βλ. Andrade F., Domingos T., Ferreira M. A., Orbach M., Santos C. F., *How Sustainable is Sustainable Marine Spatial Planning? Part I – Linking the Concepts*, Marine Policy 49, 2014, σελ. 59-65, βλ. Επίσης Gilliland P., M., Laffoley D., *Key elements and steps in the process of developing ecosystem-based marine spatial planning*, Marine Policy, vol. 32:787-796, Elsevier Ltd., 2008, σελ. 788

¹⁴ Βλ. Barale V., Schaefer N., *Marine Spatial Planning: Opportunities and Challenges in the Framework of the EU Integrated Maritime Policy*, Journal of Coastal Conservation, No 15., Springer Publ., 2011, σελ. 238-239

ταυτίζεται αλλά και διαφέρει σχετικά με την Ολοκληρωμένη Διαχείριση των Παράκτιων Ζωνών (ΟΔΠΖ). Για παράδειγμα, και οι δύο πολιτικές είναι ολοκληρωμένες, διαθέτουν ένα ισχυρό στρατηγικό προγραμματισμό και προβλέπουν την ευρεία συμμετοχή του κοινού, ενώ παράλληλα αποσκοπούν να μεγιστοποιήσουν τη συμβατότητα μεταξύ των ανθρώπινων δραστηριοτήτων και να μειώσουν τις συγκρούσεις τόσο μεταξύ των ανθρώπινων χρήσεων, όσο και μεταξύ των ανθρώπινων χρήσεων και του περιβάλλοντος. Από την άλλη η ΟΔΠΖ σε γενικές γραμμές, καλύπτει ένα περιορισμένο κομμάτι υδάτων (κοντά στην ακτογραμμή) και όχι τις υπεράκτιες δραστηριότητες, την οργάνωση και τη διαχείριση των οποίων καλύπτει ο ΘΧΣ¹⁵.

Τα ουσιώδη μέτρα που αποσκοπούν στην εξυπηρέτηση της εφαρμογής του ΘΧΣ χωρίζονται σε τέσσερις βασικές κατηγορίες (Intergovernmental Oceanographic Commission). Στην πρώτη κατηγορία υπάγονται τα μέτρα που αφορούν στις ανθρώπινες δραστηριότητες εντός μιας θαλάσσιας περιοχής (π.χ. περιορισμοί στην αλιευτική δραστηριότητα μειώνοντας π.χ. τον αριθμό των επιτρεπόμενων σκαφών που αλιεύουν, περιορισμοί στο μέγεθος των πλοίων μεταφοράς ή στην ιπποδύναμή τους, περιορισμοί σχετικά με την ποσότητα λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων που χρησιμοποιούνται σε γεωργικές εκτάσεις).

Στη δεύτερη κατηγορία ανήκουν τα μέτρα που αφορούν τη φύση των ανθρώπινων δραστηριοτήτων, με παραδείγματα όπως τις προδιαγραφές στην αλιεία (τύπος εργαλείων, μέγεθος δικτύων, καθορισμός βέλτιστων τεχνικών)¹⁶. Στην τρίτη κατηγορία περιλαμβάνονται τα λεγόμενα μέτρα «απόδοσης» που αφορούν στην επιρροή ανθρώπινων δραστηριοτήτων σε ένα θαλάσσιο χώρο. Κάποια παραδείγματα αυτής της κατηγορίας είναι ο περιορισμός της ποσότητας ρύπων σε μια θαλάσσια έκταση, ο περιορισμός αλιευμάτων και ο περιορισμός χωρητικότητας εξορύξεων άμμου και χαλικιού.

Τέλος, στην κατηγορία των μέτρων που καθορίζουν το «πού» και το «πότε» ενδεχομένως να προκύψουν ανθρώπινες δραστηριότητες και συναντώνται πέντε παραδείγματα: ορισμός τομέων όπου απαγορεύεται η αλιεία ή άλλες ανθρώπινες δραστηριότητες, ορισμός περιοχών πρόληψης ή ζωνών ασφαλείας, ορισμός θαλάσσιων προστατευόμενων περιοχών, οριοθέτηση περιοχών για συγκεκριμένες χρήσεις, (αιολικά πάρκα, στρατιωτικές επιχειρήσεις, διάθεση αποβλήτων, θαλάσσιες μεταφορές, υδατοκαλλιέργειες ανοικτής θάλασσας) και οριοθέτηση

¹⁵ Βλ. Barale V., Schaefer N., *Marine Spatial Planning: Opportunities and Challenges in the Framework of the EU Integrated Maritime Policy*, Journal of Coastal Conservation, No 15., Springer Publ., 2011, σελ. 243

¹⁶ Βλ. Ababouch L., Washington S., *Private Standards and certification in Fisheries and Aquaculture – Current Practice and Emerging Issues*, FAO Fisheries and Aquaculture Technical Paper, No. 553, Food and Aquaculture Organization of the United Nations, Rome, 2011

περιοχών για μελλοντική ανάπτυξη διαφόρων στόχων (ζώνες ανάπτυξης και περιοχές πολλαπλών χρήσεων)¹⁷.

1.4 Ανάλυση Επιμέρους Βημάτων του ΘΧΣ

Η ανάπτυξη και η εφαρμογή του ΘΧΣ, περιλαμβάνει μια σειρά από δέκα βήματα, τα οποία είναι:

- Προσδιορισμός αναγκών και εγκαθίδρυση αρμόδιων αρχών
- Εξασφάλιση χρηματοδότησης
- Οργάνωση της διαδικασίας μέσω του προ-σχεδιασμού
- Οργάνωση της συμμετοχής των ενδιαφερομένων μερών
- Καθορισμός και ανάλυση των υφιστάμενων και μελλοντικών συνθηκών
- Προετοιμασία και έγκριση του χωροταξικού σχεδίου
- Εφαρμογή και επιβολή χωροταξικού σχεδίου
- Παρακολούθηση και αξιολόγηση των επιδόσεων
- Προσαρμογή της θαλάσσιας χωροταξικής διαδικασίας διαχείρισης¹⁸.

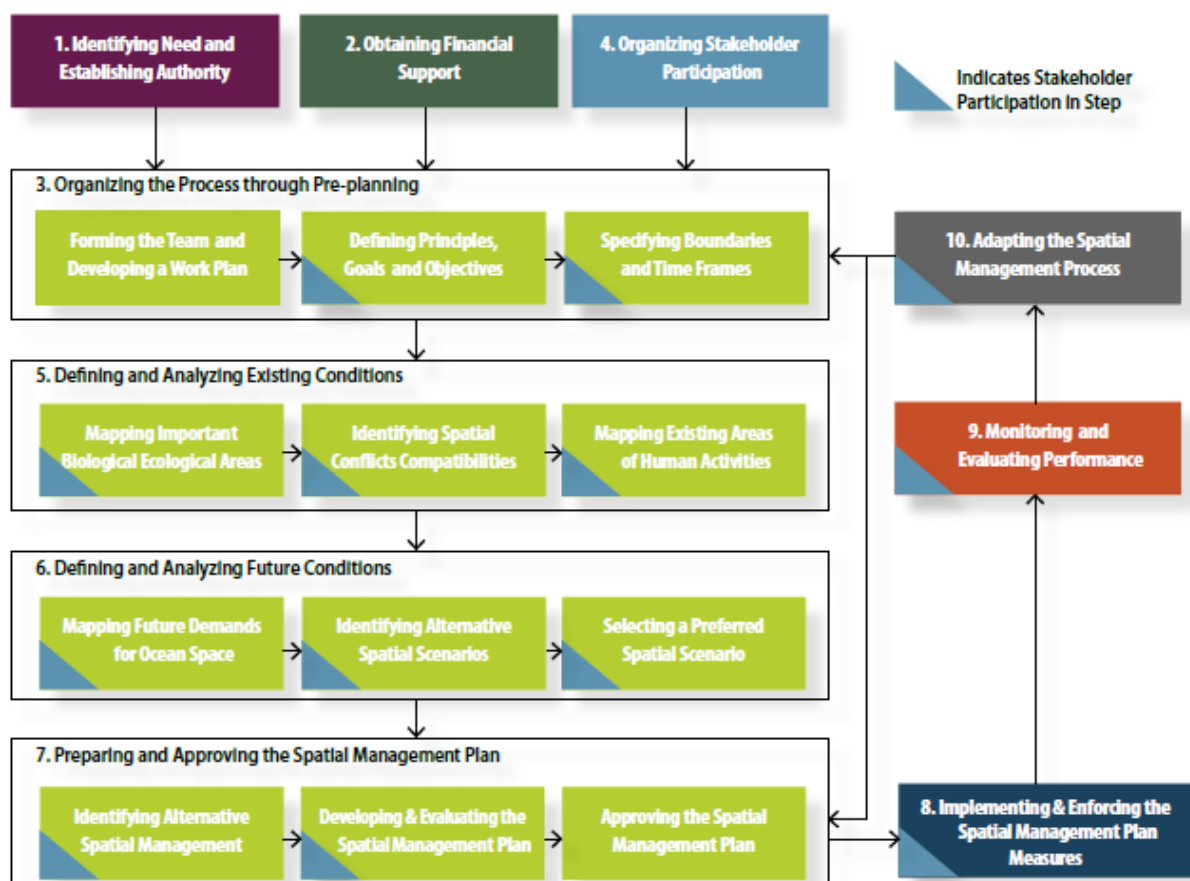
Τα βήματα που παρουσιάζονται παραπάνω δεν αποτελούν μια ξεκάθαρη γραμμική διαδικασία που το κάθε βήμα να οδηγεί διαδοχικά στο επόμενο αλλά υπάρχουν πολλές επιμέρους παράμετροι που πρέπει να ενσωματωθούν. Στη συνολική διαδικασία του θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού, σπουδαίο ρόλο έχει τόσο ο χώρος όσο και ο χρόνος. Δεν πρέπει λοιπόν να παραλείπεται το γεγονός ότι ορισμένες θαλάσσιες περιοχές έχουν μεγαλύτερη σημασία από κάποιες άλλες, από οικολογική και οικονομική άποψη (π.χ. βιοποικιλότητα, αποθέματα πετρελαίου και φυσικού αερίου και υπεράκτιες τοποθεσίες ΑΠΕ)¹⁹.

¹⁷ Βλ. Bennett N. J., Dearden Philip, *From Measuring Outcomes to Providing Inputs: Governance, Management, and local development for more effective marine protected areas*, Marine Policy, Vol. 50, 2014, σελ. 96-110 και επίσης βλ. Douvere F., Ehler C., *Marine Spatial Planning: a step-by-step approach toward ecosystem-based management*, Intergovernmental Oceanographic Commission and Man and the Biosphere Programme, IOC Manual and Guides No. 53, ICAM Dossier No. 6, UNESCO, Paris, 2009, σελ.23

¹⁸ Βλ. Douvere F., Ehler C., *Marine Spatial Planning: a step-by-step approach toward ecosystem-based management*, Intergovernmental Oceanographic Commission and Man and the Biosphere Programme, IOC Manual and Guides No. 53, ICAM Dossier No. 6, UNESCO, Paris, 2009, σελ.18

¹⁹ Βλ. Crowder L., Norse E., *Essential ecological insights for marine ecosystem-based management and marine spatial planning*, Marine Policy 32, 2008, σελ. 772-778

Εικόνα 1: Τα 10 Βήματα για το Θαλάσσιο Χωροταξικό Σχεδιασμό

Πηγή: <http://www.unesco-ioc-marinesp.be/uploads/documentenbank/d87c0c421da4593fd93bbee1898e1d51.pdf>

1.4.1. Προσδιορισμός αναγκών και εγκαθίδρυση αρμόδιων αρχών

Πριν την υλοποίηση ενός σχεδίου θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού απαιτείται ο καθορισμός της χρησιμότητάς του, ο οποίος συνήθως δεν είναι άλλος από τις πολλές ασυμβίβαστες χρήσεις της θάλασσας ή τις χρήσεις με αρνητική επίδραση στο περιβάλλον²⁰. Τη δεκαετία του 1960 και στις αρχές της δεκαετίας του 1970, ο ΘΧΣ στην Αυστραλία ξεκίνησε από ανησυχίες που εκφράστηκαν για το γεγονός ότι η γεώτρηση πετρελαίου και η εξόρυξη ασβεστόλιθου θα ερχόταν σε σύγκρουση με την προστασία του Great Barrier Reef²¹.

Επίσης ένα ακόμη ζήτημα σε αυτό το στάδιο ΘΧΣ είναι το είδος της αρχής που θα αναλάβει την υλοποίησή. Στα πλαίσια του ΘΧΣ απαιτείται η ύπαρξη μίας υπεύθυνης αρχής για τον προγραμματισμό και μίας αρχής για την ορθή εφαρμογή του.

²⁰ Βλ. Gilliland P., M., Laffoley D., *Key elements and steps in the process of developing ecosystem-based marine spatial planning*, Marine Policy, vol. 32:787-796, Elsevier Ltd., 2008, σελ. 792

²¹ Βλ. Lawrence D., Kenchington R., Woodley S., *The Great Barrier Reef: Finding the Right Balance*, Melbourne University Press, Victoria, Australia, 2002

1.4.2. Εξασφάλιση Χρηματοδότησης

Ουσιαστικά ο θαλάσσιος χωροταξικός σχεδιασμός αποτελεί μια ευθύνη που βαραίνει την εκάστοτε κυβέρνηση, όμως υπάρχουν προβλήματα όταν η χρηματοδότηση υφίσταται για έρευνα αλλά απουσιάζει σε άλλες δραστηριότητες που αφορούν τον ΘΧΣ. Οι κυβερνήσεις όσον αφορά την υλοποίηση ΘΧΣ, βασίζονται κυρίως στον προϋπολογισμό τους, όμως εναλλακτική χρηματοδότηση προέρχεται από επιχορηγήσεις από ινστιτούτα, δωρεές από διεθνείς οργανισμούς, κεφάλαια από τον ιδιωτικό τομέα, κ.α.

Μια βιώσιμη στρατηγική χρηματοδότησης για τον ΘΧΣ πρέπει να είναι προσαρμοσμένη στις ιδιαίτερες οικονομικές, νομικές, διοικητικές, κοινωνικές, πολιτικές και περιβαλλοντικές συνθήκες σε μία συγκεκριμένη περιοχή ή χώρα²².

1.4.3. Οργάνωση της Διαδικασίας (Προ-Σχεδιασμός)

Το στάδιο της οργάνωσης του προσχεδιασμού περιλαμβάνει πέντε βασικά σημεία τα οποία θεωρούνται απαραίτητα για τη συνέχεια της διαδικασίας του προγραμματισμού. Τα στοιχεία αυτά είναι: α) η οργάνωση της ομάδας που θα προχωρήσει στο θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό, β) ένα σχέδιο εργασίας που θα προσδιορίζει τα βασικά προϊόντα και τους πόρους που απαιτούνται για την ολοκλήρωση των αποτελεσμάτων του σχεδιασμού εντός χρονικού ορίζοντα, γ) καθορισμένα όρια και χρονικό πλαίσιο για την ανάλυση και τη διαχείριση, δ) ένα σύνολο αρχών που θα καθοδηγούν την ανάπτυξη του θαλάσσιου χωροταξικού σχεδίου και ε) ένα σύνολο σκοπών και στόχων για την περιοχή διαχείρισης.

Μια σημαντική συνιστώσα στον θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό, είναι αν απαρτίζεται από επιστημονικό προσωπικό όλων των απαιτούμενων ειδικοτήτων όπως βιολόγοι, γεωγράφοι, οικολόγοι οικονομολόγοι και σχεδιαστές. Μια ακόμη σημαντική παράμετρος στο σχέδιο εργασίας του ΘΧΣ, είναι το χρονοδιάγραμμα για κάθε βήμα του ΘΧΣ. Κατά τον καθορισμό των ορίων της περιοχής, είναι σημαντικό να γίνει η διάκριση σε δύο τύπους: α) όρια για τη διαχείριση και β) όρια για την ανάλυση. Συχνά, τα όρια της περιοχής διαχείρισης του θαλάσσιου χώρου δεν συμπίπτουν με τα όρια ενός ενιαίου οικοσυστήματος, καθώς αυτό μπορεί να περιλαμβάνει μια σειρά οικοσυστημάτων διαφόρων μεγεθών, τα οποία μπορεί να εκτείνονται και πέρα από την καθορισμένη περιοχή διαχείρισης. Ως εκ τούτου, τα όρια που έχουν καθοριστεί για ανάλυση ΘΧΣ συχνά δεν θα συμπίπτουν με τα όρια της διαχείρισης. Αντίθετα,

²² Βλ. Moye M., Spergel B., *Financing Marine Conservation: A Menu Of Options*, Center for Conservation Finance – Building Conservation Capital for the Future, World Wildlife Fund (WWF), Washington D.C., United States, 2004

όταν τα όρια για ανάλυση είναι ευρύτερα από τα αντίστοιχα που καθορίζονται για τη διαχείριση, θα υπάρχει η δυνατότητα να εντοπιστούν οι πηγές της επιρροής που έχουν επιπτώσεις στην περιοχή της διαχείρισης και τελικά να συμπεριληφθούν οι αρμόδιες αρχές ή τα όργανα που είναι υπεύθυνα για τις πηγές αυτές, κατά την εφαρμογή του χωροταξικού σχεδίου²³.

1.4.4. Συμμετοχή Ενδιαφερόμενων Μερών

Τα διάφορα ενδιαφερόμενα μέρη σε έναν ΘΧΣ συμμετέχουν σε ορισμένες διαδικασίες και σε βαθμό που ποικίλει ανάλογα με τα πολιτιστικά στοιχεία κάθε χώρας. Όλα τα εμπλεκόμενα άτομα, ομάδες ή οργανισμοί που επηρεάζονται ή συμμετέχουν στο ΘΧΣ θεωρούνται φορείς, αλλά η συμμετοχή πολλών φορέων σε λανθασμένη χρονική στιγμή μπορεί να επηρεάσει αρνητικά το επιθυμητό τελικό αποτέλεσμα. Στα πλαίσια του ΘΧΣ τα ενδιαφερόμενα μέρη είναι τα εξής:

- Όσοι επηρεάζονται από αποφάσεις του ΘΧΣ
- Όσοι εξαρτώνται από τους πόρους της περιοχής διαχείρισης
- Όσοι έχουν ή εγείρουν νομικές απαιτήσεις σε περιοχές ή πόρους της περιοχής διαχείρισης
- Όσοι έχουν δραστηριότητες με αντίκτυπο στους πόρους της περιοχής διαχείρισης
- Όσοι έχουν εποχιακά ή γεωγραφικά συμφέροντα στη περιοχή
- Όσοι έχουν ένα ειδικό ενδιαφέρον για τη διαχείριση της περιοχής (όπως περιβαλλοντικές ΜΚΟ και πολιτιστικές ομάδες υποστήριξης)²⁴.

Οι ενδιαφερόμενοι φορείς στα πλαίσια του ΘΧΣ κατανέμονται σε πρωτογενείς, δευτερογενείς και τριτογενείς, ενώ υπάρχουν και υπο-ομάδες. Η αξιολόγηση των ενδιαφερόμενων φορέων πραγματοποιείται με «ανάλυση ενδιαφερομένων μερών»²⁵.

²³ Βλ. Gilliland P., M., Laffoley D., *Key elements and steps in the process of developing ecosystem-based marine spatial planning*, Marine Policy, vol. 32:787-796, Elsevier Ltd., 2008, σελ. 792-793 και Douvere F., Ehler C., *Marine Spatial Planning: a step-by-step approach toward ecosystem-based management*, Intergovernmental Oceanographic Commission and Man and the Biosphere Programme, IOC Manual and Guides No. 53, ICAM Dossier No. 6, UNESCO, Paris, 2009, σελ.36-42.

²⁴ Βλ. Bentz J., Calado H., Johnson D., Kiat N.G., Phillips M., Pringle C., κ.α., *NGO involvement in Marine Spatial Planning: A Way Forward?*, Marine Policy, Vol. 36, 2012, 382-388 και επίσης βλ. Douvere F., Pomeroy R., *The Engagement of Stakeholders in the Marine Spatial Planning Process*, The Role of Marine Spatial Planning in Implementing Ecosystem-Based Sea Use Management, Marine Policy, Vol.32, Issue 5, 2008, 816-822

²⁵ Βλ. Douvere F., Ehler C., *Marine Spatial Planning: a step-by-step approach toward ecosystem-based management*, Intergovernmental Oceanographic Commission and Man and the Biosphere Programme, IOC Manual and Guides No. 53, ICAM Dossier No. 6, UNESCO, Paris, 2009, σελ.43-48.

1.4.5. Προσδιορισμός και Ανάλυση των Υπαρχουσών Συνθηκών

Το επόμενο βήμα είναι η καταγραφή όλων των σημαντικών βιολογικών / οικολογικών περιοχών και υφιστάμενων ανθρώπινων δραστηριοτήτων στην περιοχή διαχείρισης και η ανάλυση των πιθανών συγκρούσεων μεταξύ ανθρώπινων δραστηριοτήτων και του περιβάλλοντος, καθώς και τα επίπεδα τρωτότητας / ευαισθησίας του τελευταίου.

Η καταγραφή των ανθρώπινων δραστηριοτήτων και των διαφόρων περιοχών με οικολογική / βιολογική σημασία οδηγούν σε σημαντικά συμπεράσματα που αφορούν α) τη συμβατότητα αυτών των δύο τομέων σε επίπεδο σχεδιασμού και β) τα περιθώρια / δυνατότητες εφαρμογής²⁶.

1.4.6. Προσδιορισμός και Ανάλυση Μελλοντικών Συνθηκών

Είναι απαραίτητο ένα σενάριο τάσεων για την περιοχή του ΘΧΣ, σε περίπτωση που εξακολουθήσουν να ισχύουν οι υπάρχουσες συνθήκες χωρίς καμία παρέμβαση στη διαχείριση αλλά και εναλλακτικά χωροταξικά σενάρια θαλάσσιων χρήσεων σε περίπτωση που γίνει αναδιανομή των ανθρώπινων δραστηριοτήτων με νέους σκοπούς.

Ο όρος σενάριο τάσεων αναφέρεται στην προβολή των τάσεων των χωρικών και χρονικών αναγκών των τρεχουσών ανθρώπινων δραστηριοτήτων, οι οποίες προβλέπουν τι είναι πιθανόν να συμβεί αν δεν γίνει κάποια παρέμβαση στη διαχείριση μιας περιοχής. Στη συνέχεια είναι σημαντική η χαρτογράφηση των σχεδίων για κάθε ανθρώπινη δραστηριότητα με όσον το δυνατό μεγαλύτερη ακρίβεια. Σε συνδυασμό με το σχεδιασμό των τάσεων τρεχουσών χρήσεων, είναι επίσης σημαντικό να υπάρχουν και εκτιμήσεις και για τις μελλοντικές απαιτήσεις θαλάσσιου χώρου οι οποίες μπορεί να υπάρξουν εντός της περιοχής διαχείρισης²⁷.

Για κάθε θαλάσσια περιοχή διαχείρισης, πάντα θα υπάρχουν διάφορα εναλλακτικά σενάρια. Η ανάπτυξη εναλλακτικών χωροταξικών σεναρίων είναι ένα κρίσιμο βήμα στη διαδικασία του ΘΧΣ, διότι θέτει τις βάσεις για την επιλογή της κατεύθυνσης που επιθυμούμε να αναπτύξουμε στην περιοχή κατά το επιλεγμένο χρονικό διάστημα. Εάν η επιλογή είναι υπέρ ενός σεναρίου που θα είναι ισορροπημένο τότε θα συνδυάζει τους στόχους όλων των κατηγοριών (κοινωνικούς, οικονομικούς, περιβαλλοντικούς). Αν πάλι ο στόχος είναι η μέγιστη

²⁶ Βλ. Gee K., Scibior K., Schultz-Zehden Angela, *Handbook on Integrated Maritime Spatial Planning: Experiences, Tools & Instruments and Case Studies*, INTERREG III B CADSES, PlanCoast Project Adriatic / Baltic / Black Sea, PAP/RAC, April 2008, σελ.54-59.

²⁷ Βλ. Delden v.H., Dominguez D., Dominguez F., Gupta H., Hartmann H., Hulse D., κ.α., *A Formal framework for Scenario Development in Support of Environmental decision-making*, Environmental Modelling and Software, Vol.24, 2009, σελ. 800

οικονομική χρήση του χώρου τότε το σενάριο που θα επιλεγεί θα έχει ιδιαίτερη έμφαση στους οικονομικούς στόχους. Η τελική επιλογή του χωρικού σεναρίου χρήσης της θάλασσας, θα εξαρτάται από μια ποικιλία κριτηρίων, ενώ η ιδεατή επιλογή θα είναι αυτή που θα παράγει αποτελέσματα με τον πιο αποτελεσματικό, αποδοτικό και δίκαιο τρόπο²⁸.

1.4.7. Προετοιμασία και Έγκριση του Χωροταξικού Σχεδίου Διαχείρισης

Το θαλάσσιο χωροταξικό σχέδιο διαχείρισης θα πρέπει να είναι μια δήλωση πολιτικής από την αρμόδια διαχειριστική αρχή, σε συνεργασία με άλλους φορείς και αρχές που είναι υπεύθυνες για μεμονωμένους τομείς. Θα πρέπει να παρουσιάζει ένα ολοκληρωμένο όραμα των χωρικών πτυχών των πολιτικών στους τομείς της οικονομικής ανάπτυξης, των θαλάσσιων μεταφορών, της προστασίας του περιβάλλοντος, της ενέργειας, της αλιείας και του τουρισμού.

Ένα σημαντικό στοιχείο των θαλάσσιων χωροταξικών μέτρων διαχείρισης είναι ότι συμπεριλαμβάνουν ένα βασικό ερώτημα: *πώς μπορούν οι ανθρώπινες δραστηριότητες να οδηγήσουν στην παραγωγή του επιθυμητού μείγματος αγαθών και υπηρεσιών της θάλασσας περιοχής διαχείρισης;* Τα οικονομικά κίνητρα περιλαμβάνουν επιχορηγήσεις από εθνικές και/ή κρατικές ή περιφερειακές αρχές, χρεώσεις επί των εσόδων, τέλη αποβλήτων, τέλη χρήσης, τέλη πρόσβασης, τέλη έκδοσης αδειών, αναπτυξιακά τέλη κ.α. Τα μη οικονομικά κίνητρα χωρίζονται σε α) ρυθμιστικά β) τεχνική βοήθεια γ) δημόσια εκπαίδευση και πληροφόρηση και δ) επιβολή κυρώσεων.

Η οριοθέτηση ζωνών, αποτελεί συχνά ένα πρωταρχικό μέτρο διαχείρισης για την εφαρμογή θαλάσσιων χωροταξικών σχεδίων. Κύρια στοιχεία της αποτελούν: α) ο εντοπισμός και ο σχεδιασμός ζωνών με βάση την υποκείμενη τοπογραφία, ωκεανογραφία και διανομή των βιοτικών κοινοτήτων, β) ο σχεδιασμός των συστημάτων αδειοδότησης και των κανόνων χρήσης κάθε ζώνης, γ) η θέσπιση μηχανισμών συμμόρφωσης και δ) η δημιουργία προγραμμάτων παρακολούθησης, επανεξέτασης και προσαρμογής του συστήματος οριοθέτησης²⁹.

²⁸ Βλ. Duinker N. P., Greig A. L., *Scenario Analysis in Environmental Impact Assessment: Improving Explorations of the Future*, Environmental Impact Assessment Review, Vol. 27, 2007, σελ. 206-219 και στο Douvere F., Ehler C., *Marine Spatial Planning: a step-by-step approach toward ecosystem-based management*, Intergovernmental Oceanographic Commission and Man and the Biosphere Programme, IOC Manual and Guides No. 53, ICAM Dossier No. 6, UNESCO, Paris, 2009, σελ.63-70.

²⁹ Βλ. Florido del C. D., Rodriguez M. C. J., Suarez de V. J. L., *Geopolitical Factors of Maritime Policies and Marine Spatial Planning: State, Regions, and Geographical Planning Scope*, Marine Policy, Vol. 33, 2009, σελ. 628-633

Η επόμενη φάση αυτού του βήματος αφορά την αξιολόγηση του χωροταξικού σχεδίου διαχείρισης. Αυτό επιτυγχάνεται μέσω των Στρατηγικών Περιβαλλοντικών Εκτιμήσεων και των περιβαλλοντικών εκθέσεων, τα οποία επικεντρώνονται στην περιγραφή και αξιολόγηση των επιπτώσεων που είναι πιθανές να προκληθούν από την εφαρμογή του σχεδίου διαχείρισης σε μια θαλάσσια περιοχή³⁰.

1.4.8. Εφαρμογή και Επιβολή του Χωροταξικού Σχεδίου Διαχείρισης

Ουσιαστικά η επιβολή ενός θαλάσσιου χωροταξικού σχεδίου διαχείρισης από την κυβέρνηση περιλαμβάνει:

- έλεγχο του επιπέδου συμμόρφωσης των δραστηριοτήτων (εντοπισμός παραβιάσεων)
- διαπραγματεύσεις με διαχειριστές δραστηριοτήτων που είναι εκτός ορίων τήρησης των κατευθυντήριων γραμμών
- νομικό πλαίσιο εφαρμογής ΘΧΣ και νομικές δράσεις ώστε να επιβληθεί συμμόρφωση και να υπάρξουν συνέπειες σε περίπτωση νομικής παράβασης ή απειλής της ποιότητας του περιβάλλοντος³¹.

1.4.9. Παρακολούθηση και Αξιολόγηση της Απόδοσης του Σχεδίου

Αδιαμφισβήτητα απαιτείται η δημιουργία συστήματος παρακολούθησης, το οποίο να μετρά τους δείκτες απόδοσης των χρησιμοποιούμενων μέτρων θαλάσσιας χωροταξικής διαχείρισης αλλά και να παρέχει περιοδικές αναφορές στους ενδιαφερόμενους φορείς, στους υπεύθυνους λήψης αποφάσεων και στο κοινό, που αφορούν την απόδοση του σχεδίου διαχείρισης. Ορθή αξιολόγηση επιτυγχάνεται όταν οι στόχοι του προγράμματος είναι εξαρχής ξεκάθαροι και οι δείκτες αξιολόγησης της προόδου έχουν προσδιοριστεί στο στάδιο του σχεδιασμού και παρακολουθούνται. Η αξιολόγηση θα πρέπει να γίνεται περιοδικά και καθ' όλη τη διάρκεια ζωής ενός προγράμματος³².

³⁰ Βλ. Gilliland P., M., Laffoley D., *Key elements and steps in the process of developing ecosystem-based marine spatial planning*, Marine Policy, vol. 32:787-796, Elsevier Ltd., 2008, σελ. 793 και Douvère F., Ehler C., *Marine Spatial Planning: a step-by-step approach toward ecosystem-based management*, Intergovernmental Oceanographic Commission and Man and the Biosphere Programme, IOC Manual and Guides No. 53, ICAM Dossier No. 6, UNESCO, Paris, 2009, σελ.71-82.

³¹ Βλ. Το ίδιο, σελ. 83-85 και επίσης Gee K., Scibior K., Schultz-Zehden Angela, *Handbook on Integrated Maritime Spatial Planning: Experiences, Tools & Instruments and Case Studies*, INTERREG III B CADSES, PlanCoast Project Adriatic / Baltic / Black Sea, PAP/RAC, April 2008, σελ.72-75

³² Βλ. Douvère F., Ehler C., *The Importance of Monitoring and Evaluation in Adaptive Maritime Spatial Planning*, Journal of Coastal Conservation, Vol. 15, 2011, σελ. 305-311

1.4.10. Υιοθέτηση της Χωροταξικής Διαδικασίας Διαχείρισης

Επίσης απαιτείται υποβολή εκθέσεων σχετικά με τον τομέα της διαχείρισης, ώστε να αναπτυχθεί ερευνητική ατζέντα. Η συλλογή βραχυπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων δεδομένων είναι απαραίτητη συνιστώσα των μέτρων διαχείρισης και πρέπει να απορρέουν επαρκή στοιχεία από την έρευνα για τον ΘΧΣ³³.

ΚΕΦ. 2: ΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΠΤΥΧΕΣ ΤΟΥ ΘΧΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ

2.1. Παραδείγματα Διεθνών Πρακτικών

2.1.1. Υπερεθνικές Δραστηριότητες

Σε επίπεδο διεθνών και περιφερειακών οργανισμών, άξιες αναφοράς είναι οι δράσεις του ΟΗΕ και της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Μέσω της διεθνούς προοπτικής των προγραμμάτων της IOC (Intergovernmental Oceanographic Commission), του MAB (Man and the Biosphere Programme) και του WHC (World Heritage Center) γίνεται προσπάθεια αξιολόγησης και βελτίωσης της αποτελεσματικότητας της οικοσυστημικής προσέγγισης, ειδικότερα μέσω του ΘΧΣ. Τα τελευταία τριάντα χρόνια το πρόγραμμα MAB έχει πρωτοπορήσει επί του ζητήματος του χωροταξικού σχεδιασμού προς όφελος της διατήρησης της βιοποικιλότητας σε σχεδόν 100 χώρες.

Το WHC ενθαρρύνει τα κράτη μέλη που συμμετέχουν στην αντίστοιχη παγκόσμια συνδιάσκεψη να ορίζουν περιοχές εντός της εθνικής τους δικαιοδοσίας, ώστε αυτές να συμπεριλαμβάνονται στην World Heritage List και να ορίζονται σχέδια διαχείρισης και συστήματα παρακολούθησης για τον διαρκή έλεγχο της κατάστασής τους. Σε αυτές, περιλαμβάνονται και θαλάσσιες περιοχές όπως είναι ο ύφαλος Great Barrier (Αυστραλία), τα

³³ Βλ. Douvere F., Ehler C., *Marine Spatial Planning: a step-by-step approach toward ecosystem-based management*, Intergovernmental Oceanographic Commission and Man and the Biosphere Programme, IOC Manual and Guides No. 53, ICAM Dossier No. 6, UNESCO, Paris, 2009, σελ. 92-94

νησιά Galapagos (Εκουαδόρ), κ.α., στα οποία έχουν εφαρμοστεί διάφορες προσεγγίσεις χωροταξικού σχεδιασμού³⁴.

Το 2007 η Ε.Ε. υιοθέτησε το Blue Paper³⁵, προτείνοντας μια Ολοκληρωμένη Θαλάσσια Πολιτική (Integrated Maritime Policy – IMP) και ένα λεπτομερές Σχέδιο Δράσης. Το 2008 προωθεί την Οδηγία 2008/56/ΕΚ περί πλαισίου κοινοτικής δράσης στο πεδίο της πολιτικής για το θαλάσσιο περιβάλλον, όπου παρέχεται ένα πλάνο έως το 2020. Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη οδηγία, έως το 2012, από κάθε κράτος-μέλος θα πρέπει να έχουν ολοκληρωθεί: α) αρχική αξιολόγηση της περιβαλλοντικής κατάστασης των θαλάσσιων υδάτων, β) προσδιορισμός της καλής περιβαλλοντικής κατάστασης των θαλάσσιων υδάτων τους και γ) καθορισμός περιβαλλοντικών στόχων και δεικτών. Το χρονοδιάγραμμα των απαιτούμενων διαδικασιών που πρέπει να έχουν ολοκληρωθεί με βάση το Blue Paper είναι το εξής:

- Έως το 2013, οριοθέτηση προστατευόμενων περιοχών για κάθε θαλάσσια περιοχή με σκοπό τη δημιουργία αντιπροσωπευτικών δικτύων θαλάσσιων προστατευόμενων περιοχών (λήψη μέτρων για την επίτευξη των στόχων της συγκεκριμένης οδηγίας).
- Έως το 2014 θέσπιση προγραμμάτων παρακολούθησης της περιβαλλοντικής κατάστασης των παραπάνω περιοχών
- Μέχρι το 2015 κατάρτιση προγράμματος μέτρων εξασφάλισης καλής περιβαλλοντικής κατάστασης των υδάτων.
- Έως το 2016 έναρξη λειτουργίας του προγράμματος.

Το Μάρτιο του 2013, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προχώρησε στην προώθηση της Οδηγίας 2013/0074/ΕΚ, σχετικά με τη δημιουργία κοινού πλαισίου για τον θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό και την ολοκληρωμένη διαχείριση των παράκτιων ζωνών. Το Μάρτιο του 2014, υπό την Ελληνική προεδρία το Συμβούλιο ανακοίνωσε τη συμφωνία και την έγκριση ενός σχεδίου κειμένου, για τη δημιουργία ενός πλαισίου εθνικών στρατηγικών και σχεδίων ΘΧΣ από τα κράτη μέλη.

³⁴ Βλ. Κιουσόπουλος Γ., Μπολλάνου Χ. Μ., *Θαλάσσιος Χωροταξικός Σχεδιασμός: Αναγκαιότητα ή μια ακόμα Ουτοπία σχετικά με τη Ρύθμιση του Χώρου στην Ελλάδα*, ΤΕΙ Αθήνας – Εργαστήριο Χωροταξικής Ανάλυσης, Αθήνα, 2011, σελ.3.

³⁵ Commission of the European Communities (2007), *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions - An Integrated Maritime Policy for the European Union*, COM (2007) 575 final, Brussels.

2.1.2. Εθνικές Δραστηριότητες

Το πρώτο σχέδιο θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού ξεκίνησε το 1980 στην Αυστραλία ώστε να αποφευχθεί η υποβάθμιση του Great Barrier Reef Marine Park. Ουσιαστικά έγινε χωρισμός των θαλάσσιων υδάτων γύρω από την Αυστραλία σε πέντε θαλάσσιες περιοχές-ζώνες.

Λίγο αργότερα, η διάκριση θαλάσσιων περιοχών υιοθετήθηκε και από τον Καναδά το 1997, όντας η πρώτη χώρα παγκοσμίως που υιοθέτησε δίκαιο για την ολοκληρωμένη ωκεάνια διαχείριση. Ο Καναδάς αναγνώρισε πέντε μεγάλες θαλάσσιες περιοχές διαχείριση, ενώ σε μετέπειτα βάση αναπτύχθηκαν 19 οικολογικές μονάδες.

Και σε ευρωπαϊκό επίπεδο αρκετά κράτη ασχολήθηκαν με το ζήτημα του θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού, με το Βέλγιο να είναι από τους πρωτοπόρους. Το Βέλγιο είχε ως σκοπό την κάλυψη χωρικών υδάτων και της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης (ΑΟΖ). Στη συνέχεια, το 2006 η Νορβηγία ανέπτυξε Λευκή Βίβλο για ενσωματωμένο σχέδιο διαχείρισης του νορβηγικού μέρους της Θάλασσας του Μπάρεντς.

Ιδιαίτερα μεγάλη ανάγκη για ολοκληρωμένο χωροταξικό σχεδιασμό υπήρξε και για την Ολλανδία λόγω των νέων χρήσεων που απαιτεί ο ωκεάνιος χώρος, για τα παράκτια αιολικά πάρκα και τις θαλάσσιες προστατευόμενες περιοχές. Επίσης η Γαλλία ανέπτυξε σχέδιο αξιοποίησης της θάλασσας για τη λίμνη Thau στη Μεσόγειο και τη λεκάνη Arcachon στον Ατλαντικό.³⁶ Άλλα κράτη που προωθούν σχετικές νομοθεσίες και δράσεις για τον ΘΧΣ είναι η Πορτογαλία, η Λετονία, η Εσθονία, η Λιθουανία, η Σουηδία, κ.α. Συγκεντρωτικά, σε σχέση με όσα αναφέρθηκαν παραπάνω σχετικά με τις δράσεις των πρωτοπόρων κρατών παγκοσμίως για το ΘΧΣ μπορούμε να δούμε τον πίνακα της παρακάτω εικόνας:

Εικόνα 2: Παραδείγματα δράσεων κρατών σχετικά με τον ΘΧΣ

	zoning	προγράμματα & σχέδια	διαχείριση	νομοθεσία	ρητή αναφορά σε ΑΟΖ
Αυστραλία	✓	✓	✓	✓	
Βέλγιο	✓	✓		✓	✓
Γαλλία	✓	✓	✓	✓	
Γερμανία	✓	✓	✓	✓	✓
Ηνωμένες Πολιτείες	✓	✓	✓	✓	
Ηνωμένο Βασίλειο	✓	✓	✓	✓	
Ισπανία	✓				
Καναδάς	✓	✓	✓	✓	
Κίνα	✓	✓	✓	✓	
Νορβηγία	✓	✓	✓	✓	
Ολλανδία	✓	✓	✓		
Πολωνία		✓	✓	✓	
Σουηδία	✓	✓	✓	✓	✓

Πηγή: Κιουσόπουλος Γ. 2011.

³⁶ Βλ. Κιουσόπουλος Γ., Μπολλάνου Χ. Μ., *Θαλάσσιος Χωροταξικός Σχεδιασμός: Αναγκαιότητα ή μια ακόμα Ουτοπία σχετικά με τη Ρύθμιση του Χώρου στην Ελλάδα*, ΤΕΙ Αθήνας – Εργαστήρι Χωροταξικής Ανάλυσης, Αθήνα, 2011, σελ.6.

2.2. Νομικό Καθεστώς σχετικό με το ΘΧΣ

Υπάρχει ένα εκτενές νομικό και πολιτικό πλαίσιο, σχετικά με την ανάπτυξη του θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού. Οι διεθνείς νομικές απαιτήσεις και ρυθμίσεις που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη όταν πρόκειται να δημιουργηθεί ένα σχέδιο χωροταξικού σχεδιασμού περιλαμβάνονται στα εξής:

- Τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το δίκαιο της Θάλασσας (UNCLOS)
- Το Κεφάλαιο 17 της Agenda 21
- Τις συμβάσεις και τα πρωτόκολλα στα πλαίσια του IMO (όπως οι MARPOL, London Dumping Convention, Oil Pollution Preparedness Responses and Control (OPRC) κ.α)
- Το Παγκόσμιο Πρόγραμμα Δράσης του 1995 για την Προστασία του Θαλάσσιου Περιβάλλοντος από Χερσαίες Δραστηριότητες
- Τη Συμφωνία των ΗΕ του 1995 για τα Fish Stocks και τον Κώδικα Συμπεριφοράς του FAO για τα Responsible Fisheries
- Τη Συμφωνία των ΗΕ για την Εφαρμογή των Προβλέψεων της Σύμβασης των ΗΕ για το Δίκαιο της Θάλασσας της 10^{ης} Δεκεμβρίου του 1982, σχετικά με τη Διατήρηση και τη Διαχείριση των Αλληλεπικαλυπτόμενων Ειδών Αλιείας και των Άκρωις Μεταναστευτικών Ειδών Αλιείας
- Τη Παγκόσμια Σύνοδο για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη του 2002 και
- Τη Σύμβαση για τη Βιολογική Ποικιλομορφία (CBD)³⁷.

Παρακάτω θα εξεταστεί το διεθνές νομικό πλαίσιο και κυρίως αυτό που αφορά τις προβλέψεις της UNCLOS για το ΘΧΣ, αλλά και των υπόλοιπων νομικών πλαισίων που σχετίζονται και αναφέρθηκαν παραπάνω.

2.2.1. ΘΧΣ και Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας

Ο ΘΧΣ από τα παράκτια κράτη, σε εθνικό ή περιφερειακό επίπεδο, πρέπει να είναι σύμφωνος με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους προς το Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας (ΔΔΘ). Το άρθρο 123 της Σύμβασης UNCLOS μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως νομική βάση για την ανάληψη κοινών πρωτοβουλιών ΘΧΣ από κράτη που συνορεύουν με κλειστές ή ημίκλειστες θάλασσες. Τα κράτη αυτά θα πρέπει να συνεργαστούν και να συντονίσουν: α) τη διαχείριση, τη διατήρηση, την εξερεύνηση και την εκμετάλλευση των βιολογικών πόρων της θάλασσας, β) την

³⁷ Βλ. Douvère F., Ehler C. N., *The International Perspective: Lessons From The Recent European Experience With Marine Spatial Planning*, UNESCO, Man and the Biosphere Programme (MAB) & the International Oceanographic Commission, 2006, σελ. 4

εφαρμογή των δικαιωμάτων και των καθηκόντων τους σε σχέση με την προστασία και διατήρηση του θαλάσσιου περιβάλλοντος και γ) την πολιτική της επιστημονικής τους έρευνας³⁸. Η συνεργασία αυτή μπορεί να γίνει άμεσα ή μέσω ενός αρμόδιου περιφερειακού οργανισμού. Αναφορικά με το ΘΧΣ, το ΔΔΘ προβλέπει το διαχωρισμό των υδάτων σε επτά θαλάσσιες περιοχές, στις οποίες τα παράκτια κράτη μπορούν να ασκήσουν δικαιοδοσία. Αυτές οι περιοχές είναι: α) τα εσωτερικά ύδατα, β) τα αρχιπελαγικά ύδατα, γ) την αιγιαλίτιδα ζώνη, δ) τη συνορεύουσα ζώνη, ε) την υφαλοκρηπίδα, στ) την Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη (ΑΟΖ), ζ) τις ζώνες αλιείας³⁹.

2.2.1.1. Εσωτερικά Ύδατα και ΘΧΣ

Η σχετική με τον ΘΧΣ δικαιοδοσία, είναι πλήρης στα εσωτερικά ύδατα εντός της γραμμής βάσης, περιοχή στην οποία τα παράκτια κράτη έχουν πλήρη δικαιοδοσία βάσει των κυριαρχικών τους δικαιωμάτων (άρθρο 8 UNCLOS). Τα ύδατα αυτά, περιλαμβάνουν μόνο περιοχές εθνικής κυριαρχίας όπως κόλπους, εκβολές ποταμών, λιμάνια, και ύδατα που περικλείονται από ευθείες γραμμές βάσης⁴⁰. Συνοπτικά, το παράκτιο κράτος απολαμβάνει την απόλυτη ελευθερία να υποβάλλει τα εσωτερικά του ύδατα σε ΘΧΣ, ακόμα και όσον αφορά τα θέματα της ναυτιλίας και της ναυσιπλοΐας.

2.2.1.2. Αιγιαλίτιδα Ζώνη και ΘΧΣ

Εντός της αιγιαλίτιδας ζώνης και έως ένα όριο το οποίο δεν ξεπερνά τα 12 ναυτικά μίλια από την ακτογραμμή, τα παράκτια κράτη διαθέτουν πλήρη δικαιοδοσία όσον αφορά την οριοθέτηση ζωνών και το σχεδιασμό θαλάσσιων χωροταξικών διαδικασιών, η οποία βασίζεται στα κυριαρχικά τους δικαιώματα από το δίκαιο της θάλασσας⁴¹. Ο μόνος περιορισμός σε αυτή τη δικαιοδοσία αποτελεί το δικαίωμα της αβλαβούς διέλευσης⁴² μέσω της ζώνης αυτής για τα

³⁸ Βλ. Maes Fr., *The International Legal Framework for Marine Spatial Planning*, *The International Journal of Ocean Affairs, Marine Policy*, Vol.32, No.5, 2008, σελ. 799.

³⁹ Κάθε θαλάσσια ζώνη οριοθετείται και μετριέται από τις γραμμές βάσης. Οι γραμμές βάσης μπορεί να είναι είτε φυσικές γραμμές βάσης (τα πιο χαμηλά σημεία της άμπτωτης ή η γραμμή που σχηματίζεται από τα σημεία της μεγαλύτερης ρηχίας κατά μήκος της ακτής), είτε ευθείες γραμμές (όπου η ακτογραμμή παρουσιάζει βαθιές κολπώσεις και οδοντώσεις ή υπάρχει κατά μήκος της και σε άμεση γειτνίαση με αυτή συστάδα νησιών).

⁴⁰ Βλ. Τσάλτας Ι. Γ., Κλάδη Μ., *Το Διεθνές Καθεστώς των Θαλασσών και των Ωκεανών – Διεθνής Πολιτική, Διεθνές Δίκαιο και Διεθνής Οργάνωση*, Διεθνής Πολιτική και Δίκαιο της Θάλασσας – Οι Ζώνες Εθνικής Δικαιοδοσίας, Τόμος Πρώτος, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2003, σελ. 184-185.

⁴¹ Βλ. Jessup P.C., *The Law of Territorial Waters and Maritime Jurisdiction*, New York, Jennings, 1927, σελ. 453-454 και επίσης βλ. ILC, *Yearbook, International Law Commission*, vol. II, 1956, σελ. 265.

⁴² Η διέλευση είναι αβλαβής εφόσον δεν διαταράσσει την ειρήνη, την τάξη ή την ασφάλεια του παράκτιου κράτους. Η διέλευση πρέπει να είναι συνεχής και ταχεία, εκτός από τις περιπτώσεις ανωτέρας βίας ή κινδύνου (άρθ. 18).

πλοία όλων των κρατών (άρθρο 17 UNCLOS). Αναφορικά με τον ΘΧΣ τα παράκτια κράτη, έχουν τη δυνατότητα να ορίζουν ζώνες εκχώρησης για την εκμετάλλευση μη ζώντων πόρων, ζώνες απόρριψης (ντάμπινγκ), ζώνες για τη δημιουργία αιολικών πάρκων και άλλων έργων παραγωγής ενέργειας, ζώνες υδατοκαλλιεργειών, να ορίζουν ζώνες ασφαλείας ή προστασίας γύρω από ναυάγια και υπεράκτιες εγκαταστάσεις, να κατασκευάσουν τεχνητά νησιά, να επεκτείνουν λιμάνια, να χτίσουν προβλήτες, να υποδιαιρέσουν τις αλιευτικές ζώνες, κλπ.

2.2.1.3. Στενά Διεθνούς Ναυσιπλοΐας και Αρχιπελαγικά Ύδατα και ΘΧΣ

Το καθεστώς των στενών διεθνούς ναυσιπλοΐας δε θίγει την κυριαρχία ή τη δικαιοδοσία των κρατών σχετικά με τα ύδατά τους, το βυθό και το υπέδαφός τους (άρθ. 34) επιτρέποντας παράλληλα σε όλα τα πλοία το δικαίωμα της αβλαβούς διέλευσης, που δεν μπορεί να εμποδιστεί, εκτός εάν υπάρχουν εναλλακτικές διαδρομές μέσω της ανοικτής θάλασσας ή μέσω της ΑΟΖ⁴³.

2.2.1.4. Συνορεύουσα Ζώνη και ΘΧΣ

Η συνορεύουσα ζώνη, είναι η θαλάσσια περιοχή η οποία βρίσκεται πέρα από την αιγιαλίτιδα ζώνη αλλά είναι συνεχόμενη με αυτήν, έπεται δηλαδή αυτής και δεν ξεπερνά το όριο των 24 ναυτικών μιλίων από την ακτογραμμή. Η συνορεύουσα ζώνη είναι ζώνη θαλάσσιας δικαιοδοσίας του παράκτιου κράτους και αρχίζει εκεί όπου τελειώνει η κυριαρχία του παράκτιου κράτους μέσα στη θάλασσα. Συνορεύουσα ζώνη μπορεί να έχει κάθε κράτος, ηπειρωτικό ή νησιωτικό, αρκεί να αποφασίσει να τη θεσπίσει καθώς αυτή δεν συνδέεται αυτόματα με το έδαφος. Επίσης, σύμφωνα με το νέο καθεστώς δικαιοδοσίας του παράκτιου κράτους, για την προστασία των αρχαιολογικών και ιστορικών θησαυρών που βρίσκονται στο βυθό αυτή της περιοχής⁴⁴. Το ιδιαίτερο αυτό καθεστώς της συνορεύουσας ζώνης, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη σε οποιοσδήποτε ενέργειες και διαδικασίες σχεδιασμού θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού, στον οποίο πάντως η συγκεκριμένη ζώνη έχει ελάχιστη επιρροή⁴⁵.

⁴³ Βλ. Maes Fr., *The International Legal Framework for Marine Spatial Planning*, *The International Journal of Ocean Affairs, Marine Policy*, Vol.32, No.5, 2008, σελ. 801.

⁴⁴ Βλ. Τσάλτας Ι. Γ., Κλάδη Μ., *Το Διεθνές Καθεστώς των Θαλασσών και των Ωκεανών – Διεθνής Πολιτική, Διεθνές Δίκαιο και Διεθνής Οργάνωση*, Διεθνής Πολιτική και Δίκαιο της Θάλασσας – Οι Ζώνες Εθνικής Δικαιοδοσίας, Τόμος Πρώτος, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2003, σελ. 254-268.

⁴⁵ European Commission, *Legal Aspects of Maritime Spatial Planning*, Framework Service Contract, No. FISH/2006/09 – LOT2, Final Report to DG Maritime Affairs & Fisheries, October 2008, σελ. 10.

2.2.1.5. Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα και ΘΧΣ

Πέρα από την αιγιαλίτιδα ζώνη, κάθε παράκτιο κράτος έχει δικαίωμα σε μια ηπειρωτική υφαλοκρηπίδα, η οποία αποτελεί το βυθό και το υπέδαφος των υποθαλάσσιων περιοχών που είναι η φυσική προέκταση των ηπειρωτικών ή και των νησιωτικών ακτών των κρατών (άρθ. 1 Σύμβαση Γενεύης) μέχρι και το βάθος των 200 μ. από την επιφάνεια των υδάτων. Τα παράκτια κράτη μπορούν να ασκούν κυριαρχικά δικαιώματα στην ηπειρωτική υφαλοκρηπίδα τους, για το σκοπό της εξερεύνησης και εκμετάλλευσης των ορυκτών και άλλων μη έμβιων πόρων του θαλάσσιου βυθού και του υπεδάφους του. Κανένα άλλο κράτος ή ιδιωτικός φορέας δεν μπορεί να αναλάβει αυτές τις δραστηριότητες χωρίς τη ρητή συναίνεση του παράκτιου κράτους (άρθρο 77 UNCLOS). Το παράκτιο κράτος έχει το αποκλειστικό δικαίωμα να επιτρέπει και να ρυθμίζει τις γεωτρήσεις για την υφαλοκρηπίδα (άρθρο 81) και το δικαίωμα να εκμεταλλεύεται το υπέδαφος μέσω σηράγγων (άρθ. 85). Επίσης το παράκτιο κράτος δεν πρέπει σε καμία περίπτωση, ασκώντας τα κυριαρχικά του δικαιώματα στη ζώνη αυτή, να θίγει ή να περιορίζει αδικαιολόγητα το δικαίωμα της ναυσιπλοΐας και τις λοιπές ελευθερίες των υπόλοιπων κρατών⁴⁶.

2.2.1.6. Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη (ΑΟΖ) και ΘΧΣ

Πέραν των χωρικών υδάτων, ένα παράκτιο κράτος έχει το δικαίωμα να διεκδικήσει μια αποκλειστική οικονομική ζώνη (ΑΟΖ), που μπορεί να εκτείνεται μέχρι και 200 ναυτικά μίλια από τις γραμμές βάσης που χρησιμοποιούνται για τη μέτρηση της χωρικής θάλασσας. Σε αντίθεση με την αιγιαλίτιδα ζώνη, στην οποία ένα παράκτιο κράτος ασκεί την κυριαρχία του, ένα πιο περιορισμένο σύνολο κυριαρχικών δικαιωμάτων, του αναγνωρίζεται από τη σύμβαση UNCLOS όσον αφορά την ΑΟΖ. Εντός της ΑΟΖ, ένα παράκτιο κράτος έχει κυριαρχικά δικαιώματα σχετικά με τους ζώντες και μη πόρους, καθώς και σε σχέση με άλλες οικονομικές δραστηριότητες εκμετάλλευσης και εξερεύνησης της ΑΟΖ, όπως η παραγωγή ενέργειας. Στο πλαίσιο των περιορισμένων κυριαρχικών δικαιωμάτων, τα παράκτια κράτη έχουν το δικαίωμα να αναλάβουν ΘΧΣ. Η κατασκευή τεχνητών νήσων, εγκαταστάσεων και κατασκευών στην ΑΟΖ υπόκειται στις ειδικές διατάξεις του άρθρου 60 της UNCLOS. Το άρθρο αυτό προβλέπει τα εξής:

- Στην ΑΟΖ, το παράκτιο κράτος έχει το αποκλειστικό δικαίωμα να κατασκευάζει καθώς και να επιτρέπει και να ρυθμίζει την κατασκευή, τη λειτουργία και τη χρήση: (α) τεχνητών νησιών, (β) εγκαταστάσεων και κτισμάτων για τους σκοπούς που αναφέρονται στο άρθρο 56 και άλλους

⁴⁶ Βλ. Brownlie I., Crawford J., *Principles of Public International Law (8th Edition)*, Oxford University Press, Oxford, United Kingdom, 2012, σελ. 269-274

σκοπούς οικονομικής φύσεως, (γ) εγκαταστάσεων και κτισμάτων που μπορούν να εμποδίσουν την άσκηση των δικαιωμάτων του παράκτιου κράτους στη ζώνη.

- Το παράκτιο κράτος έχει αποκλειστική δικαιοδοσία πάνω σε εγκαταστάσεις όπως τεχνητά νησιά και δομές, συμπεριλαμβανομένης της δικαιοδοσίας που αναφέρεται σε νόμους και κανονισμούς για ζητήματα τελωνειακής, δημοσιονομικής, υγειονομικής φύσης, και ασφάλεια τη μετανάστευσης⁴⁷. Μία επιπλέον υποκατηγορία ζωνών της ΑΟΖ, μπορεί να είναι οι «ζώνες αλιείας», οι «αλιευτικές ζώνες προστασίας», οι «οικολογικές ζώνες προστασίας» και οι «οικολογικές και αλιευτικές ζώνες προστασίας» (ορισμένες από τις οποίες έχουν ορίσει ορισμένα μεσογειακά κράτη)⁴⁸.

2.2.1.7. Ανοιχτή Θάλασσα, «Περιοχή» και ΘΧΣ

Όπως ορίζεται από το άρθρο 87 της Σύμβασης UNCLOS, όσον αφορά το αγαθό της ελευθερίας της ανοιχτής θάλασσας, τα παράκτια και περικόκιστα κράτη απολαμβάνουν:

- α) την ελευθερία της ναυσιπλοΐας (ισχύουν επίσης οι κανόνες και τα πρότυπα του ΙΜΟ)
- β) την ελευθερία υπέρπτησης
- γ) την ελευθερία τοποθέτησης υποθαλάσσιων καλωδίων και αγωγών, τα οποία ρυθμίζονται από το μέρος VI της Σύμβασης
- δ) την ελευθερία κατασκευής τεχνητών νησιών και άλλων εγκαταστάσεων που επιτρέπονται βάσει του διεθνούς δικαίου
- ε) την ελευθερία αλιείας
- στ) την ελευθερία της επιστημονικής έρευνας, υπό τις διατάξεις των μερών VI και XIII. Οι ελευθερίες αυτές θα πρέπει να ασκούνται από όλα τα κράτη λαμβάνοντας δεόντως υπόψη τα συμφέροντα των άλλων κρατών κατά την άσκηση της ελευθερίας στην ανοιχτή θάλασσα, αλλά και με σεβασμό για τα δικαιώματα που απορρέουν από τη σύμβαση UNCLOS σε σχέση με τις δραστηριότητες στην περιοχή⁴⁹.

Η Σύμβαση UNCLOS στο άρθρο 1(1) καθορίζει ως «περιοχή» τον θαλάσσιο και ωκεάνιο βυθό και το υπέδαφος τους, πέρα από τα όρια της εθνικής δικαιοδοσίας. Επιπλέον, όπως και

⁴⁷ Βλ. Τσάλτας Ι. Γ., Κλάδη Μ., *Το Διεθνές Καθεστώς των Θαλασσών και των Ωκεανών – Διεθνής Πολιτική, Διεθνές Δίκαιο και Διεθνής Οργάνωση*, Διεθνής Πολιτική και Δίκαιο της Θάλασσας – Οι Ζώνες Εθνικής Δικαιοδοσίας, Τόμος Πρώτος, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2003, σελ. 295-300.

⁴⁸ European Commission, *Costs and Benefits Arising from the Establishment of Maritime Zones in the Mediterranean Sea – Final Report*, DG MARE/2010/05, June 2013, σελ. 16

⁴⁹ Βλ. European Commission, *Legal Aspects of Maritime Spatial Planning*, Framework Service Contract, No. FISH/2006/09 – LOT2, Final Report to DG Maritime Affairs & Fisheries, October 2008, σελ. 13.

στο καθεστώς της ανοικτής θάλασσας, οποιαδήποτε διεκδίκηση ή άσκηση κυριαρχίας ή κυριαρχικών δικαιωμάτων ή ιδιοποίηση τμήματος της «περιοχής», δεν αναγνωρίζονται⁵⁰. Βασικό χαρακτηριστικό της «Περιοχής», αποτελεί η αρχή της Κοινής Κληρονομιάς της Ανθρωπότητας και η International Seabed Authority⁵¹. Δεδομένου του καθεστώτος αυτών των θαλάσσιων περιοχών, σε περίπτωση που υπήρχε η πρόθεση για την προώθηση θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού, θα ήταν απαραίτητη η συναίνεση και η συνεργασία διαφόρων κρατών και φορέων, κάτι που φαντάζει ακόμα πιο δύσκολο.

2.2.1.8. Ζώνες Αλιείας και ΘΧΣ

Ουσιαστικά η Σύμβαση UNCLOS, παρέχει διεθνές πλαίσιο για τη διαχείριση των έμβιων θαλάσσιων πόρων και για αυτόν τον λόγο στην αιγιαλίτιδα ζώνη και ΑΟΖ, τα παράκτια κράτη μπορούν να καθορίσουν ζώνες αλιείας ή ζώνες όπου η αλιεία απαγορεύεται ή περιορίζεται. Θα πρέπει να επισημανθεί ότι τα αλιευτικά δικαιώματα στην αιγιαλίτιδα ζώνη υπάγονται στο παράκτιο κράτος.

Η οποιαδήποτε αλιευτική δραστηριότητα χωρίς την έγκριση του παράκτιου κράτους θεωρείται ότι είναι «επιζήμια για την ειρήνη ή την ασφάλειά του» και το ξένο αλιευτικό σκάφος χάνει το δικαίωμα της αβλαβούς διέλευσης. Το παράκτιο κράτος στην ΑΟΖ καθορίζει την επιτρεπόμενη αλιευτική ποσότητα και έχει υποχρέωση να διατηρήσει τους ζώντες πόρους και να τους αποκαταστήσει με κατάλληλα μέτρα διαχείρισης. Επίσης, θα πρέπει να αναφερθεί ότι η υποχρέωση ορθολογικής διαχείρισης/διατήρησης έμβιων θαλάσσιων πόρων ισχύει και στην ανοικτή θάλασσα, αλλά εκεί το παράκτιο κράτος δεν ρυθμίζει μονομερώς την αλιευτική δραστηριότητα. Για αρμονική συνεργασία όσον αφορά τη διαχείριση των αποθεμάτων τα κράτη το 1995 συνήψαν τη συμφωνία (FSA) για εφαρμογή των διατάξεων της UNCLOS⁵². Η Συμφωνία FSA, εισάγει μεταξύ άλλων τη προσέγγιση της προφύλαξης όσον αφορά την εξερεύνηση, διατήρηση και διαχείριση των αλιευτικών αποθεμάτων και προωθεί την εγκαθίδρυση περιφερειακών και υπο-περιφερειακών οργανισμών και συμφωνιών διαχείρισης⁵³. Η Σύμβαση UNCLOS και η Συμφωνία FSA, συμπληρώνονται από τον μη δεσμευτικό Κώδικα Συμπεριφοράς

⁵⁰ Βλ. Άρθρο 137(1) Σύμβαση UNCLOS.

⁵¹ European Commission, *Costs and Benefits Arising from the Establishment of Maritime Zones in the Mediterranean Sea – Final Report*, DG MARE/2010/05, June 2013, σελ. 18

⁵² Βλ. Συμφωνία για την εφαρμογή των διατάξεων της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας της 10ης Δεκεμβρίου 1982, σχετικά με τη διατήρηση και διαχείριση των αλληλεπικαλυπτόμενων αποθεμάτων αλιείας και των άκρως μεταναστευτικών αποθεμάτων. A/CONF. 164/37 8 Σεπτεμβρίου 1995.

⁵³ Βλ. Kimbal L. A., *International ocean governance. Using International Law and organizations to manage marine resources sustainably*, Gland, IUCN, 2001

του FAO του 1995, ο οποίος εφαρμόζεται σε όλα τα αλιευτικά αποθέματα εντός και εκτός εθνικής δικαιοδοσίας⁵⁴. Από την οπτική του ΘΧΣ, οι συμφωνίες αυτές δεν συμβάλλουν άμεσα στον σχεδιασμό – αφού αναφέρονται κυρίως σε είδη αλιείας – αν και ο Κώδικας FAO αναφέρει κλειστές περιοχές ή ζώνες, σαν εργαλείο διαχείρισης αλιείας.

2.2.1.9. Μέτρα δρομολόγησης Πλοίων και ΘΧΣ

Τα μέτρα δρομολόγησης των πλοίων, τα οποία σχετίζονται άμεσα με τον θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό είναι: 1) τα σχέδια διαχωρισμού κυκλοφορίας (Traffic Separation Schemes TSS), 2) οι λωρίδες κυκλοφορίας, 3) οι ζώνες διαχωρισμού, 4) οι κυκλικόι κόμβοι, 5) οι ζώνες παράκτιας κυκλοφορίας, 6) οι προτεινόμενες διαδρομές, 7) οι βαθέων υδάτων διαδρομές, 8) οι περιοχές προφύλαξης και 9) οι περιοχές που πρέπει να αποφεύγονται⁵⁵. Τα παραπάνω μέτρα διαδραματίζουν σημαντικότατο ρόλο στην προστασία/διατήρηση του θαλάσσιου περιβάλλοντος, εκτός από την ενίσχυση ασφάλειας της ναυσιπλοΐας⁵⁶.

Ακόμη, συνιστάται οι κυβερνήσεις να εξασφαλίζουν ότι οι εξέδρες άντλησης πετρελαίου και όλες οι υπόλοιπες παρόμοιες δομές να μην εγκαθίστανται εντός των συστημάτων

⁵⁴ FAO, Code of Conduct for responsible Fisheries, Rome, FAO, 1996, σελ. 41

⁵⁵ Ένα TSS είναι ένα μέτρο οργάνωσης της θαλάσσιας κυκλοφορίας που αποσκοπεί στο διαχωρισμό των αντίθετων ρευμάτων κυκλοφορίας μέσω των κατάλληλων μέσων και μέσω της δημιουργίας των «λωρίδων κυκλοφορίας». Οι «λωρίδες κυκλοφορίας», είναι περιοχές εντός καθορισμένων ορίων στις οποίες είναι εγκατεστημένος ένας μονόδρομος. Μια «ζώνη διαχωρισμού ή γραμμή» είναι μια ζώνη ή γραμμή που ορίζει λωρίδες κυκλοφορίας στις οποίες κινούνται τα πλοία σε αντίθετες ή σχεδόν αντίθετες κατευθύνσεις, ή το διαχωρισμό μιας λωρίδας κυκλοφορίας από την παρακείμενη θαλάσσια περιοχή, ή χωρίζει λωρίδες κυκλοφορίας που έχουν οριστεί για συγκεκριμένες κατηγορίες πλοίων κατευθυνόμενων προς την ίδια κατεύθυνση. Ένας «κυκλικός κόμβος» είναι ένα σημείο διαχωρισμού ή κυκλική ζώνη διαχωρισμού και μια κυκλική λωρίδα κυκλοφορίας εντός καθορισμένων ορίων. Μια «παράκτια ζώνη κυκλοφορίας» είναι μια καθορισμένη περιοχή μεταξύ του χερσαίου συνόρου ενός συστήματος διαχωρισμού κυκλοφορίας και των παρακείμενων ακτών. Μια «προτεινόμενη διαδρομή» είναι μια διαδρομή απροσδιόριστου πλάτους, για τη διευκόλυνση των διερχόμενων πλοίων, η οποία συχνά χαρακτηρίζεται από κεντρικούς σημαντήρες. Μια «βαθέων υδάτων διαδρομή» είναι ένα διαδρομή εντός καθορισμένων ορίων που έχει ακρίβεια για την εκκαθάριση του βυθού της θάλασσας. Μια «περιοχή προφύλαξης» είναι μια περιοχή εντός καθορισμένων ορίων, όπου τα πλοία πρέπει να περιηγούνται με ιδιαίτερη προσοχή και εντός της οποίας η κατεύθυνση της ροής της κυκλοφορίας μπορεί να συνιστάται. Τέλος μια «περιοχή που πρέπει να αποφευχθεί» είναι μια περιοχή εντός καθορισμένων ορίων στα οποία είτε η πλοήγηση είναι ιδιαίτερα επικίνδυνη ή είναι εξαιρετικά σημαντική για την αποφυγή ατυχημάτων και η οποία θα πρέπει να αποφεύγεται από όλα τα πλοία, ή από ορισμένες κατηγορίες πλοίων. Το 2001 οι «περιοχές μη αγκυροβόλησης» προστέθηκαν στις Γενικές Διατάξεις. Μια «περιοχή μη αγκυροβόλησης» είναι ένα μέτρο δρομολόγησης που περιλαμβάνει μια περιοχή με καθορισμένα όρια, όπου η αγκυροβόληση αποτελεί επικίνδυνη ενέργεια ή θα μπορούσε να οδηγήσει σε απαράδεκτες βλάβες στο θαλάσσιο περιβάλλον. Η αγκυροβόληση σε μια τέτοια περιοχή θα πρέπει να αποφεύγεται από όλα τα πλοία ή από ορισμένες κατηγορίες πλοίων, εκτός των περιπτώσεων άμεσου κινδύνου για το πλοίο ή τα πρόσωπα του σκάφους.

⁵⁶ IMO, Ships Routeing—8th edition, London, 2003. Οι κανόνες 1 (δ) και 10 του COLREG ορίζουν, αντίστοιχα, την αρμοδιότητα του IMO να υιοθετήσει TSS και τους κύριους τεχνικούς κανονισμούς που πρέπει να ακολουθούνται στο θέμα αυτό. Οι κανονισμοί αυτοί ασκούν αποτελεσματικούς περιορισμούς στη ναυσιπλοΐα, προκειμένου να εξασφαλιστεί η ασφάλεια.

δρομολόγησης ή κοντά στα όρια. Στην περίπτωση που η εγκατάσταση των παραπάνω δομών, δεν μπορεί να αποφευχθεί, τα σχέδια διαχωρισμού κυκλοφορίας τροποποιούνται προσωρινά.

2.2.1.10. Ιδιαίτερος Ευαίσθητες Περιοχές, Θαλάσσιες Προστατευόμενες Περιοχές και ΘΧΣ

Οι αναθεωρημένες κατευθυντήριες γραμμές για τον προσδιορισμό των ιδιαίτερα ευαίσθητων περιοχών (PSSAs) περιέχονται στο ψήφισμα του IMO υπ' αριθ. A.927 (22) και A.982 (24)⁵⁷. Οι κατευθυντήριες γραμμές καθορίζουν μια ιδιαίτερα ευαίσθητη θαλάσσια περιοχή ως μια περιοχή, η οποία χρειάζεται ειδική προστασία μέσω των δράσεων του IMO, λόγω της σημασίας της για την οικολογία, ή άλλους κοινωνικοοικονομικούς ή επιστημονικούς λόγους και η οποία μπορεί να είναι ευάλωτη σε ζημία από τις διάφορες ναυτιλιακές δραστηριότητες. Ο προσδιορισμός μιας τέτοιας περιοχής απαιτεί τρία στοιχεία: τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της προτεινόμενης περιοχής, την ευπάθεια ενός τέτοιου χώρου σε ζημία από τη διεθνή ναυτιλία και τη διαθεσιμότητα των σχετικών προστατευτικών μέτρων εντός της αρμοδιότητας του IMO για την πρόληψη, μείωση ή εξάλειψη των κινδύνων από τις ναυτιλιακές δραστηριότητες.

Τα μέτρα προστασίας που μπορούν να ληφθούν για τις PSSAs, είναι οι ακόλουθες ενέργειες: α) ο ορισμός των ειδικών ζωνών βάσει της MARPOL και των παραρτημάτων I, II και V, ή περιοχές ελέγχου εκπομπών SOx στο πλαίσιο της σύμβασης MARPOL (παράρτημα VI), ή την εφαρμογή ειδικών περιορισμών για σκάφη που λειτουργούν σε ιδιαίτερα ευαίσθητες περιοχές, β) την έγκριση δρομολόγησης των πλοίων και των συστημάτων αναφοράς κοντά ή εντός της περιοχής και γ) τη δημιουργία και υιοθέτηση άλλων μέτρων που αποσκοπούν στην προστασία αυτών των περιοχών από περιβαλλοντική επιβάρυνση. Άλλα πιθανά μέτρα είναι τα υποχρεωτικά συστήματα πλοήγησης ή η διαχείριση των συστημάτων κυκλοφορίας.

Μέχρι στιγμής 14 περιοχές παγκοσμίως έχουν αναγνωρισθεί ως PSSAs, ενώ η πλειονότητα των προτεινόμενων περιοχών για τη λίστα των PSSAs, απολάμβαναν ήδη κάποια μορφή περιβαλλοντικής προστασίας⁵⁸.

⁵⁷ Βλ. IMO Assembly, Resolution A.927 (22) που υιοθετήθηκε στις 29 Νοεμβρίου 2001, Guidelines for the designation of special areas under MARPOL 73/78 and guidelines for the identification and designation of particularly sensitive sea areas, A 22/Res.927, 15 Ιανουαρίου 2002, και επίσης Resolution A.982 (24) που ανακαλεί το annex 2 της απόφασης A.927(22), IMO Assembly, Resolution A.982(24) που υιοθετήθηκε την 1^η Δεκέμβρη 2005, Revised guidelines for the identification and designation of particularly sensitive sea areas. A 24/Res.982, 6 Φεβρουαρίου 2006. PSSA Proposal Review Form approved by MEPC 55/23, 10 Οκτωβρίου 2006.

⁵⁸ Βλ. Maes Fr., *The International Legal Framework for Marine Spatial Planning*, The International Journal of Ocean Affairs, Marine Policy, Vol.32, No.5, 2008, σελ. 803.

Ενώ οι PSSAs, στοχεύουν περισσότερο στην διευκόλυνση της ναυσιπλοΐας και παράλληλα στην προστασία και σωστή διαχείριση του θαλάσσιου περιβάλλοντος, οι θαλάσσιες προστατευόμενες περιοχές (MPAs) αντανakλούν τη γενικότερη υποχρέωση των κρατών να προστατεύουν και να διατηρούν το θαλάσσιο περιβάλλον, ενώ παράλληλα εξασκούν τα κυριαρχικά τους δικαιώματα επί των φυσικών τους πόρων⁵⁹. Οι υποχρεώσεις αυτές των κρατών, οφείλουν να αποτυπώνονται τόσο στις ζώνες όπου έχουν δικαιοδοσία και κυριαρχικά δικαιώματα, όσο και στην ανοικτή θάλασσα μέσω της λήψης απαραίτητων μέτρων (ανακήρυξη περιοχών όπου απαγορεύονται συγκεκριμένες δραστηριότητες)⁶⁰. Ιδιαίτερης σημασίας και σχετικές με την υποχρέωση αυτή των κρατών, να προστατεύουν το θαλάσσιο περιβάλλον και τα οικοσυστήματα και σε άμεση σύνδεση με το ΘΧΣ, είναι και άλλες διεθνείς συμβάσεις, όπως είναι η Σύμβαση για τη Βιολογική Ποικιλομορφία (CBD, 1992), η Σύμβαση για το Διεθνές Εμπόριο Απειλούμενων Ειδών (CITES, 1973), η Σύμβαση Ramsar για τους Υγροβιότοπους Διεθνούς Σημασίας (1971), η Σύμβαση για την Παγκόσμια Κληρονομιά (1972), η Σύμβαση για τη Διατήρηση των Αποδημητικών Ειδών των Άγριων Ζώων (1979) και άλλες περιφερειακές συμβάσεις⁶¹. Οι συμβάσεις αυτές μπορούν να βρουν άμεση εφαρμογή τόσο σε παγκόσμια όσο και σε περιφερειακή και τοπική κλίμακα, μέσω της διαδικασίας του ΘΧΣ και του σχεδιασμού «ειδικών» προστατευόμενων θαλάσσιων περιοχών. Ειδικότερα, όσον αφορά τη σχέση του ΘΧΣ και της Σύμβασης CBD, αυτή ενισχύεται από δύο πολύ σημαντικούς παράγοντες, οι οποίοι είναι οι διαδικασίες των EIAs / SEAs και ο σχεδιασμός MPAs.

2.1.11. Λοιπά Θέματα που σχετίζονται με το ΘΧΣ και Νομικές τους Ρυθμίσεις

Ο ΘΧΣ, αποτελεί ένα πλήρες εργαλείο διαχείρισης των ανθρωπογενών δραστηριοτήτων στη θάλασσα και προστασίας των ζώντων και μη πόρων αυτής. Το μεγάλο εύρος αυτών των δραστηριοτήτων, προκειμένου να συνδυάζεται αρμονικά με την προστασία και διατήρηση του θαλάσσιου περιβάλλοντος απαιτεί ένα πλήρες νομικό πλαίσιο που να καλύπτει όλα τα σχετικά ζητήματα. Έτσι λοιπόν, εκτός από αυτά που αναλύθηκαν παραπάνω αξίζει να γίνει αναφορά και σε άλλα όπως είναι το ντάμπινγκ και η θαλάσσια ρύπανση, η παραγωγή ενέργειας, οι

⁵⁹ Άρθρο 192 και 193, Σύμβαση UNCLOS.

⁶⁰ Άρθρο 194(5), Σύμβαση UNCLOS.

⁶¹ Βλ. Sands P., *Principles of international environmental law*, Cambridge, Cambridge University Press, 2003, σελ. 399–454 και στο Birnie P. W., Boyle A. E., *International law & the environment*, Oxford, Oxford University Press, 1992, σελ. 505–617

υδατοκαλλιέργειες, οι στρατιωτικές δραστηριότητες, η αποθήκευση διοξειδίου του άνθρακα, τα ναυάγια και τα ιστορικής αξίας ευρήματα, οι γενετικοί πόροι, κ.α.

Το θέμα του ντάμπινγκ είναι ένα σοβαρό ζήτημα, για το οποίο η Σύμβαση UNCLOS αναγνωρίζει το δικαίωμα των παράκτιων κρατών να λαμβάνουν όλα τα απαραίτητα μέτρα για την πρόληψη, τη μείωση και τον έλεγχο της ρύπανσης του θαλάσσιου περιβάλλοντος και οποιεσδήποτε σχετικές ενέργειες δεν θα λαμβάνουν χώρα (ακόμα και στην ΑΟΖ) χωρίς την προηγούμενη έγκριση του παράκτιου κράτους⁶². Από τη σκοπιά του ΘΧΣ, αυτό σημαίνει ότι οι ενέργειες αυτές μπορούν να γίνουν μόνο σε συγκεκριμένες περιοχές, όπου το παράκτιο κράτος θα έχει δώσει την απαραίτητη αδειοδότηση⁶³. Σε διεθνές επίπεδο μία ακόμη σημαντική συνθήκη που ασχολείται με το ζήτημα του ντάμπινγκ είναι η Συνθήκη του Λονδίνου (1972, όπως αναθεωρήθηκε το 1996), ενώ σε περιφερειακό επίπεδο το θέμα διευθετείται από τις Συμβάσεις OSPAR, Helsinki και στη μεσόγειο από την Σύμβαση της Βαρκελώνης και το αντίστοιχο Πρωτόκολλο για το Ντάμπινγκ (1976, όπως αναθεωρήθηκε το 1995).

Το κομμάτι της παραγωγής ενέργειας καλύπτεται και αυτό από τη Σύμβαση UNCLOS. Το παράκτιο κράτος έχει δικαίωμα στην παραγωγή ενέργειας εντός των ζωνών όπου μπορεί να ασκήσει κυριαρχικά δικαιώματα αλλά και στην ΑΟΖ όπου διατηρεί δικαιώματα για οικονομικές δραστηριότητες (άρθρο 56). Το νομικό καθεστώς της προστασίας και διατήρησης του θαλάσσιου περιβάλλοντος, όπως αυτό καθορίζεται στο Μέρος XII της UNCLOS, είναι σχετικό με όλες τις θαλάσσιες πηγές και χρήσεις της θάλασσας, συμπεριλαμβανομένης και της διαδικασίας παραγωγής ενέργειας, θέτοντας όρια και στην δυνατότητα του παράκτιου κράτους για ΘΧΣ⁶⁴.

Το καθεστώς των υδατοκαλλιεργειών ταυτίζεται ως ένα βαθμό με αυτό των ζωνών αλιείας και των εγκαταστάσεων. Παρά το γεγονός ότι δεν γίνεται καμία άμεση αναφορά για το θέμα αυτό στην UNCLOS, τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις ως προς αυτό μπορούν να βρεθούν στα σχετικά ζητήματα που διευθετεί η σύμβαση. Εντός των χωρικών υδάτων, το παράκτιο κράτος έχει πλήρη δικαιοδοσία ως προς το θέμα αυτό. Επίσης μπορεί να ρυθμίσει την κυκλοφορία, ώστε να αποφεύγεται αυτή κοντά σε υδατοκαλλιέργειες και στην περίπτωση της αβλαβούς διέλευσης⁶⁵. Στην ΑΟΖ, το παράκτιο κράτος απολαμβάνει μεν το δικαίωμα της δημιουργίας «ειδικών περιοχών» για λόγους υδατοκαλλιεργειών (καθώς κάτι τέτοιο εντάσσεται

⁶² Άρθρο 210 και 210(5), της Σύμβασης UNCLOS.

⁶³ Βλ. European Commission, *Legal Aspects of Maritime Spatial Planning*, Framework Service Contract, No. FISH/2006/09 – LOT2, Final Report to DG Maritime Affairs & Fisheries, October 2008, σελ. 40.

⁶⁴ European Commission, *The Role of Maritime Zones in Promoting Effective Governance for Protection of the Mediterranean Marine Environment – Report of the Expert Group on Governance of the Mediterranean Sea*, DG for Maritime Affairs and Fisheries for Mediterranean and Black Sea, σελ. 33-35

⁶⁵ Άρθρο 21, Σύμβαση UNCLOS.

στο πλαίσιο των οικονομικών δραστηριοτήτων), αλλά αυτό οφείλει να συνάδει με το σεβασμό προς τις ελευθερίες των άλλων κρατών στη ζώνη αυτή⁶⁶.

Το νομικό καθεστώς για δραστηριότητες στρατιωτικού τύπου φαίνεται να είναι κάπως ιδιόμορφο. Εντός των χωρικών υδάτων το παράκτιο κράτος έχει τη δυνατότητα να αναστείλει το δικαίωμα της αβλαβούς διέλευσης προσωρινά για τέτοιες δραστηριότητες του⁶⁷. Παρά το γεγονός αυτό, το παράκτιο κράτος διατηρεί ελάχιστη δικαιοδοσία ως προς τη ρύθμιση των στρατιωτικών δραστηριοτήτων των άλλων κρατών, εντός της ΑΟΖ που ενδεχομένως να έχει θεσπίσει. Κάποια κράτη υποστηρίζουν ότι τέτοιες δραστηριότητες από πολεμικά / κυβερνητικά πλοία ή μη εμπορικά πλοία θα πρέπει να λαμβάνουν πρωτίστως την άδεια του παράκτιου κράτους, ενώ κάποια άλλα υποστηρίζουν ότι τέτοιου τύπου δραστηριότητες περιλαμβάνονται στο νόμιμο δικαίωμα των κρατών στην ελεύθερη ναυσιπλοΐα εντός της ΑΟΖ του παράκτιου κράτους. Τα παράκτια κράτη δεν μπορούν να δικαιολογήσουν ενέργειες ή μέτρα περιορισμού αυτών των δραστηριοτήτων ούτε βάσει των προβλέψεων για την προστασία και διατήρηση του θαλάσσιου περιβάλλοντος⁶⁸. Τέλος, δεν δίνεται η δυνατότητα δημιουργίας «ειδικών περιοχών», αφιερωμένων στις στρατιωτικές δραστηριότητες εντός του πλαισίου δράσης του εθνικού ΘΧΣ⁶⁹.

Οι γενετικοί πόροι τέλος, είναι ένα θέμα που ρυθμίζεται από τη Σύμβαση CBD. Στην τελευταία γίνεται λόγος για «βιολογικούς πόρους συμπεριλαμβανομένων γενετικών πόρων, οργανισμών ή τμημάτων τους, πληθυσμών, ή οποιαδήποτε άλλη βιοτική συνιστώσα των οικοσυστημάτων με πραγματική ή δυνητική χρήση ή αξία για την ανθρωπότητα»⁷⁰. Η Σύμβαση επίσης, αναγνωρίζει το δικαίωμα των κρατών να εκμεταλλεύονται τους πόρους που βρίσκονται υπό την εθνική τους δικαιοδοσία, κάτι που ισχύει με περιορισμένη εμβέλεια όμως τόσο στην ΑΟΖ όσο και στην ηπειρωτική υφαλοκρηπίδα (σεβόμενα τις υποχρεώσεις και τα δικαιώματα τους υπό το ΔΔΘ και τη Σύμβαση UNCLOS). Στην ανοικτή θάλασσα, η πρόσβαση στους πόρους αυτούς δεν είναι αποκλειστική αλλά απολαμβάνεται παράλληλα από όλα τα κράτη⁷¹.

⁶⁶ Άρθρο 56(1)(α) και άρθρο 58, Σύμβαση UNCLOS.

⁶⁷ Άρθρο 25(3), Σύμβαση UNCLOS.

⁶⁸ Άρθρο 236, Σύμβαση UNCLOS.

⁶⁹ Βλ. European Commission, *Legal Aspects of Maritime Spatial Planning*, Framework Service Contract, No. FISH/2006/09 – LOT2, Final Report to DG Maritime Affairs & Fisheries, October 2008, σελ. 43.

⁷⁰ Άρθρο 2, Σύμβαση CBD.

⁷¹ European Commission, *The Role of Maritime Zones in Promoting Effective Governance for Protection of the Mediterranean Marine Environment – Report of the Expert Group on Governance of the Mediterranean Sea*, DG for Maritime Affairs and Fisheries for Mediterranean and Black Sea, σελ. 32

2.3. Οικονομικές Πτυχές του ΘΧΣ

Ο θαλάσσιος χωροταξικός σχεδιασμός, ως πολιτική διαχείρισης σημαντικών για την οικονομία δραστηριοτήτων στο θαλάσσιο και παράκτιο χώρο αναπόφευκτα θα έχει και οικονομικές επιπτώσεις. Η Ευρωπαϊκή Ένωση προέβη σε μια μελέτη όσον αφορά τις ενδεχόμενες επιπτώσεις του θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού⁷² και προέκυψε ότι εάν η συνολική διαδικασία χαρακτηρίζεται από σωστή διαχείριση τότε ενδεχομένως να παρατηρηθούν τα εξής:

- ενίσχυση συντονισμού και απλουστευμένες διαδικασίες λήψης αποφάσεων
- αυξημένη νομική ασφάλεια για όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη στη θαλάσσια περιοχή
- ενισχυμένη διασυνοριακή/διεθνής συνεργασία
- αυξημένη συνοχή και συνεκτικότητα με άλλα συστήματα σχεδιασμού

Σήμερα, οι χώρες συχνά εφαρμόζουν τομεακές προσεγγίσεις του θαλάσσιου χώρου και πολλές φορές ο συντονισμός μεταξύ εθνικών και περιφερειακών επιπέδων διακυβέρνησης είναι η καλύτερη επιλογή. Μέσω της βελτίωσης της διαδικασίας χορήγησης αδειών με τον καλύτερο συντονισμό, όλες οι αλληλεπικαλυπτόμενες διαδικασίες εξαφανίζονται οδηγώντας σε μη χρονοβόρες διαδικασίες άρα και σε χαμηλότερο κόστος για τις επιχειρήσεις⁷³.

Ένα ακόμη οικονομικό όφελος που προκύπτει από το ΘΧΣ είναι το μειωμένο κόστος συναλλαγών στις θαλάσσιες δραστηριότητες. Οι νομικές δαπάνες στα πλαίσια του ΘΧΣ αφορούν στη διαπίστωση ότι οι ενέργειες μιας επιχείρησης είναι νόμιμες. Επίσης ο ΘΧΣ βοηθά στην πρόληψη συγκρουόμενων συμφερόντων μεταξύ ενδιαφερόμενων φορέων. Για παράδειγμα οι υδατοκαλλιέργειες και ο παράκτιος/θαλάσσιος τουρισμός ανταγωνίζονται για ρηχές θαλάσσιες περιοχές που χαρακτηρίζονται από νερό υψηλής ποιότητας. Ακόμη, οι οικονομολόγοι θεωρούν ότι υπάρχει θετική διασύνδεση μεταξύ επιπέδου ασφάλειας και προβλεψιμότητας και του επενδυτικού κλίματος σε μια χώρα.

⁷² Βλ. European Commission, *Study on the Economic Effects of Maritime Spatial Planning – Final Report*, Maritime Affairs and Fisheries – Legal and Socio-economic studies in the field of the Integrated Maritime Policy for the European Union, Publication Office of the European Union, Luxembourg, 2010.

⁷³ Βλ. European Commission - DG for Maritime Affairs and Fisheries, *Exploring the Potential of Maritime Spatial Planning in the Mediterranean Sea – Final Report*, Framework Contract FISH/2007/04, Policy Research Corporation, February 2011, σελ. 37.

ΚΕΦ 3: Ο ΘΑΛΑΣΣΙΟΣ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΣΤΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟ ΘΑΛΑΣΣΑ

3.1. Συμβατικά Καθεστώτα και Αρχές σχετικά με το ΘΧΣ στη Μεσόγειο

3.1.1. Σχέδιο Δράσης για τη Μεσόγειο (MAP), Σύμβαση της Βαρκελώνης και Πρωτόκολλα

Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα και 16 χώρες της Μεσογείου το 1975 υιοθέτησαν το Μεσογειακό Σχέδιο Δράσης (MAP) υπό την αιγίδα του UNEP, του Προγράμματος των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον. Τα ίδια κράτη, το 1976 υιοθέτησαν τη Σύμβαση για την προστασία της Μεσογείου από τη ρύπανση (Σύμβαση Βαρκελώνης). Στην αρχή η σημαντικότερη συνιστώσα του MAP ήταν ο έλεγχος της θαλάσσιας ρύπανσης, αλλά αργότερα το πεδίο εφαρμογής του επεκτάθηκε έτσι ώστε να περιλαμβάνει τον σχεδιασμό και την ολοκληρωμένη διαχείριση παράκτιων ζωνών, κάτι που πλέον αποτελεί το επίσημο εργαλείο για τη διασφάλιση της βιώσιμης ανάπτυξης.

Συγκεκριμένα το 1995, το Σχέδιο Δράσης για την Προστασία του Θαλάσσιου Περιβάλλοντος και την Αειφόρο Ανάπτυξη των Παράκτιων Περιοχών της Μεσογείου (MAP Φάση II) υιοθετήθηκε προς αντικατάσταση του σχεδίου MAP του 1975⁷⁴.

Η Σύμβαση της Βαρκελώνης περιλαμβάνει 22 μέλη (21 κράτη της Μεσογείου και την Ευρωπαϊκή Ένωση) με στόχους:

- αξιολόγηση - έλεγχος θαλάσσιας ρύπανσης
- διασφάλιση βιώσιμης διαχείρισης των θαλάσσιων και παράκτιων πόρων
- ενσωμάτωση του περιβάλλοντος στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη
- προστασία θαλάσσιου περιβάλλοντος και παράκτιων ζωνών μέσω πρόληψης/μείωσης της ρύπανσης που προέρχεται από ξηρά ή θάλασσα
- προστασία φυσικής πολιτιστικής κληρονομιάς
- ενίσχυση αλληλεγγύης μεταξύ των παράκτιων κρατών της Μεσογείου
- βελτίωση της ποιότητας ζωής⁷⁵.

⁷⁴ Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το Μεσογειακό Σχέδιο Δράσης και τη Σύμβαση της Βαρκελώνης βλ. την ιστοσελίδα του Προγράμματος των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον (UNEP) και συγκεκριμένα στο: <http://www.unepmap.org/index.php?module=content2&catid=001001002>

⁷⁵ Βλ. το ίδιο στο: <http://www.unepmap.org/index.php?module=content2&catid=001001004>

Οι δραστηριότητες του UNEP-MAP υποστηρίζουν θετικά και σε μεγάλο βαθμό τις δράσεις του ολοκληρωμένου ΘΧΣ και έχει ως στόχο να προωθεί συνεχώς συνεργασίες μεταξύ εθνικών και περιφερειακών αρχών⁷⁶. Στα πλαίσια της δομής της Σύμβασης, δημιουργήθηκε το 1996 η Μεσογειακή Επιτροπή για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (MCSD), η οποία εκτός από τα 22 μέλη της Σύμβασης αριθμεί 24 επιπλέον μέλη από τους ευρύτερα ενδιαφερόμενους φορείς και 14 εναλλακτικά μέλη τα οποία αλλάζουν κάθε 2 χρόνια. Το έργο της MCSD επικεντρώνεται στα καίρια ζητήματα και στις προκλήσεις που αντιμετωπίζει η Μεσόγειος και συμπίπτουν με τις πολλαπλές θεματικές τις οποίες αγγίζει ο ολοκληρωμένος ΘΧΣ (και μπορεί να λειτουργήσει συμπληρωματικά και βοηθητικά στο έργο της ή αντίστροφα), όπως η παραγωγή ενέργειας, η ενημέρωση και η πληροφόρηση, η ΟΔΠΠ, η διαχείριση των υδάτων, η θαλάσσια ρύπανση, η βιώσιμη ανάπτυξη κ.α. Η Επιτροπή έχει διαδραματίσει επίσης πολύ σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της Μεσογειακής Στρατηγικής για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (MSSD) και την διάδοσή της εφαρμογής της σε εθνικό επίπεδο. Η δράση της MCSD ενισχύεται από τα Περιφερειακά Κέντρα Δράσης του MAP, τα οποία προσφέρουν τεχνική και οργανωτική υποστήριξη ανάλογα με το πεδίο ευθύνης και δράσης τους⁷⁷. Συνολικά έξι Περιφερειακά Κέντρα Δράσης (RACs) προσφέρουν περιβαλλοντική και αναπτυξιακή εμπειρογνωμοσύνη προς όφελος της μεσογειακής κοινότητας για την υλοποίηση των δραστηριοτήτων του σχεδίου MAP.

Έως σήμερα έπειτα από σταδιακές τροποποιήσεις, η Σύμβαση της Βαρκελώνης δημιούργησε επτά πρωτόκολλα με στόχο την αντιμετώπιση συγκεκριμένων πτυχών περιβαλλοντικής προστασίας στη Μεσόγειο. Όλα τους, ως μέρη του περιβαλλοντικού καθεστώτος προστασίας της Βαρκελώνης έχουν άμεση ή έμμεση σχέση με τη διαδικασία του ΘΧΣ, ο οποίος όπως είδαμε και παραπάνω αποτελεί ένα εργαλείο ολοκληρωμένης διαχείρισης. Τα πιο σημαντικά, στα πλαίσια του ΘΧΣ, είναι το Πρωτόκολλο των Ειδικά Προστατευόμενων Περιοχών και Βιοποικιλότητας στη Μεσόγειο (σε ισχύ το 1999), το Πρωτόκολλο Προστασίας της Μεσογείου από τη Ρύπανση (σε ισχύ το 2011) και το Πρωτόκολλο για την Ολοκληρωμένη Διαχείριση των Παράκτιων Ζωνών (σε ισχύ το 2011). Το τελευταίο σαφώς και αποτελεί το σημαντικότερο πρωτόκολλο στα πλαίσια του MAP, το οποίο συνδέεται άμεσα με το ΘΧΣ. Οι αυξημένες δραστηριότητες στις παράκτιες και υπεράκτιες περιοχές, επιτάσσουν η εφαρμογή

⁷⁶ Βλ. Gee K., Scibior K., Schultz-Zehden Angela, *Handbook on Integrated Maritime Spatial Planning: Experiences, Tools & Instruments and Case Studies*, INTERREG III B CADSES, PlanCoast Project Adriatic / Baltic / Black Sea, PAP/RAC, April 2008, σελ. 86

⁷⁷ Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την Μεσογειακή Επιτροπή για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (MCSD) και τη Μεσογειακή Στρατηγική (MSSD) βλ. την ιστοσελίδα του Προγράμματος των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον (UNEP) και συγκεκριμένα στο: <http://www.unepmap.org/index.php?module=content2&catid=001017002> και στο <http://www.unepmap.org/index.php?module=content2&catid=001017002001>

της ΟΔΠΠ να περιλαμβάνει όλο και περισσότερο πολιτικές για το θαλάσσιο χώρο. Ο ΘΧΣ και η ΟΔΠΖ αποτελούν έννοιες παράλληλες και άμεσα συνδεδεμένες, καθώς και οι δυο κατευθύνουν τη χρήση του παράκτιου και του θαλάσσιου χώρου και τη διαχείριση των ανθρώπινων δραστηριοτήτων. Στόχος τους είναι να εξασφαλιστεί μια πιο ολοκληρωμένη διαδικασία λήψης αποφάσεων και να υπάρχει συνοχή μεταξύ των δυνητικά ανταγωνιστικών τομεακών πολιτικών. Και οι δύο αποτελούν πολυτομεακές πολιτικές διαχείρισης και να αποσκοπούν στην επίτευξη των οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών στόχων. Βασίζονται επίσης, σε αρκετές κοινές αρχές, όπως η συμμετοχή των άμεσα ενδιαφερομένων φορέων, η διαφάνεια, η φιλοδοξία για την εφαρμογή της οικοσυστημικής προσέγγισης και η λήψη αποφάσεων με βάση τα σωστά δεδομένα και την ολοκληρωμένη πληροφόρηση⁷⁸. Αυτή η άμεση διασύνδεση που υπάρχει ανάμεσα στις δυο πολιτικές, έρχεται να επιβεβαιωθεί και από το ίδιο το Πρωτόκολλο για την ΟΔΠΖ, ήδη από τη διαδικασία της δημιουργίας του. Στην Μελέτη Σκοπιμότητας (Feasibility Study 2002/03) την οποία προετοίμασαν τα Μέρη και μέσω της οποίας έγινε προφανής η ανάγκη για τη δημιουργία ενός περιφερειακού νομικού εργαλείου τόσο σε τεχνικό όσο και σε περιβαλλοντικό επίπεδο, τονίζεται η διασύνδεση της ΟΔΠΖ με το ΘΧΣ. Στη μελέτη αυτή λοιπόν γίνεται αναφορά σε «χωροταξική αναδιανομή των ισορροπιών», διατυπώνεται η ανάγκη για χωροταξικό σχεδιασμό των χρήσεων της γης και της θάλασσας και για «ολοκληρωμένες χωροταξικές στρατηγικές ανάπτυξης για ευρύτερες περιοχές υπό την ομπρέλα της ΟΔΠΠ» προς όφελος της προστασίας της φύσης. Αποτυπώνεται έντονα στη μελέτη αυτή η χωρική ανισορροπία στις διαδικασίες ανάπτυξης και ασχολείται με όλα εκείνα τα ζητήματα στα οποία ο ΘΧΣ σε συνδυασμό με την ΟΔΠΖ μπορούν να δώσουν βιώσιμες λύσεις⁷⁹.

Η διασύνδεση αυτή φαίνεται και σε όλη την πορεία μέχρι τη δημιουργία του πρωτοκόλλου μέσα από τις αναφορές των ειδικών οι οποίοι ήταν εξουσιοδοτημένοι από τα Μέρη για τη δημιουργία του προσχεδίου του Πρωτοκόλλου για την ΟΔΠΖ. Μπορεί στα στενά – με την σχεσιακή έννοια – όρια της Σύμβασης της Βαρκελώνης να μην έχει δημιουργηθεί ένας μηχανισμός ξεχωριστά για τον ΘΧΣ, αλλά οι ενέργειες που γίνονται και θα γίνουν υπό την αιγίδα του νέου και πρωτοπόρου αυτού πρωτοκόλλου και των ενεργειών των RACs και των CAMPs, θα δώσουν ίσως νέα τροπή στο ζήτημα αυτό, σε συνεργασία πάντα με τις ενέργειες της ΕΕ που προκρίνει την ΟΔΠΖ και τον ΘΧΣ ως τις εξέχουσες πολιτικές διαχείρισης του θαλάσσιου

⁷⁸ European Commission (2013), *Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council establishing a framework for Maritime Spatial Planning and Integrated Coastal Management*, European Commission, COM(2013) 65 final, Brussels, σελ. 9

⁷⁹ PAP/RAC, *Feasibility Study for a Legal Instrument on Integrated Coastal Management in the Mediterranean*, PAP/RAC, Split, Croatia, 2003, σελ. 16, 17, 38-49.

περιβάλλοντος και ωθεί τα κράτη να λάβουν τα απαραίτητα μέτρα για την προώθηση τους σε τοπικό, εθνικό και περιφερειακό επίπεδο.

Επίσης, σε μια μεγάλη πρωτοβουλία, όπως το Strategic Partnership for the Mediterranean Large Marine Ecosystem (LME)⁸⁰ οι μεσογειακές χώρες ένωσαν τις δυνάμεις τους με την Παγκόσμια Τράπεζα, διεθνείς οργανισμούς και με μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ) και συνέβαλαν στην προώθηση του ΘΧΣ και της ΟΔΠΖ στην ευρύτερη περιοχή.

3.1.2. Άλλες Διασυνοριακές/Περιφερειακές Αρχές και Πρωτοβουλίες σχετικές με το ΘΧΣ στη Μεσόγειο

Στην Αδριατική θάλασσα, η Adriatic Ionian Initiative αποτελεί μια πολιτική πρωτοβουλία μεταξύ των κρατών της Αδριατικής και του Ιονίου και αποσκοπεί στην ανάπτυξη ασφάλειας στην περιοχή, ενώ μεγάλη σημασία έχει και η Adriatic Euroregion με 26 μέλη (συμμετέχει και η Ελλάδα) η οποία ιδρύθηκε το 2006. Η Adriatic Euroregion περιλαμβάνει διακρατική συνεργασία μεταξύ των περιοχών της Αδριατικής, αποτελώντας το θεσμικό πλαίσιο για την επίλυση σημαντικών ζητημάτων στην περιοχή. Μια ακόμη σημαντική Αρχή είναι η Trilateral Commission (Ιταλία, Σλοβενία, Κροατία, Μαυροβούνιο).

Οι κυριότερες πρωτοβουλίες, στα πλαίσια της ΕΕ, όσον αφορά την εφαρμογή ΘΧΣ είναι η Πράσινη Βίβλος για τη Μελλοντική Θαλάσσια Πολιτική (Green Paper on Future Maritime Policy) και η Ολοκληρωμένη Θαλάσσια Πολιτική (IMP)⁸¹. Αξίζει να αναφερθούν λίγα λόγια για τα εργαλεία της Ολοκληρωμένης Θαλάσσιας Πολιτικής:

- **Communication Marine Knowledge 2020:** Η βελτίωση της γνώσης για θάλασσες και ωκεανούς αποτελεί ένα από τα τρία διατομεακά εργαλεία της ολοκληρωμένης θαλάσσιας πολιτικής της ΕΕ που μπορεί να βοηθήσει στην προώθηση άλλων 2 εργαλείων (ΘΧΣ και ολοκληρωμένη θαλάσσια επιτήρηση).
- **ICZM Recommendation:** Το 2002, η ΕΕ εξέδωσε Σύσταση σχετικά με την εφαρμογή της ΟΔΠΖ στην Ευρώπη⁸². Στόχος της ΟΔΠΖ είναι να επιτευχθεί αειφόρος ανάπτυξη των οικονομικών και κοινωνικών δραστηριοτήτων στις παράκτιες περιοχές και στα

⁸⁰Strategic Partnership for the Mediterranean Large Marine Ecosystem: www.unepmap.org/index.php?module=content2&catid=001015

⁸¹ Communication from the Commission, 7 June 2006, *Towards a future Maritime Policy for the Union: A European Vision for the Oceans and Seas*, COM (2006) 275 final, 2006.

⁸² European Council, *Recommendation of the European Parliament and of the Council of 30 May 2002 concerning the implementation of Integrated Coastal Zone Management in Europe, 2002.*

εσωτερικά/χωρικά ύδατα με παράλληλη προστασία του παράκτιου περιβάλλοντος (ολοκληρωμένη προσέγγιση).

- **Motorways of the Sea:** Στη Λευκή Βίβλο η ΕΕ προτείνει την ανάπτυξη διευρωπαϊκών δικτύων ναυσιπλοΐας ως μέρος του διευρωπαϊκού δικτύου μεταφορών (ΔΕΔΜ).
- **Communication on Offshore Wind Energy⁸³:** Η πρωτοβουλία στοχεύει στην προώθηση της ανάπτυξης της θαλάσσιας και υπεράκτιας αιολικής ενέργειας στην Ευρωπαϊκή Ένωση.
- **Renewable Energy Directive⁸⁴:** Θεσπίζει ένα κοινό πλαίσιο για την προώθηση της παραγωγής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές. Θέτει υποχρεωτικούς εθνικούς στόχους για το συνολικό μερίδιο ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές στην ακαθάριστη τελική κατανάλωση ενέργειας και στο μερίδιο ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές στον τομέα των μεταφορών.
- **The Common Fisheries Policy⁸⁵:** Δημιουργήθηκε το 1983 και τροποποιήθηκε το 2002 για να εξασφαλίσει τη βιώσιμη εκμετάλλευση των έμβιων υδρόβιων πόρων.
- **Communication on a sustainable future for European Aquaculture⁸⁶:** Η ανακοίνωση του 2009 σχετικά με ένα βιώσιμο μέλλον για τις ευρωπαϊκές υδατοκαλλιέργειες θεωρεί το ΘΧΣ ως βασικό μέσο για την παροχή στοιχείων σχετικά με την αξιοπιστία της θέσης των οικονομικών δραστηριοτήτων, συμπεριλαμβανομένων των υδατοκαλλιεργειών, για να αποφευχθεί ο ανταγωνισμός μεταξύ οικονομικών δραστηριοτήτων και περιβάλλοντος.
- **INSPIRE Directive⁸⁷:** Θεσπίζει τους γενικούς κανόνες που αποσκοπούν στη δημιουργία της υποδομής χωρικών πληροφοριών στην Ευρωπαϊκή Ένωση για τους σκοπούς των περιβαλλοντικών πολιτικών και των πολιτικών ή των δραστηριοτήτων που ενδέχεται να έχουν αντίκτυπο στο περιβάλλον.

3.2. Οι Πιθανότητες Ανάπτυξης ΘΧΣ στη Μεσόγειο

3.2.1. Μεθοδολογία Επιλογής Περιοχών Κατάλληλων για ΘΧΣ

Όσον αφορά τη μεθοδολογία που ακολουθείται για τον προσδιορισμό των βέλτιστων περιοχών με δυνατότητες ΘΧΣ, έχουν υιοθετηθεί επτά βασικά κριτήρια που κατηγοριοποιούνται

⁸³ Communication from the Commission, 13 November 2008, *Offshore Wind Energy: Action needed to deliver on the Energy Policy Objectives for 2020 and beyond*, COM (2008) 768.

⁸⁴ European Parliament and Council, 23 April 2009, *Directive on the promotion of the use of energy from renewable sources*, 2009/28/EC.

⁸⁵ European Commission, *Common Fisheries Policy*, και στο: http://ec.europa.eu/fisheries/cfp_en.htm.

⁸⁶ Communication from the Commission, 8 April 2009, *Building a sustainable future for aquaculture, A new impetus for the Strategy for the Sustainable Development of European Aquaculture*, COM (2009) 162 final.

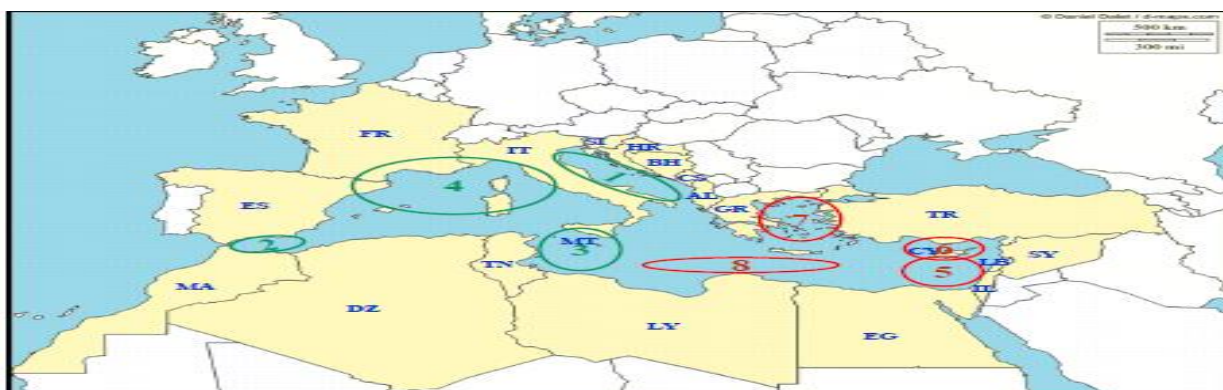
⁸⁷ European Parliament and Council, 14 March 2007, *Establishing an Infrastructure for Spatial Information in the European Community (INSPIRE)*, Directive 2007/2/EC.

σύμφωνα με τον σκοπό, το επίπεδο που είναι εφικτή η διαδικασία και τη διασυνοριακή συνεργασία.

Με βάση τον σκοπό εξετάζεται αν μια περιοχή έχει χρησιμοποιηθεί ή πρόκειται να χρησιμοποιηθεί εντατικά στα πλαίσια ανταγωνιστικών ανθρώπινων δραστηριοτήτων με την οικολογία. Όσον αφορά το βαθμό στον οποίο είναι εφικτός ο ΘΧΣ εξετάζεται αν υπάρχουν διαθέσιμα επιστημονικά δεδομένα, αν υπάρχει εθνικό ή περιφερειακό θεσμικό πλαίσιο θαλάσσιας πολιτικής, αν οι εμπλεκόμενες χώρες έχουν σχετικό νομικό πλαίσιο, αν οι εμπλεκόμενες χώρες προσπαθούν να ενσωματώσουν παράκτιο/θαλάσσιο σχεδιασμό στην πολιτική τους⁸⁸.

Σύμφωνα με τα παραπάνω κριτήρια, οκτώ περιοχές επιλέχθηκαν, προκειμένου να εξεταστούν για τις πιθανότητες ανάπτυξης και εφαρμογής ΘΧΣ. Οι περιοχές αυτές είναι: α) Η Αδριατική Θάλασσα (Ιταλία, Σλοβενία, Κροατία, Βοσνία – Ερζεγοβίνη, Μαυροβούνιο και Αλβανία), β) Η λεκάνη του Αλμποράν (Ισπανία, Ηνωμένο Βασίλειο (Γιβραλτάρ), Μαρόκο, Αλγερία), γ) Η περιοχή γύρω από τη Μάλτα (Μάλτα, Ιταλία, Τυνησία, Λιβύη), δ) Η δυτική Μεσογειακή Λεκάνη (Ισπανία, Γαλλία, Μονακό, Ιταλία), ε) Η περιοχή νοτιοανατολικά της Κύπρου (Κύπρος, Αίγυπτος, Ισραήλ, Λίβανος), στ) Το βορειότερο τμήμα της θάλασσας μεταξύ Κύπρου και της ασιατικής ακτής, ζ) Το Αιγαίο Πέλαγος (Ελλάδα, Τουρκία), και η) Το Λιβυκό Πέλαγος (Λιβύη, Ελλάδα και Αίγυπτος)⁸⁹.

Εικόνα 4: Περιοχές με Προοπτικές Ανάπτυξης ΘΧΣ (Οι πράσινες περιοχές είναι αυτές που διαθέτουν περισσότερες πιθανότητες ενώ οι κόκκινες αυτές με τις λιγότερες πιθανότητες)

Πηγή: Policy Research Corporation

⁸⁸ Βλ. European Commission - DG for Maritime Affairs and Fisheries, *Exploring the Potential of Maritime Spatial Planning in the Mediterranean Sea – Final Report*, Framework Contract FISH/2007/04, Policy Research Corporation, February 2011, σελ. 30-31.

⁸⁹ Βλ. Το ίδιο, σελ. 41.

Στην εικόνα 5 παρουσιάζονται ξεκάθαρα οι περιοχές (πράσινες) οι οποίες προκρίνονται για περαιτέρω εξέταση για την εφαρμογή και ανάπτυξη ΘΧΣ. Στις τέσσερις αυτές περιοχές παρατηρείται σημαντικός ανταγωνισμός μεταξύ των θαλάσσιων δραστηριοτήτων και οι δραστηριότητες αυτές ασκούν σημαντικές πιέσεις στο θαλάσσιο περιβάλλον. Επίσης αυτές οι περιοχές χαρακτηρίζονται από ένα σχετικά ισχυρό θεσμικό και νομικό πλαίσιο και έχουν ουσιαστική γνώση του θαλάσσιου περιβάλλοντος.

Εικόνα 5: Αναγνώριση περιοχών με περισσότερες πιθανότητες ανάπτυξης ΘΧΣ

<i>Key elements</i>	<i>Marine areas</i>							
	<i>Adriatic Sea</i>	<i>Alboran Sea</i>	<i>Area surrounding Malta</i>	<i>Western Med. Sea</i>	<i>Area southeast of Cyprus</i>	<i>North Levantine Sea</i>	<i>Aegean Sea</i>	<i>Libyan Sea and Egypt</i>
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
Intensively used and conflicting human activities occur / will occur in the future	√	√	√	√	√?	?	?	?
Sufficient data or knowledge base to generate data is available	√	√	√	√	√*	/**	/	/
A national or regional framework for marine policy or coastal planning is available	√	√	√	√	√*	/**	/	/
Countries involved are open to cross-border / international cooperation	√	√	√	√	/	/	/	/
Potential for MSP	+	+	+	+	-	--	--	--

*Όσον αφορά την Κύπρο / **Όσον αφορά την Τουρκία

Πηγή: Policy Research Corporation

3.2.1.1. Η Αδριατική Θάλασσα

Στην Αδριατική Θάλασσα υπάρχει μεγάλη ανάγκη για ΘΧΣ ιδιαίτερα στο βορειότερο τμήμα, όπου υπάρχουν αρκετές περιοχές με πολλές δυνατότητες ΘΧΣ όπως ο κόλπος Τεργέστης, η περιοχή γύρω από τη λιμνοθάλασσα της Βενετίας και το θαλάσσιο τμήμα Βόρειας Αδριατικής.

Στην Ιταλία ποικίλει ο βαθμός αυτονομίας των περιφερειών, στη Σλοβενία, το νομικό πλαίσιο χαρακτηρίζεται από διαφάνεια, ενώ στην Κροατία κυριαρχεί η τομεακή προσέγγιση. Οι διαφορετικές προτιμήσεις μεταξύ των χωρών δύνανται να προκαλέσουν εμπόδια (στην Κροατία υπάρχουν σχέδια για εκμετάλλευση πετρελαίου αλλά η Ιταλία απορρίπτει τα σχέδια λόγω

επιχειρημάτων που αφορούν την περιβαλλοντική προστασία)⁹⁰. Σημαντική πρωτοβουλία για την προώθηση του ΘΧΣ στην ευρύτερη περιοχή της Αδριατικής αποτελεί το ADRIPLAN (2013-2015), το οποίο αποτελεί ένα χρηματοδοτούμενο πρόγραμμα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την περιοχή της Αδριατικής και του Ιονίου διάρκειας 18 μηνών. Το πρόγραμμα αυτό έχει ως βασικό του σκοπό τη βελτίωση της διαδικασίας ανάπτυξης του ΘΧΣ στην περιοχή, μέσω της επίλυσης των εμποδίων της πλήρους συμμετοχής όλων των γειτονικών χωρών και της προώθησης πολιτικών αποφάσεων με βάση της ορθές τεχνικές και επιστημονικές πρακτικές, προκειμένου να προωθηθεί μια συνεκτική διακρατική προσέγγιση για το χωροταξικό σχεδιασμό των θαλάσσιων περιοχών⁹¹.

3.2.1.2. Το Πέλαγος του Αλμποράν

Υπάρχει μεγάλη ανάγκη για ΘΧΣ στο Στενό του Γιβραλτάρ και στην ισπανική πλευρά της Θάλασσας του Αλμποράν. Η βελτίωση του σχεδιασμού της θαλάσσιας κυκλοφορίας θα είναι επωφελής για τις θαλάσσιες μεταφορές αφού έτσι θα υπάρχουν λιγότερα ατυχήματα, θα ενισχυθεί η προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος και η αλιεία.

Στο Μαρόκο και την Αλγερία, οι εθνικές κυβερνήσεις είναι υπεύθυνες για τον ΘΧΣ. Αντίθετα, στην Ισπανία, οι αρμοδιότητες του θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού κατανέμονται μεταξύ εθνικών και περιφερειακών αρχών, ενώ εμπλέκονται και διάφορα υπουργεία με αποτέλεσμα να εμποδίζεται ο συντονισμός ΘΧΣ εάν εφαρμοζόταν μία τέτοια πολιτική. Υπάρχει σημαντική συνεργασία μεταξύ ερευνητικών ινστιτούτων και πανεπιστημίων στο Μαρόκο και την Ανδαλουσία, αλλά υπάρχει έλλειψη στη διαχείριση σε εθνικό επίπεδο, ώστε κάτι αντίστοιχο να επιτευχθεί σε διασυνοριακό/διεθνές επίπεδο.⁹²

3.2.1.3. Η Θαλάσσια Περιοχή γύρω από τη Μάλτα

Η ναυτιλιακή κυκλοφορία, η εκμετάλλευση κοιτασμάτων πετρελαίου και φυσικού αερίου και η αλιεία αποτελούν τις κύριες δραστηριότητες της περιοχής της Μάλτας, στην οποία περιλαμβάνονται κράτη μέλη της ΕΕ (Μάλτα και Σικελία), αλλά και μη μέλη της ΕΕ. Στην Ιταλία η

⁹⁰ Βλ. Andreoli E., Artico G., Bertaggia R., Fanelli A., Ramieri E., *Methodological Handbook on Maritime Spatial Planning in the Adriatic Sea*, Final Report of SHAPE project WP4 "Shipping Towards AMritime Spatial Planning", IPA Adriatic Cross-Border Cooperation Programme, 10 February 2014.

⁹¹ Περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το πρόγραμμα ADRIPLAN στην επίσημη ιστοσελίδα του προγράμματος: <http://adriplan.eu/>

⁹² Βλ. European Commission - DG for Maritime Affairs and Fisheries, *Exploring the Potential of Maritime Spatial Planning in the Mediterranean Sea – Final Report*, Framework Contract FISH/2007/04, Policy Research Corporation, February 2011, σελ. 54-60.

ευθύνη για σχεδιασμό/εφαρμογή ΘΧΣ και ΟΔΠΖ αποτελεί αρμοδιότητα αρκετών υπουργείων, δυσκολεύοντας την πρόοδο της διαδικασίας. Στη Μάλτα, η ΜΕΡΑ ασχολείται με το συντονισμό μεταξύ των υπουργείων και ρυθμίζει τις διαδικασίες για τον συντονισμό και εφαρμογή των παράκτιων και θαλάσσιων χωροταξικών σχεδίων. Αντίστοιχα, στην Τυνησία τα ζητήματα αυτά ρυθμίζονται από δύο υπουργεία.

3.2.1.4. Το Δυτικό Τμήμα της Μεσογείου

Ορισμένες περιοχές με σημαντικές δυνατότητες για θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό είναι η περιφέρεια Languedoc-Roussillon, το πέλαγος Sanctuary, το στενό του Bonifacio και οι νότιες Βαλεαρίδες. Η Γαλλία κινείται προς την υιοθέτηση μιας νέας πολιτικής ώστε να οδηγηθεί σε μια ολοκληρωμένη προσέγγιση στεριάς-θάλασσας. Αντίστοιχα, στην Ισπανία, ο καταμερισμός αρμοδιοτήτων μεταξύ εθνικών και περιφερειακών κυβερνήσεων δε διευκολύνει το συντονισμό μεταξύ των επιπέδων διακυβέρνησης. Οι θαλάσσιες περιοχές της Ιταλίας χαρακτηρίζονται από διαφορετικά επίπεδα αυτονομίας με κατακερματισμένες ευθύνες. Παρόλα αυτά η δυτική περιοχή της Μεσογείου διαθέτει το καλύτερο θεσμικό και νομικό πλαίσιο για εφαρμογή ΘΧΣ σε σχέση με τις προηγούμενες τέσσερις περιοχές που αναλύθηκαν. Σχετικά με τη συλλογή δεδομένων, την παρακολούθηση και αξιολόγηση η Γαλλία, Ισπανία και Ιταλίας έχουν αναπτύξει υποδομές έρευνας σχετικά με το θαλάσσιο περιβάλλον και τις επιπτώσεις των ανθρώπινων δραστηριοτήτων σε αυτό⁹³.

3.3. Δυσκολίες & Εμπόδια Εφαρμογής του ΘΧΣ στη Μεσόγειο

3.3.1. Διαχείριση και Έλεγχος της Θάλασσας

Λόγω του ανταγωνισμού μεταξύ των διαφόρων χρήσεων της θάλασσας (π.χ. επέκταση θαλάσσιων μεταφορών, εξέδρες ανοικτής θάλασσας και υπεράκτια αιολικά πάρκα) και της βιωσιμότητας του περιβάλλοντος στη Μεσόγειο, είναι ιδιαιτέρως αυξημένη η ανάγκη για ΘΧΣ. Λαμβάνοντας υπόψη την οικοσυστημική προσέγγιση στον ΘΧΣ, η διαχείριση στην ανοικτή θάλασσα λαμβάνει διάφορες μορφές. Μέσα από τη δημιουργία Αποκλειστικών Οικονομικών Ζωνών (ΑΟΖ), μια χώρα αποκτάει δικαιοδοσία σε ένα μέρος της ανοικτής θάλασσας και

⁹³ Βλ. European Commission - DG for Maritime Affairs and Fisheries, *Exploring the Potential of Maritime Spatial Planning in the Mediterranean Sea – Final Report*, Framework Contract FISH/2007/04, Policy Research Corporation, February 2011, σελ. 67-75.

επομένως και δικαιώματα διαχείρισης σε μια συγκεκριμένη ζώνη. Κάποιες χώρες διαθέτουν ζώνες ΑΟΖ στη Μεσόγειο Θάλασσα, με σκοπό τη βιώσιμη ανάπτυξη θαλάσσιων δραστηριοτήτων και για την προστασία του περιβάλλοντος.

Στη Μεσόγειο υπάρχουν διάφορες επικαλυπτόμενες θαλάσσιες ζώνες ΑΟΖ και οι λόγοι που καθιστούν δύσκολη την οριοθέτηση οφείλονται σε γεωγραφικούς παράγοντες (νησιά, κόλποι, κοίλες ακτές) και σε οικονομικούς παράγοντες (συμφέροντα αλιείας) ή πολιτικοί λόγοι.

Η επιτυχής εφαρμογή θαλάσσιων χωροταξικών σχεδίων (διασυνοριακών / διεθνών) σε θαλάσσιες περιοχές της Μεσογείου απαιτεί την κατάλληλη διαχείριση, έλεγχο και επιτήρηση της εφαρμογής τους. Σήμερα, οι προσπάθειες επιτήρησης έχουν συχνά χαμηλή αποτελεσματικότητα, με αποτέλεσμα να υφίσταται παράνομη αλιεία σε ορισμένες προστατευόμενες περιοχές. Επομένως για την ορθή εφαρμογή ΘΧΣ στη Μεσόγειο, πιθανόν να είναι απαραίτητη επιπλέον επιτήρηση και να απαιτείται η διασυνοριακή συνεργασία μεταξύ χωρών, όσον αφορά την θαλάσσια επιτήρηση. Ένα παράδειγμα συνεργασίας μεταξύ μεσογειακών χωρών είναι το έργο BluemassMed, στο οποίο συμμετέχει και η Ελλάδα⁹⁴.

3.3.2. Συλλογή Δεδομένων, Παρακολούθηση και Αξιολόγηση

Το τρίπτυχο συλλογή, παρακολούθηση και αξιολόγηση δεδομένων είναι πολύ σημαντικό για τον σχηματισμό μιας ολοκληρωμένης εικόνας όσον αφορά στις δυνατότητες εφαρμογής του ΘΧΣ. Επίσης το παραπάνω τρίπτυχο χρησιμεύσει ως βάση στη λήψη αποφάσεων για τη χρήση και προστασία της θάλασσας. Μια χρησιμότερη πρωτοβουλία είναι η βάση δεδομένων GIS που αναπτύσσεται από το γραφείο ISPRA της Chioggia (Ιταλία) με πληροφορίες περί των διαφόρων χρήσεων της θάλασσας στη βόρεια Αδριατική θάλασσα⁹⁵. Θα πρέπει όμως να επισημανθεί ότι στις υπεράκτιες περιοχές τα δεδομένα πολλές φορές είναι ελλιπή και χρειάζονται βελτίωση για να ενσωματωθούν στο θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό.

3.3.3. Διασυνοριακή Συνεργασία

Σήμερα στη Μεσόγειο, υπάρχουν πρωτοβουλίες συνεργασίας είτε ευρείας βάσης (Σύμβαση Βαρκελώνης), είτε περιφερειακού/τοπικού χαρακτήρα όπως για παράδειγμα οι

⁹⁴ Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το σχέδιο BluemassMed επισκεφθείτε την ιστοσελίδα: <http://www.bluemassmed.net/>

⁹⁵ Βλ. European Commission - DG for Maritime Affairs and Fisheries, *Exploring the Potential of Maritime Spatial Planning in the Mediterranean Sea – Final Report*, Framework Contract FISH/2007/04, Policy Research Corporation, February 2011, σελ. 79.

πρωτοβουλίες στην Αδριατική θάλασσα (π.χ. Τριμερής Επιτροπή) και τη Δυτική Μεσόγειο (π.χ. Pelagos Sanctuary) είτε μεταξύ ερευνητικών ιδρυμάτων και πανεπιστημίων από δύο ή περισσότερες μεσογειακές χώρες.

Η διασυνοριακή συνεργασία στη Μεσογειακή λεκάνη είναι σύνθετη εξαιτίας πολλών παραγόντων:

- ποικίλα θεσμικά/νομικά πλαίσια
- πολιτικές διαφωνίες μεταξύ χωρών
- διαφορές στις προτεραιότητες της κάθε χώρας (π.χ. οικονομικά οφέλη/περιβαλλοντική προστασία)
- έλλειψη κατανομής αρμοδιοτήτων όσον αφορά τις θαλάσσιες περιοχές
- ύπαρξη γλωσσικών διαφορών οι οποίες δημιουργούν προβλήματα στη διαδικασία ανταλλαγής πληροφοριών
- διαφορές στις μεθόδους συλλογής δεδομένων που χρησιμοποιεί η κάθε χώρα.

3.3.4. Θεσμικό και Νομικό Πλαίσιο

Τέλος, οι διαφορές μεταξύ των θεσμικών και νομικών πλαισίων των μεσογειακών κρατών και οι δυσκολίες συντονισμού μεταξύ των εθνικών, περιφερειακών και τοπικών αρχών, ο οποίος είναι αναγκαίος προκειμένου να εφαρμοστεί ο ΘΧΣ, αποτελούν περαιτέρω εμπόδια.

Σε θεσμικό επίπεδο, οι σημαντικές διαφορές στις δομές των κρατών που βρέχονται από τη Μεσόγειο θάλασσα, δυσχεραίνουν την προώθηση συντονισμένων λύσεων, όπως η δημιουργία μίας εστιασμένης διασυνοριακής πλατφόρμας για τον ΘΧΣ. Σε νομικό επίπεδο, η διαδικασία χάραξης και προώθησης ΘΧΣ σε εθνική και διασυνοριακή κλίμακα, δυσχεραίνεται από την απουσία καθορισμένων θαλάσσιων ζωνών και στρατηγικών ΟΔΠΖ από έναν μεγάλο αριθμό μεσογειακών κρατών, προκειμένου να ασκήσουν τα δικαιώματά τους και να αναλάβουν τις ευθύνες τους και τα καθήκοντά τους στη θάλασσα.

Οι καλές πρακτικές που μπορούν να συμβάλουν στη δημιουργία μιας σταθερής βάσης για την εφαρμογή του ΘΧΣ στη Μεσόγειο έχουν αρχίσει να γίνονται ορατές τα τελευταία χρόνια. Ο συντονισμός του θεσμικού και νομικού πλαισίου μπορεί να διευκολυνθεί μέσω ενός ενιαίου συντονιστικού οργάνου⁹⁶, ενώ σε διασυνοριακό επίπεδο, αναφορικά με τη δημιουργία ενός

⁹⁶ Είναι σημαντικό να αναγνωρίσουμε ότι αυτό δεν συνεπάγεται ότι οι ευθύνες για τον ΘΧΣ πρέπει να είναι η αποκλειστική ευθύνη του, για παράδειγμα, της κεντρικής κυβέρνησης. Αντιθέτως, η ενεργή συμμετοχή των ενδιαφερομένων φορέων σε περιφερειακό επίπεδο είναι μια σημαντική πτυχή του ΘΧΣ.

κοινού θεσμικού και νομικού πλαισίου, συμβατικά καθεστώτα ευρείας αποδοχής όπως η Σύμβαση της Βαρκελώνης (πρωτότυπη και σπουδαία πρωτοβουλία για την προστασία της Μεσογείου και του θαλάσσιου περιβάλλοντος), θα μπορούσαν και πάλι να δώσουν το έναυσμα και σε εθνικό επίπεδο δράσεων, εκσυγχρονίζοντας το περιεχόμενό τους με τη δημιουργία ενδεχομένως ενός νέου πρωτοκόλλου σχετικού με το ΘΧΣ. Μία τέτοια πρωτοβουλία σίγουρα θα γεννήσει αρκετές νέες που σύντομα θα συμβάλλουν τα μέγιστα στη διαδικασία της εφαρμογής της θαλάσσιας χωροταξίας και της γενικότερης προστασίας του περιβάλλοντος.

ΜΕΡΟΣ Β΄
Η ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ
ΠΑΡΑΚΤΙΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ

ΚΕΦ. 4: ΕΝΝΟΙΕΣ, ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ, ΑΝΑΓΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΓΙΑ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΠΑΡΑΚΤΙΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ

4.1. Οι Παράκτιες Περιοχές και οι Απειλές που Αντιμετωπίζουν

Η παράκτια ζώνη περιλαμβάνει παραθαλάσσια περιβάλλοντα και προσκείμενα παράκτια ύδατα (δέλτα ποταμών, παράκτιες πεδιάδες, υγρότοποι, παραλίες, αμμόλοφοι, ύφαλοι, μαγκρόβια δάση, λίμνες κ.α.). Τα όρια της παράκτιας ζώνης συχνά ορίζονται αυθαίρετα, διαφέρουν πολύ μεταξύ των κρατών και συχνά βασίζονται σε δικαιοδοτικά όρια ή οριοθετούνται για λόγους διοικητικής ευκολίας. Έχει συχνά υποστηριχθεί ότι η παράκτια ζώνη θα πρέπει να περιλαμβάνει την έκταση γης από την ακτή προς τη θάλασσα, κάτι που θεωρητικά θα είχε νόημα καθώς αυτή είναι η ζώνη όπου οι βιο-φυσικές αλληλεπιδράσεις είναι ισχυρότερες⁹⁷. Για λόγους προγραμματισμού, ο ορισμός αυτός είναι μη πρακτικός, καθώς τεράστιες περιοχές που περιέχουν ολόκληρες χώρες θα υπάγονταν σε αυτόν. Τα χαρακτηριστικά της παράκτιας ζώνης σε γενικές γραμμές είναι :

- Πρόκειται για δυναμική περιοχή με συχνές αλλαγές όσον αφορά τα βιολογικά, χημικά και γεωλογικά χαρακτηριστικά της.
- Περιλαμβάνει παραγωγικά οικοσυστήματα, με μεγάλη βιοποικιλότητα που προσφέρουν σημαντικούς τόπους αναπαραγωγής για πολλά θαλάσσια είδη.
- Τα χαρακτηριστικά στοιχεία της παράκτιας ζώνης (κοραλλιογενείς ύφαλοι, μαγκρόβια δάση, παραλίες) χρησιμεύουν ως σημαντικές φυσικές γραμμές άμυνας εναντίον των καταιγίδων, των πλημμύρων και της διάβρωσης.
- Τα παράκτια οικοσυστήματα ενδεχομένως να έχουν τη δυνατότητα να δρουν εναντίον των επιπτώσεων της ρύπανσης που προέρχεται από τη στεριά (οι υγρότοποι απορροφούν τις περίσσειες θρεπτικές ουσίες, τα ιζήματα και τα ανθρώπινα απόβλητα).
- Οι ακτές προσελκύουν έναν μεγάλο αριθμό ανθρώπινων κατοικιών, εξαιτίας της εγγύτητάς τους σε ζώντες και μη πόρους καθώς και στις θαλάσσιες μεταφορές και στις δραστηριότητες αναψυχής⁹⁸.

⁹⁷ Βλ. Beatley T., Brower D. J., Schwab A. K., *An Introduction to Coastal Zone Management – Second Edition* – Island Press, 2002, σελ. 13-16.

⁹⁸ Βλ. Lundin C. G., Post J. C., *Guidelines For Integrated Coastal Zone Management*, Environmentally Sustainable Development Studies and Monographs Series No 9, The World Bank, Washington D. C., 1996, σελ. 3.

Οι παράκτιες ζώνες προσφέρουν φυσικές και βιολογικές ευκαιρίες για ανθρώπινες χρήσεις και η διαδικασία της ΟΔΠΠ, προσπαθεί να βρει την κατάλληλη ισορροπία ανάμεσα σε αυτές τις χρήσεις. Στη φύση, τα παράκτια οικοσυστήματα συμβάλλουν στη διατήρηση της ισορροπίας, που μεταφράζεται στην σταθερότητα των ακτογραμμών, την αναπλήρωση του εδάφους των παραλιών και την ανανέωση των θρεπτικών ουσιών, διαδικασίες που είναι σπουδαίας οικολογικής και κοινωνικοοικονομικής σημασίας. Αυτά τα φυσικά οικοσυστήματα βρίσκονται υπό συνεχείς και αυξανόμενες απειλές είτε από την απουσία ή από τη λανθασμένη διαχείριση των ανθρώπινων δραστηριοτήτων όπως είναι η ρύπανση, η διάβρωση των οικοτόπων και η υπερεκμετάλλευση των φυσικών πόρων.

Στις παράκτιες περιοχές, λαμβάνουν χώρα δραστηριότητες όπως η αλιεία και η εκμετάλλευση ρηχών υδάτων (υδατοκαλλιέργειες), ο τουρισμός και άλλες οικονομικές δραστηριότητες, οι οποίες εφοδιάζουν με βασικά προϊόντα τους κατοίκους των αστικών κέντρων και αποτελούν κύρια πηγή εσόδων για πολλά παράκτια κράτη.

4.1.1. Χερσαίες & Θαλάσσιες Δραστηριότητες στις Παράκτιες Περιοχές

Οι κύριες δραστηριότητες που παρουσιάζονται στις παράκτιες περιοχές με άμεσες επιπτώσεις για το φυσικό περιβάλλον αφορούν την 1) αστικοποίηση και την εγκατάσταση, 2) τον τουρισμό και τις δραστηριότητες αναψυχής, 3) τη βιομηχανία, 4) την αλιεία και τις υδατοκαλλιέργειες, 5) την παραγωγή ενέργειας, 6) τις μεταφορές, 7) τη γεωργία και 8) τη δασοκομία⁹⁹.

1. Αστικοποίηση και Εγκαταστάσεις: Οι κύριες επιπτώσεις της αστικοποίησης και της δημιουργίας εγκαταστάσεων στις παράκτιες περιοχές, σχετίζονται με φυσικές ανάγκες για χώρο και δημιουργία ανεξέλεγκτων ή μη επεξεργασμένων αποβλήτων. Στις μη αναστρέψιμες επιπτώσεις, περιλαμβάνονται οι εγκαταστάσεις σε καλλιεργήσιμη γη, δάση, παραλίες ή υγροτόπους. Στις αναστρέψιμες επιπτώσεις, περιλαμβάνονται η παραγωγή εκπομπών αερίων, αποβλήτων και ο θόρυβος, που θα μπορούσαν να προληφθούν, μετριαστούν ή να μειωθούν με κατάλληλα μέτρα πρόληψης. Η τροποποίηση ακτογραμμών που αφορά το μπάζωμα ή τη δημιουργία υπεράκτιων τεχνητών νησιών με συνδέσμους προς την ακτογραμμή, μπορεί να

⁹⁹ PAP/RAC, *Guidelines for Integrated Management of Coastal and Marine Areas with Special Reference to the Mediterranean Basin*, United Nations Environment Programme (UNEP), MAP, PAP/RAC (MAP-UNEP), Split, Croatia, 1994, σελ. 3-7.

προκαλέσει μη αναστρέψιμες επιπτώσεις, εάν τα εγγειοβελτιωτικά έργα βρίσκονται κατά μήκος ή πλησίον ακτών με υψηλή παράκτια και θαλάσσια οικολογική και αισθητική αξία¹⁰⁰.

2. Τουρισμός και Δραστηριότητες Αναψυχής: Οι μη αναστρέψιμες επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης μπορεί να προκαλέσουν ανυπολόγιστη βλάβη στους πόρους που προσελκύουν τους τουρίστες, όπως εύθραυστα οικοσυστήματα, ευάλωτα φυσικά τοπία και πολύτιμα ιστορικά και αρχαιολογικά μνημεία. Η πρόβλεψη για τη δημιουργία εγκαταστάσεων επαρκών για τη μαζική εισροή των τουριστών για μια σχετικά σύντομη περίοδο έχει συχνά θεωρηθεί ως αντικοινωνική και αδικαιολόγητη από τις παράκτιες κοινότητες. Ο τομέας του τουρισμού ωστόσο αποκτά όλο και μεγαλύτερη επίγνωση του γεγονότος ότι η προστασία της ποιότητας του περιβάλλοντος αποτελεί απαραίτητο στοιχείο για την επιτυχία του και αντιστρόφως¹⁰¹.

3. Βιομηχανία: Η βιομηχανία αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της οικονομικής ανάπτυξης παράκτιων περιοχών και πολλές από τις επιπτώσεις της μπορούν να μειωθούν, ανάλογα με το είδος βιομηχανικών εγκαταστάσεων και την αποτελεσματικότητα των εγκατεστημένων συστημάτων ελέγχου ρύπανσης. Η απόρριψη μη επεξεργασμένων βιομηχανικών λυμάτων στα θαλάσσια ύδατα, ανεπαρκώς επεξεργασμένων βιομηχανικών αποβλήτων σε συστήματα αποχέτευσης ανίκανα να τα απορροφήσουν, η διάθεση στερεών αποβλήτων και η παραγωγή ενοχλητικών οσμών ή θορύβων, είναι επιπτώσεις αναστρέψιμες που θα μπορούσαν να περιοριστούν¹⁰².

4. Αλιεία και Υδατοκαλλιέργειες: Η αλιεία αποτελεί μια σημαντικότερη πηγή τροφής για πολλές χώρες (και ειδικότερα της Μεσογείου) και έχει υποστεί μείωση λόγω της κακής διαχείρισης και της υπεραλίευσης. Ορισμένα είδη, ιδίως τα οστρακοειδή, έχουν υποστεί σημαντική υποβάθμιση από τη ρύπανση. Οι προσπάθειες ανασύστασης των ιχθυοποθεμάτων έχουν οδηγήσει στη δημιουργία τεχνητών υποβρύχιων υφάλων, των οποίων οι οικολογικές επιπτώσεις δεν είναι ακόμη πλήρως αξιολογημένες. Οι υδατοκαλλιέργειες είναι μια δραστηριότητα που απαιτεί έναν αμόλυντο θαλάσσιο χώρο, αλλά ενδεχομένως να επιδρά αρνητικά αναφορικά με τη ρύπανση και τις ασθένειες που επηρεάζουν τους τοπικούς πληθυσμούς των ψαριών, εξαιτίας των αποβλήτων που απελευθερώνουν στο θαλάσσιο

¹⁰⁰ Βλ. Clark J. R., *Coastal Zone Management Handbook*, CRC Press, Florida, USA, 1996, σελ. 17-18.

¹⁰¹ Βλ. Davenport J., Davenport J. L., *The Impact of Tourism and Personal Leisure Transport on Coastal Environments: A Review*, Estuarine Coastal and Shelf Science, Vol. 67, 2006, σελ. 280-292.

¹⁰² Βλ. Clark J. R., *Coastal Zone Management Handbook*, CRC Press, Florida, USA, 1996, σελ. 11-12.

περιβάλλον και των θρεπτικών συστατικών που χρησιμοποιούνται κατά τη διάρκεια της διαδικασίας¹⁰³.

5. Παραγωγή Ενέργειας: Οι εγκαταστάσεις παραγωγής ενέργειας δεν απαιτούν χώρο μονάχα για την παραγωγή, προμήθεια καυσίμων και την αποθήκευση, αλλά και για την επιβολή περιορισμών σε διάφορες χερσαίες και θαλάσσιες χρήσεις στην ευρύτερη περιοχή τους. Πολλές από τις λειτουργικές επιπτώσεις μπορούν να μειωθούν ή να προληφθούν με μέτρα ελέγχου της ρύπανσης. Οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (ηλιακή, αιολική, βιομάζα, ενέργεια παραγόμενη από το κύμα) σε γενικές γραμμές δε δημιουργούν σχεδόν καμία επιβαρυντική επίπτωση ρύπανσης, ωστόσο η χωροθέτηση ανεμογεννητριών και ηλιακών συλλεκτών μπορεί να έχει αρνητικές επιπτώσεις στο τοπίο¹⁰⁴.

6. Μεταφορές: Τα διάφορα είδη μεταφορών και κυρίως οι θαλάσσιες έχουν εκτεταμένες χωρικές απαιτήσεις. Οι θαλάσσιες μεταφορές είναι πιθανό να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στους παράκτιους φυσικούς πόρους, εξαιτίας της κατασκευής λιμενικών εγκαταστάσεων, δικτύων διανομής και συντήρησης, των διαδρομών πλοήγησης και άλλων χρήσεων της θάλασσας¹⁰⁵.

7. Γεωργικές και Δασοκομικές Δραστηριότητες: Οι χωρικές επιπτώσεις της γεωργίας είναι περιορισμένες, αν και η αποστράγγιση των υγροτόπων για γεωργική χρήση είναι ένα παράδειγμα μιας μη αναστρέψιμης επίπτωσης από τη δραστηριότητα αυτή. Η γεωργία είναι υπεύθυνη για την ευρεία διασπορά διαφόρων ουσιών από την υπερβολική χρήση λιπασμάτων, φυτοφαρμάκων και χημικών σπρέι που διεισδύουν και μολύνουν πηγές γλυκού νερού, θαλάσσια ύδατα και εδάφη, είτε άμεσα είτε μέσω της ατμοσφαιρικής ρύπανσης. Η υπεράντληση των υπογείων υδάτων για άρδευση, έχει ως αποτέλεσμα τη ρύπανση των υδροφόρων οριζόντων από την διείσδυση αλμυρού νερού ενώ η διάβρωση του εδάφους και η υφαλμύρωση της γης αποτελούν επιπτώσεις ακατάλληλων γεωργικών πρακτικών. Ένα σύνθηες φαινόμενο της κατάστασης δασών σε πολλές παράκτιες ζώνες είναι η επιτάχυνση της αποψίλωσης, με κυριότερες αιτίες της να είναι: α) η υπερεκμετάλλευση ξύλου για καύσιμα β) η

¹⁰³ Βλ. Islam S., Tanaka M., *Impacts of pollution on coastal and marine ecosystems including coastal and marine fisheries and approach for management: a review and synthesis*, Marine Pollution Bulletin, Vol. 48, 2004, σελ. 624-649 και επίσης βλ. Beveridge M., Clay J., Folke C., *Effect of aquaculture on world fish supplies*, Nature Journal, Vol. 405, 2000, σελ. 1017-1024.

¹⁰⁴ Βλ. Delucchi M. A., Jacobson M. Z., *Providing all global energy with wind, water, and solar power, Part I: Technologies, energy resources, quantities and areas of infrastructure, and materials*, Energy Policy, Vol. 39, 2011, 1154-1169.

¹⁰⁵ PAP/RAC, *Guidelines for Integrated Management of Coastal and Marine Areas with Special Reference to the Mediterranean Basin*, United Nations Environment Programme (UNEP), MAP, PAP/RAC (MAP-UNEP), Split, Croatia, 1994, σελ. 6.

υλοτόμηση δέντρων για διεύρυνση της διαθέσιμης γεωργικής γης και για την ανάπτυξη βιομηχανικών και τουριστικών υποδομών γ) δασικές πυρκαγιές (φυσικές και ανθρωπογενείς) και δ) η ρύπανση π.χ. όξινη βροχή. Η κατάσταση είναι ιδιαίτερα ανησυχητική στη Μεσόγειο, της οποίας ορισμένα δάση συμπεριλαμβάνονται στα πιο υποβαθμισμένα του κόσμου¹⁰⁶.

Είναι προφανές, ότι οι συνδυασμένες επιπτώσεις διαφόρων οικονομικών τομέων στους παράκτιους πόρους μπορεί να είναι πολύ πιο σοβαρές από τις επιπτώσεις του κάθε τομέα ξεχωριστά. Επιπλέον, η ζημία ή η υποβάθμιση των παράκτιων πόρων που προκαλείται από έναν τομέα μπορεί να υπονομεύσει τη δυνατότητα των πόρων ή την επιβίωση ενός άλλου. Οι οικονομικές δραστηριότητες που αναφέρθηκαν παραπάνω μπορούν να αποτελέσουν τα αίτια για τα εξής φαινόμενα: 1) θαλάσσια ρύπανση, 2) ρύπανση γλυκών υδάτων, 3) ρύπανση του αέρα, 4) απώλεια θαλάσσιων πόρων, 5) απώλεια χερσαίων πόρων φυσικής και αισθητικής αξίας, 6) απώλεια ιστορικών και αρχαιολογικών πόρων, 7) δημόσια πρόσβαση στο χώρο και σε πόρους, 8) θόρυβος και κυκλοφοριακή συμφόρηση¹⁰⁷.

4.1.2. Παράκτιες Περιοχές - Κλιματική Αλλαγή και Λοιπές Απειλές

Σύμφωνα με επιστημονικές μελέτες, τα "αέρια του θερμοκηπίου" (CO₂, CH₄, N₂O, χλωροφθοράνθρακες), παράγονται από ανθρώπινες δραστηριότητες και έχουν ήδη συσσωρευτεί στην ατμόσφαιρα σε επίπεδο τέτοιο ώστε η κλιματική αλλαγή να αποτελεί πραγματικότητα. Η στάθμη της θάλασσας έχει ήδη αυξηθεί σε επίπεδα επικίνδυνα για πολλά νησιωτικά κράτη και παράκτιες περιοχές. Οι αυξήσεις της θερμοκρασίας και της παγκόσμιας στάθμης της θάλασσας θα μπορούσαν να επηρεάσουν τις παράκτιες και θαλάσσιες περιοχές σε σχέση με: α) τη ροή επιφανειακών και υπόγειων υδάτων και τη λειτουργία ποταμών (νερό κατάλληλο για ύδρευση, συχνότητα πλημμυρών και μεταφορά ιζημάτων), β) την κίνηση των κύριων μαζών νερού (κύματα, ρεύματα, παλίρροιες, διάβρωση ακτών, παλιρροιακό εύρος), γ) τα φυσικά οικοσυστήματα λόγω της αύξησης της θερμοκρασίας και της διαρκούς έκθεσης σε ακραίες κλιματικές συνθήκες, δ) την αλλαγή της συχνότητας και έντασης ακραίων καιρικών φαινομένων (καταιγίδες, πλημμύρες, άνεμοι, ξηρασίες) και ε) την εκμετάλλευση και χρήση

¹⁰⁶ Βλ. Clark J. R., *Coastal Zone Management Handbook*, CRC Press, Florida, USA, 1996, σελ. 9, 10-11.

¹⁰⁷ PAP/RAC, *Guidelines for Integrated Management of Coastal and Marine Areas with Special Reference to the Mediterranean Basin*, United Nations Environment Programme (UNEP), MAP, PAP/RAC (MAP-UNEP), Split, Croatia, 1994, σελ. 7-11.

παράκτιων εδαφών λόγω της ανόδου της στάθμης της θάλασσας¹⁰⁸. Οι επιπτώσεις των αλλαγών αυτών μπορεί να περιλαμβάνουν:

- Αυξημένη διείσδυση θαλασσινού νερού στους παράκτιους υδροφορείς
- Περαιτέρω δυσκολίες στην απόκτηση γλυκού νερού
- Αλλαγές στον τομέα αλιείας και υδατοκαλλιέργειών
- Αυξημένες πλημμύρες υπό συνθήκες ακραίων καιρικών φαινομένων σε ευάλωτες ακτές και περιοχές με χαμηλό υψόμετρο
- Αυξημένη διάβρωση ακτών
- Απώλεια φυσικής βλάστησης σε περιθωριακές κλιματικές ζώνες ή περιοχές με κακή ποιότητα εδάφους
- Πιθανή αύξηση κινδύνου δασικών πυρκαγιών και
- Αλλαγές στη σύνθεση και δομή της βιοποικιλότητας¹⁰⁹.

Πέραν των πολλαπλών και συνάμα επικίνδυνων συνεπειών του φαινομένου της κλιματικής αλλαγής, τα παράκτια οικοσυστήματα και οι περιοχές απειλούνται και από άλλους φυσικούς και ανθρωπογενείς κινδύνους, οι οποίοι πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά τη διαδικασία σχεδιασμού των προγραμμάτων ολοκληρωμένης διαχείρισης παράκτιων περιοχών. Οι φυσικοί κίνδυνοι μπορεί να περιλαμβάνουν έντονη σεισμική δραστηριότητα, πλημμύρες, τσουνάμι (παλιρροϊκά κύματα), κατολισθήσεις και ηφαιστειακές εκρήξεις μεταξύ άλλων¹¹⁰. Η εμπειρία δείχνει ότι όταν τα προληπτικά μέτρα συχνά δεν λαμβάνονται, η οικονομική επένδυση που είναι απαραίτητη για τη μείωση των επιπέδων κινδύνου, αυξάνεται τόσο σε ποσότητα όσο και σε βάθος χρόνου, κυρίως σε παράκτιες περιοχές που αποτελούν σεισμικά ενεργές ζώνες. Η εκτίμηση των φυσικών κινδύνων στην ΟΔΠΖ είναι απαραίτητη και απαιτείται σχεδιασμός των χρήσεων γης με βάση μακρο- και μικρο- οριοθετήσεις των επιρρεπών περιοχών και κατασκευαστικές μέθοδοι που να προβλέπουν σεισμικά γεγονότα (Προγράμματα μείωσης των απωλειών από φυσικές καταστροφές)¹¹¹. Άλλοι κίνδυνοι που ενδεχομένως να αποτελέσουν

¹⁰⁸ Βλ. Nicholls R. J., et al., *Sea-Level Rise and its Impact on Coastal Zones*, Science, Vol. 328, 2010, σελ. 1517-1518 και επίσης βλ. Harley C. D., Randall Hughes A., Hultgren K. M., Miner B. G., Sorte C. J., Thornber C. S., et al., The impacts of climate change in coastal marine systems, Ecology letters, Vol. 9(2), 2006, σελ. 228-241

¹⁰⁹ Βλ. Nicholls R. J., Klein R. J. T., *Climate Change and Coastal Management on Europe's Coast*, Managing European Coasts, Environmental Science, 2005, σελ. 208 και επίσης βλ. IPCC, Coastal Zone Management, Assessment Reports, No. 5 και διαθέσιμο διαδικτυακά στο: https://www.ipcc.ch/ipccreports/far/wg_III/ipcc_far_wg_III_chapter_05.pdf

¹¹⁰ Βλ. Klein R. J. T., Nicholls R. J., Thomalla F., *Resilience to Natural Hazards: How Useful is This Concept*, EVA Working Paper No. 9, DINAS-COAST Working Paper No. 14, Potsdam Institute for Climate Impact Research, Potsdam, Germany, 2004, σελ. 4-8.

¹¹¹ Βλ. Clark J. R., *Coastal Zone Management Handbook*, CRC Press, Florida, USA, 1996, σελ. 24.

σοβαρές απειλές για τις παράκτιες περιοχές, είναι η αστάθεια ορισμένων παράκτιων απόκρημνων περιοχών (αποτελεί εν μέρει φυσικό και εν μέρει ανθρωπογενή κίνδυνο), ο κίνδυνος δασικών πυρκαγιών (σε μεγάλο ποσοστό ανθρωπογενής παρά φυσικός) και οι κίνδυνοι που προέρχονται από τεχνικά λάθη (καθαρά ανθρωπογενείς). Σχετικές περιπτώσεις συνέβησαν στο πρόσφατο παρελθόν και είχαν καταστροφικές διαστάσεις (Τσερνομπίλ, Μποπάλ κ.λπ.). Το ενδεχόμενο τέτοιων ατυχημάτων σε παράκτιες περιοχές θα πρέπει να λαμβάνεται σοβαρά υπόψη στη διαδικασία σχεδιασμού της ΟΔΠΖ¹¹².

4.2. Ολοκληρωμένη Διαχείριση Παράκτιων Περιοχών: Έννοια, Αρχές και Χαρακτηριστικά

Ως Ολοκληρωμένη Διαχείριση Παράκτιων Περιοχών ορίζεται ο ολοκληρωμένος σχεδιασμός και η διαχείριση παράκτιων πόρων και περιβάλλοντος με τρόπο που να βασίζεται στις φυσικές, κοινωνικοοικονομικές και πολιτικές διασυνδέσεις τόσο εντός όσο και μεταξύ των δυναμικών παράκτιων συστημάτων¹¹³.

Η διαχείριση σύνθετων συστημάτων απαιτεί μια ολοκληρωμένη προσέγγιση, ικανή να συνδέει τα πολλαπλά, αλληλοσυνδεόμενα και επικαλυπτόμενα συμφέροντα μιας παράκτιας ζώνης με συντονισμένο και ορθολογικό τρόπο και να αξιοποιεί τους παράκτιους πόρους για το βέλτιστο κοινωνικό και οικονομικό όφελος των σημερινών και μελλοντικών γενιών. Σχεδόν όλες οι παράκτιες και θαλάσσιες περιοχές παράγουν ή υποστηρίζουν τη διενέργεια πολλαπλών προϊόντων και υπηρεσιών. Υπάρχει η ανάγκη συνδυασμού μεταξύ των τομεακών δραστηριοτήτων προκειμένου να επιτευχθεί ένα κοινά αποδεκτό πλαίσιο παράκτιας διαχείρισης. Είναι απαραίτητη η δημιουργία μηχανισμών οι οποίοι να εξασφαλίζουν ότι το περιβαλλοντικό κόστος ενσωματώνεται στις οικονομικές αξιολογήσεις και δε μεταβιβάζεται σε άλλες περιοχές ή στις μελλοντικές γενιές¹¹⁴. Όσο σημαντική είναι η ολοκληρωμένη διαχείριση παράκτιων περιοχών άλλο τόσο σημαντικό είναι να γίνει κατανοητό και το γιατί προτιμάται αυτή η πολιτική. Η πολιτική αυτή εξασφαλίζει την ύπαρξη «βιώσιμων» ακτών. Έτσι λοιπόν, μία «βιώσιμη» ακτή που η διαχείρισή της γίνεται με ορθολογικό και ολοκληρωμένο τρόπο

¹¹² PAP/RAC, *Guidelines for Integrated Management of Coastal and Marine Areas with Special Reference to the Mediterranean Basin*, United Nations Environment Programme (UNEP), MAP, PAP/RAC (MAP-UNEP), Split, Croatia, 1994, σελ. 14.

¹¹³ Βλ. Sorensen J., *National and International Efforts At Integrated Coastal Management: Definitions, achievements and lessons*, Coastal Management, Vol. 25, Issue 1, 1997, σελ. 9.

¹¹⁴ Βλ. Rammel C., Sigrid S., Harald W., *Managing complex adaptive systems—a co-evolutionary perspective on natural resource management*, Ecological Economics, Vol. 63(1), 2007, σελ. 9-21.

χαρακτηρίζεται από: α) Ανθεκτικότητα: ανθεκτική σε μελλοντικές αβεβαιότητες λόγω κλιματικής αλλαγής (άνοδος στάθμης θάλασσας, αύξηση θερμοκρασίας και ξηρασία), ανθεκτική σε καιρικά φαινόμενα (ακραίες καταιγίδες, πλημμύρες, τσουνάμι ή κύματα μεγάλων διαστάσεων), ανθεκτική σε σεισμούς και διαβρώσεις, σε αρνητικές επιπτώσεις ανθρώπινων διαδικασιών συμπεριλαμβανομένων του τουρισμού και της αστικής ανάπτυξης στις ακτές, β) Παραγωγικότητα: παραγωγική σε παραδοσιακούς, σύγχρονους και μελλοντικούς τομείς της οικονομίας, υποστηρίζοντας τις οικονομικές βλέψεις της παράκτιας κοινότητας, παρέχοντας ένα ανταγωνιστικό πλεονέκτημα για την τοπική οικονομία (αύξηση ΑΕΠ και καταπολέμηση φτώχειας), γ) Ποικιλία: οικολογική ποικιλία με πλούσιο μωσαϊκό θαλάσσιων και χερσαίων οικοσυστημάτων, ποικιλία αγροτικών και αστικών τοπίων, δημιουργία συνθηκών για ένα πλούσιο μίγμα κοινωνικών ομάδων και ποικίλες οικονομικές ευκαιρίες, δ) Ιδιαιτερότητα: πολιτιστική ιδιαιτερότητα παράκτιων περιοχών, συμπεριλαμβανομένης της αρχιτεκτονικής τους ε) Ελκυστικότητα: διατήρηση της ελκυστικότητας της ακτής, όχι μόνο για τους επισκέπτες αλλά και για τους επενδυτές και τους τοπικούς πληθυσμούς για την προώθηση ενός αυτοτροφοδοτούμενου κύκλου αειφόρου ανάπτυξης και στ) Υγεία: απαλλαγμένη από τη ρύπανση από χερσαίες και θαλάσσιες πηγές, παρέχοντας ένα υγιές περιβάλλον για τους ανθρώπους, τους φυσικούς πόρους, τις οικονομικές δραστηριότητες και την άγρια ζωή¹¹⁵.

Παρά τις όποιες διαφοροποιήσεις για κάθε παράκτιο κράτος, υπάρχουν κάποιες γενικές αξίες και αρχές που πρέπει να διέπουν τη διαδικασία της ΟΔΠΖ, οι οποίες αξίζει να περιγραφούν παρακάτω:

- **Η ΟΔΠΖ πρέπει να επικεντρώνεται σε τρεις βασικούς επιχειρησιακούς στόχους που είναι:** α) η ενδυνάμωση της τομεακής διαχείρισης (μέσω εκπαίδευσης, νομοθεσίας και έμπυχου δυναμικού), β) η διατήρηση και προστασία της παραγωγικότητας και της βιοποικιλότητας των παράκτιων οικοσυστημάτων (κυρίως μέσω της πρόληψης της καταστροφής, ρύπανσης και υπερεκμετάλλευσης των οικοτόπων) και γ) η προώθηση της ορθολογικής ανάπτυξης και της βιώσιμης χρήσης των παράκτιων πόρων¹¹⁶.
- **Τα ξεχωριστά χαρακτηριστικά της ΟΔΠΖ είναι:** α) η ολιστική διαχείριση των παράκτιων ακτών, μέσω της οικοσυστημικής προσέγγισης, β) η αναλυτική διαδικασία η οποία συμβουλεύει τις κυβερνήσεις ή τις αρχές επί θεμάτων όπως οι προτεραιότητες, τα προβλήματα και οι λύσεις, γ) η δυναμική και συνεχής διαδικασία η οποία προσπαθεί να διαχειριστεί τη χρήση, την

¹¹⁵ PAP/RAC, *THE ICZM PROCESS – A Roadmap Towards Coastal Sustainability*, UNEP, MAP, Split 2012, σελ. 2.

¹¹⁶ Βλ. Lundin C. G., Post J. C., *Guidelines For Integrated Coastal Zone Management*, Environmentally Sustainable Development Studies and Monographs Series No 9, The World Bank, Washington D. C., 1996, σελ. 5-6.

ανάπτυξη και την προστασία της παράκτιας ζώνης σε συμφωνία με δημοκρατικά επιλεγμένους στόχους, δ) η διεπιστημονική οπτική γωνία, η οποία αναγνωρίζει τη διασύνδεση ανάμεσα στα παράκτια οικοσυστήματα και τις χρήσεις τους και η ισορροπία ανάμεσα στην προστασία των πολύτιμων παράκτιων οικοσυστημάτων και την ανάπτυξη των παράκτιων οικονομιών που βασίζονται σε αυτά, ε) η λειτουργία εντός προκαθορισμένων γεωγραφικών ορίων, στ) η ενσωμάτωση των ενδιαφερόμενων φορέων προκειμένου να αναπτυχθούν πολιτικές κατάλληλες για τη δίκαιη κατανομή του χώρου και των πόρων στην παράκτια ζώνη, ζ) οι επαναστατικές λύσεις σε περίπλοκα οικονομικά, κοινωνικά, περιβαλλοντικά, νομικά και κανονιστικά ζητήματα, η) η ενσωμάτωση περιβαλλοντικών και τομεακών αναγκών και η εφαρμογή τους μέσω συγκεκριμένων νομικών και θεσμικών ρυθμίσεων, θ) η παροχή μηχανισμών μείωσης ή επίλυσης των συγκρούσεων που ενδεχομένως να προκύψουν, και ι) η προώθηση της ενημέρωσης σε όλα τα επίπεδα της διακυβέρνησης και της κοινωνίας σχετικά με ζητήματα της βιώσιμης ανάπτυξης και της περιβαλλοντικής προστασίας¹¹⁷.

Η διαδικασία της ΟΔΠΖ, χαρακτηρίζεται από κάποιες γενικές περιβαλλοντικές αρχές που τη διέπουν από το κομμάτι του σχεδιασμού μέχρι και αυτό της εφαρμογής. Οι αρχές αυτές που σχετίζονται άμεσα με τη διαδικασία της ΟΔΠΖ και είναι σε απόλυτη συμφωνία με τις περιβαλλοντικές αρχές της Διακήρυξης του Ρίο¹¹⁸:

- Η Αρχή της Προφύλαξης
- Η Αρχή Ο Ρυπαίνων Πληρώνει
- Η Αρχή της Ορθής Διαχείρισης των Πόρων
- Η Αρχή της Διασυνοριακής Ευθύνης και
- Η Αρχή της Δικαιοσύνης μεταξύ των Γενεών.

Κύριο σημείο στη διαδικασία διαμόρφωσης ενός προγράμματος ΟΔΠΖ, είναι η ανάπτυξη συγκεκριμένων στόχων και σκοπών που θα αποτελούν το επίκεντρο του προγράμματος. Όλες οι φάσεις διαμόρφωσης του προγράμματος, πρέπει να χαρακτηρίζονται από διαφάνεια, προκειμένου να ενημερώνονται όλοι οι ενδιαφερόμενοι φορείς για τον τρόπο διαμόρφωσης των πολιτικών και των στόχων, μέσω πρακτικών όπως είναι οι ανοιχτοί διάλογοι και οι

¹¹⁷ Βλ. Gallagher A., *The coastal sustainability standard: A management systems approach to ICZM*, Ocean & Coastal Management, Vol. 53(7), 2010, σελ. 336 -349 και επίσης βλ. Lundin C. G., Post J. C., *Guidelines For Integrated Coastal Zone Management*, Environmentally Sustainable Development Studies and Monographs Series No 9, The World Bank, Washington D. C., 1996, σελ. 5-6.

¹¹⁸ Βλ. Sands P., Jacqueline P., *Principles of international environmental law*, Cambridge University Press, 2012, 231-289 και επίσης βλ. UN, *Rio Declaration on Environment and Development*, 1992 και διαθέσιμο διαδικτυακά στο: http://www.unesco.org/education/nfsunesco/pdf/RIO_E.PDF

λεπτομερείς συζητήσεις και τοποθετήσεις επί των διαφόρων θεμάτων που θα διαμορφώσουν τους στόχους και τις πολιτικές επιλογές¹¹⁹.

Σημαντικό ρόλο στην όλη διαδικασία της ΟΔΠΖ, είναι η οικοδόμηση ισχυρών δεσμών κατανόησης και εμπιστοσύνης ανάμεσα στους σχετικούς φορείς και τομείς λειτουργίας των παράκτιων κοινοτήτων. Η υιοθέτηση ισχυρών κανονιστικών μέτρων, όπως αυτά που προβλέπουν η αρχή της προφύλαξης και η αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει», η εφαρμογή των τελών στις διάφορες χρήσεις, ο περιορισμός της πρόσβασης στους πόρους και η υπερεκμετάλλευση τους, η εισαγωγή των απαιτήσεων του θεσμού της Εκτίμησης των Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΕΙΑ) και τα άλλα μέτρα μετριασμού, απαιτούν επαρκείς αιτιολογήσεις¹²⁰.

Η ΟΔΠΖ είναι όντως μια δυναμική διαδικασία, η οποία σχεδιάζεται με στόχο την προληπτική δράση, στα πλαίσια των δεδομένων που είναι διαθέσιμα κατά το διάστημα σχεδιασμού της. Απρόβλεπτες εξελίξεις, όπως η ανακάλυψη νέων παράκτιων πόρων, η προώθηση νέων χρήσεων των παράκτιων περιοχών ή η εμφάνιση νέων κινδύνων στις περιοχές αυτές, ενδεχομένως να επηρεάσουν την όλη διαδικασία. Σημαντικό στοιχείο αποτελεί η ολοκλήρωση του σχεδιασμού της διαδικασίας σε εύλογο χρονικό διάστημα, ώστε να μη χαθεί το αρχικό ενδιαφέρον των αρχών και των ενδιαφερόμενων φορέων και η δυναμική της ισχύος των αρχικών σταδίων του προγράμματος¹²¹.

Είναι απαραίτητη η τήρηση κάποιων βασικών κατευθυντήριων γραμμών για την άρτια και ορθολογική εφαρμογή των προγραμμάτων ολοκληρωμένης διαχείρισης των παράκτιων περιοχών:

- Η αστική ανάπτυξη θα πρέπει να συντονίζεται με τη διαθέσιμη χωρητικότητα των υποδομών και οι χρήσεις δεν θα πρέπει να επιτρέπονται πέρα από την ικανότητα απορρόφησης των διαθέσιμων υπηρεσιών.
- Η θέση και η λειτουργία βιομηχανικών εγκαταστάσεων θα πρέπει να ελέγχεται προκειμένου να αποφευχθούν οποιοσδήποτε αρνητικές επιπτώσεις στον τουρισμό και στους φυσικούς πόρους.

¹¹⁹ FAO, *Integrated Coastal Area Management and Agriculture, Forestry and Fisheries*, FAO Guidelines, Rome, 1998 και επίσης βλ. Dickinson S., Duxbury J., *Principles for sustainable governance of the coastal zone: in the context of coastal disasters*, Ecological Economics, Vol. 63(2), 2007, σελ. 319-330.

¹²⁰ Βλ. Khan N. Y., *Role of environmental impact assessment in integrated coastal zone management*, Coastal Zone Management Imperative for Maritime Developing Nations, Springer Publ., Netherlands, 1997, σελ. 99-110.

¹²¹ Βλ. Lundin C. G., Post J. C., *Guidelines For Integrated Coastal Zone Management*, Environmentally Sustainable Development Studies and Monographs Series No 9, The World Bank, Washington D. C., 1996, σελ. 6.

- Ο τουρισμός θα πρέπει να ενσωματώνεται στις πολιτικές για την ανάπτυξη και την προστασία της φύσης και των τοπίων, κατά τρόπο που να συμβάλλει, μέσω της δημιουργίας εσόδων, στην προστασία και στη βελτίωση του ίδιου του περιβάλλοντος που προσελκύει τους επισκέπτες.
- Οι περιοχές για τις υδατοκαλλιέργειες πρέπει να κατανέμονται με τρόπο ώστε να μην έρχονται σε σύγκρουση με άλλες παράκτιες δραστηριότητες καθώς και υφιστάμενες ή πιθανές απορρίψεις σε θαλάσσια ύδατα.
- Οι εγκαταστάσεις αλιείας θα πρέπει να διατηρούνται, ύστερα από κατάλληλους ελέγχους για την προστασία των ιχθυαποθεμάτων και των θαλάσσιων πάρκων φύσης.
- Η παράκτια γεωργική χρήση θα πρέπει να συνεχιστεί όχι μόνο για την παραγωγή τροφίμων και την ενίσχυση της απασχόλησης, αλλά και για τη διαχείριση του τοπίου.
- Η ανάπτυξη δε θα πρέπει να επιτρέπει την καταπάτηση της ακτογραμμής. Η άμεση παράκτια λωρίδα θα πρέπει να παραμένει απαλλαγμένη από κατασκευές και να αναγνωρίζεται το δικαίωμα της ανοιχτής πρόσβασης του κοινού σε αυτήν¹²².

¹²² PAP/RAC, *Guidelines for Integrated Management of Coastal and Marine Areas with Special Reference to the Mediterranean Basin*, United Nations Environment Programme (UNEP), MAP, PAP/RAC (MAP-UNEP), Split, Croatia, 1994, σελ. 17-18.

ΚΕΦ. 5: ΣΤΑΔΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΧΕΔΙΟΥ - ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΩΝ ΠΑΡΑΚΤΙΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ

Στις παράκτιες περιοχές, όπου παρατηρούνται συχνές αλλαγές, είναι συνήθως απαραίτητη η ταχεία και ευέλικτη λήψη αποφάσεων, η οποία απαιτεί μια συνεχή διαδικασία σχεδιασμού, εφαρμογής και προσαρμογής με τους νέους στόχους και τα ζητήματα που κάνουν την εμφάνισή τους. Κατά τη διαδικασία της ΟΔΠΖ, οι αποφάσεις λαμβάνονται σε πέντε βασικά στάδια, τα οποία είναι η εγκαθίδρυση του λειτουργικού συστήματος, η ανάλυση και η πρόβλεψη των μελλοντικών σεναρίων, ο καθορισμός του οράματος της διαδικασίας, ο σχεδιασμός του μέλλοντος και τέλος η εφαρμογή – υλοποίηση¹²³.

5.1. Η Εγκαθίδρυση του Συστήματος Λειτουργίας

Γενικός στόχος αυτού του σταδίου είναι η δημιουργία επιχειρησιακών θεμελίων για τη μετέπειτα εφαρμογή της ΟΔΠΖ, συμπεριλαμβανομένης της προετοιμασίας ενός σχεδίου, μιας εθνικής στρατηγικής ή ενός προγράμματος, η κατανόηση των προκλήσεων που αντιμετωπίζει η περιοχή και οι διαφοροποιημένες αντιλήψεις περί αυτών των προκλήσεων προκειμένου να αρχίσει η διαδικασία και η οικοδόμηση ενός θεσμικού πλαισίου στήριξης της διαδικασίας της ΟΔΠΖ. Σε αυτό το στάδιο οι στόχοι που πρέπει να επιτευχθούν προκειμένου να προχωρήσει ομαλά ο σχεδιασμός είναι οι εξής¹²⁴:

- Η καθιέρωση πρακτικών μηχανισμών για την ΟΔΠΖ, συμπεριλαμβανομένου του συντονισμού και της δια-τομεακής συμμετοχής των ενδιαφερομένων φορέων, της τεχνικής υποστήριξης στη διαδικασία, καθώς και της επικοινωνίας μεταξύ των εταίρων.
- Ο καθορισμός του εδαφικού - γεωγραφικού πεδίου εφαρμογής, με τον προσδιορισμό των ορίων της συγκεκριμένης παράκτιας ζώνης και των οικοσυστημάτων της.
- Ο καθορισμός του πλαισίου διακυβέρνησης
- Η οριοθέτηση προβλημάτων και ζητημάτων, πιέσεων και κινδύνων.
- Η συμμετοχή ενδιαφερομένων μερών και η προετοιμασία επικοινωνιακών στρατηγικών.

¹²³ Βλ. Hoffmann J., *Indicators for an ICZM. Experience with a problem-oriented approach*, Journal of Coastal Conservation, Vol. 13(2-3), 2009, σελ. 141-150.

¹²⁴ PAP/RAC, *THE ICZM PROCESS – A Roadmap Towards Coastal Sustainability*, UNEP, MAP, Split, Croatia, 2012, σελ. 5.

- Οι προτάσεις προετοιμασίας ενός δυναμικού οράματος για την παράκτια ζώνη.
- Η λήψη αποφάσεων για τη διαδικασία της Στρατηγικής Περιβαλλοντικής Εκτίμησης (ΣΠΕ - SEA).

Πολύ σημαντικό ρόλο σε αυτό το στάδιο της διαδικασίας παίζει η κατάρτιση δύο εκθέσεων, της Έκθεσης Έναρξης και της Έκθεσης Οριοθέτησης. Στην πρώτη περιλαμβάνονται σημαντικά στοιχεία όπως είναι το όραμα για την περιοχή, τα γεωγραφικά όρια που θα καλύπτει η ΟΔΠΖ και το διεθνές και εθνικό πλαίσιο τα οποία θα διαμορφώσουν και θα κατευθύνουν τη διαδικασία, ενώ στη δεύτερη περιλαμβάνεται μια προκαταρκτική αξιολόγηση των προβλημάτων που πρέπει να αντιμετωπιστούν, το καθεστώς διακυβέρνησης των παράκτιων περιοχών και η Στρατηγική Περιβαλλοντικής Εκτίμησης¹²⁵.

5.1.1. Καθιέρωση – Εγκαθίδρυση των Μηχανισμών Συντονισμού

Βασικός στόχος εδώ η εξασφάλιση ότι η διαδικασία της ΟΔΠΖ είναι αντιπροσωπευτική και χαρακτηρίζεται από τη σωστή και πλήρη ενημέρωση και διαφάνεια και εξασφαλίζει τη νομιμότητα του σχεδίου και τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητά του. Υπάρχουν τρεις ξεχωριστές λειτουργίες που θα πρέπει να διαχωρίζονται σε οποιοδήποτε μηχανισμό συντονισμού της ΟΔΠΖ και που μπορούν να εξεταστούν υπό την κλίμακα VED: 1) Vital (ζωτικός): πολιτική νομιμοποίηση, λογοδοσία και δημοσιονομική διαχείριση, 2) Essential (ουσιώδης): τεχνική/λειτουργική καθοδήγηση και υποστήριξη και 3) Desirable (επιθυμητός): τοπική εκπροσώπηση και διαβούλευση. Κύριος σκοπός του μηχανισμού συντονισμού για την ΟΔΠΖ είναι: α) η προώθηση και ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των διάφορων φορέων και τομέων, β) η μείωση της αντιπαλότητας μεταξύ των διάφορων φορέων και των δραστηριοτήτων, γ) η ελαχιστοποίηση επικάλυψης των λειτουργιών και των υπηρεσιών, δ) η παροχή ενός φόρουμ για την επίλυση των συγκρούσεων μεταξύ των τομέων, και ε) η παρακολούθηση και η αξιολόγηση της προόδου των σχεδίων και των προγραμμάτων¹²⁶. Ένα μοντέλο δομής που θα μπορούσε να είναι αντιπροσωπευτικό της κλίμακας VED αποτελείται από:

¹²⁵ Βλ. Caddy J. F., Clark J. R., Garcia S. M., *Integrated management of coastal zones*, FAO Technical Paper No. 327, Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO) Rome, 1992, σελ. 221-224.

¹²⁶ PAP/RAC, *THE ICZM PROCESS – A Roadmap Towards Coastal Sustainability*, UNEP, MAP, Split, Croatia, 2012, σελ. 7 και επίσης βλ. Lundin C. G., Post J. C., *Guidelines For Integrated Coastal Zone Management*, Environmentally Sustainable Development Studies and Monographs Series No 9, The World Bank, Washington D. C., 1996, σελ. 18.

- **Διευθύνουσα Ομάδα ή Επιτροπή:** Αντιπρόσωποι των κύριων πολιτικών και οικονομικών φορέων της ΟΔΠΖ. Υπεύθυνη την ομαλή διεξαγωγή της διαδικασίας, την υποστήριξη της εφαρμογής της, τη διασφάλιση της πολιτικής νομιμότητας και τη δημοσιονομική λογοδοσία.
- **Τεχνική Ομάδα:** Προσωπικό με τεχνικές γνώσεις, κατάλληλο για την ανάπτυξη και εφαρμογή των στρατηγικών σχεδίων που προορίζονται για την περιοχή.
- **Συμβουλευτική Ομάδα:** Αντιπρόσωποι από οργανώσεις των ενδιαφερόμενων μερών, των ομάδων συμφερόντων και διαμόρφωσης κοινής γνώμης και φυσικών προσώπων. Αντικατοπτρίζει τις απόψεις και την εμπειρία της κοινότητας και ενεργεί ως συμβουλευτικό σώμα σε όλα τα στάδια της διαδικασίας¹²⁷.

Όταν διαμορφωθεί το τελικό σχέδιο η διευθύνουσα ομάδα θα πρέπει να προσδιορίσει τη διαδρομή και τον κατάλληλο εθνικό ή περιφερειακό φορέα ή φορείς που θα εγκρίνουν επισήμως το έγγραφο. Η στρατηγική, το σχέδιο ή το πρόγραμμα μπορεί να εγκριθεί από ένα ή περισσότερα υπουργεία ή από τις τοπικές αρχές. Οι οργανώσεις που προβαίνουν σε χορηγίες μπορεί επίσης να κληθούν να εκδώσουν κάποια επίσημη έγκριση. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι η δομή του μηχανισμού συντονισμού που απαιτείται για την προετοιμασία ενός σχεδίου μπορεί να διαφέρει από εκείνη που απαιτείται για τη μακροπρόθεσμη εφαρμογή του¹²⁸.

5.1.2. Καθορισμός του Γεωγραφικού – Εδαφικού Πεδίου Εφαρμογής

Η ΟΔΠΖ ως διαδικασία συνδέεται άμεσα με τις δραστηριότητες που σχετίζονται με το χωροταξικό σχεδιασμό, καθώς εξασφαλίζει την καλύτερη δυνατή χρήση των πόρων. Για την περιοχή της Μεσογείου, το Πρωτόκολλο για την ΟΔΠΖ της Σύμβασης της Βαρκελώνης προσδιορίζει με ξεχωριστό τρόπο την «παράκτια ζώνη» με όρους χωροταξίας, δίνοντας έμφαση στην οικοσυστημική προσέγγιση και στην αλληλεξάρτηση των υδάτων με τις παράκτιες εκτάσεις. Κατά συνέπεια το Άρθρο 3 του Πρωτοκόλλου καθορίζει το γεωγραφικό όριο της παράκτιας ζώνης ως εξής:

α) το θαλάσσιο όριο παράκτιων ζωνών, το οποίο είναι το εξωτερικό όριο των χωρικών υδάτων των μερών και

¹²⁷ Βλ. Clark J. R., *Coastal zone management for the new century*, Ocean & Coastal Management, Vol. 37 (2), 1997, σελ. 191-216.

¹²⁸ Βλ. King G., *The role of participation in the European demonstration projects in ICZM*, Coastal Management, Vol. 31(2), 2003, σελ. 137-143.

β) το χερσαίο όριο των παράκτιων ζωνών, το οποίο είναι το όριο των ανάλογων παράκτιων μονάδων, όπως αυτές έχουν οριστεί από τα συμβαλλόμενα μέρη στη Σύμβαση¹²⁹.

Η γεωγραφική κλίμακα της περιοχής δεν μπορεί να είναι προκαθορισμένη και πρέπει να προσδιορίζεται και από ένα ή περισσότερα από τα ακόλουθα: α) την εθνική καθοδήγηση ή τις κατανομές αρμοδιοτήτων σε επιμέρους διοικήσεις όπως οι παράκτιες περιφέρειες, οι νομοί ή οι δήμοι, β) τις μεμονωμένες πρωτοβουλίες ή τις πρωτοβουλίες από ομάδες παράκτιων διοικήσεων, γ) το φυσικό κάλλος της περιοχής, δ) τις τοπικές και παραδοσιακές αντιλήψεις της παράκτιας ζώνης ή τα ιδιαίτερα θέματά της, ε) τις λειτουργικές περιοχές που μοιράζονται κοινές υποδομές και στ) τις παρακείμενες θαλάσσιες περιοχές που θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη¹³⁰.

5.1.3. Καθορισμός του Πλαισίου Διακυβέρνησης

Στόχος αυτού του βήματος είναι ο καθορισμός της παράκτιας αρχής διακυβέρνησης μέσω της ενημέρωσης των φορέων για την ανάπτυξη της στρατηγικής με την παροχή πληροφοριών και με τον προσδιορισμό της πολιτικής και των θεσμικών κενών¹³¹. Η λεπτομερής κατανόηση των βασικών θεσμικών, νομικών και πολιτικών οδηγών σε διεθνές, εθνικό και τοπικό επίπεδο αποτελεί το κλειδί για την εξασφάλιση της καταλληλότητας και της αποτελεσματικότητας του σχεδίου διαχείρισης.

Μια ανάλυση των ενδιαφερόμενων μερών πραγματοποιείται με σκοπό να εντοπίσει και να αξιολογήσει τη σημασία των βασικών φορέων που μπορεί να έχουν επίδραση στην επιτυχία της διαδικασίας. Χρησιμοποιείται επίσης, για να προβλέψει το είδος της επιρροής, θετικό ή αρνητικό, που οι ομάδες αυτές θα έχουν στη διαδικασία.

Όσον αφορά τους αρμόδιους φορείς σε εθνική κλίμακα, αυτοί είναι τα αρμόδια υπουργεία ή οι οργανισμοί. Ωστόσο, η επιρροή των άλλων τομεακών υπουργείων ή φορέων (π.χ. του χωροταξικού σχεδιασμού, της γεωργίας, της αλιείας, του τουρισμού, των υποδομών, της οικονομικής ανάπτυξης, της ναυτιλίας, κ.λπ.) για το μέλλον της παράκτιας ζώνης θα έχει ίση ή ακόμα και μεγαλύτερη σημασία¹³².

¹²⁹ MAP (2008), Protocol on Integrated Coastal Zone Management in the Mediterranean, UNEP, MAP, Madrid, Spain.

¹³⁰ PAP/RAC, *THE ICZM PROCESS – A Roadmap Towards Coastal Sustainability*, UNEP, MAP, Split, Croatia, 2012, σελ. 9-10.

¹³¹ Βλ. Ochoa E., Olsen S. B., Page G. G., *The Analysis of Governance Responses to Ecosystem Change: A Handbook for Assembling a Baseline*, LOICZ Reports & Studies, No. 34, GKSS Research Center, Geesthacht, 2009.

¹³² PAP/RAC, *THE ICZM PROCESS – A Roadmap Towards Coastal Sustainability*, UNEP, MAP, Split, Croatia, 2012, σελ. 12.

5.1.4. Καθορισμός των Προβλημάτων, Ζητημάτων, Πιέσεων και Κινδύνων

Στόχος σε αυτό το σημείο είναι η περιγραφή και κατανόηση των συνθηκών που επικρατούν στην παράκτια ζώνη, κατά τη διάρκεια έναρξης της διαδικασίας. Η πρώτη ανάλυση των βασικών προβλημάτων πρέπει να είναι σχετικά σύντομη και να αποσκοπεί κυρίως στον προσανατολισμό των μελλοντικών συζητήσεων, προκειμένου να βοηθήσει στον εντοπισμό των φορέων, καθώς και στον προσδιορισμό των προτεραιοτήτων εργασίας.

Όσον αφορά τις πιέσεις και τους «οδηγούς»¹³³, αυτοί χωρίζονται σε φυσικούς και κοινωνικούς και αποτελούν ένα ισχυρό επικοινωνιακό εργαλείο για την ενίσχυση της συμμετοχής των ενδιαφερόμενων φορέων. Σε αυτούς μπορεί να περιλαμβάνονται οι δημογραφικοί δείκτες και η αστικοποίηση, η χρήση των πόρων, η οικονομία, η κλιματική αλλαγή, η χρήση και η προσαρμογή στις τεχνολογικές εξελίξεις, οι κοινωνικές και πολιτικές αλλαγές, οι επιστημονικές και τεχνολογικές εξελίξεις, η διαχείριση γης/υδάτων κ.ά. Ο καθορισμός των κινδύνων, αφορά την αναγνώριση των σημαντικότερων περιοχών όπου επικρατεί αβεβαιότητα ή αυξημένες πιθανότητες τρωτότητας και την προσπάθεια ενδυνάμωσης της ελαστικότητας της παράκτιας περιοχής¹³⁴.

5.1.5. Συμμετοχή των Ενδιαφερόμενων Φορέων και Προετοιμασία της Επικοινωνιακής Στρατηγικής

Στο βήμα αυτό είναι σημαντική επιβεβαίωση της συμμετοχής των διαφόρων φορέων και του κοινού στη διαδικασία της ΟΔΠΖ και στην εφαρμογή της. Η επικοινωνιακή στρατηγική περιλαμβάνει στοιχεία όπως το αντικείμενό της, ένα κεντρικό αντιπροσωπευτικό μήνυμα που να εκφράζει ξεκάθαρα τους στόχους και να είναι θετικό, απλό και ευρέως αποδεκτό, το «κοινό» στο οποίο απευθύνεται, τους μετρήσιμους στόχους, τον προϋπολογισμό και άλλα στοιχεία που ενδεχομένως να ενδιαφέρουν τους φορείς που επιθυμούν να συμμετάσχουν. Οι τρόποι συμμετοχής των ενδιαφερόμενων φορέων στο σύνολο της διαδικασίας ποικίλουν και δίνουν σημαντικά περιθώρια και επιλογές τόσο στους ίδιους όσο και στους υπεύθυνους της ΟΔΠΖ¹³⁵.

¹³³ Οι οδηγοί αποτελούν δυνάμεις υψηλού επιπέδου που κατευθύνουν την κοινωνία να επιβάλει ή να μειώσει τις πιέσεις στο περιβάλλον της παράκτιας ζώνης.

¹³⁴ PAP/RAC, *THE ICZM PROCESS – A Roadmap Towards Coastal Sustainability*, UNEP, MAP, Split, Croatia, 2012, σελ. 14.

¹³⁵ Βλ. Kay R. C., et al., *Concepts and tools for ICZM with a special focus on stakeholder engagement visualization tools in fisheries management*, INCOFISH Report Work Package 6, 2006, σελ. 14.

5.1.6. Η Στρατηγική Περιβαλλοντική Εκτίμηση (ΣΠΕ)

Η Στρατηγική Περιβαλλοντική Εκτίμηση (ΣΠΕ) δεν είναι υποχρεωτική, αλλά θα μπορούσε να ξεκινήσει στην αρχή της διαδικασίας και ειδικότερα όταν χτίζεται το όραμα της. Η ΣΠΕ είναι μια συστηματική διαδικασία, η οποία αξιολογεί τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις των προτεινόμενων σχεδίων ή προγραμμάτων, προκειμένου να διασφαλίσει ότι αυτές περιλαμβάνονται πλήρως και αντιμετωπίζονται κατάλληλα στο αρχικό στάδιο της διαδικασίας λήψης αποφάσεων, στο ίδιο επίπεδο με τα οικονομικής και κοινωνικής φύσεως ζητήματα¹³⁶.

Οι νομικές απαιτήσεις για την προετοιμασία μιας ΣΠΕ ποικίλουν από χώρα σε χώρα, αλλά σε γενικές γραμμές η διαδικασία είναι απαραίτητη στις περιπτώσεις όπου: α) η πραγματοποίησή της αποτελεί υποχρεωτική απαίτηση από τη διαδικασία της ΟΔΠΖ και β) είναι επιθυμητή η πραγματοποίησή της και είναι αρκετά υψηλή η δυνητική προστιθέμενη αξία της¹³⁷.

Όσον αφορά τα κράτη μέλη της ΕΕ, η SEA Directive (2001/42/EC), απαιτεί την πραγματοποίηση συστηματικών περιβαλλοντικών εκτιμήσεων για σχέδια και προγράμματα που αφορούν τη γεωργία, τη δασοκομία, την αλιεία, την ενέργεια, τη βιομηχανία, τις μεταφορές, τη διαχείριση αποβλήτων, τη διαχείριση υδάτινων πόρων, τις τηλεπικοινωνίες, τον τουρισμό, τη χωροταξία ή τη χρήση του εδάφους, ενώ τα άλλα μη μέλη είναι πιθανό να έχουν ή να αναπτύσσουν παρόμοια νομοθεσία¹³⁸.

Η εφαρμογή της ΣΠΕ, παρέχει τα απαραίτητα στοιχεία για μια τεκμηριωμένη λήψη αποφάσεων και για τον εντοπισμό νέων ευκαιριών μέσα από μια συστηματική και ενδεδειγμένη εξέταση των επιλογών της ανάπτυξης. Η ΣΠΕ θα πρέπει να πραγματοποιείται ανεξάρτητα, αλλά σε στενή συνεργασία με την ομάδα σχεδιασμού και μπορεί να προχωρήσει με τον ίδιο τρόπο όπως η διαδικασία σχεδιασμού. Θα πρέπει να είναι μια διαδραστική διαδικασία παραγωγής αποφάσεων και συστάσεων των εμπειρογνομόνων ΣΠΕ, σε θέματα όπως η βιοποικιλότητα, τα ύδατα, η χρήση ανανεώσιμων και μη πόρων, η προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, κ.α.¹³⁹.

¹³⁶ EU, Evaluating Socio Economic Development, SOURCEBOOK 2: Methods & Techniques, Strategic Environmental Impact Assessment, EU Regional Policy, INFOREGIO, 2009.

¹³⁷ Βλ. Barker A., *Strategic Environmental Assessment (SEA) as a tool for integration within coastal planning*, Journal of Coastal Research, 2006, σελ. 946-950.

¹³⁸ EU, *Directive 2001/42/EC of the European Parliament and of the Council on the Assessment of the Effects of Certain Plans and Programmes on the Environment*, Luxembourg, 27 June 2001.

¹³⁹ Βλ. Σταθά Θ., Ψάιλα Α., *Στρατηγική Περιβαλλοντική Εκτίμηση: Ένας Νέος Θεσμός*, ΤΕΕ, Αθήνα, 2005 σελ. 10.

5.2. Ανάλυση και Πρόβλεψη των Μελλοντικών Σεναρίων

Κύριο μέλημα, σε αυτό το στάδιο του σχεδιασμού είναι να δοθεί ουσία στα ζητήματα που δημιουργήθηκαν στην πρώτη φάση μέσω της διεξαγωγής πιο λεπτομερών αναλύσεων για σημαντικά θέματα, να δομηθούν εναλλακτικά σενάρια τα οποία θα εξεταστούν μέσω πιλοτικών δράσεων και να καθοριστούν οι πιθανοί μελλοντικοί χρηματοδοτικοί πόροι.

5.2.1. Διαγνωστική Έκθεση

Στο πλαίσιο των παραμέτρων, των στόχων και δεικτών, γίνεται προσπάθεια για την καλύτερη κατανόηση του παρόντος πλαισίου αλλά και των μελλοντικών ροών στην περιοχή. Αυτό επιτυγχάνεται μέσω: α) της λεπτομερέστερης ανάλυσης των βασικών προβλημάτων και ζητημάτων και, στη συνέχεια, της σύνοψης των υπάρχουσών συνθηκών της περιοχής, εστιάζοντας στις προτεραιότητες που έχουν συμφωνηθεί, β) της προβολής των προϋποθέσεων προόδου βάσει των δυνατών ή των πιθανών τάσεων για τις περιόδους που είναι συμβατές με τη διάρκεια ζωής του προγράμματος ΟΔΠΖ και γ) της εξέτασης των παραγόντων (προϊόντα, υπηρεσίες) που παρέχονται από το οικοσύστημα σε συνδυασμό με ζητήματα της ευρύτερης περιοχής (διάβρωση γης, κτηνοτροφία, αποψίλωση δασών, ρύπανση). Οι στόχοι, εδώ, είναι δύο: πρώτον, να εξασφαλιστεί μια σταθερή βάση για συζήτηση και δεύτερον, να δημιουργηθεί η βάση για τον έλεγχο, την ανάπτυξη και τη συζήτηση των εναλλακτικών σεναρίων¹⁴⁰. Ένας από τους σημαντικούς τρόπους αξιοποίησης των δεδομένων είναι η χρήση του πλαισίου Driver-Pressure-State-Impacts-Responses (DPSIR), το οποίο έχει ως στόχο την ανάπτυξη κατάλληλων απαντήσεων διαχείρισης για ορισμένα περιβαλλοντικά προβλήματα. Έχει χρησιμοποιηθεί ευρέως στον τομέα της περιβαλλοντικής έρευνας, καθώς βοηθά τους ενδιαφερόμενους να κατανοήσουν τη σημασία των φυσικών συστημάτων στη διαδικασία λήψης αποφάσεων, καθώς και τις επιπτώσεις των οικονομικών δραστηριοτήτων¹⁴¹.

5.2.2. Μελλοντικά Σενάρια, Πιλοτικές Δράσεις και Χρηματοδότηση

Οι «Μελλοντικές Τάσεις» αναπόφευκτα θα είναι κερδοσκοπικές και θα βασίζονται σε αναδρομικά στοιχεία, ή σε αποδεκτές προβλέψεις. Τα εναλλακτικά σενάρια / οράματα για το μέλλον και η διαδικασία δημιουργίας τους, αποτελούν βασικό σημείο της διαδικασίας της

¹⁴⁰ PAP/RAC, *THE ICZM PROCESS – A Roadmap Towards Coastal Sustainability*, UNEP, MAP, Split, Croatia, 2012, σελ. 19.

¹⁴¹ Βλ. Svarstad H., et al., *Discursive Biases of the Environmental Research Framework DPSIR*, Land Use Policy, Vol. 25(1), 2008, σελ. 116-125.

ΟΔΠΖ. Τα σενάρια μπορούν να χρησιμοποιηθούν για: α) διεξαγωγή συζητήσεων για ένα κοινό μέλλον, β) ανάπτυξη ενός εύρους επιλογών, γ) έκθεση αντιφάσεων και συγκρούσεων, δ) αποσαφήνιση και ανακοίνωση τεχνικών αναλύσεων, ε) έκθεση αβεβαιοτήτων για μελλοντικές εξελίξεις και στ) αξιολόγηση πολιτικών για την αντιμετώπιση ενός αβέβαιου μέλλοντος.

Τα σενάρια μπορούν να παραχθούν από ένα συνδυασμό παραγόντων, όπως η δημογραφία ή η οικονομική ανάπτυξη, με αρκετές πολιτικές, κοινωνικές, τεχνικές, νομικές και περιβαλλοντικές εναλλακτικές τάσεις ως βασικές κινητήριες δυνάμεις.

Τα εργαλεία για την παραγωγή των σεναρίων είναι ποικίλα, παρότι δεν αναφέρονται συγκεκριμένα στην παραγωγή σεναρίων για τη διαχείριση της παράκτιας περιοχής. Οι τεχνικές μπορεί να διαφοροποιούνται ανάλογα π.χ. με τις τοπικές κουλτούρες, τις κοινωνικές ή διοικητικές συνθήκες και άλλους παράγοντες του πλαισίου αναφοράς. Ένα από τα ισχυρότερα εργαλεία για τη διασφάλιση της συμμετοχής των φορέων και του κοινού στη διαδικασία της ΟΔΠΖ, είναι η δημιουργία πιλοτικών προγραμμάτων. Τα προγράμματα αυτά είναι σχεδιασμένα να δίνουν πραγματική, πρακτική και ορατή ουσία στη διαδικασία του σχεδιασμού, να οικοδομούν εμπιστοσύνη και ικανότητες με την εμπλοκή ευρείας κλίμακας φορέων σε συλλογικές δραστηριότητες και να ενισχύουν τη δυναμική των τοπικών πληθυσμών για μελλοντικές παρεμβάσεις. Τα κριτήρια για την επιλογή του σωστού προγράμματος μπορεί να περιλαμβάνουν τη συνάφεια, την ολοκληρωμένη του φύση, τη διάρκεια, το κόστος, κ.α.

Αν ένα συγκεκριμένο σενάριο έχει δοκιμαστεί όσον αφορά τη δυνατότητα εφαρμογής του, μέσω της ταυτοποίησης των πιθανών πηγών χρηματοδότησης, θα μπορούσε αυτό να θεωρηθεί ως πιο ρεαλιστικό, διότι θα διασφαλιζόταν ότι οι προτεινόμενες δράσεις είναι ρεαλιστικές και θα μειωνόταν έτσι το χρονικό διάστημα μεταξύ προγραμματισμού και δράσεων¹⁴².

5.3. Καθορισμός του Οράματος

Οι ενδιαφερόμενοι φορείς σε αυτό το στάδιο πρέπει να είναι πλήρως ενεργοί έτσι ώστε να είναι σε θέση να φιλτράρουν, να αξιολογήσουν και να τροποποιήσουν τα ζητήματα που προέκυψαν στη μέχρι τώρα διαδικασία του σχεδιασμού, με σκοπό να αναγνωριστούν οι προτεραιότητες της ΟΔΠΖ. Η διαδικασία θα πρέπει να συμβιβάσει τις προτεραιότητες των

¹⁴² Βλ. Kannen A., et al. *Exploring the future of seas and coasts: Scenarios within the joint research project Zukunft Küste-Coastal Futures*, Integrated Coastal Zone Management, Wiley-Blackwell Publ., London, 2009, σελ. 207-218 και επίσης PAP/RAC, *THE ICZM PROCESS – A Roadmap Towards Coastal Sustainability*, UNEP, MAP, Split, Croatia 2012, σελ. 21-22.

τοπικών κοινοτήτων, με αυτές που προέρχονται από τα υψηλότερα κυβερνητικά ή τομεακά επίπεδα. Οι προτεραιότητες αυτές μπορεί να συγκρούονται, όπως στην περίπτωση που η προσαρμογή στην αλλαγή του κλίματος μπορεί να απαιτεί κάποιους περιορισμούς της τοπικής ανάπτυξης.

Ο καθορισμός της κατεύθυνσης του οράματος της ΟΔΠΖ, θα οριστικοποιήσει την επιθυμητή μελλοντική κατάσταση της παράκτιας περιοχής. Θα περιγράφεται με απλούς όρους η μελλοντική κατάσταση της παράκτιας περιοχής για ένα χρονικό ορίζοντα 10 έως 30 χρόνων και περισσότερο, σε περίπτωση που το σχέδιο εφαρμοστεί με επιτυχία. Ιδανικά το όραμα πρέπει να: α) είναι σαφές και πειστικό, β) να ευθυγραμμίζεται με τις προσδοκίες των εταίρων, της κοινότητας και τις υπάρχουσες πολιτικές, γ) είναι φιλόδοξο και δ) περιγράφει μια ζωντανή εικόνα ενός επιθυμητού μέλλοντος. Ειδικότερα για τη Μεσόγειο, το PAP/RAC, έχει καθορίσει ένα εξιδανικευμένο όραμα για τις μεσογειακές ακτές, το οποίο περιλαμβάνει τις έξι αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης και επιδιώκει ακτές οι οποίες θα είναι ανθεκτικές σε κλιματικές αλλαγές, οικονομικά παραγωγικές, ελκυστικές, υγιείς και καθαρές από χερσαίες και θαλάσσιες πηγές ρύπανσης, θα χαρακτηρίζονται από οικολογική ποικιλομορφία και θα διατηρούν την πολιτισμική ιδιαιτερότητά τους¹⁴³.

Οι δείκτες είναι ποσοτικές/ποιοτικές ενδείξεις ή μετρήσιμες/παρατηρήσιμες παράμετροι που χρησιμοποιούνται για να περιγράψουν υπάρχουσες καταστάσεις και αλλαγές μέτρων ή διαχρονικών τάσεων. Τρεις κύριες λειτουργίες τους είναι η απλοποίηση, η ποσοτικοποίηση και η διάδοση πληροφοριών. Οι δείκτες απλοποιούν, προκειμένου να ποσοτικοποιήσουν πολύπλοκα φαινόμενα έτσι ώστε η διάδοση των πληροφοριών στους φορείς χάραξης πολιτικής και τα άλλα ενδιαφερόμενα μέρη, συμπεριλαμβανομένου του κοινού, να ενεργοποιείται ή να ενισχύεται¹⁴⁴. Για αυτό το λόγο, οι δείκτες πρέπει να ευθυγραμμίζονται με τους στόχους, να συνδέονται με το αποτέλεσμα, να αναπτύσσονται βάσει των ενδιαφερόμενων φορέων και να αποτελούν μέρος της διαδικασίας διαχείρισης και όχι αυτοσκοπό.

Οι δείκτες εξυπηρετούν τόσο τη διορθωτική λειτουργία κατά τη διάρκεια του κύκλου της διαδικασίας ΟΔΠΖ, επιτρέποντας προσαρμογές ως οδηγός δόμησης της εφαρμογής με αποτελεσματικό τρόπο και παίζουν καθοριστικό ρόλο στην αξιολόγηση των επιλογών, τη μέτρηση της εφαρμογής του σχεδίου και το συμβιβασμό μακροπρόθεσμων και

¹⁴³ EU, *Integrated Coastal Zone Management in the Mediterranean: From Vision To Action*, People For Ecosystem Based Governance in Assessing Sustainable Development of Ocean and Coast: PEGASO Project EU και διαθέσιμο ηλεκτρονικά στο: http://cmsdata.iucn.org/downloads/pegaso_draft_p5.pdf

¹⁴⁴ UNESCO, *A handbook for measuring the progress and outcomes of integrated coastal and ocean management*, Manuals and Guides, No. 46, ICAM Dossier 2, IOC, UNESCO, 2006.

βραχυπρόθεσμων προοπτικών. Οι τύποι των δεικτών είναι τρεις: **α) Δείκτες Βιωσιμότητας:** αποδεικνύουν ότι ο σκοπός του σχεδίου πραγματοποιείται - μακροπρόθεσμα αποτελέσματα, **β) Δείκτες Επιπτώσεων:** αποδεικνύουν ότι τα αποτελέσματα του σχεδίου έχουν επιτευχθεί – μεσοπρόθεσμα αποτελέσματα, **γ) Δείκτες Απόδοσης:** αποδεικνύουν ότι έχουν ληφθεί δράσεις – βραχυπρόθεσμα αποτελέσματα¹⁴⁵.

5.4. Σχεδιασμός της Διαδικασίας με Ορίζοντα το Μέλλον

Απώτερος στόχος αυτής της φάσης είναι να τεθούν τα θεμέλια μιας αυτοσυντηρούμενης διαδικασίας βιώσιμης ανάπτυξης των παράκτιων περιοχών, βασιζόμενης σε ένα συνδυασμό εργαλείων, με συγκεκριμένες δράσεις που θα υλοποιούνται μέσω ενός χαρτοφυλακίου επενδύσεων, μέσω αύξησης της ευαισθητοποίησης, θεσμικών προσαρμογών και αλλαγών πολιτικής στην παράκτια ζώνη. Η φάση αυτή σχεδιασμού της ΟΔΠΖ προβλέπει: α) διατύπωση σχεδίων, στρατηγικών και προγραμμάτων ΟΔΠΖ και την αξιολόγησή τους, β) καθιέρωση της δομής διαχείρισης μέσω της σύστασης δια-τομεακών δομών και διαβούλευση για την μακροπρόθεσμη περίοδο και την περίοδο μετά το πέρας του σχεδίου και τις επιπτώσεις του στις επιδόσεις της παράκτιας διακυβέρνησης και γ) ενσωμάτωση - απόκτηση επίσημων εγκρίσεων, χρηματοδοτικής στήριξης και νομικής έγκρισης.

Το σημαντικότερο σημείο αυτού του βήματος είναι ότι συντάσσεται το τελικό σχέδιο για την ΟΔΠΖ και υιοθετείται η διαδικασία για τη δημόσια διαβούλευση και τις τελικές επίσημες πράξεις. Το τελικό κείμενο πρέπει να περιλαμβάνει: α) χερσαίες και θαλάσσιες περιοχές που ορίστηκαν στα προηγούμενα στάδια, συμπληρώνοντας τα χωροταξικά και άλλα σχέδια της περιοχής, β) προτεινόμενες μακροπρόθεσμες δομές εφαρμογής των σχεδίων και γ) το πρόγραμμα εφαρμογής – Σχέδιο Δράσης [μικρής (3-6 χρόνια), μεσαίας (5-10) και μεγάλης χρονικής κλίμακας δράσεις, ευθύνες, κόστη και κατευθυντήριες γραμμές]¹⁴⁶.

Οι προτάσεις των σχεδίων που θα δημιουργηθούν θα πρέπει να δημιουργούν ένα ευνοϊκό πλαίσιο εφαρμογής των σχεδίων δράσης, να περιλαμβάνουν μια βιώσιμη προοπτική του σχεδίου και ενδεχόμενες αλλαγές στις διάφορες συνιστώσες του.

¹⁴⁵ Βλ. Belfiore S., et al., *A Reference Guide on the Use of Indicators for Integrated Coastal Management*, Manual and Guides 45, ICAM Dossier No. 1, International Oceanographic Commission, UNESCO, 2003 και στο PAP/RAC, *THE ICZM PROCESS – A Roadmap Towards Coastal Sustainability*, UNEP, MAP, Split, Croatia, 2012, σελ. 27.

¹⁴⁶ PAP/RAC, *THE ICZM PROCESS – A Roadmap Towards Coastal Sustainability*, UNEP, MAP, Split, Croatia, 2012, σελ. 30.

5.5. Πραγματοποίηση του Οράματος

Το τελευταίο στάδιο της διαδικασίας προβλέπει τη μετάβαση από το σχεδιασμό της πολιτικής στην αλλαγή και στην εφαρμογή νομικών, οικονομικών και χωροταξικών εργαλείων διαχείρισης. Η παρακολούθηση και αξιολόγηση εφαρμογής της ΟΔΠΖ αποτελεί την αξιολόγηση της απόδοσης των σχετικών πολιτικών και των αποτελεσμάτων που επιτεύχθηκαν από τη διαδικασία στο χρονικό διάστημα λειτουργίας της, σε σχέση με τους αρχικούς στόχους και σκοπούς. Πρέπει να δημιουργεί μια τακτική ροή πληροφοριών σχετικά με τις αποφάσεις, τις ενέργειες και τις επενδύσεις που εμπλέκονται στην εφαρμογή της ΟΔΠΖ και να χρησιμοποιεί πληροφορίες που προέρχονται από τη συνεχή παρακολούθηση για την ανάλυση:

- της αποτελεσματικότητας των αποφάσεων,
- της απόδοσης των επενδύσεων που έχουν πραγματοποιηθεί και
- του κατά πόσον τα οφέλη από τη διαδικασία έχουν δίκαιη κατανομή μεταξύ των διαφόρων κοινωνικών ομάδων της κοινότητας και οι επιπτώσεις των δράσεων της ΟΔΠΖ για το περιβάλλον¹⁴⁷.

¹⁴⁷ Βλ. Connolly N., Cummins V., Mahony C. O., *Review of Integrated Coastal Zone Management & Principles of Best Practice*, Coastal and Marine Resources Centre – Environmental Research Institute, Ireland, 2002, σελ. 17-19.

ΚΕΦ. 6: Η ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΠΑΡΑΚΤΙΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΣΤΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟ ΘΑΛΑΣΣΑ

6.1. Σύντομη Ιστορική Αναδρομή (MAP – BC)

Οι πρώτες πρωτοβουλίες σχετικά με την ολοκληρωμένη διαχείριση παράκτιων περιοχών στη Μεσόγειο έκαναν την εμφάνισή τους από τα τέλη του 1970, στα πλαίσια του Προγράμματος Ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών (π.χ. έργο Languedoc-Roussillon στη Γαλλία, έργα UNDP για τη νότια και τη Βόρεια Αδριατική και οι δραστηριότητες που σχετίζονται με τα μικρά νησιά της Μεσογείου: Gozo-Μάλτα, Kerkennah-Τυνησία, Salina-Ιταλία, Σκιάθο και Σκόπελο-Ελλάδα στα πλαίσια των εργασιών του προγράμματος MAB (Man and Biosphere Programme) της UNESCO).

Μετά την ίδρυσή του το 1972, το Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον (UNEP) αφιέρωσε τις δραστηριότητές του στα περιβαλλοντικά προβλήματα που σχετίζονται με τους ωκεανούς και τις περιφερειακές θάλασσες. Το 1975, η διακυβερνητική διάσκεψη για την προστασία της Μεσογείου (Βαρκελώνη) ενέκρινε το Μεσογειακό Σχέδιο Δράσης. Ένα χρόνο μετά, η Διάσκεψη των Πληρεξουσίων των παράκτιων κρατών της Μεσογείου για την Προστασία της Μεσογείου (Βαρκελώνη, 1976) υιοθέτησε τη Σύμβαση για την Προστασία της Μεσογείου Θαλάσσης από τη Ρύπανση και τα δύο σχετικά πρωτόκολλα (Πρωτόκολλο για την Απόρριψη και Πρωτόκολλο για τις Έκτακτες Ανάγκες)¹⁴⁸. Ο σημερινός αριθμός συμβαλλομένων μερών φτάνει τα 21 παράκτια κράτη και την Ευρωπαϊκή Ένωση¹⁴⁹.

Οι δράσεις του Γαλάζιου Σχεδίου (BP/RAC) του MAP ξεκίνησαν στις αρχές της δεκαετίας του 1980 και τα Πιλοτικά Προγράμματα για τη διαχείριση των παράκτιων περιοχών από το Πρόγραμμα Δράσεων Προτεραιότητας (PAP/RAC) του MAP το 1987. Το 1994, μια διάσκεψη που πραγματοποιήθηκε στην Τύνιδα υιοθέτησε την ομώνυμη Διακήρυξη για την Αειφόρο Ανάπτυξη στη Μεσόγειο. Έπειτα, στην 9^η Τακτική Διάσκεψη των Συμβαλλομένων Μερών που πραγματοποιήθηκε το 1995 στη Βαρκελώνη, αποφασίστηκε η αναθεώρηση της σύμβασης προκειμένου το περιεχόμενό της να εξελιχθεί και να συμμορφωθεί με τις επιταγές του Ρίο και εγκρίθηκε η δεύτερη φάση του προγράμματος MAP. Οι εξελίξεις αυτές οδήγησαν στην πιο πρόσφατη υιοθέτηση του Πρωτοκόλλου της Σύμβασης της Βαρκελώνης για την Ολοκληρωμένη

¹⁴⁸ Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τις ακριβείς ημερομηνίες υιοθέτησης των Πρωτοκόλλων βλ. της ιστοσελίδα του UNEP – MAP στο: <http://www.unepmap.org/index.php?module=content2&catid=001001001>

¹⁴⁹ CEC, *Charter on the Euro Mediterranean Cooperation Concerning the Environment in the Mediterranean Basin*, CEC, Nicosia, 1990.

Διαχείριση των Παράκτιων Ζωνών στη Μεσόγειο το 2008 στη Μαδρίτη, το οποίο τέθηκε σε εφαρμογή πρόσφατα (2011), προαναγγέλλοντας σημαντικές αλλαγές στον τομέα της ΟΔΠΖ στη λεκάνη της Μεσογείου.

6.2. Το Πρώτο Στάδιο: Το Μεσογειακό Σχέδιο Δράσης (1975 – 1994, MAP Φάση Ι) και η Σύμβαση της Βαρκελώνης (1976)

6.2.1. Το Μεσογειακό Σχέδιο Δράσης (MAP Φάση Ι, 1975 – 1994)

Κύριοι στόχοι του MAP ήταν να βοηθήσει τις χώρες της Μεσογείου στην αξιολόγηση και στον έλεγχο της θαλάσσιας ρύπανσης, προκειμένου αυτές να διαμορφώσουν εθνικές πολιτικές για το περιβάλλον τους, να βελτιώσουν την ικανότητα των κυβερνήσεων να εντοπίζουν τις καλύτερες επιλογές για εναλλακτικές μορφές ανάπτυξης και να βελτιστοποιήσουν τις επιλογές τους στην κατανομή των πόρων. Το αρχικό πλάνο που εγκρίθηκε το 1975¹⁵⁰, περιείχε μια σειρά συστάσεων που σχετιζόνταν με τέσσερις βασικές πτυχές της μελλοντικής μεσογειακής συνεργασίας:

- τον ολοκληρωμένο σχεδιασμό για την ανάπτυξη και τη διαχείριση των πόρων της Λεκάνης της Μεσογείου (IPM)
- το συντονισμένο πρόγραμμα για την έρευνα, την παρακολούθηση και την ανταλλαγή πληροφοριών και την εκτίμηση της κατάστασης της ρύπανσης και των μέτρων προστασίας (MEDPOL)
- τη Σύμβαση Πλαίσιο και τα σχετικά πρωτόκολλα της με τα τεχνικά παραρτήματά τους, για την προστασία του περιβάλλοντος της Μεσογείου και
- τις θεσμικές και οικονομικές επιπτώσεις του Σχεδίου Δράσης¹⁵¹.

Οι συστάσεις του MAP, που αφορούσαν τον ολοκληρωμένο σχεδιασμό για την ανάπτυξη και τη διαχείριση των πόρων, περιλάμβαναν α) μία θεώρηση σύμφωνα με την οποία ο IPM θα έπρεπε να επικεντρωθεί στην παρατηρούμενη οικονομική και κοινωνική ανισότητα ανάμεσα στα παράκτια κράτη, β) τη δήλωση των χωρών να προχωρήσουν στην πραγματοποίηση κοινών μελετών με στόχο την εξισορρόπηση των αναγκών για ανάπτυξη και ενδυνάμωση του

¹⁵⁰ UNEP-MAP, *Mediterranean Action Plan and Convention for the Protection of the Mediterranean Sea against Pollution and its Related Protocols*, UN, New York, 1992.

¹⁵¹ Βλ. Pavasovic Ar., *The Mediterranean Action Plan phase II and the revised Barcelona Convention: New Perspective for Integrated Coastal Management in the Mediterranean Region*, Ocean and Coastal Management, Vol. 31, Nos 2-3, 1996, σελ. 141.

Μεσογειακού περιβάλλοντος και γ) την προώθηση πρότασης, σε διαβούλευση με τις εθνικές κυβερνήσεις, τα Ηνωμένα Έθνη και τα λοιπά θεσμικά όργανα, για την υιοθέτηση προγράμματος για τη βέλτιστη χρήση των πόρων.

Οι συστάσεις που αφορούσαν το MEDPOL, προέβλεπαν προτεινόμενες μελέτες και προγράμματα παρακολούθησης σχετικά με τους πετρελαϊκούς υδρογονάνθρακες, τα βαριά μέταλλα (ειδικότερα το Hg), τις ουσίες DDT και PCB, τις επιπτώσεις των ρύπων στους θαλάσσιους οργανισμούς και τα οικοσυστήματα, την παράκτια μεταφορά ρύπων και την ποιότητα των παράκτιων υδάτων.

Το σχετικό πρόγραμμα πλαίσιο, αποτελούσε μια εξαιρετική βάση για την έναρξη και εφαρμογή της ολοκληρωμένης διαχείρισης των παράκτιων ζωνών στην περιοχή, αλλά η πολιτική προσέγγιση ήταν κάπως προσεκτική και περιορισμένη. Αυτή η βασική διχοτόμηση του MAP, που δημιουργήθηκε στο αρχικό του στάδιο, οδήγησε αργότερα στην επιβράδυνση ή / και την αναβολή της πλήρους εφαρμογής της ΟΔΠΖ στα πλαίσιά του¹⁵².

6.2.2. Η Σύμβαση της Βαρκελώνης (1976)

Η Σύμβαση της Βαρκελώνης¹⁵³ μετά την υιοθέτησή της το 1976 τέθηκε σε ισχύ το 1978. Η Σύμβαση αποτελούσε μια συμφωνία που προέβλεπε την υποχρέωση των συμβαλλομένων μερών να δημιουργήσουν συνεργασίες που να σχετίζονται με τον ολοκληρωμένο σχεδιασμό της ανάπτυξης των πόρων της Μεσογείου, την εφαρμογή μέτρων κατά της ρύπανσης της Μεσογείου, καθώς και την προστασία και ενίσχυση του θαλάσσιου περιβάλλοντος υπό την πρόβλεψη για τη θέσπιση πρωτοκόλλων, μέτρων, διαδικασιών και προτύπων για την εφαρμογή της Σύμβασης¹⁵⁴.

Η Σύμβαση προέβλεπε την έγκριση πρόσθετων πρωτοκόλλων και καθόριζε τις γενικές υποχρεώσεις των κρατών σχετικά με τη συνεργασία και τις κοινές επιχειρήσεις που σχετίζονταν με το περιεχόμενο των πρωτοκόλλων που ολοκλήρωναν το σύστημα περιβαλλοντικής διακυβέρνησης που εγκαθιστούσε.

¹⁵² UNEP-MAP, *Mediterranean Action Plan and Convention for the Protection of the Mediterranean Sea against Pollution and its Related Protocols*, UN, New York, 1992.

¹⁵³ PAP/RAC-MAP, UNEP, *Compendium of PAP Technical Reports and Studies*, PAP/RAC, Split, Croatia, 1995.

¹⁵⁴ Το Σύστημα της Σύμβασης της Βαρκελώνης του 1976, περιελάμβανε τέσσερα Πρωτόκολλα: α) Το Πρωτόκολλο για την Πρόληψη της Ρύπανσης της Μεσογείου Θαλάσσης από Απόρριψη από πλοία και αεροσκάφη (1976), β) Το Πρωτόκολλο για την Καταπολέμηση της Ρύπανσης της Μεσογείου Θαλάσσης από πετρέλαιο και άλλες επιβλαβείς ουσίες σε περιπτώσεις Έκτακτης Ανάγκης (1976), γ) Το Πρωτόκολλο για την Προστασία της Μεσογείου Θαλάσσης από τη Ρύπανση από Χερσαίες Πηγές (1980) και δ) Το Πρωτόκολλο για τις Ειδικά Προστατευόμενες Περιοχές της Μεσογείου (1982).

Το αρχικό κείμενο της σύμβασης που εγκρίθηκε το 1976, παρέμεινε αμετάβλητο μέχρι την τελευταία αναθεώρησή του το 1995, όπου έγιναν αρκετές τροποποιήσεις αλλά και σημαντικές προσθήκες τόσο στην ίδια τη Σύμβαση όσο και στο περιεχόμενο και τον αριθμό των Πρωτοκόλλων. Εν τω μεταξύ την ίδια περίοδο μια νέα αντίληψη προστασίας του περιβάλλοντος έκανε την εμφάνισή της, η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης¹⁵⁵. Παράλληλα η διαδικασία της ΟΔΠΖ είχε συσταθεί και άρχισε σταδιακά να εφαρμόζεται από έναν σημαντικό αριθμό κρατών¹⁵⁶. Τα γενικά χαρακτηριστικά της σύμβασης μέχρι εκείνη τουλάχιστον τη χρονική στιγμή θα μπορούσαν να οριστούν ως εξής:

- Βασικός προσανατολισμός είναι τα ζητήματα που σχετίζονται με τη ρύπανση και το περιβάλλον.
- Το θαλάσσιο περιβάλλον αποτελεί το κύριο αντικείμενο ενδιαφέροντος.
- Τα θέματα διαχείρισης παράκτιων περιοχών εξετάζονται μόνο σιωπηρά και έμμεσα (μέσω των ζητημάτων διαχείρισης: επιχειρήσεις που σχετίζονται με τη μείωση της ρύπανσης, της προστασίας από τη ρύπανση, της αναβάθμισης του περιβάλλοντος, της συνεργασίας σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης).
- Η σύμβαση προβλέπει τις πολιτικές και το πλαίσιο των υποχρεώσεων μόνο, ενώ δεν ορίζονται αυστηρές διαδικασίες και / ή υποχρεώσεις.
- Δεν υπάρχει καμία πρόβλεψη για κοινές περιφερειακές πρωτοβουλίες που σχετίζονται με τη βελτίωση της σχετικής εθνικής νομοθεσίας.
- Δεν υπάρχει πρόβλεψη για τη συμμετοχή ή τη συνεργασία με παράκτιους φορείς, ΜΚΟ και / ή το ευρύ κοινό¹⁵⁷.

Η Σύμβαση ήταν λιγότερο προσανατολισμένη στη διαδικασία της ΟΔΠΖ από το ΜΑΡ, αλλά δεν πρέπει να υπάρχει αμφιβολία ότι το πιο σημαντικό χαρακτηριστικό της σύμβασης ήταν η ευελιξία της στην έγκριση πρόσθετων πρωτοκόλλων, παράγοντας που όπως θα φανεί στη συνέχεια υπήρξε καθοριστικής σημασίας για την εξέλιξη του συμβατικού περιβαλλοντικού καθεστώτος.

¹⁵⁵ Βλ. Asefa S., *The Concept of Sustainable Development*, The economics of sustainable development, W.E. Upjohn Institute for Employment Research, 2005, σελ. 1-18.

¹⁵⁶ Βλ. Cicin-Sain B., Knecht R., *Integrated Coastal and Ocean Management – Concepts and Practices*, ISLAND Press, 1998, σελ. 32-36

¹⁵⁷ Βλ. Pavasovic Ar., *The Mediterranean Action Plan phase II and the revised Barcelona Convention: New Perspective for Integrated Coastal Management in the Mediterranean Region*, Ocean and Coastal Management, Vol. 31, Nos 2-3, 1996, σελ. 146-147.

6.2.3. Εφαρμογή Δραστηριοτήτων Σχετικών με την ΟΔΠΖ: Το Γαλάζιο Σχέδιο (BP), το Πρόγραμμα Δράσεων Προτεραιοτήτων (PAP/RAC)

Οι μοναδικές αξιόλογες δραστηριότητες στο πλαίσιο λειτουργίας του πρώτου σταδίου του MAP, ήταν αυτές του Προγράμματος Δράσεων Προτεραιότητας (PAP) και του Γαλάζιου Σχεδίου (BP). Εξαιτίας κάποιων διοικητικών, οικονομικών και άλλων διαδικασιών, τα δύο αυτά προγράμματα ξεκίνησαν τις δραστηριότητές τους στις αρχές της δεκαετίας του 1980 και αποτελούσαν κομμάτια των Τοπικών Κέντρων Δράσης (RACs). Το Γαλάζιο Σχέδιο (BP), με έδρα την περιοχή Sophia Antipolis της Γαλλίας, είχε ως βασικό ρόλο την ανάλυση των επιστημονικών πτυχών του συσχετισμού περιβάλλον – ανάπτυξη, την παρατήρηση και τη συστηματική ανάλυση των προσδοκώμενων αποτελεσμάτων, την προετοιμασία σεναρίων περιβάλλοντος – ανάπτυξης σε περιφερειακό, εθνικό και τοπικό επίπεδο, την ενημέρωση και ανατροφοδότηση των περιφερειακών μελετών και τον ορισμό και την εφαρμογή δεικτών σχετικών με την αλληλεπίδραση περιβάλλοντος – ανάπτυξης¹⁵⁸. Το Blue Plan ξεκίνησε την υλοποίηση του σεναρίου Περιβάλλοντος / Ανάπτυξης σε περιφερειακό επίπεδο, με χρονικό ορίζοντα τα έτη 2000 και 2025. Στην τελική φάση αναπτύχθηκαν, έξι ολοκληρωμένα σενάρια, τα ακόλουθα τρία εκ των οποίων καθορίστηκαν λεπτομερώς, αξιολογήθηκαν και αναλύθηκαν: 1) σενάριο τάσεων ταχείας ανάπτυξης, 2) σενάριο τάσεων αδύναμης ανάπτυξης και 3) εναλλακτικό σενάριο ισόρροπων τάσεων οικονομικής ανάπτυξης. Τα αποτελέσματα των σεναρίων του BP ανέφεραν ότι ακόμη κατά την εφαρμογή των συνιστώμενων επιλογών σε ορισμένες μεσογειακές αναπτυσσόμενες χώρες, αυτές δεν θα είναι σε θέση να επιτύχουν βιώσιμη ανάπτυξη χωρίς συντονισμένη διεθνή συνεργασία και βοήθεια¹⁵⁹. Σήμερα το BP έχει ως βασικές δραστηριότητες:

- Την ανάπτυξη βάσεων δεδομένων και μεταδεδομένων για το περιβάλλον, την οικονομία και την κοινωνία.
- Την ανάλυση και πρόβλεψη βασικών ζητημάτων αειφόρου ανάπτυξης στη λεκάνη της Μεσογείου και των οικολογικών και γεωγραφικών στοιχείων της με συστηματικές μεθόδους
- Τη δημοσίευση και διάδοση των αποτελεσμάτων των μελετών

¹⁵⁸ Βλ. Ραυτόπουλος Ε., *Συμβατική Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση και Μεσόγειος ή Plus Ultra*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 2006, σελ. 43,49.

¹⁵⁹ Βλ. Pavasovic Ar., *The Mediterranean Action Plan phase II and the revised Barcelona Convention: New Perspective for Integrated Coastal Management in the Mediterranean Region*, Ocean and Coastal Management, Vol. 31, Nos 2-3, 1996, σελ. 149-150 και στην ιστοσελίδα του BP: <http://planbleu.org/>

- **Την Ανάπτυξη και διαχείριση δικτύων εμπειρογνομώνων στις χώρες της Μεσογείου**¹⁶⁰.

Το Πρόγραμμα Δράσεων Προτεραιότητας (PAP/RAC), με έδρα το Split της Κροατίας, ήταν επιφορτισμένο με την πρακτική εφαρμογή της διαδικασίας της IPM, προσανατολισμένη στην επίτευξη άμεσων ή μεσοπρόθεσμων αποτελεσμάτων. Το PAP ξεκίνησε την υλοποίηση των επιμέρους δράσεων προτεραιότητας (ΔΠ) την περίοδο 1982-1983 με πεδία δραστηριότητας τους ανθρώπινους οικισμούς, τη διαχείριση των υδάτινων πόρων, την προστασία του εδάφους, τον τουρισμό, τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, τις υδατοκαλλιέργειες και τις διαδικασίες περιβαλλοντικών εκτιμήσεων. Η αρχική φάση ήταν αφιερωμένη σε διερευνητικές αποστολές, εθνικές εκθέσεις και συναντήσεις προσανατολισμένες στον προσδιορισμό των εθνικών, υποπεριφερειακών και περιφερειακών προτεραιοτήτων σε κάθε πεδίο. Μερικές από τις επιμέρους δράσεις προτεραιότητας του PAP υλοποιήθηκαν με τη συνεργασία και / ή τη συμμετοχή άλλων σχετικών υπηρεσιών του ΟΗΕ όπως ο FAO, η UNESCO, ο WHO (Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας), το UNITAR (Το Ινστιτούτο των Ηνωμένων Εθνών για την Εκπαίδευση και την Έρευνα). Εφαρμόζοντας τις επιμέρους PAs έγινε αισθητή η ανάγκη για συγχώνευση και ενσωμάτωση των αποτελεσμάτων που έχουν επιτευχθεί στο πλαίσιο άλλων δράσεων, καθώς και των αποτελεσμάτων των άλλων συστατικών του MAP, στη δράση της IPM¹⁶¹.

Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την πρόταση το 1986 για εφαρμογή παράκτιων πιλοτικών σχεδίων διαχείρισης που να είναι σε άμεση σύνδεση με το PAP. Τέσσερις προτάσεις έργων εγκρίθηκαν και ξεκίνησαν το 1988 (Κόλπος Izmir στην Τουρκία, Κόλπος Kastela στην Κροατία, το νησί της Ρόδου στην Ελλάδα και η συριακή ακτή). Το πρώτο έγγραφο μεθοδολογίας του PAP, σχετικά με την ΟΔΠΖ παρουσιάστηκε και εγκρίθηκε ως σχέδιο εγγράφου το 1988 στη Σύμρνη της Τουρκίας¹⁶². Το κείμενο αυτό μαζί με τη Διακήρυξη της Γένοβας και τον Χάρτη της Λευκωσίας, θεωρούνται ως τα πιο σημαντικά κείμενα της εποχής εκείνης σχετικά με την ΟΔΠΖ σε άμεση σύνδεση με το MAP. Το 1989 υιοθετήθηκε και αναπτύχθηκε το Πρόγραμμα Διαχείρισης των Παράκτιων Περιοχών του MAP (MAP CAMP), ξεκινώντας τη δραστηριότητά του με τέσσερα πιλοτικά προγράμματα¹⁶³.

¹⁶⁰ Βλ. Le Tellier J., *Preparatory Report – Regional Cooperation and Territorial Approaches on Environmental Issues in the Mediterranean – The Plan Bleu’s Role*, Support Programme For Regional Cooperation Mediterranean/Balkans, Workshop 3, Cagliari, Italy, 2012, σελ. 5-12.

¹⁶¹ PAP/RAC-MAP, UNEP, *A Common Methodological Framework for Integrated Planning and Management in Mediterranean Coastal Areas*, PAP-4, EM.5/2, PAP/RAC, Split, Croatia, 1988.

¹⁶² BP/RAC-MAP, UNEP, *Systemic and Prospective Analysis for Mediterranean Sustainable Development*, UNEP, (OCA)/MED IG.5/Inf.5, UNEP, Athens, 1995.

¹⁶³ Βλ. Pavasovic Ar., *The Mediterranean Action Plan phase II and the revised Barcelona Convention: New Perspective for Integrated Coastal Management in the Mediterranean Region*, Ocean and Coastal Management, Vol. 31, Nos 2-3, 1996, σελ. 152.

6.2.4. Αξιολόγηση των Σχετικών με την ΟΔΠΖ Προσπαθειών της Φάσης I του MAP και της Σύμβασης της Βαρκελώνης του 1976

Το στοιχείο της ΟΔΠΖ, που διατυπώθηκε ως «Ολοκληρωμένος Σχεδιασμός και Διαχείριση (IPM), του Μεσογειακού περιβάλλοντος και των πόρων του» εισήχθη σταδιακά, για να αναγνωριστεί πλήρως μετά το 1990 στο πλαίσιο της αειφόρου ανάπτυξης. Τα κύρια επιτεύγματα του MAP στην ΟΔΠΖ μπορούν να συνοψιστούν ως εξής:

- Έναρξη/Ενδυνάμωση της διαδικασίας ΟΔΠΖ στην ευρύτερη περιοχή
- Διεύρυνση και εμβάθυνση του γνωστικού και πληροφοριακού επιπέδου και των δεδομένων σχετικά με την ΟΔΠΖ μέσω των σχετικών δραστηριοτήτων
- Αναγνώριση, ανάπτυξη και υιοθέτηση της μεθοδολογίας, των εργαλείων και των τεχνικών σχετικά με την ΟΔΠΖ
- Ανάπτυξη και εμβάθυνση της συνεργασίας σε ζητήματα σχετικά με την ΟΔΠΖ
- Σημαντικά πρακτικά αποτελέσματα στα πλαίσια των εργασιών που ξεκίνησαν (IPM, BP, PAP, MAP CAMP)
- Πιλοτικός χαρακτήρας των εφαρμοσμένων δραστηριοτήτων
- Αναβάθμιση των ικανοτήτων του MAP σε ζητήματα ΟΔΠΖ

Υπήρξαν όμως και αδύναμα σημεία ή/και ελλείψεις στην εφαρμογή των δραστηριοτήτων της ΟΔΠΖ του MAP που μπορούν να συνοψιστούν ως εξής:

- Ασυνεπής και μη πλήρης εφαρμογή της μεθοδολογίας, των εργαλείων και των τεχνικών της ΟΔΠΖ
- Αδύναμη επίδραση στην ολοκλήρωση της διαδικασίας λήψης αποφάσεων, του σχεδιασμού και της διαχείρισης
- Απουσία των νομοθετικών πτυχών από τα προγράμματα CAMP
- Απουσία ενεργούς και άμεσης συμμετοχής των σχετικών ΜΚΟ και των λοιπών παράκτιων φορέων και του ιδιωτικού τομέα από τα CAMP
- Απουσία από τα CAMP μιας δραστηριότητας ευαισθητοποίησης της κοινής γνώμης για τα θέματα της ΟΔΠΖ
- Αδύναμες προβλέψεις στις συμφωνίες των CAMPs για την επίβλεψη/παρακολούθηση των αποτελεσμάτων των προγραμμάτων και των σχετικών υποχρεώσεων των τοπικών και εθνικών συμμετεχόντων

- Ανεπαρκής συμμετοχή των υπουργείων, πέρα από εκείνα που διαχειρίζονται τα ζητήματα του περιβάλλοντος
- Αρνητικές συνέπειες από την ανεπαρκή χρηματοδότηση και/ή καθυστερημένες προβλέψεις για την έγκριση κονδυλίων¹⁶⁴.

6.3. Το Δεύτερο Στάδιο: Οι εξελίξεις μετά το Ρίο – MAP Φάση II (1995 -) και η Σύμβαση της Βαρκελώνης (1995)

Το 1994 στο Ναϊρόμπι, το MAP παρουσίασε μια πρόταση για την υιοθέτηση τομέων δραστηριοτήτων του προγράμματος του GEF (Global Environment Facility) για το περιβάλλον στη Μεσόγειο. Βασικοί άξονες ήταν: α) η εκτίμηση της βιοποικιλότητας, β) η διαχείριση των θαλάσσιων οικοσυστημάτων, γ) η ΟΔΠΖ στη Μεσόγειο και δ) η εφαρμογή δραστηριοτήτων σχετικά με τη μείωση των χερσαίων πηγών της ρύπανσης. Τελικά, η Διάσκεψη για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη στη Μεσόγειο (Τυνησία 1994), στην οποία συμμετείχαν όλοι οι αρμόδιοι για το περιβάλλον υπουργοί των μεσογειακών χωρών και ο Επίτροπος της ΕΕ για τα ζητήματα περιβάλλοντος, υιοθέτησε τα ακόλουθα κείμενα: α) τη Διακήρυξη της Τυνησίας για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη στη Μεσόγειο, β) τη Μεσογειακή Agenda 21, γ) την Απόφαση για την ίδρυση Μεσογειακής Επιτροπής για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη και δ) την Απόφαση για τη χρήση εργαλείων χερσαίας πολιτικής για τη διατήρηση των Μεσογειακών Παράκτιων Περιοχών¹⁶⁵. Στο μεταξύ το PAP, είχε ολοκληρώσει έναν αριθμό κατευθυντήριων γραμμών σχετικά με την ΟΔΠΖ και συνέχιζε να συμμετέχει σε προγράμματα CAMP σχετικά με την ολοκληρωμένη διαχείριση των διαδικασιών της διάβρωσης του εδάφους, των υδατοκαλλιεργειών και των θαλάσσιων πόρων¹⁶⁶. Η Διάσκεψη των Πληρεξουσίων (9-10 Ιουνίου 1995), που ακολούθησε την Καθορισμένη Σύνοδο των Συμβαλλομένων Μερών στη Βαρκελώνη το 1995 είχε σπουδαία αποτελέσματα για τη συνολική εξέλιξη της διαδικασίας διαχείρισης του περιβάλλοντος της

¹⁶⁴ Βλ. Pavasovic Ar., *The Mediterranean Action Plan phase II and the revised Barcelona Convention: New Perspective for Integrated Coastal Management in the Mediterranean Region*, Ocean and Coastal Management, Vol. 31, Nos 2-3, 1996, σελ. 159-163.

¹⁶⁵ *Resolution Related to the Creation of a Mediterranean Commission on Sustainable Development*, Tunis 1 November 1994, στο Belfiore A., Chircop A. E., Della Mea C., *The Sustainable Development of the Mediterranean: Selected Regional Policy Documents*, International Centre for Coastal and Ocean Policy Studies, Genoa, 1998.

¹⁶⁶ UNEP-PAP/RAC, *Guidelines for Integrated Management of Coastal and Marine Areas, with Special Reference to the Mediterranean Basin*, UNEP Regional Seas Reports Series No. 161, PAP/RAC, Split (Croatia), 1995 επίσης PAP/RAC-MAP, UNEP, *Guidelines for Conservation and Rehabilitation of Mediterranean Historic Settlements*, Vol. I/II. PAP/RAC, Split (Croatia), 1995 και PAP/RAC-MAP, UNEP, *Guidelines on Application of a Common Consolidated Methodology for Mapping of Rainfall Induced Erosion Processes in Mediterranean Coastal Areas (in Cooperation with FAO)*, PAP/RAC, Split (Croatia), 1996 (draft).

Μεσογείου, ανάμεσα στα οποία ήταν οι αποφάσεις για την υιοθέτηση της τροποποιημένης Σύμβασης, του Πρωτοκόλλου για την Απόρριψη και την υιοθέτηση του νέου Πρωτοκόλλου για τις SPA και τη Βιοποικιλότητα στη Μεσόγειο και την υιοθέτηση του Σχεδίου Δράσης για την Προστασία του Θαλάσσιου Περιβάλλοντος και της Βιώσιμης Ανάπτυξης της Μεσογείου (MAP Φάση II)¹⁶⁷.

6.3.1. Η Σύμβαση της Βαρκελώνης (1995) και η ΟΔΠΖ

Στη δεύτερη φάση της ΟΔΠΖ της Μεσογείου, το συμβατικό καθεστώς αναθεωρείται σε καθεστώς ολοκληρωμένης διαχείρισης και προστασίας της συνολικής σχέσης θαλάσσιου περιβάλλοντος και παράκτιων μεσογειακών περιοχών με σκοπό τη βιώσιμη ανάπτυξη. Έτσι, για να επιτευχθεί μεγαλύτερη λειτουργικότητα, η Σύμβαση και τα Πρωτόκολλα που αφορούν την Απόρριψη και τις Χερσαίες Πηγές τροποποιούνται. Το καθεστώς επιχειρεί επέκταση της εξειδικευτικής εφαρμογής του με τη δημιουργία νέων πρωτοκόλλων (Πρωτόκολλο για Υπεράκτιες Εγκαταστάσεις το 1994 και το Πρωτόκολλο για Επικίνδυνα Απόβλητα το 1996)¹⁶⁸. Οι τροποποιήσεις της Σύμβασης που αφορούν άμεσα τη διαδικασία της ΟΔΠΖ είναι οι εξής:

- Η τροποποίηση του τίτλου της – «Σύμβαση της Βαρκελώνης για την Προστασία του Θαλάσσιου Περιβάλλοντος και των Παράκτιων Περιοχών της Μεσογείου» (περιλαμβάνονται πλέον και οι παράκτιες περιοχές).
- Η φράση του προοιμίου: «...πλήρη επίγνωση της ευθύνης τους για την προστασία και την αειφόρο ανάπτυξη αυτής της κοινής κληρονομιάς».
- Ο χωρικός προσδιορισμός: «...Η εφαρμογή της Σύμβασης μπορεί να επεκταθεί σε παράκτιες περιοχές, όπως αυτές ορίζονται από κάθε ΣΜ»
- Η διεύρυνση της συναινετικής βάσης της συστατικής υποχρέωσης με την πρόβλεψη για κανονιστική διασύνδεση με το Μεσογειακό Σχέδιο Δράσης (MAP), το σεβασμό στις συστάσεις της Μεσογειακής Επιτροπής για Βιώσιμη Ανάπτυξη, την εφαρμογή των αρχών προφύλαξης και «ο ρυπαίνων πληρώνει».
- Περιβαλλοντική νομοθεσία: «...παροχή βοήθειας της Γραμματείας στα ΣΜ για σύνταξη περιβαλλοντικής νομοθεσίας, σύμφωνα με τη σύμβαση».

¹⁶⁷ MAP (1995), Report of the Ninth Ordinary Meeting of the Contracting Parties, Barcelona 5-8 June 1995, UNEP(OCA)/MED IG.5/16, 8 June 1995, UNEP, Athens.

¹⁶⁸ Βλ. Ραυτόπουλος Ε., *Συμβατική Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση και Μεσόγειος ή Plus Ultra*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 2006, σελ. 19.

- Ενημέρωση και συμμετοχή του κοινού: «...να παρέχουν πρόσβαση στις πληροφορίες, ώστε να εξασφαλιστεί η δυνατότητα στο κοινό να συμμετέχει στη διαδικασία λήψης αποφάσεων σχετικά με την εφαρμογή της Σύμβασης».
- Παρατηρητές: «...να επιτρέπονται ως παρατηρητές στις συνεδριάσεις και τις διασκέψεις, αν αυτό αποφασιστεί από τα ΣΜ, κάθε κράτος που δεν είναι συμβαλλόμενο μέρος ή ΔΚΟ ή ΜΚΟ, οι δραστηριότητες των οποίων σχετίζονται με τη σύμβαση».
- Τα Πρότυπα Περιβαλλοντικής Διαχείρισης: προβλέπεται μια σειρά προτύπων περιβαλλοντικής διαχείρισης που κατευθύνουν την περιβαλλοντική διακυβέρνηση του συμβατικού καθεστώτος με τρόπο ορθόνομο για την αποτελεσματική προστασία του περιβάλλοντος και της βιώσιμης ανάπτυξης της Μεσογείου (Διαδικασία Εκτίμησης Περιβαλλοντικών Εκτιμήσεων (ΕΙΑ), Ολοκληρωμένη Διαχείριση Παράκτιων Ζωνών (ΟΔΠΖ)¹⁶⁹.

6.3.2. Μεσογειακό Σχέδιο Δράσης (ΜΑΡ Φάση ΙΙ, 1995-) και ΟΔΠΖ

Η δεύτερη φάση ΜΑΡ αναφέρεται στην ολοκληρωμένη διαχείριση παράκτιων ζωνών: «Οι στρατηγικές διαχείρισης για τις παράκτιες περιοχές της Μεσογείου θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι οι περιορισμένοι και εύθραυστοι πόροι χρησιμοποιούνται με βιώσιμο τρόπο μέσω του σχεδιασμού και των κανονισμών, προκειμένου να διατηρηθεί η οικολογική τους αξία και να προωθηθούν οι δραστηριότητες που θα βελτιώνουν την ποιότητα της ζωής του παράκτιων πληθυσμών»¹⁷⁰. Οι στόχοι του σχεδίου είναι η διατήρηση της βιοποικιλότητας, η επίλυση του ανταγωνισμού μεταξύ των παράκτιων δραστηριοτήτων, η διατήρηση των οικοσυστημάτων, ο έλεγχος της πίεσης του πληθυσμού και η χρήση των πόρων, η επίτευξη των περιβαλλοντικών και οικονομικών στόχων με κόστος αποδεκτό για την κοινωνία, η πρόληψη/μείωση της ρύπανσης και η συμμετοχή του κοινού.

Εκτός από τις παραπάνω σημαντικές προσθήκες και προβλέψεις του Μεσογειακού Σχεδίου Δράσης (ΜΑΡ ΙΙ) συγκριτικά με την πρώτη φάση του Σχεδίου, σημαντικός είναι και ο ρόλος της ΟΔΠΖ στα πλαίσια των δράσεων των Τομέων Προτεραιότητας¹⁷¹. Για το έτος 1996

¹⁶⁹ Βλ. Ραυτόπουλος Ε., *Συμβατική Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση και Μεσόγειος ή Plus Ultra*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 2006, σελ. 25-92 και Pavasovic Ar., *The Mediterranean Action Plan phase II and the revised Barcelona Convention: New Perspective for Integrated Coastal Management in the Mediterranean Region*, Ocean and Coastal Management, Vol. 31, Nos 2-3, 1996, σελ. 167-168.

¹⁷⁰ UNEP-MAP, *Action Plan for the Protection of the Marine Environment and the Sustainable Development of the Coastal Areas of the Mediterranean, MAP Phase II, UNEP, MAP, Athens, 1995.*

¹⁷¹ UNEP-MAP, *Barcelona Resolution on the Environment and Sustainable Development in the Mediterranean Basin*, Conference of Plenipotentiaries on the Convention for the Protection of the Mediterranean Sea against Pollution and its Protocols, 9-10 June 1995, UNEP(OCA)/MED, IG.6/6, 8 June 1995, UNEP, Athens.

προβλεπόταν η έναρξη 5 νέων CAMPs και η εφαρμογή δράσεων για διαχείριση υδάτινων πόρων, εδάφους, δασών, ενέργειας και βιομηχανικών δραστηριοτήτων στα πλαίσια της ολοκληρωμένης προσέγγισης. Επίσης προβλέπεται και η εφαρμογή της λειτουργίας παρατηρητηρίου για το συσχετισμό περιβάλλον / ανάπτυξη, η περαιτέρω ανάλυση και εφαρμογή προσδοκώμενων σεναρίων και οι διαδικασίες εκπαίδευσης σχετικά με τη διαδικασία της ΟΔΠΖ.

Σε σύγκριση με την πρώτη φάση των ετών 1975-1976, τόσο η θέση και η σημασία της ΟΔΠΖ όσο και ο ρόλος της στα πλαίσια του MAP είναι καλύτερα καθορισμένα και οι δράσεις που σχετίζονται με αυτή, αποτελούν δράσεις υψίστης προτεραιότητας που διαμορφώνονται έτσι ώστε να διασφαλίζεται η ορθολογική και βιώσιμη χρήση στα πλαίσια ολοκληρωμένης / οικοσυστημικής προσέγγισης.

Σημαντικό ρόλο στη διαδικασία εξέλιξης της ΟΔΠΖ παίζει η έκφανση της δηλωτικής διακυβέρνησης, η οποία δεν στοχεύει στη δέσμευση αλλά στη δυνατότητα άσκησης περιβαλλοντικής διακυβέρνησης στο πλαίσιο του καθεστώτος και πιέζει έμμεσα την όλη διαδικασία να εξελιχθεί. Παραδείγματα αποτελούν οι *Συστάσεις για Ολοκληρωμένη και Βιώσιμη Διαχείριση των Παράκτιων Ζωνών, 1997*¹⁷², το *Επιχειρησιακό Σχέδιο Δράσης για Ολοκληρωμένη Διαχείριση Παράκτιων Περιοχών (ICAM) στη Μεσόγειο, 2005*¹⁷³. Επίσης σημαντικές είναι η *Λευκή Βίβλος: Διαχείριση Παράκτιων Ζωνών στη Μεσόγειο, 2001*, οι *Κατευθυντήριες Γραμμές Ορθών Πρακτικών για Ολοκληρωμένη Διαχείριση των Παράκτιων Ζωνών στη Μεσόγειο, 2001* και πιο πρόσφατα ο *Οδικός Χάρτης της Διαδικασίας ΟΔΠΖ για την Παράκτια Βιωσιμότητα, 2012* (μετά την υπογραφή του πρωτοκόλλου) που έγιναν υπό την αιγίδα του PAP/RAC¹⁷⁴. Έτσι ωρίμασε η επιλογή της δημιουργίας ενός νέου Πρωτοκόλλου για την Ολοκληρωμένη Διαχείριση Παράκτιων Ζωνών της Μεσογείου. Βασική αιτία αυτής της επιλογής ήταν η απουσία εθνικών νομοθεσιών σχετικά με τη βιώσιμη παράκτια διαχείριση ή η ελλειμματική εφαρμογή των υπαρχόντων πολιτικών.

Έτσι, η Δωδέκατη Σύνοδος των ΣΜ (Μονακό 2001) καλούσε τα Μέρη να υιοθετήσουν ή να βελτιώσουν τη σχετική εθνική τους νομοθεσία και παράλληλα να προετοιμάσουν μελέτη

¹⁷² MAP: *Recommendations on the Integrated and Sustainable Management of Coastal Zones*, Report of the Tenth Ordinary Meeting of the Contracting Parties, Tunis, 18-21 Nov. 1997, UNEP(OCA)/MED IG.11/10, UNEP, Athens, 1997, Annex IV, Appendix V. B, σελ. 9-10.

¹⁷³ MAP: *Report of the Thirteenth Ordinary Meeting of the Contracting Parties*, Catania, 11-14 Nov. 2003, UNEP(DEC)/MED IG. 15/11, Annex III, I.A.1.2, σελ. 1.

¹⁷⁴ PAP/RAC: *Conceptual Framework and Planning Guidelines for Integrated Coastal Area and River Basin Management*, Split, PAP/RAC, 1999, και PAP/RAC: *White Paper: Coastal Zones Management in the Mediterranean*, Split, PAP/RAC, 2001.

σκοπιμότητας για τη δημιουργία περιφερειακού πρωτοκόλλου σχετικά με τη βιώσιμη παράκτια διαχείριση¹⁷⁵. Μετά από τις κατάλληλες διεργασίες, το PAP/RAC κατέληξε το 2005 σε σχέδιο Πρωτοκόλλου. Το σχέδιο αυτό κατατέθηκε στη Δέκατη Τέταρτη Σύνοδο των ΣΜ (Portoroz, Σλοβενία 2005) προκειμένου να εγκριθεί ως βάση της επίσημης συστατικής διαπραγματευτικής διαδικασίας του νέου πρωτοκόλλου. Τελικά, στη Διάσκεψη των Πληρεξουσίων των ΣΜ για το Πρωτόκολλο της ΟΔΠΖ, που έλαβε χώρα στη Μαδρίτη (Ιανουάριος 2008), το πρωτόκολλο υπογράφηκε από δεκατέσσερα συμβαλλόμενα μέρη. Η 24^η Μαρτίου 2011, αποτέλεσε την ιστορική μέρα κατά την οποία το πρωτόκολλο τέθηκε σε ισχύ, μετά και την έκτη επικύρωση εκ μέρους της Συριακής Αραβικής Δημοκρατίας.

6.4. Πρωτόκολλο Ολοκληρωμένης Διαχείρισης Παράκτιων Ζωνών (2008), ανάγκες και λοιπά στοιχεία συμβατικού περιβαλλοντικού καθεστώτος

6.4.1. Ανάλυση Πρωτοκόλλου για την ΟΔΠΖ και η πληρότητα σε σχέση με περιβαλλοντικά ζητήματα

6.4.1.1. Εδραίωση και Στήριξη Τομεακών Πολιτικών σχετικά με τις Παράκτιες Περιοχές

Το Πρωτόκολλο χαρακτηρίζεται από αρχές, μια από τις οποίες είναι η αρχή της οικοσυστημικής προσέγγισης. Ο σεβασμός στην αρχή αυτή δεν συνεπάγεται την αντικατάσταση τομεακών πολιτικών, αντιθέτως την ευθυγράμμιση και το συντονισμό τους¹⁷⁶. Την ίδια κατεύθυνση ακολουθεί και το Πρωτόκολλο για την ΟΔΠΖ, το οποίο για να δημιουργήσει την απαραίτητη συνοχή ανάμεσα στις τομεακές πολιτικές τις διαχωρίζει σε τρεις βασικές διαστάσεις (α) Διατήρηση φυσικής/πολιτιστικής κληρονομιάς, β) Διαχείριση παράκτιων δραστηριοτήτων και γ) Αντιμετώπιση κινδύνων), καλύπτοντας έτσι όλο το φάσμα των αναγκών για τη σωστή διαχείριση των παράκτιων περιοχών στα πλαίσια της βιώσιμης ανάπτυξης και της οικοσυστημικής προσέγγισης.

¹⁷⁵ Βλ. Ραυτόπουλος Ε., *Συμβατική Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση και Μεσόγειος ή Plus Ultra*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 2006, σελ. 91.

¹⁷⁶ Βλ. Cicin-Sain B., Knecht R., *Integrated Coastal and Ocean Management – Concepts and Practices*, ISLAND Press, 1998, σελ. 63.

A) Διατήρηση φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς

Γενικές Αρχές

Στο προοίμιο του πρωτοκόλλου προβλέπεται η διατήρηση της βιοποικιλότητας:

«Στόχοι της ολοκληρωμένης διαχείρισης των παράκτιων ζωνών είναι ... η διατήρηση παράκτιων ζωνών προς όφελος των σημερινών και μελλοντικών γενεών και ... η διατήρηση της ακεραιότητας παράκτιων οικοσυστημάτων και της γεωμορφολογίας των παράκτιων ζωνών». Στο άρθρο 8 προβλέπεται ότι: «...τα συμβαλλόμενα μέρη επιδιώκουν την αειφόρο χρήση και διαχείριση των παράκτιων ζωνών, ώστε να διατηρηθούν τα παράκτια φυσικά ενδιαίτηματα, τοπία, φυσικοί πόροι και οικοσυστήματα, σύμφωνα με τα διεθνή και περιφερειακά νομικά μέσα» και «Τα συμβαλλόμενα μέρη επιδιώκουν να διασφαλίσουν ότι στα εθνικά νομικά μέσα τους συμπεριλαμβάνονται κριτήρια για την αειφόρο χρήση των παράκτιων ζωνών.

Το Πρωτόκολλο επιχειρεί να λύσει και το πρόβλημα της βιώσιμης χρήσης φυσικών πόρων, με σκοπό τη διασφάλιση της χρήσης τους από τις μελλοντικές γενεές. Η προστασία της βιολογικής ποικιλομορφίας της Μεσογείου τίθεται ως ένα από τα πολύ σημαντικά ζητήματα, αποτελώντας ξεχωριστή αναφορά ως άρθρο (Άρθρο 10) και στη Σύμβαση Βαρκελώνης¹⁷⁷.

Η μοναδικότητα του Πρωτοκόλλου (ως νομικού κειμένου) επιβεβαιώνεται από το ότι προσπαθεί να επιτύχει τη προστασία δύο συγκρουόμενων θεμάτων (φυσική και πολιτιστική κληρονομιά). Συγκεκριμένα στο άρθρο 13 προβλέπεται η υποχρέωση των συμβαλλομένων μερών να: «εγκρίνουν τα κατάλληλα μέτρα για να διατηρήσουν και να προστατεύσουν την πολιτιστική, ειδικότερα την αρχαιολογική και την ιστορική, κληρονομιά των παράκτιων ζωνών, συμπεριλαμβανομένης της υποθαλάσσιας πολιτιστικής κληρονομιάς, σύμφωνα με τα ισχύοντα εθνικά και διεθνή νομοθετικά μέσα»¹⁷⁸.

Το άρθρο 2, δίνει ένα λεπτομερή ορισμό της διαδικασίας της ΟΔΠΖ¹⁷⁹. Υπογραμμίζει το γενικό στόχο της αειφόρου ανάπτυξης, τη δυναμική φύση της διαδικασίας και την ποικιλομορφία των οικονομικών δραστηριοτήτων και που συνδέονται με τις παράκτιες περιοχές. Από την άλλη πλευρά, η αναφορά σε τοπία αποτελεί ένα πιο πρωτότυπο στοιχείο. Για τη διασφάλιση της προστασίας παράκτιων τοπίων προβλέπεται από το άρθρο 11, η υιοθέτηση

¹⁷⁷ UNEP-MAP, *Convention for the Protection of the Marine Environment and the Coastal Region of the Mediterranean and its Protocols*, UNEP, MAP, Athens, 2005.

¹⁷⁸ UNEP-MAP, *Protocol on Integrated Coastal Zone Management in the Mediterranean*, UNEP, MAP, Madrid, 21 January 2008.

¹⁷⁹ Το ίδιο, άρθρο 2(f).

από τα συμβαλλόμενα μέρη, κατάλληλων μέτρων μέσω της νομοθεσίας, του σχεδιασμού και της διαχείρισης¹⁸⁰.

Διατήρηση Πολύτιμων Οικοσυστημάτων

Το πρωτόκολλο περιλαμβάνει αρκετές διατάξεις για την προστασία ειδικών παράκτιων οικοσυστημάτων, όπως οι υγρότοποι και οι εκβολές ποταμών, τα θαλάσσια ενδιαιτήματα, τα παράκτια δάση και άλση, οι θίνες και τα νησιά. Οι μεσογειακοί υγρότοποι (δέλτα, λιμνοθάλασσες, έλη, κλπ) φιλοξενούν είδη εξαιρετικής βιοποικιλότητας. Όμως απειλούνται ιδιαίτερα από την κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη και για αυτό δίνεται ιδιαίτερη έμφαση σε αυτούς στα πλαίσια του πρωτοκόλλου για την ΟΔΠΖ. Το πρωτόκολλο απαιτεί από τα κράτη να λαμβάνουν υπόψη την ειδική φύση των υγροτόπων και των εκβολών στην παράκτια πολιτική τους και να ρυθμίζουν ή και να απαγορεύουν τις δραστηριότητες που μπορεί να επηρεάσουν την ακεραιότητά τους¹⁸¹. Όσον αφορά τα θαλάσσια ενδιαιτήματα, το πρωτόκολλο καλεί τα ΣΜ να «θεσπίζουν μέτρα για να εξασφαλίσουν την προστασία και τη διατήρηση των θαλάσσιων και παράκτιων περιοχών, ιδίως εκείνων που φιλοξενούν ενδιαιτήματα και είδη υψηλής αξίας διατήρησης»¹⁸². Ο σεβασμός στις προβλέψεις του πρωτοκόλλου, έρχεται σε πλήρη ευθυγράμμιση με το ευρωπαϊκό οικολογικό δίκτυο Natura 2000 για την προστασία των θαλάσσιων και χερσαίων ειδών και των ενδιαιτημάτων τους.

Όσον αφορά τις παραπάνω περιοχές, το πρωτόκολλο προβλέπει την προστασία τους είτε αυτά χαρακτηρίζονται είτε όχι, ως προστατευόμενες περιοχές. Αυτή είναι μια βασική διάταξη, η οποία αποσκοπεί στην ενθάρρυνση των κρατών να εξασφαλίζουν τη συστηματική προστασία των ενδιαιτημάτων αυτών, ανεξάρτητα από την πιθανή δημιουργία προστατευόμενων περιοχών¹⁸³.

Χωροταξική Πολιτική

Το Πρωτόκολλο προτρέπει να ΣΜ, να υιοθετήσουν κατάλληλα μέτρα για τη διαχείριση της χωροταξικής πολιτικής, συμπεριλαμβανομένου και του χωροταξικού σχεδιασμού και για το

¹⁸⁰ Το ίδιο, άρθρο 11 παρ. 1.

¹⁸¹ UNEP-MAP, Protocol on Integrated Coastal Zone Management in the Mediterranean, UNEP, MAP, Madrid, 21 January 2008, άρθρο 10 παρ.1.

¹⁸² Το ίδιο, άρθρο 10 παρ 2α.

¹⁸³ Βλ. Bille R., Rochette J., *Analysis of the Mediterranean ICZM Protocol: At the crossroads between the rationality of provisions and the logic of negotiations*, Institute for Sustainable Development and International Relations (IDDRI), 2010, σελ. 10.

σκοπό αυτό «να θεσπίσουν μηχανισμούς για την αγορά, την εκχώρηση, τη δωρεά ή τη μεταφορά εδαφών στο δημόσιο και να επιβάλουν **δουλείες** στις ιδιοκτησίες»¹⁸⁴.

B) Διαχείριση παράκτιων δραστηριοτήτων

Εξισορρόπηση παράκτιων δραστηριοτήτων και διατήρησης οικοσυστημάτων

Το Πρωτόκολλο ΟΔΠΖ προωθεί τη ρύθμιση των ποικίλων δραστηριοτήτων στις παράκτιες περιοχές (οι οποίες έχουν συνέπειες για τα παράκτια οικοσυστήματα) με την υπαγωγή τους σε ορισμένες γενικές αρχές, όπως η αρχή της ισόρροπης ανάπτυξης ανάμεσα στις διάφορες δραστηριότητες και την προστασία του περιβάλλοντος. Η συμμόρφωση με την αρχή της ισόρροπης ανάπτυξης σε καμία περίπτωση δεν συνεπάγεται την απαγόρευση νέων δραστηριοτήτων αστικοποίησης.

Το Πρωτόκολλο προβλέπει ότι οι οποιοσδήποτε οικονομικές δραστηριότητες θα γίνονται με γνώμονα τη βιώσιμη ανάπτυξη, την ΟΔΠΖ και την ορθολογική διαχείριση των αποβλήτων και θα προστατεύονται προ πάντων οι θαλάσσιοι πόροι¹⁸⁵.

Επίσης το πρωτόκολλο προβλέπει την εφαρμογή ειδικών εργαλείων, που αποσκοπούν στη δημιουργία ισορροπίας ανάμεσα στην ανάπτυξη παράκτιων δραστηριοτήτων και τη διατήρηση των οικοσυστημάτων. Έτσι εισάγει τη χρήση της έννοιας της «φέρουσας ικανότητας» για την ανάπτυξη παράκτιας πολιτικής. Η ικανότητα αυτή αξιολογείται στο επίπεδο των ομογενών τμημάτων της ακτής και μπορεί να θεωρηθεί ως το μέγιστο όριο ανάπτυξης μιας περιοχής, το οποίο δεν μπορεί να υπερβεί χωρίς ανεπανόρθωτα αποτελέσματα έναντι των περιβαλλοντικών σκοπών και ενδεχόμενη αρνητική διατάραξη κοινωνικοπολιτιστικών / κοινωνικοοικονομικών ισορροπιών σε αυτή¹⁸⁶. Ένα ακόμη μέσο ελέγχου και αξιολόγησης των επιπτώσεων των οικονομικών δραστηριοτήτων στο περιβάλλον είναι οι διαδικασίες περιβαλλοντικής εκτίμησης. Οι μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων είναι μηχανισμοί κατάλληλοι για την πρόληψη της υποβάθμισης της βιοποικιλότητας και τη διασφάλιση ότι οι παράκτιες δραστηριότητες συμβάλλουν στη διατήρηση των οικοσυστημάτων¹⁸⁷.

¹⁸⁴ Το ίδιο, άρθρο 20 παρ. 1, 2.

¹⁸⁵ UNEP-MAP, Protocol on Integrated Coastal Zone Management in the Mediterranean, UNEP, MAP, Madrid, 21 January 2008, άρθρο 5(a) και άρθρο 6(h).

¹⁸⁶ Το ίδιο, άρθρο 9 παρ. 1 (e)(f).

¹⁸⁷ Το ίδιο, άρθρο 19.

Ρύθμιση συγκεκριμένων δραστηριοτήτων

Το πρωτόκολλο ρυθμίζει δραστηριότητες ανασκαφής και εξόρυξης, καθώς και δραστηριότητες σχετικές με υποδομές, εγκαταστάσεις παραγωγής ενέργειας, λιμάνια και θαλάσσιες εργασίες και δομές¹⁸⁸. Επίσης, αρκετές θαλάσσιες και παράκτιες δραστηριότητες, πρέπει να ρυθμίζονται ώστε να περιοριστούν ή να εξαλειφθούν οι επιπτώσεις τους σε φυσικές περιοχές και πόρους. Η ρύθμιση, ο περιορισμός ή η απαγόρευση των δραστηριοτήτων αυτών προϋποθέτει την υιοθέτηση και εφαρμογή των νόμων που διέπουν είτε τις ίδιες, ή την ανάπτυξή τους μέσα σε μια δεδομένη παράκτια ζώνη. Ομοίως, ρυθμίζεται και η θαλάσσια κυκλοφορία, ώστε να αποφεύγεται η υποβάθμιση των θαλάσσιων οικοσυστημάτων¹⁸⁹.

Η αμμοληψία, μπορεί να έχει δυσμενείς επιπτώσεις στο θαλάσσιο και παράκτιο περιβάλλον (θολερότητα του νερού που είναι επιβλαβής για την πανίδα / χλωρίδα, αλλαγές σε ρεύματα, αύξηση της διάβρωσης των ακτών, κλπ) και ρυθμίζεται από τα ΣΜ βάσει του Πρωτοκόλλου. Τέλος, ο τουρισμός που αποτελεί σημαντική πηγή εσόδων για την λεκάνη της Μεσογείου (UNEP/MAP - Blue Plan, 2009), συμβάλλει στη μείωση της βιοποικιλότητας με την ενθάρρυνση της τεχνητότητας των χερσαίων και θαλάσσιων περιοχών, στην υποβάθμιση των τοπίων ειδικού ενδιαφέροντος, στην εισαγωγή μη ιθαγενών ειδών ή στην υπερεκμετάλλευση των φυσικών πόρων και ρυθμίζεται από κατάλληλες κανονιστικές διατάξεις του Πρωτοκόλλου. Το πρωτόκολλο ενθαρρύνει το βιώσιμο τουρισμό και τη ρύθμιση των λοιπών αθλητικών και ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων¹⁹⁰.

Γ) Αντιμετώπιση των κινδύνων

Ενσωμάτωση των κινδύνων στις παράκτιες πολιτικές

Η πρώτη αναφορά στην αντιμετώπιση κινδύνων, γίνεται στο προοίμιο του Πρωτοκόλλου όπου τα ΣΜ δηλώνουν «την ανησυχία τους για τους κινδύνους που απειλούν τις παράκτιες περιοχές εξαιτίας της κλιματικής αλλαγής, που είναι πιθανό να καταλήξουν σε αύξηση της στάθμης της θάλασσας και έχουν επίγνωση της ανάγκης να θεσπίσουν βιώσιμα μέτρα για τη μείωση του αρνητικού αντίκτυπου των φυσικών φαινομένων»¹⁹¹. Η «απάντηση» στην ανησυχία των μερών που εκφράστηκε στο προοίμιο, έρχεται στο άρθρο 22 όπου προβλέπεται η δέσμευση

¹⁸⁸ Το ίδιο, άρθρο 9 παρ. 2 (ei)(f).

¹⁸⁹ UNEP-MAP, Protocol on Integrated Coastal Zone Management in the Mediterranean, UNEP, MAP, Madrid, 21 January 2008, άρθρο 8(3e).

¹⁹⁰ Το ίδιο, άρθρο 9 παρ. 2.

¹⁹¹ Το ίδιο, προοίμιο του πρωτοκόλλου για την ΟΔΠΖ και άρθρο 5(e).

των ΣΜ, να αναπτύσσουν πολιτικές πρόληψης από τους φυσικούς κινδύνους, στα πλαίσια των εθνικών στρατηγικών για ΟΔΠΖ¹⁹².

Εργαλεία για την ενσωμάτωση των κινδύνων

Το πρωτόκολλο περιλαμβάνει ρυθμίσεις για την υιοθέτηση εργαλείων που να ενσωματώνουν τους περιβαλλοντικούς κινδύνους και την αντιμετώπιση ενδεχομένων αρνητικών επιπτώσεων από τις παράκτιες δραστηριότητες. Ένα από αυτά τα εργαλεία είναι και οι προκαταρκτικές αξιολογήσεις για την ανάπτυξη παράκτιων δραστηριοτήτων, υποδομών και εργασιών. Όσον αφορά τις υπάρχουσες δραστηριότητες και δομές, τα συμβαλλόμενα μέρη θα πρέπει να θεσπίζουν μέτρα για να ελαχιστοποιήσουν τα αποτελέσματά τους στη διάβρωση των ακτών»¹⁹³.

Επίσης ο σεβασμός στη φέρουσα ικανότητα των παράκτιων περιοχών, η πρόβλεψη των επιπτώσεων της παράκτιας διάβρωσης και η υιοθέτηση παράκτιων ζωνών, αποτελούν παραδείγματα εργαλείων ενσωμάτωσης των κινδύνων¹⁹⁴.

Τέλος, τίθεται το ζήτημα των ζωνών όπου δεν επιτρέπεται η δόμηση. Έτσι, τα ΣΜ «καθορίζουν στις παράκτιες ζώνες, από την υψηλότερη χειμερινή ίσαλη γραμμή, ζώνη στην οποία δεν επιτρέπεται η δόμηση. Αυτή η ζώνη δεν μπορεί να έχει πλάτος μικρότερο των 100 μέτρων¹⁹⁵.

6.4.1.2. Διακυβέρνηση παράκτιων ζωνών

A) Εδραίωση μηχανισμών ενσωμάτωσης

Το πρωτόκολλο αναγνωρίζει πέντε βασικές διαστάσεις ολοκλήρωσης, οι οποίες έχουν προσδιοριστεί και παλαιότερα σχετικά με την παράκτια διακυβέρνηση: 1) χωροταξική ολοκλήρωση, 2) διατομεακή ολοκλήρωση, 3) θεσμική ολοκλήρωση, 4) ολοκληρωμένη διαχείριση επιστημονικής έρευνας και 5) διεθνής ολοκλήρωση¹⁹⁶.

¹⁹² Το ίδιο, άρθρο 22 του Πρωτοκόλλου για την ΟΔΠΖ.

¹⁹³ Το ίδιο, άρθρα 6 (i) και 23 παρ. 2.

¹⁹⁴ Το ίδιο, άρθρο 6 (b), 22, 23 παρ. 1, 3.

¹⁹⁵ Το ίδιο, άρθρο 8 παρ. 2 (b i και ii) του πρωτοκόλλου για την ΟΔΠΖ.

¹⁹⁶ Βλ. Cicin-Sain B., Knecht R. W., *Integrated Coastal and Ocean Management: Concepts and Practices*, Island Press, Washington, DC, 1998, σελ. 153.

1) Χωροταξική Ολοκλήρωση

Η διαχείριση της στεριάς και της θάλασσας αντιμετωπίζονταν ανέκαθεν σαν δύο ξεχωριστά ζητήματα. Η χωροταξική ολοκλήρωση προχωρά πέρα από αυτή την περιοριστική προσέγγιση και αντιμετωπίζει τη διαχείριση της στεριάς και της θάλασσας ως ενιαίο ζήτημα. Οδηγός σε αυτή την προσέγγιση αποτέλεσε ο ορισμός της παράκτιας ζώνης το 1996 στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης: «*Η παράκτια ζώνη ορίζεται ως μια λωρίδα γης και θάλασσας ποικίλου πλάτους, ανάλογα με τη φύση του περιβάλλοντος και τις ανάγκες διαχείρισης*»¹⁹⁷.

2) Διατομεακή Ολοκλήρωση

Η παράκτια περιοχή αποτελεί, το «σημείο συνάντησης» πολλών διαφορετικών δραστηριοτήτων και αρμοδιοτήτων, όπου η διαδικασία λήψης αποφάσεων αποτελεί μια πρόκληση που υπογραμμίζεται στο πρωτόκολλο: «η επίτευξη συνοχής μεταξύ δημόσιων και ιδιωτικών πρωτοβουλιών και μεταξύ όλων των αποφάσεων που λαμβάνονται από τις δημόσιες αρχές, σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, οι οποίες επηρεάζουν τη χρήση των παράκτιων ζωνών»¹⁹⁸. Η επίτευξη διατομεακού συντονισμού μέσω της συνοχής μεταξύ διαφόρων πολιτικών που εφαρμόζονται στις παράκτιες ζώνες, αποτελεί έναν από τους βασικούς λόγους για τους οποίους η ΟΔΠΖ διαφέρει από την απλή διαχείριση παράκτιων ζωνών.

3) Θεσμική Ολοκλήρωση

Το πρωτόκολλο καλεί τα ΣΜ να εξασφαλίσουν το θεσμικό συντονισμό μεταξύ των αρμόδιων αρχών στην παράκτια ζώνη και να ενισχύσουν τους δεσμούς μεταξύ αρμόδιων διοικητικών υπηρεσιών των παράκτιων και θαλάσσιων περιοχών. Ωστόσο, δεν ξεκαθαρίζεται από το Πρωτόκολλο η δημιουργία μιας αρχής εξειδικευμένης με τη διαχείριση των παράκτιων περιοχών, αλλά η λειτουργικότητα της όλης διαδικασίας αφήνεται στη διακριτική ευχέρεια των Μερών μέσω της φράσης «αρμόδιοι φορείς ή μηχανισμοί». Επομένως, τα κράτη είναι αυτά που επιλέγουν αν η διαδικασία της ΟΔΠΖ, θα διοικείται από μια ήδη υπάρχουσα αρχή ή από έναν μηχανισμό αποκλειστικά εγκαθιδρυμένο για αυτό το σκοπό¹⁹⁹.

¹⁹⁷ UNEP-MAP, Protocol on Integrated Coastal Zone Management in the Mediterranean, UNEP, MAP, Madrid, 21 January 2008, άρθρο 6(a).

¹⁹⁸ Το ίδιο, άρθρο 5(f) του πρωτοκόλλου για την ΟΔΠΖ.

¹⁹⁹ Το ίδιο, άρθρο 7 παρ. 1(a,b).

4) Ολοκληρωμένη διαχείριση επιστημονικής έρευνας

Το πρωτόκολλο προβλέπει ότι: «Τα ΣΜ παρέχουν τη δυνατότητα διεπιστημονικής έρευνας στο πεδίο της ολοκληρωμένης διαχείρισης των παράκτιων ζωνών και αλληλεπίδρασης μεταξύ δραστηριοτήτων καθώς και των επιπτώσεών τους στις παράκτιες ζώνες. Για το σκοπό αυτό, οφείλουν να ιδρύσουν ή να υποστηρίξουν ειδικευμένα ερευνητικά κέντρα²⁰⁰.

5) Διεθνής Ολοκλήρωση

Η έννοια της ολοκληρωμένης διαχείρισης περιλαμβάνει τον προσδιορισμό των δραστηριοτήτων μεταξύ χωρών, οι οποίες ενδεχομένως να επηρεάζουν τις παράκτιες ζώνες των γειτόνων τους. Μια σειρά από διατάξεις για την ενίσχυση της περιφερειακής συνεργασίας και ιδιαίτερως εκείνων που αφορούν τη διασυνοριακή συνεργασία για σχέδια παράκτιων στρατηγικών και διασυνοριακών περιβαλλοντικών εκτιμήσεων αναφέρεται στο πρωτόκολλο²⁰¹.

B) Ενημέρωση, συμμετοχή και δικαίωμα προσφυγής στη δικαιοσύνη

Ενημέρωση/Πληροφόρηση

Το πρωτόκολλο παρέχει μια ευρεία βάση ως προς το ζήτημα της ενημέρωσης/πληροφόρησης των ενδιαφερόμενων φορέων με τη φράση «ενημέρωση των πολιτών και άλλων ενδιαφερομένων» και προβλέπει την έγκριση όλων των κατάλληλων μέτρων για να γίνει αυτό εντός της γεωγραφικής περιοχής που καλύπτει το πρωτόκολλο²⁰². Το δικαίωμα στην περιβαλλοντική πληροφόρηση αναγνωρίζεται επίσης και στην Αρχή 10 της Διακήρυξης του Ρίο, καθώς και σε Ευρωπαϊκό επίπεδο (Directive 2003/4/EC of the European Parliament and of the Council of 28 January 2003 on public access to environmental information and repealing Council Directive 90/313/EEC, OJEC L-041 of 14 February 2003 p.26). Το πρωτόκολλο αναγνωρίζει μια ευρεία βάση πληροφόρησης στο κοινό που βασίζεται σε πολλά άρθρα²⁰³.

Συμμετοχή

Το πρωτόκολλο προβλέπει την ενεργή συμμετοχή του κοινού στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων που συνάδουν με τους τομείς εφαρμογής της Σύμβασης της Βαρκελώνης και των

²⁰⁰ UNEP-MAP, Protocol on Integrated Coastal Zone Management in the Mediterranean, UNEP, MAP, Madrid, 21 January 2008, άρθρο 15 παρ. 3.

²⁰¹ Το ίδιο, άρθρο 28 και 29.

²⁰² Το ίδιο, άρθρο 3 παρ. 3 του πρωτοκόλλου για την ΟΔΠΖ.

²⁰³ Το ίδιο, άρθρα 14(2), 15(1,2,3), 16(4).

Πρωτοκόλλων της, προχωρά όμως και ένα βήμα παραπάνω, επεκτείνοντας τη βάση των συμμετεχόντων στις σχετικές διαδικασίες. Στο άρθρο 14 αναφέρεται ότι «Με σκοπό την εξασφάλιση αποτελεσματικής διακυβέρνησης καθ' όλη τη διαδικασία ολοκληρωμένης διαχείρισης των παράκτιων ζωνών, τα ΣΜ λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα για να εξασφαλίσουν ότι στις φάσεις διαμόρφωσης και εφαρμογής στρατηγικών προγραμμάτων ή έργων που αφορούν τις παράκτιες και θαλάσσιες ζώνες, συμμετέχουν καταλλήλως τα ενδιαφερόμενα μέρη, στα οποία συμπεριλαμβάνονται: α) ενδιαφερόμενες εδαφικές κοινότητες και δημόσιοι φορείς, β) οικονομικοί φορείς, γ) μη κυβερνητικές οργανώσεις, δ) κοινωνικοί φορείς και ε) το ενδιαφερόμενο κοινό»²⁰⁴.

Ο σκοπός της συμμετοχής των ενδιαφερόμενων φορέων είναι η εξασφάλιση της αποτελεσματικής διακυβέρνησης στα πλαίσια της ΟΔΠΖ, η αντιπροσωπευτικότερη και σωστότερη διαμόρφωση και εφαρμογή προγραμμάτων και η εξασφάλιση της σύμφωνης γνώμης των φορέων στη διαδικασία έκδοσης αδειών για διάφορες παράκτιες δραστηριότητες²⁰⁵.

Το δικαίωμα προσφυγής στη δικαιοσύνη

Το δικαίωμα κάθε ενδιαφερόμενου φορέα να προσφύγει στη δικαιοσύνη αναγνωρίζεται από το Πρωτόκολλο, το οποίο προβλέπει ότι: «Διαδικασίες διαμεσολάβησης ή συμβιβασμού και δικαίωμα διοικητικής ή νομικής προσφυγής τίθενται στη διάθεση κάθε ενδιαφερομένου ο οποίος θέτει υπό αμφισβήτηση αποφάσεις και πράξεις ή επισημαίνει παραλείψεις, με την επιφύλαξη των διατάξεων περί συμμετοχής που έχουν καθορίσει τα συμβαλλόμενα μέρη όσον αφορά προγράμματα ή έργα σχετικά με παράκτιες ζώνες»²⁰⁶.

6.4.1.3. Ο Στρατηγικός σχεδιασμός στις παράκτιες ζώνες

A) Εθνική στρατηγική ΟΔΠΖ

Διαμόρφωση ή ενδυνάμωση της εθνικής στρατηγικής ΟΔΠΖ

Το Πρωτόκολλο προβλέπει τη διαμόρφωση ή την ενδυνάμωση εθνικών στρατηγικών για την ολοκληρωμένη διαχείριση παράκτιων περιοχών και καλεί κάθε ΣΜ να «ενισχύσει περαιτέρω

²⁰⁴ Το ίδιο, άρθρο 14 παρ. 1.

²⁰⁵ Το ίδιο, άρθρο 6(d).

²⁰⁶ UNEP-MAP, Protocol on Integrated Coastal Zone Management in the Mediterranean, UNEP, MAP, Madrid, 21 January 2008, άρθρο 14 παρ. 3.

ή να χαράξει εθνική στρατηγική για την ολοκληρωμένη διαχείριση των παράκτιων ζωνών και να ενημερώνει τον Οργανισμό για το μηχανισμό συντονισμού που έχει συστήσει στο πλαίσιο της εν λόγω στρατηγικής»²⁰⁷. Η πρόβλεψη αυτή αποτελεί τον πυρήνα του πρωτοκόλλου και την ουσία της διαδικασίας της ΟΔΠΖ, από το σχεδιασμό μέχρι και την εφαρμογή, που θα περιλαμβάνει όλα τα απαραίτητα στοιχεία και τις λεπτομέρειες που προβλέπονται από το συμβατικό πλαίσιο²⁰⁸.

Περιεχόμενο της στρατηγικής

Το άρθρο 18-2 καθορίζει σημαντικές απαιτήσεις ως προς το ελάχιστο περιεχόμενο αυτής της στρατηγικής: (1) ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης (2) τους στόχους (3) τις προτεραιότητες (4) προσδιορισμός των οικοσυστημάτων που χρειάζονται διαχείριση (5) αναγνώριση των σχετικών φορέων και διαδικασιών (6) τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν και το κόστος τους (7) θεσμικά όργανα και νομικά και οικονομικά μέσα που διαθέτει και (8) το χρονοδιάγραμμα εφαρμογής²⁰⁹. Η μορφή που θα λάβει αυτή η στρατηγική καθορίζεται ωστόσο από τα ΣΜ. Επίσης προβλέπεται ο καθορισμός κατάλληλων δεικτών, προκειμένου να αξιολογηθεί η αποδοτικότητα / αποτελεσματικότητα των στρατηγικών, σχεδίων και προγραμμάτων και η εξέλιξη ως προς την εφαρμογή του πρωτοκόλλου²¹⁰.

Διαμόρφωση της διαδικασίας

Όσον αφορά τη διαμόρφωση της διαδικασίας, αυτή χωρίζεται σε δύο βασικά ζητήματα, με το πρώτο να αφορά τη συμμετοχή των ενδιαφερόμενων φορέων και το δεύτερο τη διασυννοριακή συνεργασία. Προκειμένου η διαδικασία να διαμορφώνεται με τρόπο άρτιο και να μην υπάρχουν προβλήματα αλληλοεπικάλυψης των διαφόρων δραστηριοτήτων το πρωτόκολλο προβλέπει: «Τα συμβαλλόμενα μέρη επιδιώκουν, απευθείας ή με τη βοήθεια του Οργανισμού ή των αρμόδιων διεθνών οργανισμών να συντονίζουν, όπου απαιτείται, τις εθνικές στρατηγικές τους για τις παράκτιες ζώνες και τα σχέδια και προγράμματά τους που αφορούν παρακείμενες παράκτιες ζώνες»²¹¹.

²⁰⁷ UNEP-MAP, Protocol on Integrated Coastal Zone Management in the Mediterranean, UNEP, MAP, Madrid, 21 January 2008, άρθρο 18 παρ. 1.

²⁰⁸ Το ίδιο, άρθρο 17 του Πρωτοκόλλου για την ΟΔΠΖ.

²⁰⁹ Το ίδιο, άρθρο 18 παρ. 2 του Πρωτοκόλλου για την ΟΔΠΖ.

²¹⁰ Το ίδιο, άρθρο 18 παρ. 4 του Πρωτοκόλλου για την ΟΔΠΖ.

²¹¹ Το ίδιο, άρθρο 28 του Πρωτοκόλλου για την ΟΔΠΖ.

B) Παράκτια σχέδια και προγράμματα ως εργαλεία εφαρμογής των εθνικών στρατηγικών

Η μορφή των παράκτιων σχεδίων και προγραμμάτων

Σκοπός των παράκτιων σχεδίων και προγραμμάτων είναι ο προσδιορισμός προσανατολισμού της εθνικής στρατηγικής και η εφαρμογή της στο κατάλληλο εδαφικό επίπεδο, καθορίζοντας, όπου απαιτείται, τις φέρουσες ικανότητές τους και τους όρους για την κατανομή και τη χρήση των αντίστοιχων θαλάσσιων και χερσαίων τμημάτων των παράκτιων ζωνών, ενώ αναφορικά με τη μορφή τους, αυτά μπορεί να είναι αυτόνομα ή ενσωματωμένα σε άλλα σχέδια και προγράμματα²¹². Με άλλα λόγια, τα παράκτια σχέδια και προγράμματα μπορούν να λάβουν είτε τη μορφή ενός εγγράφου ειδικά για τις παράκτιες ζώνες, που να καθορίζει τις μεθόδους εφαρμογής της εθνικής στρατηγικής για την ΟΔΠΖ στο κατάλληλο εδαφικό επίπεδο, ή ενός τμήματος για τη διαχείριση παράκτιων ζωνών στα πλαίσια ενός υπάρχοντος εγγράφου.

Το πρώτο προσχέδιο πρωτοκόλλου που παρουσιάστηκε το 2005 δεν έκανε καμία αναφορά στο επίπεδο της εφαρμογής των παράκτιων σχεδίων και προγραμμάτων. Από τη δεύτερη διάσκεψη για τη διαπραγμάτευση του κειμένου, όμως, κατέστη σαφές ότι τα κράτη φοβόντουσαν την επιβολή του σχεδιασμού "σε" και "από" το τοπικό επίπεδο²¹³. Κατά συνέπεια, τα μέρη πρότειναν ότι πρέπει να γίνει αναφορά στο "κατάλληλο εδαφικό επίπεδο", ώστε να καθοριστεί η περίμετρος που θα καλύπτεται από τα σχέδια και τα προγράμματα²¹⁴.

Διαδικασία διαμόρφωσης

Η διαδικασία για τη διαμόρφωση των παράκτιων σχεδίων και προγραμμάτων είναι η ίδια με εκείνη για τη διαμόρφωση των εθνικών στρατηγικών για την ΟΔΠΖ, αν και το πρωτόκολλο καλεί επιπλέον τα μέρη να πραγματοποιήσουν μια εκ των προτέρων αξιολόγηση των στρατηγικών τους, εάν κρίνουν ότι αυτό είναι απαραίτητο²¹⁵.

²¹² Το ίδιο, άρθρο 18 παρ. 3 του Πρωτοκόλλου για την ΟΔΠΖ.

²¹³ MAP/UNEP, Report of the Second Meeting of the Working Group of Experts Designated by the Contracting Parties on the Draft Protocol on Integrated Coastal Zone Management (ICZM) in the Mediterranean, Loutraki, Greece, 6-9 September 2006, UNEP(DEPI)/MED WG.298/4, §111.

²¹⁴ Βλ. Bille R., Rochette J., *Analysis of the Mediterranean ICZM Protocol: At the crossroads between the rationality of provisions and the logic of negotiations*, Institute for Sustainable Development and International Relations (IDDRI), 2010, σελ. 26.

²¹⁵ UNEP-MAP, Protocol on Integrated Coastal Zone Management in the Mediterranean, UNEP, MAP, Madrid, 21 January 2008, άρθρο 19 παρ. 2.

6.4.1.4. Ενδυνάμωση της περιφερειακής συνεργασίας

A) Η αρχή της συνεργασίας

Η υποχρέωση για συνεργασία

Η διακρατική συνεργασία αποτελεί μία από τις θεμελιώδεις αρχές του διεθνούς περιβαλλοντικού δικαίου και έχει ιδιαίτερη σημασία όταν πρόκειται για μια κλειστή ή ημίκλειστη θάλασσα²¹⁶. Το πρωτόκολλο περιλαμβάνει πολλές διατάξεις που αποσκοπούν στην ενθάρρυνση και ενίσχυση της περιφερειακής συνεργασίας για την ΟΔΠΖ. Η αρχή της συνεργασίας μεταξύ των κρατών τίθεται από την ίδια τη Σύμβαση της Βαρκελώνης, η οποία προβλέπει την ανταλλαγή επιστημονικών δεδομένων και πληροφοριών, καθώς και μεταφορά της τεχνολογίας²¹⁷. Σεβόμενο τις σχετικές διατάξεις της Σύμβασης, το πρωτόκολλο για την ΟΔΠΖ καθιερώνει την υποχρέωση για συνεργασία²¹⁸ και προτείνει εργαλεία που πρέπει να εφαρμοστούν για το σκοπό αυτό.

Ειδικά εργαλεία για την προώθηση της συνεργασίας

Τα άρθρα 23 και 27 αποσκοπούν στην ενίσχυση της περιφερειακής συνεργασίας στον τομέα της ανταλλαγής επιστημονικών δεδομένων και πληροφοριών σχετικά με τη χρήση των βέλτιστων περιβαλλοντικών πρακτικών²¹⁹. Στη συνέχεια, το άρθρο 25 αποσκοπεί στην ενίσχυση της περιφερειακής συνεργασίας ως προς την κατάρτιση του επιστημονικού, τεχνικού και διοικητικού προσωπικού επί των θεμάτων της ολοκληρωμένης διαχείρισης των παράκτιων περιοχών, μέσω της συνδρομής του Οργανισμού ή των σχετικών διεθνών οργανισμών. Αυτό γίνεται με απώτερο σκοπό: α) τον προσδιορισμό και την ενίσχυση των ικανοτήτων του, β) την ανάπτυξη επιστημονικής και τεχνολογικής έρευνας, γ) την προώθηση κέντρων ειδικευμένων στον τομέα της ολοκληρωμένης διαχείρισης των παράκτιων ζωνών και δ) την προώθηση των προγραμμάτων κατάρτισης των τοπικών επαγγελματιών²²⁰. Η προσέγγιση της συνεργασίας,

²¹⁶ United Nations, *United Nations Convention on the Law of the Sea (UNCLOS)*, Division for Ocean Affairs and the Law of the Sea, 1982, art. 123.

²¹⁷ UNEP-MAP, *Convention for the Protection of the Marine Environment and the Coastal Region of the Mediterranean and its Protocols*, UNEP, MAP, Athens, 2005, art. 13 par. 1,2.

²¹⁸ UNEP-MAP, *Protocol on Integrated Coastal Zone Management in the Mediterranean*, UNEP, MAP, Madrid, 21 January 2008, άρθρο 1.

²¹⁹ Το ίδιο, άρθρα 23 παρ.4 και 27 παρ.1,2 του Πρωτοκόλλου για την ΟΔΠΖ.

²²⁰ Το ίδιο, άρθρα 25 παρ.1,2 του Πρωτοκόλλου για την ΟΔΠΖ.

είναι ήδη διαδεδομένη στα πλαίσια των Πρωτοκόλλων για τις Χερσαίες Πηγές, τις Ειδικά Προστατευόμενες Περιοχές και τη Βιοποικιλότητα.

Τέλος, το άρθρο 26 προβλέπει τη συνδρομή επιστημονικής και τεχνικής βοήθειας συμπεριλαμβανομένης της πρόσβασης σε περιβαλλοντικά ορθές τεχνολογίες και τη μεταφορά τους στα συμβαλλόμενα μέρη που θα υποβάλουν σχετικό αίτημα.

Εξαιτίας της ετερογένειας των νομικών και πολιτισμικών χαρακτηριστικών της Μεσογείου, η συνδρομή στην εφαρμογή του πρωτοκόλλου μπορεί να βοηθήσει στη διατύπωση εννοιών που να ερμηνεύονται με τον ίδιο τρόπο σε όλη την περιφέρεια²²¹.

B) Οι τομείς της περιφερειακής συνεργασίας

Συνεργασία στο στρατηγικό σχεδιασμό της περιοχής

Το Πρωτόκολλο προβλέπει τη δόμηση περιφερειακής συνεργασίας για την προώθηση της αειφόρου ανάπτυξης και της ολοκληρωμένης διαχείρισης των παράκτιων ζωνών. Ένας τρίτος τομέας, για τον οποίο το Πρωτόκολλο προβλέπει περιφερειακή συνεργασία είναι η πραγματοποίηση διασυνοριακών περιβαλλοντικών εκτιμήσεων, μέσω κοινοποιήσεων, ανταλλαγής πληροφοριών και διαβουλεύσεων²²².

Συνεργασία σε ειδικούς τομείς

Το Πρωτόκολλο καλεί τα συμβαλλόμενα μέρη να αναπτύξουν περιφερειακή συνεργασία σε συγκεκριμένους τομείς, όπως τα τοπία, τα θαλάσσια ενδιαίτηματα, η περιβαλλοντική κατάρτιση, τα μεσογειακά δίκτυα παράκτιων ζωνών και οι περιπτώσεις φυσικών καταστροφών.

Συγκεκριμένα για τα τοπία προβλέπεται «η προώθηση της περιφερειακής και διεθνούς συνεργασίας στο πεδίο της προστασίας των τοπίων και, ειδικότερα, στην εφαρμογή κοινών δράσεων για τα διασυνοριακά παράκτια τοπία»²²³ ενώ για τα θαλάσσια ενδιαίτηματα προβλέπεται η εφαρμογή κοινών προγραμμάτων για την προστασία τους²²⁴. Για διασυνοριακή συνεργασία στον τομέα της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, το Πρωτόκολλο προβλέπει ότι: «Τα

²²¹ Βλ. Bille R., Rochette J., *Analysis of the Mediterranean ICZM Protocol: At the crossroads between the rationality of provisions and the logic of negotiations*, Institute for Sustainable Development and International Relations (IDDRI), 2010, σελ. 29.

²²² UNEP-MAP, Protocol on Integrated Coastal Zone Management in the Mediterranean, UNEP, MAP, Madrid, 21 January 2008, άρθρο 17 για την βιώσιμη ανάπτυξη και τις στρατηγικές ΟΔΠΖ και 29 για τη διαδικασία ΠΕ.

²²³ Το ίδιο, άρθρο 11 παρ.2.

²²⁴ UNEP-MAP, Protocol on Integrated Coastal Zone Management in the Mediterranean, UNEP, MAP, Madrid, 21 January 2008, άρθρο 10 παρ2(b).

συμβαλλόμενα μέρη διοργανώνουν, απευθείας ή με τη βοήθεια του Οργανισμού ή του ενδιαφερόμενου διεθνούς οργανισμού, εκπαιδευτικά προγράμματα, δημόσιας εκπαίδευσης σχετικά με την ολοκληρωμένη διαχείριση παράκτιων ζωνών»²²⁵.

Τέλος, ένας σημαντικός τομέας περιφερειακής συνεργασίας, είναι εκείνος που αφορά τις φυσικές καταστροφές. Τα κράτη οφείλουν να λαμβάνουν όλα τα απαραίτητα μέτρα για να αντιμετωπίζουν έγκαιρα και αποτελεσματικά τις επιπτώσεις αυτών των φαινομένων. Επίσης οφείλουν να συντονίζουν τη χρήση εξοπλισμού ανίχνευσης, προειδοποίησης και επικοινωνίας που έχουν στη διάθεσή τους, χρησιμοποιώντας τους υπάρχοντες μηχανισμούς και πρωτοβουλίες, για να εξασφαλίσουν την ταχύτερη δυνατή μετάδοση επειγουσών πληροφοριών, καθώς και να προωθούν την αμοιβαία συνεργασία μεταξύ εθνικών, περιφερειακών και τοπικών αρχών, μη κυβερνητικών οργανώσεων και άλλων αρμόδιων οργανισμών για την επείγουσα παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας²²⁶. Παραδείγματα τέτοιων φαινομένων αποτελούν τα τσουνάμι, οι σεισμοί (συμπεριλαμβανομένων και των υποθαλάσσιων) και ηφαιστειακές εκρήξεις ή κατολισθήσεις οι οποίες ενδεχομένως να προκαλέσουν παλιρροιακά κύματα.

6.4.2. Μηχανισμοί υποστήριξης και εφαρμογής του Πρωτοκόλλου για την ΟΔΠΖ

6.4.2.1. Πρόγραμμα Δράσεων Προτεραιότητας του Περιφερειακού Κέντρου Δράσης (PAP/RAC), Προγράμματα Διαχείρισης Παράκτιων Περιοχών (CAMPs), Σχέδιο Δράσης (2012-2019) για εφαρμογή του Πρωτοκόλλου για την ΟΔΠΖ

A) Πρόγραμμα Δράσεων Προτεραιότητας του Περιφερειακού Κέντρου Δράσης (PAP/RAC)

Με την περαιτέρω ανάπτυξη του MAP το επίκεντρο των εργασιών του PAP/RAC επαναπροσδιορίστηκε για να ανταποκριθεί στις ανάγκες για βιώσιμη ανάπτυξη των παράκτιων περιοχών της Μεσογείου, ιδίως μέσω της Ολοκληρωμένης Διαχείρισης των Παράκτιων Ζωνών (ΟΔΠΖ). Η έγκριση του πρωτοκόλλου για την ολοκληρωμένη διαχείριση των παράκτιων ζωνών της Μεσογείου το 2008 επισημοποίησε το ρόλο του PAP/RAC όσον αφορά την εφαρμογή του Πρωτοκόλλου ΟΔΠΖ.

²²⁵ Το ίδιο, άρθρο 15 παρ.2 του Πρωτοκόλλου για την ΟΔΠΖ.

²²⁶ Το ίδιο, άρθρο 24 παρ.1,2,3 του Πρωτοκόλλου για την ΟΔΠΖ.

Σήμερα, ο ειδικός στόχος της PAP/RAC είναι να συμβάλει στην αειφόρο ανάπτυξη των παράκτιων περιοχών και τη βιώσιμη χρήση των φυσικών πόρων τους²²⁷. Τα κύρια πεδία δράσης του PAP/RAC για την επίτευξη της αειφόρου ανάπτυξης των παράκτιων ζωνών είναι:

1) να συνδράμει τα ΣΜ στη χάραξη και εφαρμογή εθνικών στρατηγικών για τα σχέδια δράσης στο πλαίσιο του Πρωτοκόλλου ΟΔΠΖ

2) να υποστηρίζει τις χώρες της περιοχής όσον αφορά α) την ενίσχυση των ικανοτήτων τους, με σκοπό τη διευκόλυνση της αειφόρου ανάπτυξης των παράκτιων ζωνών β) τη διατήρηση και ακεραιότητα παράκτιων ζωνών γ) τη διασφάλιση βιώσιμης χρήσης των παράκτιων φυσικών πόρων και δ) την επίτευξη συνοχής μεταξύ δημόσιων και ιδιωτικών πρωτοβουλιών σε όλα τα επίπεδα που επηρεάζουν τις παράκτιες ζώνες.

3) να συνδράμει τις χώρες στην εφαρμογή πιλοτικών παράκτιων έργων διαχείρισης (όπως τα Προγράμματα Διαχείρισης Παράκτιων Περιοχών - CAMPs) σε επιλεγμένες τοπικές παράκτιες περιοχές της Μεσογείου προκειμένου να προβληθεί η εφαρμογή της ΟΔΠΖ ως ένα σημαντικό εργαλείο για την εφαρμογή του Πρωτοκόλλου.

4) να αναπτύξει την περιφερειακή συνεργασία στον τομέα της ανάπτυξης ικανοτήτων και ευαισθητοποίησης σχετικά με τη σημασία ολοκληρωμένης διαχείρισης των παράκτιων ζωνών, μέσω της οργάνωσης, κατάρτισης / εκπαίδευσης, ευαισθητοποίησης και διάδοσης πληροφοριών.

5) να αναπτύξει μεθοδολογίες και εργαλεία σχετικά με την ΟΔΠΖ, καθώς και να αντιμετωπίσει ειδικά τομεακά παράκτια ζητήματα εστιασμένα στο πλαίσιο της ΟΔΠΖ, όπως η αστική ανάπτυξη, η διαχείριση των φυσικών πόρων, η βιώσιμη προστασία του τουρισμού, τα τοπία και η πολιτιστική κληρονομιά, οι παράκτιες περιοχές και η διάβρωση του εδάφους, οι υποδομές και οι μεταφορές, η ρύπανση και τα απόβλητα και η αλλαγή του κλίματος ειδικά των παράκτιων οικοσυστημάτων²²⁸.

B) Τα Προγράμματα Διαχείρισης Παράκτιων Περιοχών (CAMPs)

Τα CAMPs είναι προσανατολισμένα στην εφαρμογή πρακτικών διαχείρισης των παράκτιων έργων σε επιλεγμένες παράκτιες περιοχές της Μεσογείου, χρησιμοποιώντας την ΟΔΠΖ ως ένα σημαντικό εργαλείο. Στόχοι των CAMPs είναι:

²²⁷ UNEP-MAP, Protocol on Integrated Coastal Zone Management in the Mediterranean, UNEP, MAP, Madrid, 21 January 2008, άρθρο 32.

²²⁸ PAP/RAC, Mandate of the Priority Actions Programme Regional Activity Centre (PAP/RAC), 16th Ordinary Meeting of the Contracting Parties in Marrakech, Morocco, 3-5 November 2009.

- να διευκολύνουν την εφαρμογή του Πρωτοκόλλου για την ΟΔΠΖ σε μια συγκεκριμένη χώρα και σε τοπικό επίπεδο,
- να αναπτύξουν στρατηγικές και διαδικασίες για τη βιώσιμη ανάπτυξη στις περιοχές εφαρμογής του προγράμματος,
- να εφαρμόσουν τις κατάλληλες μεθόδους και τα εργαλεία,
- να συμβάλουν στην ανάπτυξη ικανοτήτων σε τοπικό, εθνικό και περιφερειακό επίπεδο και
- να εξασφαλίσουν μια ευρύτερη χρήση των αποτελεσμάτων που έχουν επιτευχθεί στην περιοχή²²⁹.

Τα επιμέρους έργα των CAMPs προσδιορίζονται σύμφωνα με καθορισμένα κριτήρια επιλογής και εγκρίνονται από την σχετική Τακτική Διάσκεψη των Συμβαλλομένων Μερών της Σύμβασης της Βαρκελώνης. Μεταξύ των κριτηρίων επιλογής, θα μπορούσε να δοθεί έμφαση στα ακόλουθα: α) Βιωσιμότητα του έργου, β) Αντιπροσωπευτικότητα, γ) Περιφερειακό ενδιαφέρον σχετικά με το πρόβλημα που πρέπει να αντιμετωπιστεί, δ) Πολιτική δέσμευση των αρχών υποδοχής, ε) Θεσμική ικανότητα της χώρας υποδοχής στην επιλεγμένη περιοχή για την εκτέλεση του έργου, στ) «ολοκληρωσιμότητα» των αποτελεσμάτων του έργου σε όλες τις τοπικές και εθνικές πολιτικές ανάπτυξης και ζ) Δυνατότητα δημιουργίας θετικών παραδειγμάτων²³⁰.

Κύρια αποτελέσματα του έργου των CAMPs είναι: 1) η διεξαγωγή Διαγνωστικής Ανάλυσης, 2) η συμφωνία επί του έργου και οι όροι αναφοράς, 3) η Έκθεση Έναρξης, 4) οι Τεχνικές Προδιαγραφές για τις επιμέρους δραστηριότητες του έργου, 5) η δημιουργία της βάσης δεδομένων του έργου, 6) η Συστημική Ανάλυση της βιωσιμότητας του, 7) το πρόγραμμα συμμετοχής, 8) οι τελικές εκθέσεις των επιμέρους δραστηριοτήτων, 9) η Τελική Ολοκληρωμένη Έκθεση, 10) οι προτάσεις και το χαρτοφυλάκιο των επειγουσών επενδύσεων, 11) η παρουσίαση έκθεσης της Διάσκεψης και 12) η έκθεση συνεδρίασης της χώρας υποδοχής που λαμβάνει χώρα σε υψηλό κυβερνητικό επίπεδο²³¹.

Για την επίτευξη των στόχων τους, τα CAMPs χρησιμοποιούν έναν αριθμό εργαλείων και τεχνικών, όπως η διαχείριση δεδομένων μέσω του Συστήματος Γενικών Πληροφοριών, η αξιολόγηση και οι διάφορες (περιβαλλοντικές, οικονομικές κτλ) τεχνικές εκτίμησης και τα

²²⁹ MAP, *Formulation and Implementation of CAMP Projects – Operational Manual*, MAP Coastal Area Management Programme (MAP CAMP), UNEP/MAP, PAP/RAC, Athens – Split, 1999, σελ. 3-4.

²³⁰ MAP, *Formulation and Implementation of CAMP Projects – Operational Manual*, MAP Coastal Area Management Programme (MAP CAMP), UNEP/MAP, PAP/RAC, Athens – Split, 1999, σελ. 12.

²³¹ Περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τα Προγράμματα Διαχείρισης των Παράκτιων Περιοχών (CAMPs) στην ιστοσελίδα του PAP/RAC στο: http://www.pap-thecoastcentre.org/about.php?blob_id=22&lang=en

εργαλεία εφαρμογής που χωρίζονται σε τρεις κατηγορίες. Στην πρώτη κατηγορία είναι τα κανονιστικά εργαλεία (σχεδιασμός χρήσεων στεριάς και θάλασσας, κώδικες, νόρμες και πρότυπα), στη δεύτερη κατηγορία περιλαμβάνονται τα οικονομικά εργαλεία εφαρμογής (χρεώσεις, επιδοτήσεις, συστήματα επιστροφής εγγυήσεων, άδειες κυκλοφορίας, πρόστιμα εκτέλεσης ή κίνητρα) και στην τρίτη κατηγορία οι τεχνικές επίλυσης διαφορών (διαβουλεύσεις και διαπραγματεύσεις, τεχνικές επίλυσης συγκρούσεων και η νομική διαδικασία)²³².

Η δράση των CAMPs προωθήθηκε αρχικά μέσω των Εθνικών Πιλοτικών Προγραμμάτων, τα οποία εφαρμόστηκαν από το PAP/RAC την περίοδο 1988-89. Η πρώτη περίοδος εφαρμογής των έργων των CAMPs (1990-2000), περιελάμβανε δύο κύκλους προγραμμάτων. Ο τρίτος κύκλος του προγράμματος ξεκίνησε το 1997 με την προετοιμασία των έργων στην Αλγερία, το Λίβανο, τη Μάλτα, το Μαρόκο και τη Σλοβενία, ύστερα από σχετικές αποφάσεις των συμβαλλομένων μερών²³³. Επί του παρόντος, το CAMP στην Ισπανία εισέρχεται στο στάδιο της αξιολόγησης, ενώ το CAMP στο Μαυροβούνιο ολοκλήρωσε τις εργασίες του το Δεκέμβριο του 2013. Τέλος, αναμένεται η έναρξη δύο νέων CAMP στη Γαλλία και στην Ιταλία. Εφόσον, το Πρωτόκολλο για την ΟΔΠΖ λογίζεται ως το σημαντικότερο και το πιο ισχυρό εργαλείο για την αειφόρο ανάπτυξη των παράκτιων ζωνών στη Μεσόγειο, τα CAMPs θεωρούνται τα έργα εφαρμογής του σε τοπικό επίπεδο, δηλαδή οι πρωτογενείς βοηθητικές παρεμβάσεις του στις χώρες, ώστε να το εφαρμόσουν²³⁴.

Γ) Το Σχέδιο Δράσης για την εφαρμογή του Πρωτοκόλλου για την ΟΔΠΖ (Action Plan 2012-2019)

Το σχέδιο δράσης για την εφαρμογή του Πρωτοκόλλου για την ΟΔΠΖ (2012-2019) εκδόθηκε με την ευκαιρία της 17^{ης} Διάσκεψης των Συμβαλλομένων Μερών στο Παρίσι το 2012. Κύριος σκοπός του είναι η εφαρμογή του πρωτοκόλλου με βάση το σχεδιασμό ανά χώρα και τον περιφερειακό συντονισμό και συγκεκριμένα ²³⁵:

²³² MAP, *Formulation and Implementation of CAMP Projects – Operational Manual*, MAP Coastal Area Management Programme (MAP CAMP), UNEP/MAP, PAP/RAC, Athens – Split, 1999, σελ. 14, 25, 30.

²³³ UNEP/MAP/PAP/METAP, *Coastal Area Management Programmes: Improving the Implementation*, Priority Actions Programme, Split, Croatia, 2002.

²³⁴ Βλ. Raphaël B. Rochette J., *ICZM Protocols to Regional Seas Conventions: What? Why? How?*, Marine Policy Vol. 36(5), 2012, σελ. 980-982.

²³⁵ UNEP-MAP, *Adoption of the Action Plan for the Implementation of the ICZM Protocol for the Mediterranean (2012-2019)*, Decision 20/2 of the 17th Meeting of the Contracting Parties, UNEP(DEPI)/MED IG. 20/8, Annex II, pg. 7

- Η υποστήριξη αποτελεσματικής εφαρμογής του Πρωτοκόλλου για την ΟΔΠΖ σε περιφερειακό, εθνικό και τοπικό επίπεδο, μέσω ενός κοινού περιφερειακού πλαισίου για την ΟΔΠΖ
- Η ενίσχυση των ικανοτήτων των ΣΜ για την εφαρμογή του πρωτοκόλλου και η χρήση με αποτελεσματικό τρόπο των σχετικών με την ΟΔΠΖ πολιτικών, εργαλείων και
- Η εφαρμογή του Πρωτοκόλλου για την ΟΔΠΖ στην περιοχή, καθώς και η προώθησή του σε παγκόσμιο επίπεδο

Οι επιμέρους εργασίες στο σχέδιο δράσης διαρθρώνονται σύμφωνα με τους τρεις παραπάνω στόχους. Αυτοί αντανακλούν τη φύση και το πεδίο εφαρμογής του Σχεδίου Δράσης, το οποίο δεν προβλέπεται να είναι περιοριστικό, αλλά να ανταποκρίνεται στις ανάγκες των διαφόρων διοικητικών καταστάσεων ολόκληρης της περιοχής.

6.4.2.2. Λοιπές πρωτοβουλίες και προγράμματα σχετικά με την προώθηση και εφαρμογή της ΟΔΠΖ στη Μεσόγειο

A) Δραστηριότητες του Global Environment Facility (GEF) στη Μεσόγειο

Οι μεσογειακές χώρες, στο πλαίσιο του MAP, ένωσαν τις δυνάμεις τους με την Παγκόσμια Τράπεζα, περιφερειακούς και διεθνείς οργανισμούς και μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ) για τη δημιουργία μιας Στρατηγικής Εταιρικής Σχέσης για τα Μεγάλα Θαλάσσια Οικοσυστήματα της Μεσογείου Θαλάσσης (LME). Η Στρατηγική Εταιρική Σχέση για τα LME, είναι το μεγαλύτερο έργο στην ιστορία της Μεσογείου, το οποίο υποστηρίζεται οικονομικά από το Παγκόσμιο Ταμείο για το Περιβάλλον (GEF) και άλλους εταίρους, συμπεριλαμβανομένης της ΕΕ και όλων των χωρών που συμμετέχουν. Το έργο συμβάλλει στους στόχους της αειφόρου ανάπτυξης και εκτελείται σε Αλβανία, Αλγερία, Βοσνία/Ερζεγοβίνη, Κροατία, Αίγυπτο, Λίβανο, Λιβύη, Μαρόκο, Μαυροβούνιο, Συρία, Τυνησία και Τουρκία, ενώ συμμετέχει επίσης και η Παλαιστινιακή Αρχή.

Το έργο αποτελείται από δύο συμπληρωματικά στοιχεία: μια περιφερειακή συνιστώσα που εφαρμόζεται από το UNEP/MAP και το Ταμείο Επενδύσεων το οποίο λειτουργεί υπό τη δικαιοδοσία της Παγκόσμιας Τράπεζας. Στόχος της περιφερειακής συνιστώσας είναι η προώθηση και η δημιουργία εναρμονισμένης πολιτικής και νομικών και θεσμικών μεταρρυθμίσεων, η κάλυψη του κενού των γνώσεων με στόχο την αλλαγή των τάσεων υποβάθμισης και εξάντλησης των θαλάσσιων και παράκτιων έμβιων πόρων και η προετοιμασία

των απαραίτητων προϋποθέσεων για την εφαρμογή του Πρωτοκόλλου για την ΟΔΠΖ. Ένα από τα βασικά σημεία στα οποία επικεντρώνεται η περιφερειακή συνιστώσα είναι η παροχή βοήθειας προς τις χώρες επιλογής για την προώθηση των σχεδίων της ΟΔΠΖ και της Ολοκληρωμένης Διαχείρισης των Υδάτινων Πόρων (ΟΔΥΠ), με έμφαση στην προστασία της βιοποικιλότητας και στην πρόληψη της ρύπανσης από χερσαίες πηγές²³⁶.

B) Ευρωπαϊκή Ένωση και χρηματοδοτούμενες δράσεις

Εντός της ΕΕ, από το 1970, οι παράκτιες ζώνες εξετάζονται σε συνεργασία με τις περιφερειακές συμβάσεις για τις θάλασσες. Η ΕΕ έχει εγκρίνει δύο έγγραφα πολιτικής που αφορούν ειδικά την ΟΔΠΖ, ενώ στις 12 Μαρτίου 2013 η Επιτροπή προκειμένου να προωθήσει περαιτέρω τη βιώσιμη ανάπτυξη των παράκτιων περιοχών, υιοθέτησε ένα προσχέδιο πρότασης για μια Αρχή η οποία θα εγκαθιδρύει ένα πλαίσιο για το Θαλάσσιο Χωροταξικό Σχεδιασμό και την Ολοκληρωμένη Διαχείριση των Παράκτιων Ζωνών²³⁷:

- Ολοκληρωμένη Διαχείριση των Παράκτιων Ζωνών: Μια στρατηγική για την Ευρώπη (2000)
- Σύσταση Σχετικά με την Εφαρμογή Ολοκληρωμένης Διαχείρισης των Παράκτιων Ζωνών στην Ευρώπη (2002), η οποία ενθαρρύνει τα κράτη μέλη να διεξάγουν εθνικούς απολογισμούς για την ΟΔΠΖ.

Η ΟΔΠΖ αποτελεί υψηλή προτεραιότητα σε μια σειρά προγραμμάτων της ΕΕ όπως το Έβδομο Πρόγραμμα Πλαίσιο (FP7) για την υποστήριξη ερευνητικών δραστηριοτήτων στο πλαίσιο της διακρατικής συνεργασίας. Το έργο PEGASO χρηματοδοτείται στο πλαίσιο του FP7 και έχει σχεδιαστεί για την υποστήριξη ολοκληρωμένων πολιτικών των παράκτιων και θαλάσσιων ζωνών της Μεσογείου και της Μαύρης Θάλασσας. Άλλα σχετικά προγράμματα είναι το πρόγραμμα OURCOAST (διάχυση καλών πρακτικών), το SMAP III, τα IMCORE, BALTCICA και THESEUS που αφορούν την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή των παράκτιων περιοχών, κ.α.

Πρόγραμμα OURCOAST²³⁸

Το OURCOAST είναι ένα τριετές πρόγραμμα της Γενικής Διεύθυνσης Περιβάλλοντος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την υποστήριξη της ανταλλαγής βέλτιστων πρακτικών στον

²³⁶ Πληροφορίες στην ιστοσελίδα: http://www.pap-thecoastcentre.org/about.php?blob_id=82&lang=en

²³⁷ EC, *Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council establishing a framework for Maritime Spatial Planning and Integrated Coastal Management*, European Commission, COM(2013) 133 final, Brussels, 12.3.2013.

²³⁸ Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το πρόγραμμα OURCOAST, βλ. την επίσημη ιστοσελίδα του προγράμματος στο: <http://ec.europa.eu/ourcoast/index.cfm?menuID=3>

σχεδιασμό και τη διαχείριση των παράκτιων περιοχών. Μέσω του OURCOAST, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή επιδιώκει να εξασφαλίσει ότι τα διδάγματα που αποκομίστηκαν από τις παράκτιες εμπειρίες και πρακτικές διαχείρισης, μοιράζονται και γίνονται προσβάσιμες σε όσους αναζητούν βιώσιμες λύσεις για τις παράκτιες πρακτικές διαχείρισής τους.

Το πρόγραμμα δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην προσαρμογή στις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής, στα συστήματα πληροφοριών και επικοινωνιών, στο σχεδιασμό και στα μέσα διαχείρισης της γης, ενώ αποτελεί ένα βήμα παραπάνω στις κοινές προσπάθειες των κρατών μελών, των παράκτιων περιοχών και των δικτύων για την υποστήριξη και την εφαρμογή βιώσιμων παράκτιων σχεδιασμών και διαχείρισης.

Κύριο προϊόν του προγράμματος OURCOAST, αποτελεί η δημιουργία μιας Βάσης Δεδομένων για την ΟΔΠΖ (μια συλλογή από εκατοντάδες μελετών περιπτώσεων που αντικατοπτρίζουν τα επιτυχή παραδείγματα εφαρμογής των εργαλείων της ΟΔΠΖ στην Ευρώπη). Αυτή, συμπληρώνεται από μια σειρά άλλων δραστηριοτήτων για την εφαρμογή της ΟΔΠΖ στην Ευρώπη. Οι δραστηριότητες αυτές περιλαμβάνουν:

- Συλλογή, περιγραφή και αξιολόγηση τουλάχιστον 350 περιπτώσιολογικών μελετών ΟΔΠΖ,
- Επανεξέταση των σχετικών πολιτικών της ΕΕ και των επιπτώσεών τους στην εφαρμογή της διαχείρισης της παράκτιας ζώνης και του θαλάσσιου σχεδιασμού,
- Ανάπτυξη και επικύρωση κατευθυντήριων γραμμών για τις αρχές της μελλοντικής ολοκληρωμένης διαχείρισης του παράκτιου και θαλάσσιου προγραμματισμού.
- Ανάπτυξη λίστας επαφών της ΕΕ, σχετικά με εθνικούς, περιφερειακούς και τοπικούς παράκτιους και των θαλάσσιους φορείς και άλλα ενδιαφερόμενα μέρη σχετικά με την εφαρμογή της ΟΔΠΖ.

Πρόγραμμα PEGASO²³⁹

Το πρόγραμμα PEGASO, αποτελεί ένα σχέδιο ΟΔΠΖ για τη Μεσόγειο και τη Μαύρη Θάλασσα (2010-13) στα πλαίσια του προγράμματος FP7. Κύριοι στόχοι του προγράμματος αποτελούν:

- Ο εντοπισμός και αξιολόγηση των σημαντικότερων απειλών στη Μεσόγειο και τη Μαύρη Θάλασσα,

²³⁹ Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το πρόγραμμα PEGASO, βλ. την επίσημη ιστοσελίδα του κέντρου PAP/RAC, στο: http://www.pap-thecoastcentre.org/about.php?blob_id=81&lang=en

- Η παρατήρηση των υπαρχόντων επιστημονικών στοιχείων που μπορούν να δώσουν περισσότερα στοιχεία σχετικά με το τι πραγματικά συμβαίνει και
- Η ουσιώδης διασύνδεση της επιστήμης με τη διαδικασία λήψης αποφάσεων.

Κύριος στόχος του έργου είναι η παροχή βοήθειας στις χώρες προκειμένου να εφαρμόσουν το Πρωτόκολλο για την ΟΔΠΖ στην πράξη. Το PEGASO λειτουργεί σε 4 κατευθυντήριες γραμμές:

A) Συνεργάζεται με τις χώρες, προκειμένου να δει πώς αυτές είναι εξοπλισμένες για την εφαρμογή μιας τέτοιας πολιτικής, μέσω της δημιουργίας μιας πλατφόρμας διακυβέρνησης, όπου μπορούν να εκφραστούν οι ανάγκες της χώρας,

B) Αναπτύσσει μια σειρά από εργαλεία βιωσιμότητας (δείκτες, λογιστικές μεθόδους, σενάρια, κοινωνικές και οικονομικές αποτιμήσεις, κατευθυντήριες γραμμές για τον παράκτιο και θαλάσσιο σχεδιασμό, κλπ.) σε συνεργασία με την πλατφόρμα διακυβέρνησης, η οποία περιλαμβάνει επίσης 10 περιοχές μελέτης

Γ) Συγκεντρώνει τα σχετικά στοιχεία σε διάφορες κλίμακες: διαθέσιμες εικόνες τηλεπισκόπησης για δύο λεκάνες (για τη χερσαία και τη θαλάσσια εκτίμηση), εθνικά στοιχεία και στοιχεία από περιφερειακές/ τοπικές διαδικασίες παρακολούθησης, στατιστικές κ.λπ.

Δ) Οραματίζεται τη συνεργασία μεταξύ των νότιων και των θεσμών γύρω από τη Μαύρη Θάλασσα για την οικοδόμηση μιας κοινής βάσης γνώσεων για τους σκοπούς της παράκτιας και θαλάσσια διαχείρισης και του προγραμματισμού. Τέλος, μαθαίνει στις χώρες να συνεργάζονται σε βασικά θέματα, στα πλαίσια ενός μοντέλου διακυβέρνησης το οποίο θα αυτοπροσαρμόζει την οργάνωσή του σε όλη τη διάρκεια του έργου.

Πρόγραμμα SMAP III²⁴⁰

Το πρόγραμμα αυτό έλαβε χώρα σε Μαρόκο, Αλγερία, Τυνησία, Αίγυπτο, Ιορδανία, Ισραήλ, Παλαιστινιακή Αρχή (τη Δυτική Όχθη και τη Γάζα), Λίβανο, Συρία, Τουρκία και στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Σημαντικοί εταίροι στο έργο αυτό είναι: το MAP/PAP, MAP/Blue Plan και η WB/METAP (Mediterranean Environmental Technical Assistance Programme).

Το έργο διήρκησε 3 έτη (2006-2009) και στο πλαίσιο του γενικού στόχου του, ήταν η συμβολή στη βελτίωση του περιβάλλοντος που θα επέτρεπε στις δικαιούχες χώρες να ενισχύσουν την εταιρική σχέση μεταξύ της ΕΕ/SMAP, του MAP και της Παγκόσμιας Τράπεζας,

²⁴⁰ Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το πρόγραμμα SMAP III, βλ. την επίσημη ιστοσελίδα του κέντρου PAP/RAC, στο: http://www.pap-thecoastcentre.org/about.php?blob_id=64&lang=en

προκειμένου να εξασφαλίζεται η ορθή κατανομή των πόρων και η βιώσιμη εφαρμογή του SMAP III. Το έργο αποτελείται από δύο συνιστώσες. Η πρώτη αφορά το περιβάλλον και την ανάπτυξη και υλοποιείται από το Blue Plan και το METAP, ενώ η δεύτερη αφορά τις παράκτιες ζώνες και υλοποιείται από το PAP/RAC και το METAP.

Πρόγραμμα THESEUS²⁴¹

Το πρόγραμμα THESEUS (καινοτόμες τεχνολογίες για ασφαλέστερες ευρωπαϊκές ακτές σε ένα μεταβαλλόμενο κλίμα), αποτελεί το μεγαλύτερο ολοκληρωμένο πρόγραμμα με επίκεντρο δράσης την εκτίμηση των παράκτιων κινδύνων και τη μείωσή τους που έχει χρηματοδοτηθεί στα πλαίσια της ΕΕ (6.530.000 ευρώ) και περιλαμβάνει συνεργασία με 31 ινστιτούτα και θεσμούς. Το πρόγραμμα είχε ως στόχο να αναπτύξει μέσα στα επόμενα τέσσερα χρόνια λειτουργίας του (ξεκίνησε 1^η Δεκέμβρη 2009), μια συστημική προσέγγιση που να επιτυγχάνει τόσο χαμηλής επικινδυνότητας ακτές, κατάλληλες για ανθρώπινη χρήση, όσο και υγιή παράκτια οικοσυστήματα για την εξέλιξη των παράκτιων ζωνών.

Συγκεκριμένα, το πρόγραμμα εξετάζει την εφαρμογή καινοτόμων παράκτιων τεχνολογιών μετριασμού και προσαρμογής, έχοντας ως στόχο την παροχή ασφαλούς ακτής για ανθρώπινη χρήση / ανάπτυξη παράκτιων οικοτόπων ανθεκτικών στην άνοδο της στάθμης της θάλασσας και στις κλιματικές αλλαγές. Οι στόχοι του προγράμματος διέπονται από τρεις συγκεκριμένους στόχους που αφορούν: (α) την αξιολόγηση του κινδύνου, (β) τις στρατηγικές επέμβασης και (γ) την εφαρμογή.

Η συνολική στρατηγική του προγράμματος είναι η άντληση γνώσης από την εμπειρία σε επιλεγμένες περιοχές μελέτης, η ανάπτυξη καινοτόμων «τεχνολογιών ασφάλειας του κλίματος» και η προώθηση μιας ολοκληρωμένης προσέγγισης για την επιλογή της ορθής μεταξύ αυτών των τεχνολογιών.

MED Coastal Management Clearing House²⁴²

Προκειμένου να βελτιωθεί η πληροφόρηση για την Ολοκληρωμένη Διαχείριση της Παράκτιας Ζώνης στη Μεσόγειο, το PAP/RAC δημιούργησε το MED Coastal Management Clearing House. Η ιστοσελίδα αποτελεί ένα μέρος όπου ανταλλάσσονται πληροφορίες σχετικά

²⁴¹ Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το πρόγραμμα THESEUS, βλ. την επίσημη ιστοσελίδα του προγράμματος, στο: <http://www.theseusproject.eu/>

²⁴² Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το MED Coastal Management Clearing House, βλ. την επίσημη ιστοσελίδα, στο: <http://www.pap-medclearinghouse.org/>

με διαχείριση των παράκτιων ζωνών της Μεσογείου. Η δομή αυτής της ιστοσελίδας έχει αποφασιστεί με βάση τα αποτελέσματα μιας εικονικής δημοσκόπησης που διεξήχθη την άνοιξη του 2002 για την παράκτια διαχείριση της κοινότητας και περιλαμβάνει τα ακόλουθα θέματα: 1) Απογραφή των έργων του MED, 2) Χρηματοδοτικός Οδηγός, 3) Εγγραφές Εμπειρογνομώνων, 4) Νομοθεσία και Ιδρύματα, 5) Οικονομικά Μέσα, 6) Πολιτικές, Στρατηγικές και Σχέδια, 7) Εργαλεία, 8) Βιβλία, ερευνητικές εκθέσεις και κείμενα και 9) Εξωτερικοί Σύνδεσμοι.

Horizon 2020²⁴³

Το 2005, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δρομολόγησε το Horizon 2020 για τη στήριξη της ευρωμεσογειακής εταιρικής σχέσης η οποία έχει ως στόχο την αντιμετώπιση των κύριων πηγών ρύπανσης της Μεσογείου μέχρι το έτος 2020, με επίκεντρο: τη βιομηχανική ρύπανση, τα λύματα και τα απόβλητα. Η ΕΕ έχει αναπτύξει τρία προγράμματα για τη στήριξη αυτής της πρωτοβουλίας.

Γ) Η Ένωση για τη Μεσόγειο, η διαδικασία της Βαρκελώνης

Η Ένωση για τη Μεσόγειο δημιουργήθηκε προκειμένου να ενισχυθεί η πολιτική διάσταση της συνεργασίας μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών και των άλλων μεσογειακών χωρών. Στα πλαίσια της έχουν επιλεγεί έξι τομείς προτεραιότητας, τρεις από τους οποίους είναι ιδιαίτερα σημαντικοί στο πλαίσιο των πρωτοβουλιών της ΟΔΠΖ της Μεσογείου: α) απορρύπανση της Μεσογείου, β) δημιουργία θαλάσσιων και χερσαίων αυτοκινητόδρομων και γ) ανάπτυξη ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.

Δ) Σύμβαση για τη Βιολογική Ποικιλομορφία

Το πρωτόκολλο για τις Ειδικά Προστατευόμενες Περιοχές και τη Βιοποικιλότητα στη Μεσόγειο (SPA/BD) εγκρίθηκε στο πλαίσιο της Σύμβασης της Βαρκελώνης το 1995 και τέθηκε σε ισχύ το 1999. Το Πρωτόκολλο SPA/BD αποτελεί το κύριο εργαλείο στη Μεσογείου για την εφαρμογή της Σύμβασης του 1992 για τη Βιολογική Ποικιλότητα (CBD), όσον αφορά τη βιώσιμη διαχείριση της παράκτιας και θαλάσσιας βιοποικιλότητας.

²⁴³ Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το Horizon 2020, βλ. την επίσημη ιστοσελίδα, στο: http://ec.europa.eu/research/horizon2020/index_en.cfm

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ο θαλάσσιος χωροταξικός σχεδιασμός και η ολοκληρωμένη διαχείριση των παράκτιων ζωνών αποτελούν δύο ξεχωριστές, αλλά και αλληλένδετες πολιτικές διαχείρισης. Η ανάγκη ανάπτυξης ΘΧΣ, διαφαίνεται από το γεγονός ότι σκοπός του είναι η προώθηση της ορθολογικής χρήσης της θάλασσας και η βελτίωση της διαδικασίας λήψης αποφάσεων, μέσω της εξισορρόπησης των τομεακών συμφερόντων και της αποτελεσματικότερης χρήσης του χώρου προς όφελος της μακροπρόθεσμης και βιώσιμης χρήσης των θαλάσσιων πόρων. Ειδικότερα για τη λεκάνη της Μεσογείου, η ανάπτυξη θαλάσσιων χωροταξικών σχεδίων, ίσως να θεωρείται η καλύτερη απάντηση για τη διαρκή αύξηση των θαλάσσιων δραστηριοτήτων που επιβαρύνουν και το θαλάσσιο περιβάλλον.

Πέρα από τις παράκτιες και οι υπεράκτιες περιοχές θα μπορούσαν να επωφεληθούν από την ανάπτυξη χωροταξικών σχεδίων καθώς και αυτές χαρακτηρίζονται τόσο από την παρουσία θαλάσσιων δραστηριοτήτων όσο και από την ύπαρξη σημαντικών περιβαλλοντικών οικοσυστημάτων.

Παρά το γεγονός ότι ο ΘΧΣ και η ΟΔΠΖ συνδέονται άμεσα ως πολιτικές ολοκληρωμένης διαχείρισης του θαλάσσιου και παράκτιου περιβάλλοντος, όσον αφορά την εξέταση εφαρμογής τους στα πλαίσια του περιβαλλοντικού συμβατικού καθεστώτος της Βαρκελώνης, υπάρχουν αξιοσημείωτες διαφορές. Παρά το γεγονός ότι ορισμένες χώρες της Μεσογείου και Μέρη της Σύμβασης της Βαρκελώνης, αναπτύσσουν Ολοκληρωμένη Διαχείριση των Παράκτιων Ζωνών (ΟΔΠΖ), οι περισσότερες από αυτές δεν αναπτύσσουν παράλληλα και στρατηγικές ΘΧΣ. Οι συχνά κατακερματισμένες, τομεακές προσεγγίσεις του παράκτιου σχεδιασμού, περιπλέκουν τη συνοχή μεταξύ ΘΧΣ και χερσαίου, αν και αυτή η συνοχή είναι αναγκαία, διότι ο χωρικός ανταγωνισμός στη θάλασσα συχνά σχετίζεται με τις δραστηριότητες που πραγματοποιούνται στις παράκτιες περιοχές (π.χ. λιμένες ή παράκτιος τουρισμός).

Σε γενικές γραμμές, οι χώρες προτιμούν να προχωρούν στην ανάπτυξη ολοκληρωμένης διαχείρισης των παράκτιων περιοχών, προτού συστήσουν διαδικασίες ΘΧΣ. Προκειμένου να απολαμβάνουν το μέγιστο δυνατό όφελος των δύο πολιτικών, τα κράτη πρέπει να δημιουργούν το κατάλληλο πλαίσιο συνοχής στην εφαρμογή τους, καθώς οι χερσαίες δραστηριότητες είναι σε ορισμένες περιπτώσεις μία από τις κύριες πηγές ανθρώπινων πιέσεων στην θαλάσσια περιοχή. Η συνοχή μπορεί να επιτευχθεί με δύο τρόπους.

Πρώτον, μέσω της ομοιογένειας μεταξύ χερσαίων και θαλάσσιων δικαιοδοσιών σχεδιασμού και δεύτερον, μέσω μιας πιο άτυπης συλλογικής διαδικασίας που να εξασφαλίζει την ευθυγράμμιση των βασικών στοιχείων των δύο πολιτικών σχεδιασμού. Κατά τη διάρκεια της μελέτης, διαπιστώθηκε ότι το επίπεδο στο οποίο έχει προωθηθεί και υλοποιηθεί η ΟΔΠΖ στις χώρες της Μεσογείου εξακολουθεί να απαιτεί περαιτέρω βελτίωση.

Όσον αφορά την ΟΔΠΖ στα πλαίσια της Σύμβασης της Βαρκελώνης, η πολιτική αυτή αναπτύχθηκε σε επίπεδο απλής διαχείρισης των παράκτιων περιοχών από πολύ νωρίς στα πλαίσια του Μεσογειακού Προγράμματος Δράσης (MAP Φάση I) και εξαιτίας της ιδιαίτερης σημασίας των περιοχών αυτών, τόσο για τον άνθρωπο και τις οικονομικές δραστηριότητες που αναπτύσσει σε αυτές όσο και για το ίδιο το περιβάλλον.

Οι πρώτες προσπάθειες αφορούσαν σε δράσεις του PAP/RAC και του BP και τα επιμέρους προγράμματα σε τοπικό επίπεδο στα πλαίσια των CAMPs. Οι αυξανόμενες περιβαλλοντικές προκλήσεις, σε συνδυασμό με την εξέλιξη της τεχνολογίας και τις εμπειρίες από τις πρώτες προσπάθειες διαχείρισης και προστασίας αυτών των περιοχών, έδωσαν το έναυσμα για βελτίωση των πολιτικών στα πλαίσια του καθεστώτος της Βαρκελώνης. Η αντιμετώπιση του ζητήματος, στα πλαίσια της Φάσης II του MAP και του τροποποιημένου συμβατικού καθεστώτος της Βαρκελώνης και των Πρωτοκόλλων της, ταυτιζόταν με την οικοσυστημική προσέγγιση διαχείρισης του περιβάλλοντος.

Οι παράκτιες περιοχές τέθηκαν στο επίκεντρο των πολιτικών του καθεστώτος το 1995. Η έλλειψη ενός νομικά δεσμευτικού κειμένου που να υποχρεώνει τα κράτη να αναλάβουν δράσεις για την ολοκληρωμένη διαχείριση των παράκτιων ζωνών, ήταν εμφανής. Έτσι τα Μέρη υιοθέτησαν το Πρωτόκολλο για την ΟΔΠΖ, που αποτελεί το σημαντικότερο εργαλείο για την εφαρμογή της πολιτικής αυτής στη Μεσόγειο. Παρόλα αυτά η υιοθέτηση ενός νομικού κειμένου από μόνη της δεν συνεπάγεται ούτε την αποτελεσματική εφαρμογή του ούτε και τη διασφάλιση ολοκληρωμένης διαχείρισης των περιοχών αυτών. Τα κράτη καλούνται να υιοθετήσουν τα κατάλληλα νομοθετικά πλαίσια ώστε να εντάξουν στις εθνικές τους πολιτικές τις προβλέψεις του πρωτοκόλλου, να τις εφαρμόσουν μέσω της προετοιμασίας εθνικών στρατηγικών και να υιοθετήσουν τα κατάλληλα μοντέλα αποτελεσματικής εθνικής διακυβέρνησης για την εφαρμογή των προγραμμάτων αυτών.

Ο ΘΧΣ αποτελεί μια σχετικά νέα πολιτική που χαρακτηρίζεται από το σεβασμό στην αρχή της οικοσυστημικής προσέγγισης και προβλέπει την ολοκληρωμένη διαχείριση της θάλασσας με βάση τον προγραμματισμό του χώρου ανάπτυξης των οικονομικών και των λοιπών ανθρώπινων

δραστηριοτήτων, αλλά και το σεβασμό στην προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος και την ορθολογική διαχείριση του. Το συμβατικό πλαίσιο της Σύμβασης της Βαρκελώνης αποτελεί ένα καθεστώς περιβαλλοντικής προστασίας, το οποίο με την εξέλιξή του στον τομέα της ΟΔΠΖ αποδεικνύει ότι έχει τη δυνατότητα να αναλάβει δράσεις που να εξισορροπούν τις οικονομικές δραστηριότητες με τις περιβαλλοντικές αρχές. Με δεδομένη την σχετικότητα και συνεκτικότητα που παρουσιάζουν οι δύο πολιτικές (ΟΔΠΖ και ΘΧΣ), η Σύμβαση της Βαρκελώνης θα μπορούσε να αποτελέσει την πλατφόρμα ανάπτυξης του ΘΧΣ στη Μεσόγειο.

Αυτό μπορεί να γίνει με την εκ νέου τροποποίησή της. Όποια και αν είναι η επιλεχθείσα στρατηγική για την ενσωμάτωση του ζητήματος στα πλαίσια του συμβατικού καθεστώτος της Βαρκελώνης, το μόνο σίγουρο είναι ότι τα οφέλη θα είναι πολλά σε όλα τα επίπεδα.

Μέσα από την αναλυτική παρουσίαση των δύο πολιτικών ολοκληρωμένης διαχείρισης, γίνεται κατανοητό ότι η υιοθέτησή τους στο πλαίσιο ενός συμβατικού περιβαλλοντικού πλαισίου (όπως αυτό της Σύμβασης της Βαρκελώνης και των σχετικών Πρωτοκόλλων), μπορεί να οδηγήσει στη βιώσιμη διαχείριση των δραστηριοτήτων στη λεκάνη της Μεσογείου και παράλληλα στη διατήρηση και προστασία του θαλάσσιου και παράκτιου περιβάλλοντος. Η αρχή έχει ήδη γίνει με την ΟΔΠΖ και μένει να δούμε αν το ίδιο θα συμβεί και με το ΘΧΣ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Α. Πρωτογενείς Πηγές

BP/RAC-MAP, UNEP (1995), *Systemic and Prospective Analysis for Mediterranean Sustainable Development*, UNEP, (OCA)/MED IG.5/Inf.5, UNEP, Athens.

BP/RAC-MAP, UNEP (1995), *Observation and Evaluation of Environment and Development in the Mediterranean (Preparatory Phase)*, UNEP (OCA)/MED IG.5/Inf.5, UNEP, Athens.

CoastNET (2003), *Spatial planning in the coastal and marine environment: next steps to action*, Report of a CoastNET Conference, University of London, UK.

Commission of the European Communities (2007), *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions - An Integrated Maritime Policy for the European Union*, COM (2007) 575 final, Brussels.

Commission of the European Communities (2007), *Commission Staff Working Document – Accompanying Document to the Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions - An Integrated Maritime Policy for the European Union*, SEC (2007) 1278, Brussels.

Convention on Biological Diversity (CBD), *In-depth review of the application of the ecosystem approach: Barriers to the application of the ecosystem approach*, στο: Proceedings of the 12th meeting of the subsidiary body on scientific, technical and technological advice, UNESCO, Paris, 2007

CEC (1990), *Charter on the Euro Mediterranean Cooperation Concerning the Environment in the Mediterranean Basin*, CEC, Nicosia.

European Commission (2006), Communication from the Commission, 7 June 2006, *Towards a future Maritime Policy for the Union: A European Vision for the Oceans and Seas*, COM (2006) 275 final.

European Commission (2007), Communication from the Commission, 2007, 10 October 2007, *An Integrated Maritime Policy for the European Union*, COM (2007) 575 final and SEC (2007) 1278.

European Commission (2008), Communication from the Commission, 13 November 2008, *Offshore Wind Energy: Action needed to deliver on the Energy Policy Objectives for 2020 and beyond*, COM (2008) 768.

European Commission (2008), *Legal Aspects of Maritime Spatial Planning*, Framework Service Contract, No. FISH/2006/09 – LOT2, Final Report to DG Maritime Affairs & Fisheries.

European Commission (2009), Communication from the Commission, 8 April 2009, *Building a sustainable future for aquaculture, A new impetus for the Strategy for the Sustainable Development of European Aquaculture*, COM (2009) 162 final.

European Commission (2010), *Study on the Economic Effects of Maritime Spatial Planning – Final Report*, Maritime Affairs and Fisheries – Legal and Socio-economic studies in the field of the Integrated Maritime Policy for the European Union, Publication Office of the European Union, Luxembourg.

European Commission, *The Role of Maritime Zones in Promoting Effective Governance for Protection of the Mediterranean Marine Environment – Report of the Expert Group on Governance of the Mediterranean Sea*, DG for Maritime Affairs and Fisheries for Mediterranean and Black Sea

European Commission - DG for Maritime Affairs and Fisheries (2011), *Exploring the Potential of Maritime Spatial Planning in the Mediterranean Sea – Final Report*, Framework Contract FISH/2007/04, Policy Research Corporation.

European Commission (2013), *Costs and Benefits Arising from the Establishment of Maritime Zones in the Mediterranean Sea – Final Report*, DG MARE/2010/05, June, 2013

European Commission (2013), *Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council establishing a framework for Maritime Spatial Planning and Integrated Coastal Management*, European Commission, COM(2013) 65 final, Brussels, 2013

European Commission (2013), *Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council establishing a framework for Maritime Spatial Planning and Integrated Coastal Management*, European Commission, COM(2013) 133 final, Brussels.

European Council (2002), *Recommendation of the European Parliament and of the Council of 30 May 2002 concerning the implementation of Integrated Coastal Zone Management in Europe*.

European Parliament and Council (2007), *Establishing an Infrastructure for Spatial Information in the European Community (INSPIRE)*, Directive 2007/2/EC.

European Parliament and Council (2009), *Directive on the promotion of the use of energy from renewable sources*, 2009/28/EC.

European Union, *Directive 2001/42/EC of the European Parliament and of the Council on the Assessment of the Effects of Certain Plans and Programmes on the Environment*, Luxembourg, 27 June 2001.

European Union, *Integrated Coastal Zone Management in the Mediterranean: From Vision To Action*, People For Ecosystem Based Governance in Assessing Sustainable Development of Ocean and Coast: PEGASO Project EU και διαθέσιμο ηλεκτρονικά στο: http://cmsdata.iucn.org/downloads/pegaso_draft_p5.pdf

European Union (2009), *Evaluating Socio Economic Development, SOURCEBOOK 2: Methods & Techniques, Strategic Environmental Impact Assessment, EU Regional Policy, INFOREGIO*.

FAO (1996), *Code of Conduct for responsible Fisheries*, FAO, Rome.

FAO, *Integrated Coastal Area Management and Agriculture, Forestry and Fisheries, FAO Guidelines*, Rome, 1998.

ILC, *Yearbook, International Law Commission*, vol. II, 1956.

IMO Assembly (2001), *Resolution A.927 (22) adopted on 29 November 2001, Guidelines for the designation of special areas under MARPOL 73/78 and guidelines for the identification and designation of particularly sensitive sea areas*, A 22/Res.927, 15 January 2002 and for *Resolution A.982 (24) that recalls the annex 2 of Decision A.927 (22)*.

IMO Assembly (2005), *Resolution A.982 (24) adopted December 1 2005, Revised guidelines for the identification and designation of particularly sensitive sea areas*. A 24/Res.982, 6 February 2006. *PSSA Proposal Review Form approved by MEPC 55/23, 10 October 2006*.

IPCC, *Coastal Zone Management, Assessment Reports, No. 5 και διαθέσιμο διαδικτυακά στο: https://www.ipcc.ch/ipccreports/far/wg_III/ipcc_far_wg_III_chapter_05.pdf*

MAP (1995), *Report of the Ninth Ordinary Meeting of the Contracting Parties, Barcelona 5-8 June 1995, UNEP(OCA)/MED IG.5/16, 8 June 1995, UNEP, Athens*.

MAP (1997), *Recommendations on the Integrated and Sustainable Management of Coastal Zones, Report of the Tenth Ordinary Meeting of the Contracting Parties, Tunis, 18-21 Nov. 1997, UNEP(OCA)/MED IG.11/10, UNEP, Athens*.

MAP (1999), *Formulation and Implementation of CAMP Projects – Operational Manual, MAP Coastal Area Management Programme (MAP CAMP), UNEP/MAP, PAP/RAC, Athens – Split, 1999*.

MAP (1999), *Report of the Twelfth Ordinary Meeting of the Contracting Parties*, Malta, 27-30 October 1999, UNEP(DEC)/MED, IG. 12/9, Annex IV, Recommendations (Part One) II.C.4.

MAP (2003), *The future of MAP Activities in the field of \integrated Coastal Area Management (ICAM) and Coastal Area Management Programme (CAMP)*, Meeting of MAP National Focal Points (Athens, 15-18 September 2003) UNEP(DEC)/MED WG 228/19.

MAP (2003), *Report of the Thirteenth Ordinary Meeting of the Contracting Parties*, Catania, 11-14 Nov. 2003, UNEP(DEC)/MED IG. 15/11, Annex III, I.A.1.2, UNEP, Athens.

MAP (2005), *Draft Protocol on the Integrated Management of Mediterranean Coastal Zones*, Meeting of MAP Focal Points, Athens, 21-24 September 2005, UNEP(DEC)/MED WG. 270/5, UNEP/MAP, Athens.

MAP (2005), *Operational Strategic Action Plan for ICAM in the Mediterranean*, Meeting of MAP Focal Points, Athens, 21-24 Sept. 2005, UNEP(DEC)/MED WG.270/14, UNEP/MAP, Athens.

MAP/UNEP (2006), *Report of the Second Meeting of the Working Group of Experts Designated by the Contracting Parties on the Draft Protocol on Integrated Coastal Zone Management (ICZM) in the Mediterranean*, Loutraki, Greece, 6-9 September 2006, UNEP(DEPI)/MED WG.298/4, §111.

MAP (2008), *Protocol on Integrated Coastal Zone Management in the Mediterranean*, UNEP, MAP, Madrid, Spain.

OSPAR-HELCOM (2003), *Statement on the ecosystem approach to the management of human activities*, First joint ministerial meeting of the Helsinki and OSPAR Commissions (JMM), Bremen, Germany.

PAP/RAC (1994), *Guidelines for Integrated Management of Coastal and Marine Areas with Special Reference to the Mediterranean Basin*, United Nations Environment Programme (UNEP), MAP, PAP/RAC (MAP-UNEP), Split, Croatia.

PAP/RAC-MAP, UNEP (1988), *A Common Methodological Framework for Integrated Planning and Management in Mediterranean Coastal Areas*, PAP-4, EM.5/2, PAP/RAC, Split, Croatia, 1988.

PAP/RAC-MAP, UNEP (1995), *Guidelines for Conservation and Rehabilitation of Mediterranean Historic Settlements*, Vol. I/II. PAP/RAC, Split (Croatia), 1995.

PAP/RAC-MAP, UNEP (1995), *Compendium of PAP Technical Reports and Studies*, PAP/RAC, Split, Croatia.

PAP/RAC-MAP, UNEP (1995), *Guidelines for Conservation and Rehabilitation of Mediterranean Historic Settlements*, Vol. I/II. PAP/RAC, Split, Croatia.

PAP/RAC-MAP, UNEP (1996), *Guidelines on Application of a Common Consolidated Methodology for Mapping of Rainfall Induced Erosion Processes in Mediterranean Coastal Areas (in Cooperation with FAO)*. PAP/RAC, Split, Croatia.

PAP/RAC-MAP, UNEP (1996), *Guidelines on Application of a Common Consolidated Methodology for Mapping of Rainfall Induced Erosion Processes in Mediterranean Coastal Areas (in Cooperation with FAO)*, PAP/RAC, Split (Croatia), 1996 (draft).

PAP/RAC (1999), *Conceptual Framework and Planning Guidelines for Integrated Coastal Area and River Basin Management*, Split, PAP/RAC.

PAP/RAC (2001), *White Paper: Coastal Zones Management in the Mediterranean*, Split, PAP/RAC.

PAP/RAC (2001), *Good Practice Guidelines for Integrated Coastal Area Management in the Mediterranean*, Split, PAP/RAC.

PAP/RAC (2003), *Feasibility Study for a Legal Instrument on Integrated Coastal Management in the Mediterranean*, PAP/RAC, Split, Croatia.

PAP/RAC (2009), *Mandate of the Priority Actions Programme Regional Activity Centre (PAP/RAC)*, 16th Ordinary Meeting of the Contracting Parties in Marrakech, Morocco, 3-5 November 2009.

PAP/RAC (2012), *THE ICZM PROCESS – A Roadmap Towards Coastal Sustainability*, UNEP, MAP, Split, Croatia.

The World Bank, *The Noordwijk Guidelines for Integrated Coastal Zone Management*, Washington, DC, USA, 1993.

UNEP (1988), Coordinating Unit of the Mediterranean Action Plan, *Genoa Declaration on the Second Mediterranean Decade*, UNEP, Athens.

UNEP-MAP (1989), *Refocusing of the Mediterranean Action Plan on Environmentally Sound Integrated Planning and Management of the Mediterranean Basin*, UNEP (OCA), MED IG.1/Inf.4, UNEP, Athens.

UNEP-MAP (1992), *Mediterranean Action Plan and Convention for the Protection of the Mediterranean Sea against Pollution and its Related Protocols*, UN, New York. World Resources Institute. *Millennium ecosystem assessment. summary for decision-makers*, 2005.

- UNEP-MAP (1995), *Report of the IX Ordinary Meeting of the Contracting Parties to the Convention for the Protection of the Mediterranean Sea Against Pollution*, UNEP (OCA)/MED IG.5/16, UNEP, Athens.
- UNEP-MAP (1995), *Mediterranean Action Plan Phase II and Convention for the Protection of the Marine Environment and the Coastal Region of the Mediterranean and its Protocols*. Informal document, UNEP, MAP, Athens.
- UNEP-MAP (1995), *Barcelona Resolution on the Environment and Sustainable Development in the Mediterranean Basin*, Conference of Plenipotentiaries on the Convention for the Protection of the Mediterranean Sea against Pollution and its Protocols, 9-10 June 1995, UNEP(OCA)/MED, IG.6/6, 8 June 1995, UNEP, Athens.
- UNEP-MAP (1995), *Action Plan for the Protection of the Marine Environment and the Sustainable Development of the Coastal Areas of the Mediterranean*, MAP Phase II, UNEP, MAP, Athens.
- UNEP/MAP/PAP/METAP (2002), *Coastal Area Management Programmes: Improving the Implementation*, Priority Actions Programme, Split, Croatia, 2002.
- UNEP-MAP (2012), *Adoption of the Action Plan for the Implementation of the ICZM Protocol for the Mediterranean (2012-2019)*, Decision 20/2 of the 17th Meeting of the Contracting Parties, UNEP(DEPI)/MED IG. 20/8, Annex II, pg. 7.
- UNEP-PAP/RAC (1995), *Guidelines for Integrated Management of Coastal and Marine Areas*, with Special Reference to the Mediterranean Basin, UNEP Regional Seas Reports Series No. 161, PAP/RAC, Split, Croatia.
- UNESCO (1971), *Convention on Wetlands of International Importance especially as Waterfowl Habitat*, UN treaty Series No. 14583, Ramsar, Iran, 2 February 1971, as amended by the Paris Protocol, 3 December 1982, and Regina Amendments, 28 May 1987.
- UNESCO (1972), *Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage*, Seventeenth Session of the General Conference, UNESCO, Paris.
- UNESCO (2006), *A handbook for measuring the progress and outcomes of integrated coastal and ocean management*, Manuals and Guides, No. 46, ICAM Dossier 2, IOC, UNESCO.
- UNESCO (2009), *Marine Spatial Planning: a step-by-step approach toward ecosystem-based management*, Intergovernmental Oceanographic Commission and Man and the Biosphere Programme, IOC Manual and Guides No. 53, ICAM Dossier No. 6, UNESCO, Paris.

United Nations (1982), *United Nations Convention on the Law of the Sea (UNCLOS)*, Division for Ocean Affairs and the Law of the Sea.

United Nations (1992), *Rio Declaration on Environment and Development*, 1992 και διαθέσιμο διαδικτυακά στο: http://www.unesco.org/education/nfsunesco/pdf/RIO_E.PDF

B. Βιβλία, Άρθρα, Επιστημονικά Περιοδικά

Ababouch L., Washington S., *Private Standards and certification in Fisheries and Aquaculture – Current Practice and Emerging Issues*, FAO Fisheries and Aquaculture Technical Paper, No. 553, Food and Aquaculture Organization of the United Nations, Rome, 2011

Abramson S., Arkema K., Dewsbury B., *Marine Ecosystem-based management: from characterization to implementation*, *Frontiers in Ecology and the Environment*, Vol 4, Issue 10, 2006.

Agardy T., Christie P., Notarbartollo di Sciara G., *Mind the Gap: Addressing the shortcomings of marine protected areas through large scale marine spatial planning*, *Marine Policy*, vol. 35:226-232, Elsevier Ltd., 2011. Διαθέσιμο στο: http://www.seaturtle.org/pdf/ocr/AgardyT_2011_MarPolicy.pdf

Andrande F., Domingos T., Ferreira M. A., Orbach M., Santos C. F., *How Sustainable is Sustainable Marine Spatial Planning? Part I – Linking the Concepts*, *Marine Policy* 49, 2014

Andreoli E., Artico G., Bertaggia R., Fanelli A., Ramieri E., *Methodological Handbook on Maritime Spatial Planning in the Adriatic Sea*, Final Report of SHAPE project WP4 “Shipping Towards Maritime Spatial Planning”, IPA Adriatic Cross-Border Cooperation Programme, 10 February 2014.

Areizaga J., Garcia-Aguilar O., Gonzalez-Riancho P., Medina R., Sano M., *A Contribution to the implementation of ICZM in the Mediterranean developing countries*, *Ocean & Coastal Management*, vol. 52, σελ. 545-558, Elsevier Ltd., 2009. Διαθέσιμο στο: http://ac.els-cdn.com/S0964569109001045/1-s2.0-S0964569109001045-main.pdf?_tid=b934cd3e-1def-11e3-8c87-00000aab0f02&acdnat=1379240299_5db604b839a658483b63a428083216ad

Asefa S., *The Concept of Sustainable Development*, The economics of sustainable development, W.E. Upjohn Institute for Employment Research, 2005.

Barale V., Schaefer N., *Maritime Spatial Planning: opportunities and challenges in the framework of the EU integrated maritime policy*, *J Coast Conser*, vol. 15:237-245, Springer

Publ., 2011. Διαθέσιμο στο: <http://link.springer.com/content/pdf/10.1007%2Fs11852-011-0154-3.pdf>

Barker A., *Strategic Environmental Assessment (SEA) as a tool for integration within coastal planning*, Journal of Coastal Research, 2006.

Basilico L., Imbard M., Mojaisky M., *Climate Change and Mediterranean Coastal Areas: Understanding The Impacts and Developing Adaptation Strategies*, An Overview of the CIRCLE-Med Research Projects, VERSeau Developpement Ed., 2008-2011.

Beatley T., Brower D. J., Schwab A. K., *An Introduction to Coastal Zone Management – Second Edition* – Island Press, 2002.

Belfiore S., et al., *A Reference Guide on the Use of Indicators for Integrated Coastal Management*, Manual and Guides 45, ICAM Dossier No. 1, International Oceanographic Commission, UNESCO, 2003.

Bennett N. J., Dearden Philip, *From Measuring Outcomes to Providing Inputs: Governance, Management, and local development for more effective marine protected areas*, Marine Policy, Vol. 50, 2014

Bentz J., Calado H., Johnson D., Kiat N.G., Phillips M., Pringle C., κ.α., *NGO involvement in Marine Spatial Planning: A Way Forward?*, Marine Policy, Vol. 36, 2012

Beveridge M., Clay J., Folke C., *Effect of aquaculture on world fish supplies*, Nature Journal, Vol. 405, 2000.

Bille R., Rochette J., *Analysis of the Mediterranean ICZM Protocol: At the crossroads between the rationality of provisions and the logic of negotiations*, Institute for Sustainable Development and International Relations (IDDRI), 2010. Διαθέσιμο στο: http://www.circle-med.net/doc/ICZM_Med_IDDRI.pdf

Birnie P. W., Boyle A. E., *International law & the environment*, Oxford, Oxford University Press, 1992

Breton F., Gilbert C., Pickaver A. H., *An Indicator set to measure the progress in the implementation of integrated coastal zone management in Europe*, Ocean and Coastal Management, vol. 47, 2004.

Brownlie I., Crawford J., *Principles of Public International Law (8th Edition)*, Oxford University Press, Oxford, United Kingdom, 2012

Caddy J. F., Clark J. R., Garcia S. M., *Integrated management of coastal zones*, FAO Technical Paper No. 327, Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO) Rome, 1992.

- Chua T.-E., Ehler C., *The ecosystem approach to integrated ocean and coastal management*, στο: Balgos M.C., Barbriere J., Bernal P., Cicin-Sain B., Vandeweerd V., Williams L.C., *Reports from the Third Global Conference on Oceans, Coasts, and Islands: moving the global agenda forward*, Co-Chairs Report, Third Global Conference on Oceans, Coasts and Islands, Vol. 2, 2006.
- Cicin-Sain B., Knecht R., *Integrated coastal and ocean management. Concepts and practices*, Island Press, United States of America, 1998.
- Clark J. R., *Coastal Zone Management Handbook*, CRC Press, Florida, USA, 1996.
- Clark J. R., *Coastal zone management for the new century*, Ocean & Coastal Management, Vol. 37 (2), 1997.
- Connolly N., Cummins V., Mahony C. O., *Review of Integrated Coastal Zone Management & Principals of Best Practice*, Coastal and Marine Resources Centre – Environmental Research Institute, Ireland, 2002.
- Crowder L., Norse E., *Essential Ecological Insights for Marine Ecosystem-based Management and Marine Spatial Planning*, Marine Policy, 2008.
- Crowder L.B., Day J.C., Douvère F., Ehler C.N., Ekstrom J., Halpren B.S., McLeod K.L., Ogden J., Osherenko G., Peach R., Wilson J.A., Young O.R., *Solving the crisis in ocean governance: Place-based management of marine ecosystems*, Environment: Science and Policy for Sustainable Development, Vol. 49, Issue 4, 2007.
- Davenport J., Davenport J. L., *The Impact of Tourism and Personal Leisure Transport on Coastal Environments: A Review*, Estuarine Coastal and Shelf Science, Vol. 67, 2006.
- Delden v.H., Dominguez D., Dominguez F., Gupta H., Hartmann H., Hulse D., κ.α., *A Formal framework for Scenario Development in Support of Environmental decision-making*, Environmental Modelling and Software, Vol.24, 2009
- Delucchi M. A., Jacobson M. Z., *Providing all global energy with wind, water, and solar power, Part I: Technologies, energy resources, quantities and areas of infrastructure, and materials*, Energy Policy, Vol. 39, 2011.
- Dickinson S., Duxbury J., *Principles for sustainable governance of the coastal zone: in the context of coastal disasters*, Ecological Economics, Vol. 63(2), 2007.
- Douvère F., *The Importance of marine spatial planning in advancing ecosystem-based sea use management*, Intergovernmental Oceanographic Commission and Man and the Biosphere

- Programme, UNESCO, Marine Policy 32, 2008. Διαθέσιμο στο: http://www.pelagicos.net/MARS6920_spring2010/readings/Douvere_2009.PDF
- Douvere F., Ehler C. N., *The International Perspective: Lessons From The Recent European Experience With Marine Spatial Planning*, UNESCO, Man and the Biosphere Programme (MAB) & the International Oceanographic Commission, 2006.
- Douvere F., Ehler C., *New perspectives on sea use management: initial findings from European experience with marine spatial planning*, Journal of Environmental Management No. 90, 2009.
- Douvere F., Ehler C., *Marine Spatial Planning: a step-by-step approach toward ecosystem-based management*, Intergovernmental Oceanographic Commission and Man and the Biosphere Programme, IOC Manual and Guides No. 53, ICAM Dossier No. 6, UNESCO, Paris, 2009.
- Douvere F., Ehler C., *The Importance of Monitoring and Evaluation in Adaptive Maritime Spatial Planning*, Journal of Coastal Conservation, Vol. 15, 2011.
- Douvere F., Pomeroy R., *The Engagement of Stakeholders in the Marine Spatial Planning Process*, The Role of Marine Spatial Planning in Implementing Ecosystem-Based Sea Use Management, Marine Policy, Vol.32, Issue 5, 2008.
- Duinker N. P., Greig A. L., *Scenario Analysis in Environmental Impact Assessment: Improving Explorations of the Future*, Environmental Impact Assessment Review, Vol. 27, 2007.
- Florido del C. D., Rodriguez M. C. J., Suarez de V. J. L., *Geopolitical Factors of Maritime Policies and Marine Spatial Planning: State, Regions, and Geographical Planning Scope*, Marine Policy, Vol. 33, 2009.
- Forst M., F., *The Convergence of Integrated Coastal Zone Management and the Ecosystem Approach*, Ocean and Coastal Management, vol. 52, σελ. 294-306, Elsevier Ltd., 2009. Διαθέσιμο στο: http://ac.els-cdn.com/S0964569109000398/1-s2.0-S0964569109000398-main.pdf?_tid=920e1ab8-1dee-11e3-9bce-00000aab0f02&acdnat=1379239804_8344739502730598fe3dfc42d8151be3
- Gallagher A., *The coastal sustainability standard: A management systems approach to ICZM*, Ocean & Coastal Management, Vol. 53(7), 2010.
- Gee K., Scibior K., Schultz-Zehden Angela, *Handbook on Integrated Maritime Spatial Planning: Experiences, Tools & Instruments and Case Studies*, INTERREG III B CADSES, PlanCoast Project Adriatic / Baltic / Black Sea, PAP/RAC, April 2008

- Gibson J., *Integrated Coastal Zone Management Law in the European Union*, Coastal Management, vol. 31:2, σελ. 127-136, Taylor & Francis Publ., London, UK, 2010. Διαθέσιμο στο: <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/08920750390168345>
- Gilliland P., M., Laffoley D., *Key elements and steps in the process of developing ecosystem-based marine spatial planning*, Marine Policy, vol. 32:787-796, Elsevier Ltd., 2008. Διαθέσιμο στο: http://ac.els-cdn.com/S0308597X08000675/1-s2.0-S0308597X08000675-main.pdf?_tid=e387ac36-1df5-11e3-9aeb-00000aab0f6c&acdnat=1379242947_782942f6ec2a98c783be1704179a135
- Hall P., *Urban and Regional Planning (Fourth Edition)*, Taylor & Francis Group – Routledge Publ., London & New York, 2002, σελ. 15
- Harley C. D., Randall Hughes A., Hultgren K. M., Miner B. G., Sorte C. J., Thornber C. S., et al., The impacts of climate change in coastal marine systems, Ecology letters, Vol. 9(2), 2006.
- Hildebrand P. L., Norrena E. J., *Approaches and Progress Toward Effective Integrated Coastal Zone Management*, Marine Pollution Bulletin, vol. 25, 1-4, Greta Britain, 1992.
- Hoffmann J., *Indicators for an ICZM. Experience with a problem-oriented approach*, Journal of Coastal Conservation, Vol. 13(2-3), 2009.
- Hoozemans F. M. J., Nicholls R. J., *The Mediterranean: vulnerability to coastal implications of climate change*, Ocean & Coastal Management, vol. 31, nos 2-3, Elsevier Science Ltd., Ireland, 1996. Διαθέσιμο στο: http://ac.els-cdn.com/S0964569196000373/1-s2.0-S0964569196000373-main.pdf?_tid=079363ee-1ded-11e3-ac2f-00000aacb361&acdnat=1379239142_59d7955a4d47e8bcb119862853dacce3
- Jessup P.C., *The Law of Territorial Waters and Maritime Jurisdiction*, New York, Jennings, 1927.
- Juste Ruiz J., *Internatinal Law Facing Mediterranean Sustainable Development: The Revision of the Barcelona Convention and Its Related Protocols*, στο: Belfiore S., Lucia M. G., Pesaro E., *Regional Seas Towards Sustainable Development*, Milano, Italy, 1996.
- Islam S., Tanaka M., *Impacts of pollution on coastal and marine ecosystems including coastal and marine fisheries and approach for management: a review and synthesis*, Marine Pollution Bulletin, Vol. 48, 2004.
- Kannen A., et al. *Exploring the future of seas and coasts: Scenarios within the joint research project Zukunft Küste-Coastal Futures*, Integrated Coastal Zone Management, Wiley-Blackwell Publ., London, 2009.

- Kay R. C., et al., *Concepts and tools for ICZM with a special focus on stakeholder engagement visualization tools in fisheries management*, INCOFISH Report Work Package 6, 2006.
- Khan N. Y., *Role of environmental impact assessment in integrated coastal zone management*, Coastal Zone Management Imperative for Maritime Developing Nations, Springer Publ., Netherlands, 1997.
- Klein R. J. T., Nicholls R. J., Thomalla F., *Resilience to Natural Hazards: How Useful is This Concept*, EVA Working Paper No. 9, DINAS-COAST Working Paper No. 14, Potsdam Institute for Climate Impact Research, Potsdam, Germany, 2004.
- Kimbal L.A., *International ocean governance: Using International Law and organizations to manage marine resources sustainably*, Gland, IUCN, 2001.
- King G., *The role of participation in the European demonstration projects in ICZM*, Coastal Management, Vol. 31(2), 2003.
- Κιουσόπουλος Γ., Μπολλάνου Χ. Μ., *Θαλάσσιος Χωροταξικός Σχεδιασμός: Αναγκαιότητα ή μια ακόμα Ουτοπία σχετικά με τη Ρύθμιση του Χώρου στην Ελλάδα*, ΤΕΙ Αθήνας – Εργαστήριο Χωροταξικής Ανάλυσης, Αθήνα, 2011.
- Κυβέλου Στ., *Χωροταξικός Σχεδιασμός και χωροταξική επανασύνθεση: Πραγματικότητες, προοπτικές και σύγχρονα εργαλεία ανάλυσης για το φυσικό σχεδιασμό*, Εκδόσεις ΤΟΠΟΣ, 2001
- Lawrence D., Kenchington R., Woodley S., *The Great Barrier Reef: Finding the Right Balance*, Melbourne University Press, Victoria, Australia, 2002.
- Le Tellier J., *Preparatory Report – Regional Cooperation and Territorial Approaches on Environmental Issues in the Mediterranean – The Plan Bleu's Role*, Support Programme For Regional Cooperation Mediterranean/Balkans, Workshop 3, Cagliari, Italy, 2012.
- Lubchenco J., McLeod K., Palumbi S., Rosenberg A., *Scientific consensus statement on marine ecosystem-based management*, Communication Partnership for Science and the Sea, COMPASS, 2005.
- Lundin C. G., Post J. C., *Guidelines For Integrated Coastal Zone Management*, Environmentally Sustainable Development Studies and Monographs Series No 9, The World Bank, Washington D. C., 1996.
- Maes Fr., *The International Legal Framework for Marine Spatial Planning*, The International Journal of Ocean Affairs, Marine Policy, Vol.32, No.5, 2008. Διαθέσιμο στο:

http://classroom.oceanteacher.org/pluginfile.php/3504/mod_resource/content/0/Maas_MSP_International_Legal_Framework_2008.pdf

Mainer A., *Integrated Maritime Policy for the EU – Consolidating coastal and marine information to support maritime spatial planning*, J Coast Conserv., vol. 14:1-11, Springer Publ., 2010. Διαθέσιμο στο: http://dusk.geo.orst.edu/ICAN_EEA/Meiner_JCC.pdf

Misund O., *Ecosystem-based management: definition and international principles*, Institute of Marine Research, Bergen, Norway, 2006.

Μουρμούρη Α., *Ολοκληρωμένη Διαχείριση Παράκτιων Περιοχών: 7 Ζητήματα – Κλειδιά για την εφαρμογή της*, Τεχνικά Χρονικά, Μαρτίος-Απρίλιος 2010.

Moye M., Spergel B., *Financing Marine Conservation: A Menu Of Options*, Center for Conservation Finance – Building Conservation Capital for the Future, World Wildlife Fund (WWF), Washington D.C., United States, 2004.

Nicholls R. J., et al., *Sea-Level Rise and its Impact on Coastal Zones*, Science, Vol. 328, 2010.

Nicholls R. J., Klein R. J. T., *Climate Change and Coastal Management on Europe's Coast*, Managing European Coasts, Environmental Science, 2005.

Ochoa E., Olsen S. B., Page G. G., *The Analysis of Governance Responses to Ecosystem Change: A Handbook for Assembling a Baseline*, LOICZ Reports & Studies, No. 34, GKSS Research Center, Geesthacht, 2009.

Papanicolopulu I., *A Note on Maritime Delimitation in a Multizonal Context: The Case of the Mediterranean*, Ocean Development and International Law, Vol. 38, Issue 4, 2007.

Pavasovic Ar., *The Mediterranean Action Plan phase II and the revised Barcelona Convention: New Perspective for Integrated Coastal Management in the Mediterranean Region*, Ocean and Coastal Management, Vol. 31, Nos 2-3, 1996.

Raphaël B. Rochette J., *ICZM Protocols to Regional Seas Conventions: What? Why? How?*, Marine Policy Vol. 36(5), 2012.

Rammel C., Sigrid S., Harald W., *Managing complex adaptive systems—a co-evolutionary perspective on natural resource management*, Ecological Economics, Vol. 63(1), 2007.

Ραυτόπουλος Ε., *Το Νέο Καθεστώς της Σύμβασης της Βαρκελώνης για την Προστασία του Περιβάλλοντος της Μεσογείου – Το Πρόβλημα και τα Κείμενα της Ελληνικής Μετάφρασης*, ΜΕΡΙΕLAN, Μελέτες Διεθνούς Περιβαλλοντικού Δικαίου και Διαπραγμάτευσης, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2003.

- Ραυτόπουλος Ε., *Συμβατική Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση και Μεσόγειος ή Plus Ultra*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σακκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή, 2006.
- Resolution Related to the Creation of a Mediterranean Commission on Sustainable Development*, Tunis 1 November 1994, στο Belfiore A., Chircop A. E., Della Mea C., *The Sustainable Development of the Mediterranean: Selected Regional Policy Documents*, International Centre for Coastal and Ocean Policy Studies, Genoa, 1998.
- Sands Ph., *Principles of International Environmental Law*, vol. I, Manchester University Press, 1995.
- Sands P., *Principles of International Environmental Law*, Cambridge, Cambridge University Press, 2003.
- Shipman B., Stojanovic T., *Facts, Fictions, and Failures of Integrated Coastal Zone Management in Europe*, Coastal Management, vol. 35:2-3, σελ. 375-398, London, UK, 2007. Διαθέσιμο στο: <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/08920750601169659>
- Sorensen J., *National and International Efforts At Integrated Coastal Management: Definitions, achievements and lessons*, Coastal Management, Vol. 25, Issue 1, 1997.
- Svarstad H., et al., *Discursive Biases of the Environmental Research Framework DPSIR*, Land Use Policy, Vol. 25(1), 2008.
- Σταθά Θ., Ψάλλα Α., *Στρατηγική Περιβαλλοντική Εκτίμηση: Ένας Νέος Θεσμός*, ΤΕΕ, Αθήνα, 2005.
- Τσάλτας Ι. Γ., Κλάδη Μ., *Το Διεθνές Καθεστώς των Θαλασσών και των Ωκεανών – Διεθνής Πολιτική, Διεθνές Δίκαιο και Διεθνής Οργάνωση*, Διεθνής Πολιτική και Δίκαιο της Θάλασσας – Οι Ζώνες Εθνικής Δικαιοδοσίας, Τόμος Πρώτος, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2003.
- Vallega A., *Fundamentals of Integrated Coastal Management*, Kluwer Academic Publ., The Netherlands, 1999.

Γ. Ηλεκτρονικές Πηγές

Adriatic IPA

www.adriaticipacbc.org/download/List_of_admissible_projects_Priority_2.pdf.

Australian Government – Great Barrier Reef Marine Park Authority

<http://www.gbrmpa.gov.au/>

BLUEMASSMED Project

<http://www.bluemassmed.net/>

Blue Plan/Regional Activity Center (BP/RAC)

<http://planbleu.org/>

Convention on Biological Diversity

<http://www.cbd.int/>

European Union – European Commission

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0575:FIN:EN:PDF>

http://ec.europa.eu/research/mmrs/documents/pdf/the_maritime_policy_action_plan.pdf

http://ec.europa.eu/fisheries/cfp_en.htm.

<http://ec.europa.eu/ourcoast/index.cfm?menuID=3>

<http://www.theseusproject.eu/>

http://ec.europa.eu/research/horizon2020/index_en.cfm

http://ec.europa.eu/maritimeaffairs/policy/maritime_spatial_planning/index_en.htm

<http://ec.europa.eu/environment/iczm/home.htm>

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0791:FIN:ES:PDF>

<https://webgate.ec.europa.eu/maritimeforum/category/167>

Global Environment Facility (GEF)

<http://www.thegef.org/gef/>

HELSINKI Commission

<http://www.helcom.fi/>

International Maritime Organization (IMO)

<http://www.imo.org/OurWork/Environment/PollutionPrevention/PSSAs/Pages/Default.aspx>

Mediterranean Large Marine Ecosystem (MED LME)

<http://www.medsp.org/english/index.asp>

OSPAR Commission

<http://www.ospar.org/>

Priority Actions Programme/Regional Activity Center (PAP/RAC)

<http://www.pap-thecoastcentre.org/razno/Mandate%20ENG.pdf>

http://www.pap-thecoastcentre.org/about.php?blob_id=13&lang=en

http://www.pap-thecoastcentre.org/about.php?blob_id=22&lang=en

http://www.pap-thecoastcentre.org/about.php?blob_id=82&lang=en

http://www.pap-thecoastcentre.org/about.php?blob_id=81&lang=en

http://www.pap-thecoastcentre.org/about.php?blob_id=64&lang=en

<http://www.pap-medclearinghouse.org/>

http://www.pap-thecoastcentre.org/about.php?blob_id=21&lang=en

http://www.pap-thecoastcentre.org/about.php?blob_id=82&lang=en

http://www.pap-thecoastcentre.org/about.php?blob_id=22&lang=en

http://www.pap-thecoastcentre.org/about.php?blob_id=22&lang=en

United Nations

http://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf

http://www.un.org/depts/los/convention_agreements/convention_overview_convention.htm

UNESCO

http://www.unesco-ioc-marinesp.be/home/marine_spatial_planning_at_unesco,

<http://whc.unesco.org/en/list>,

<http://www.unesco.org/new/en/natural-sciences/environment/ecological-sciences/man-and-biosphere-programme/>

[http://www.unesco-ioc-](http://www.unesco-ioc-marinesp.be/msp_around_the_world?PHPSESSID=50947k0b98emplm3ljm9f8c00)

[marinesp.be/msp_around_the_world?PHPSESSID=50947k0b98emplm3ljm9f8c00](http://www.unesco-ioc-marinesp.be/msp_around_the_world?PHPSESSID=50947k0b98emplm3ljm9f8c00)

UNEP - MAP

<http://www.unepmap.org/>

<http://www.unepmap.org/index.php?module=content2&catid=001001001>

<http://www.unepmap.org/index.php?module=content2&catid=001001002>

<http://www.unepmap.org/index.php?module=content2&catid=001001004>

<http://www.unepmap.org/index.php?module=content2&catid=001015>

http://195.97.36.231/dbases/webdocs/BCP/BC76_Eng.pdf

http://195.97.36.231/dbases/webdocs/BCP/MAPPhaseI_eng.pdf

http://195.97.36.231/dbases/webdocs/BCP/MAPPhaseII_eng.pdf

<http://195.97.36.231/dbases/webdocs/BCP/StatusOfSignaturesAndRatifications.doc>

http://195.97.36.231/dbases/webdocs/BCP/ProtocolICZM08_eng.pdf

<http://www.unepmap.org/index.php?module=content2&catid=001017002>

Union for the Mediterranean

<http://ufmsecretariat.org/>